Buod ng Lumang Tipan, Ikalawang Tomo: Josue–Esther

William MacDonald

Salin sa Tagalog ng “Old Testament Digest, Volume 2: Joshua–Esther”

Old Testament Digest, Volume 2: Joshua–Esther. Copyright © 1981 by William MacDonald, Walterick Publishers. Used by permission of the author. williammacdonald.org

KEE Ministry Library · Faithful Men
kee-ministry-library.netlify.app/tagalog/

Ikalawang Tomo: Joshua - Esther

Ni William MacDonald at Mike Hamel

Walterick Publishers, Kansas City, Kansas

Old Testament Digest, Volume 2: Joshua–Esther.
Copyright © 1981 by William MacDonald, Walterick Publishers. Ginamit nang may pahintulot ng may-akda.
williammacdonald.org

Joshua

Balangkas ng Joshua

I. Pagpasok sa Canaan (1—5)

A. Mga tagubilin kay Joshua at sa bayan (1)

B. Mga tiktik na isinugo sa Jericho (2)

C. Pagtawid sa Jordan (3-5)

1. Mga alaala (3:1—4:24)

2. Pagtutuli (5:1-9)

3. Paskua (5:10-15)

II. Pagsakop sa Canaan (6—12)

A. Kampanya sa gitna (6—9)

1. Jericho (6)

2. Ai (7:1—8:29)

3. Pagpapatibay ng tipan sa Shechem (8:35)

4. Kasunduan sa mga Gabaonita (9)

B. Kampanya sa timog (10)

C. Kampanya sa hilaga (11:1-14)

D. Buod ng mga nasakop (11:15—12:24)

III. Paghahati ng Canaan (13—21)

A. Mga hangganan ng lupang aangkinin pa (13:1-7)

B. Lupang ibinigay sa 2 ½ lipi (13:8-33)

C. Lupang ibinigay sa 9 ½ lipi (14:1—19:51)

D. Mga lunsod na kanlungan at mga lunsod ng mga Levita (20, 21)

IV. Pagtatatag sa Canaan (22—24)

A. Dambanang itinayo ng 2 ½ lipi sa silangan ng Jordan (22)

B. Pamamaalam na pananalita ni Joshua (23—24:15)

C. Pagpapanibago ng tipan sa Shechem (24:16-28)

D. Pagkamatay ni Joshua (24:29-33)

Ang Exodo ay kuwento ng Diyos na nag-akay sa Kanyang bayan palabas ng Egipto. Ang Joshua naman ay kuwento ng Diyos na nag-akay sa Kanyang bayan papasok sa Lupang Pangako. Tatapusin Niya ang mabuting gawang Kanyang sinimulan, kahit hindi sumampalataya ang bansa. Gaya ng makikita natin, hindi nagbago ang bayan; wala pa rin silang pananampalataya. Gayunman, matutupad ang Salita ng Panginoon at ang binhi ni Abraham ay itatanim sa lupang ipinangako sa tipan (Gen. 15:13-16) upang mag-ugat at lumago.

Ang mga pangyayari sa kabanatang ito ay kasunod ng nakasulat sa huling kabanata ng Deuteronomio. Ang bayang Israel ay nakahimpil sa Kapatagan ng Moab, sa silangan ng Ilog Jordan. Patay na si Moses, at si Joshua na ang punong pinuno. Malapit na niyang akayin ang bayan sa pagtawid sa Jordan papasok sa Lupang Pangako. Hindi kayang akayin ng Kautusan, na kinakatawan ni Moses, ang bayan ng Diyos sa kanilang mana. Si Cristo lamang na nabuhay na muli, na inilalarawan ni Joshua, ang makagagawa niyon.

Huminto muna tayo para balikan ang ilang mahahalagang bagay tungkol kay Joshua. Pinalitan ni Moses ang pangalan niya mula Hoshea tungo sa Joshua

(Num. 13:16). Siya ay taga-Ephraim (Num. 13:8) at personal na lingkod ni Moses (Joshua 1:1). Maaga pa lamang ay nakikipaglaban na siya sa mga digmaan ng Panginoon. Siya ang nanguna sa mga Israelita sa una nilang labanan laban sa mga Amalekita (Exod. 17) at siya lamang ang heneral na nakilala nila mula nang lumabas sila sa Egipto. Pero ang naghanda kay Joshua para palitan si Moses bilang pinuno ng bansa ay hindi ang galing niya sa digmaan kundi ang sigla ng kanyang espiritu at ang kanyang pananampalataya. Noong binata pa siya, lagi siyang naroon sa tolda ng Panginoon (Exod. 33:11). Kasama siya ni Moses sa Bundok Sinai (Exod. 32:17). Sila lamang ni Caleb ang tumingin sa Lupang Pangako nang may matang sumasampalataya noong nasa Kadesh Barnea ang bayan 38 taon na ang nakararaan (Num. 14:6-10). Sinanay siya ni Moses, at ngayon ay itinalaga siya ni Jehova, kahit lampas na siya sa 90 taong gulang.

Kabanata 1

Una, nagbigay ang Diyos kay Joshua ng isang taimtim na bilin tungkol sa gawaing nasa harapan niya (vv. 1-9). Ang lupain ay ipinangako na sa Israel, pero kailangan nila itong angkinin, mula sa Negev sa timog hanggang Lebanon sa hilaga, at mula sa Dagat Mediteraneo sa kanluran hanggang sa Euphrates sa silangan (tingnan ang vv. 3, 4). Kailangang maging malakas, matapang at masunurin si Joshua. Ngayon, gaya noon, tiyak ang tagumpay natin kapag pinupuno natin ang ating puso at isip ng Salita ng Diyos at sinusunod ito (v. 8).

Tatlong beses sinabihan ng Panginoon si Joshua na magpakalakas at magpakatapang (vv. 6, 7, 9). Ang laki at haba ng gawaing darating, ang bigat ng pamumuno

sa isang napakatigas na bayan, at ang pagkawala ng kanyang gabay sa espiritu na si Moses ay marahil mabigat sa isip ni Joshua noon. Pero hindi siya tinatawag ng Panginoon nang hindi rin siya binibigyan ng kakayahan. May mabubuting dahilan si Joshua para magpakalakas: ang pangako ng Diyos (vv. 5, 6), isang tiyak na tagumpay; ang salita ng Diyos (vv. 7, 8), isang ligtas na gabay; ang presensya ng Diyos (v. 9), isang kapangyarihang umaalalay. Isinulat ni T. Austin Sparks: “Dito nagsisimula ang tunay na labanan ng pananampalataya. Hindi kung ano tayo, kundi kung ano Siya! Hindi kung ano ang nararamdaman natin, kundi ang Kanyang mga katotohanan.”

Maghahanda ang bayan ng pagkain para sa kanilang paglalakbay papasok sa lupain ng Canaan (vv. 10, 11). Tungkol naman sa 2 1/2 lipi na tatahan sa silangan ng Jordan, ipinaalala ni Joshua sa mga lalaki na kailangan nilang tumulong sa pagsakop sa lupain; pagkatapos ay makababalik na sila sa kanilang mga pamilya (vv. 12-15). Agad silang pumayag dito (vv. 16-18). Ang sinumang tumalikod ay papatayin.

Sa ilang himno, ang pagtawid sa Jordan ay inihahambing sa kamatayan at ang lupain ng Canaan ay larawan ng langit. Pero may labanan sa Canaan, samantalang walang labanan sa langit. Ang totoo, ang lupain ng Canaan ay larawan ng ating mana sa espiritu ngayon. Atin na ang lahat ng ito, pero kailangan nating angkinin ito sa pagsunod sa Salita, sa pag-angkin sa mga pangako, at sa pakikipaglaban sa mabuting pakikipaglaban ng pananampalataya.

Kabanata 2

Bilang paghahanda sa paglusob, nagsugo si Joshua ng dalawang tiktik sa Jericho (v. 1). Hindi ito tanda na kulang siya sa pananampalataya; sa halip, bahagi ito ng estratehiya sa digmaan. Hindi nila titiktikan ang buong lupain, gaya ng ginawa noong mga taon na nakalipas, kundi titingnan lamang ang daan nang paisa-isang hakbang.

Nakituloy ang mga tiktik sa bahay ni Rahab na patutot. Malinaw sa salaysay na nabalitaan ni Rahab ang kahanga-hangang mga tagumpay na ibinigay ng Diyos sa mga Judio (vv. 8-11). Napagtanto niya na ang kanilang Diyos ang tunay na Diyos, kaya nagtiwala siya sa Kanya at naging tunay na nagbalik-loob. Pinatunayan niyang totoo ang kanyang pananampalataya sa pagprotekta sa mga tiktik, kahit ang ibig sabihin nito ay pagtataksil sa sarili niyang bayan.

Nangako ang mga tiktik na ililigtas nila si Rahab at ang kanyang pamilya kung magsasabit siya ng pulang lubid sa bintana ng kanyang bahay at kung mananatili sa loob ang buong sambahayan habang nilulusob ang Jericho (vv. 6-21). Ang pulang lubid ay nagpapaalala sa atin ng isang bahay na iniingatan ng dugo, gaya noong unang Paskua (Exod. 12).

Nang tanungin si Rahab ng mga sugo ng Hari ng Jericho kung nasaan ang mga tiktik, sinabi niyang nakaalis na sila sa lunsod (v. 5). Habang hinahanap sila ng mga taga-Jericho sa daang patungong Jordan, pinapunta ni Rahab ang mga tiktik pakanluran sa kabundukan. Pagkatapos magtago roon nang tatlong araw, nakatakas ang mga tiktik patawid sa Jordan, dala ang isang ulat na puno ng tiwala para kay Joshua (vv. 22-24).

Ang “mga gawa” ni Rahab at hindi ang kanyang “mga salita” ang umaring-ganap sa kanya (Jas. 2:25). Hindi pinupuri ng Biblia ang kanyang panlilinlang (vv. 4, 5) pero pinupuri nito ang kanyang pananampalataya (Heb. 11:31). (At hindi rin kinailangan ni Rahab na magsinungaling para iligtas ang buhay ng mga tiktik.) Tinatawag din ni Santiago ang ginawa niya na isang gawa ng pananampalataya (Jas. 2:25). Isinapanganib niya ang sariling buhay para iligtas ang buhay ng mga tiktik dahil naniwala siya sa kapangyarihan at paghahari ng kanilang Diyos. Gayundin noong panahon ng ating Panginoon, may ilang taga-labas ng bansang Israel ang nagpakita ng mas malaking pananampalataya kaysa sa mga nakasaksi mismo ng Kanyang kaluwalhatian (Luke 7:2-9). Ang malaking pananampalataya, saanman ito matagpuan, ay laging ginagantimpalaan (tingnan ang kab. 6), sapagkat ito ay nakalulugod sa Diyos (Heb. 11:6).

Kabanata 3

Dumating na ang panahon para tumawid sa Ilog Jordan, na noon ay umaapaw. Inutusan ang mga saserdote na mauna, pasan ang kaban ng tipan. (Karaniwan, ang mga Kohathita ang nagpapasan ng kaban, gaya ng sa Numbers 4:1-15, pero ang mga saserdote ang magpapasan nito sa natatanging pagkakataong ito.) Inutusan ang bayan na sumunod sa kaban nang may layo, pero laging nakikita ito. Ang kaban ay nagsasalita tungkol kay Cristo. Dapat tayong lumayo nang may paggalang, ibig sabihin, huwag nating subuking lutasin nang walang galang ang mga hiwaga tungkol sa Kanyang Persona na napakalalim para sa isip ng tao. Ang ilan sa pinakamasasamang erehiya sa kasaysayan

ng Cristianismo ay lumitaw dahil sa pangahas na pagtatangkang gawin ito. Pero dapat lagi nating tinitingnan si Cristo. Ito ang tumitiyak sa ating tagumpay.

Nang lumapat ang mga paa ng mga saserdote sa tubig ng Jordan, isang himala ang nangyari. Huminto ang ilog sa lunsod ng Adam, ilang milya sa hilaga. Nagbunton ang tubig doon, at anumang tubig na natira sa ilog sa ibaba ng puntong iyon ay umagos palabas sa Dagat na Patay. Kahit pa ang daloy ng Jordan ay napahinto dahil sa pagguho ng lupa, gaya ng sinasabi ng ilan, himala pa rin na nangyari ang paghinto nang mismong dumating ang mga saserdote sa tubig. Inakay ng Diyos (na kinakatawan ng kaban) ang bayan papasok sa Jordan, gaya ng pag-akay Niya sa kanila sa tagumpay sa kanluran ng Jordan. Ipinakikita Niya na ang Kanyang presensya, na nagpaurong sa tubig sa harap ng Israel, ang kanilang pag-asa ng tagumpay, at hindi ang anumang nasa kanilang sarili.

Naglakad ang mga saserdote hanggang sa gitna ng ilog at nanatili roon habang naglalakad patawid ang bayan sa tuyong lupa.

Kabanata 4

Iniutos ng Panginoon na 12 lalaki (isa mula sa bawat lipi) ang magdala ng tig-isang bato mula sa ilalim ng Jordan at magtayo ng isang tandang alaala sa unang kampo ng Israel sa kanluran ng Jordan. Kaya itinayo ang bantayog sa Gilgal bilang palagiang paalala sa mga susunod na salinlahi ng kahanga-hangang pagpapahinto ng Diyos sa Jordan upang makatawid ang mga Israelita sa tuyong lupa.

Ang mga liping tumanggap ng kanilang mana sa silangan ng Jordan—Ruben, Gad, at ang kalahating lipi ni Manasseh—ay nagpadala ng mga mandirigma upang tulungan ang kanilang mga kapatid na sakupin ang lupain ng Canaan. Kahit ang kabuuang lakas ng 2½ lipi ay mahigit 100,000 lalaki (tingnan ang Num. 26), 40,000 lamang ang tumawid sa Jordan; ang iba ay malamang na naiwan para bantayan ang kanilang lupain at protektahan ang kanilang mga pamilya.

Nang makatawid na ang buong bayan, kasama ang mga lalaki ng 2½ lipi, at nang maiahon na ang 12 bato mula sa Jordan, nagtayo si Joshua ng 12 bato sa gitna ng Jordan, sa kinatatayuan ng mga saserdote. Pagkatapos, nang makarating ang mga saserdote sa kanlurang pampang dala ang kaban ng tipan, umagos muli ang tubig ng ilog nang umaapaw. Ang mga bato sa ilalim ng ilog ay nagsasalita ng ating pakikiisa kay Cristo sa Kanyang kamatayan. Ang mga nasa kanlurang pampang ay nagsasalita ng ating pakikiisa kay Cristo sa Kanyang muling pagkabuhay.

Sa pagpapahinto sa tubig ng Jordan, itinaas ng Panginoon si Joshua sa paningin ng bayan gaya ng pagtataas Niya noon kay Moses (v. 14). Hanggang noon, si Joshua ay isang lingkod, na mapagpakumbabang naglilingkod sa anino ni Moses at nag-aaral ng mga daan ng Diyos. Ngayon ang panahon ng kanyang pagkataas, sapagkat “ang nagpapakababa ay itataas” (Luke 14:11).

Tumawid ang bayan sa Jordan noong ikasampung araw ng unang buwan, limang araw bago maganap ang buong 40 taon mula nang lumabas sila sa Egipto, at sakto para makapaghanda sa Paskua (tingnan ang Exod. 12:2, 3).

Kabanata 5

Isinasalaysay ng kabanatang ito ang mga nangyari sa Gilgal, ang unang kampo ng Israel sa Canaan. Doon tinuli ang mga lalaki (vv. 2-9). Doon nila ipinagdiwang ang Paskua, ang una sa Canaan (v. 10). Doon tumigil ang mana (vv. 11, 12), at doon nakatagpo ni Joshua ang punong pinuno ng hukbo ng Panginoon, si Jesucristo (vv. 13-15).

Sinakmal ng takot ang mga paganong naninirahan sa Canaan nang mabalitaan nila ang kahanga-hangang pagtawid ng hukbong Judio sa Jordan (v. 1).

Iniutos ng Diyos kay Joshua na ibalik ang seremonya ng pagtutuli sa panahong ito. Tuli ang lahat ng lalaking lumabas sa Egipto, pero patay na noon ang lahat ng mga lalaking mandirigma (Deut. 2:16). Sa loob ng 40 taon ay walang pagtutuli. Isang bagong salinlahi ang lumitaw sa 40 taon ng paglalagalag, at kailangan nilang dumaan ngayon sa seremonyang ito bilang tanda ng pagbabalik nila sa lubos na pagtatamasa ng mga pagpapala ng tipan. Habang naglalagalag sila sa ilang, kinukutya sila ng mga Egipcio dahil hindi nila nakamit ang Lupang Pangako. Pero ngayong nasa lupain na sila, naigulong na ang kadustaan (v. 9). Ang “ikalawang pagkakataon” (v. 2) ay nangangahulugang ikalawang beses na ginawa ng bansa ang pagtutuli.

Ipinagdiwang ang Paskua apat na araw matapos tumawid sa Jordan (v. 10). Pansinin ang pananampalataya ni Joshua: Kahit nasa teritoryo siya ng kaaway, sinunod niya ang Diyos sa pagtutuli sa kanyang mga sundalo at sa pagdiriwang ng Paskua. Tinawag ang mga ito na “mga gawang pinakahindi-pangmilitar.”

Sa pamamagitan ng pagtutuli at ng Paskua, tinatawag ng Panginoon ang Kanyang bayan pabalik sa mga saligan ng kanilang kaugnayan sa Kanya. (Kapwa napabayaan ang mga seremonyang ito sa ilang.) Ang pagtutuli ay tanda ng tipan sa pagitan ng Diyos at ni Abraham, at ang Diyos sa Kanyang katapatan ay tinutupad ang Kanyang pangakong walang kondisyon sa pagbibigay sa kanila ng lupain (Gen. 15:18-21). Larawan din ito ng paghatol sa sarili at ng pag-aalis ng karumihan ng laman, na lubhang kailangan sa tagumpay. Ang Paskua naman ay paalala ng kanilang pagkatubos. Binili sila ni Jehova at pinalaya mula sa pagkaalipin sa Egipto. Sa pagdiriwang ng Paskua, sinusunod ng mga Judio ang salita ng Panginoon na ibinigay sa pamamagitan ni Moses noong panahon ng unang Paskua, 40 taon na ang nakararaan (Exod. 13:5). Biyaya ang dahilan ng Kanyang pagtawag sa Kanyang bayan at paglalabas sa kanila. Katapatan naman ang Kanyang garantiya na ipapasok Niya sila.

Ang mana ay nagsasalita tungkol kay Cristo sa Kanyang pagkakatawang-tao, ang panustos para sa mga pangangailangan sa ilang. Ang lumang trigo ng lupain ay nagsasalita tungkol kay Cristo sa muling pagkabuhay. Pareho tayong kumakain sa dalawa. Tumigil ang mana kinaumagahan matapos nilang unang kainin ang sinangag na butil (vv. 11, 12). “Napakahusay na Tagapag-ingat ng Oras at Tagapagtustos ang Diyos!”

Ang “lalaki” sa talatang 13 ay ang anghel ni Jehova, ang Panginoong Jesus sa isa sa Kanyang mga pagpapakita bago Siya nagkatawang-tao. Ipinakilala Niya ang Sarili bilang Pinuno ng hukbo ng Panginoon. Hindi lamang dumarating si Cristo para tumulong sa atin, at lalong hindi para saktan tayo; dumarating Siya para kunin ang

buong pamamahala (v. 14). Ang huling talata ay tiyak na patunay na nasa harapan ng Diyos si Joshua, at alam niya iyon.

Ang mga karaniwang anghel ay hindi kailanman tumanggap ng pagsamba, pero dito ay nag-uutos ng pagsamba ang Anghel ng Panginoon, kaya pinatutunayan Niya ang Kanyang pagka-Diyos. Kailangang matutunan mismo ni Joshua ang kinailangang matutunan ni Moses sa simula ng kanyang ministeryo (Exod. 3)—ang kabanalan at pangingibabaw ng Panginoon.

Kabanata 6

Nasakop ang Canaan sa pamamagitan ng tatlong kampanyang militar—sa gitna, sa timog, at sa hilaga. Ang kampanya sa gitna, na ang layunin ay hatiin at sakupin, ay binubuo ng dalawang malaking labanan, isa sa Jericho at isa sa Ai.

Ang Jericho ay isang lunsod na may matibay na kuta, pero ang mga pader at pintuan nito ay nagsilbi lamang para ikulong ang mga naninirahan doon para sa paghatol; tiyak na hindi nito napigilan ang Israel. Ito ay isang mababang lunsod sa lupa (mahigit 800 talampakan sa ibaba ng dagat) at mababa rin sa moralidad. Ito ay lunsod na tiyak na mapapahamak dahil nakatayo ito sa lupa ng Diyos at dumating na ang mga tunay na may-ari para angkinin ang kanilang ari-arian. Maraming bagay sa ating buhay ang tila mga Jericho, na humahadlang sa ating pag-angkin ng ating mga pag-aari. Marahil nanghina na ang loob natin dahil sa laki ng ating mga pagsubok. Kung aangkinin lamang natin ang tagumpay na ibinibigay ng Panginoon at susulong sa

pananampalataya, nakatuon ang mata sa Diyos para sa tagumpay, makakakita rin tayo ng mga himala.

Dahil sa takot sa mga Judio, isinara at hinarangan ang Jericho bago pa dumating ang mga lulusob. Sa loob ng anim na araw, nilibot ng mga Israelita ang lunsod nang minsan bawat araw, at bumabalik sa Gilgal sa gabi. Sa ikapitong araw, nilibot nila ito nang pitong beses. Nang hipan ng mga saserdote ang mga tambuling sungay ng tupa, sumigaw nang malakas ang mga Judio. Gumuho ang mga pader, at nakapasok sa lunsod ang bayan ng Diyos. May mga nag-iisip na lumubog ang mga pader sa lupa na parang elevator, kaya nakalakad ang mga Israelita sa ibabaw ng mga pader papasok sa lunsod. Paano man ito nangyari, bunga ito ng pananampalataya ng bayan ng Diyos (Heb. 11:30). Pansinin na pitong beses binanggit ang kaban mula talatang 6 hanggang 12.

Ang lahat ng nasa lunsod ay “itinalaga”—ibig sabihin, inilaan sa Panginoon bilang mga unang bunga ng Canaan (v. 17). Ang mga naninirahan (maliban kay Rahab at sa kanyang pamilya) at ang mga hayop ay lilipulin, at ang pilak, ginto, tanso at bakal ay ilalagay sa kabang-yaman ng Panginoon. Walang sinumang maaaring kumuha ng anuman para sa sarili.

Kapag naunawaan natin ang kasamaan at kabuktutan ng mga Cananeo, madaling makita kung bakit iniutos ng Diyos ang lubos na paglipol sa buhay sa loob ng Jericho. Sa halip na pintasan ang Panginoon sa paggawad ng karapat-dapat na hatol sa masasama, dapat tayong mamangha sa Kanyang biyaya na nag-ingat kay Rahab at sa kanyang pamilya mula sa gayunding hatol.

Ang pananampalatayang nagpaguho sa mga pader (Heb. 11:30) ang siya ring naglabas kay Rahab at sa kanyang pamilya (Heb. 11:31). Hindi lamang naglaan ang biyaya ng Diyos para sa kanyang kaligtasan kundi itinaas pa siya sa isang lugar sa angkan ni David at sa huli ay ng Panginoong Jesucristo (Matt. 1:5, 6). Hindi lamang tayo inililigtas ng biyaya mula sa kapahamakan kundi tinitiyak din nito ang ating pagkataas (Rom. 8:29, 30). Ang pananampalataya ang kamay na humahawak sa biyaya.

Matapos ligtas na mailabas si Rahab at ang kanyang pamilya, sinunog ang lunsod (vv. 22-25). Isinumpa ni Joshua ang sinumang magtatangkang itayong muli ang Jericho bilang isang kuta, at ipinahayag niya na mamamatay ang panganay na anak ng taong iyon kapag inilatag ang pundasyon at mamamatay ang bunso niyang anak kapag itinayo ang mga pintuan. Tingnan ang 1 Kings 16:34 para sa katuparan ng sumpang ito.

Kabanata 7

Tinatalakay ng kabanatang ito ang usapin ng kasalanan sa Canaan. Kahit nakatawid na sa Jordan ang bayan, madali pa rin silang magkasala. Narito ang kuwento ng pagkatalo ng Israel sa Ai at ng tagumpay ng Israel laban sa kasalanan sa Achor.

Nang magsugo si Joshua ng mga tiktik sa Ai, bumalik sila na may kumpiyansang ulat na mahina ang depensa ng lunsod at hindi na kailangang magpadala ng higit sa dalawa o tatlong libong sundalo laban dito. Pero nang lumusob sa Ai ang isang hukbong mga tatlong libong lalaki, pagkatalo at hindi tagumpay ang kanilang sinapit.

Maraming beses, dumarating ang pagkatalo pagkatapos ng tagumpay; iyon ang panahong hindi natin inaasahan. Iyon ang panahong pakiramdam natin ay pinakamalakas tayo sa ating sarili. Hindi nanalangin ang bayan bago lumusob sa Ai, at hindi rin sila inutusan ng Panginoon na pumunta roon, gaya ng pag-uutos Niya sa kanila na kunin ang Jericho. Kaya natutunan nila nang may sakit na hindi maayos ang lahat; may nagbago. Hindi lumakas ang mga Cananeo, kundi humina ang Israel, at ang dahilan ay may kasalanang pumasok sa kampo. Kahit iisang tao lamang ang nagkasala, ang buong bansa ay nagkasala (v. 11) at 36 na lalaki ang namatay. Sinabi ng Panginoon kay Joshua na hindi ito panahon ng pananalangin kundi panahon ng pagkilos (v. 10).

Nalaman ni Joshua na ang pagkatalo ay dahil sa kasalanan sa kampo. May sumuway sa Panginoon sa pagsakop sa Jericho sa pamamagitan ng pagnanakaw ng samsam. Hindi sinabi sa atin kung paano natagpuan ang may sala; marahil ay sa pagsasapalaran (NASB). Anuman iyon, pinakitid ang paghahanap una sa lipi, sunod sa angkan, sunod sa sambahayan, at sunod sa tao —si Achan. Inamin niyang nagnakaw siya ng isang balabal na mula sa Babilonia, 200 siklong pilak, at isang baretang ginto, at ibinaon niya ang mga ito sa sahig ng kanyang tolda.

“Nang aking makita … ay aking inimbot … at aking kinuha” (v. 21). Ang kuwento ni Achan ay malinaw na halimbawa ng James 1:14, 15: “Datapuwa't ang bawa't tao ay natutukso, kung siya'y nahihila ng kaniyang sariling masamang pita, at nahihikayat. Kung magkagayon ang masamang pita, kung maipaglihi, ay nanganganak ng kasalanan: at ang kasalanan, kung malaki na, ay namumunga ng kamatayan.”

Si Achan, sa pagkuha ng bagay na itinalaga sa pagkawasak, ay naging isang bagay na sinumpa rin (Deut. 7:26). Maaaring parang napakabigat na ang buong pamilya ni Achan ay nadamay sa kanyang sinapit, pero ang kasalanan ay isang seryosong bagay. Iniligtas ng pananampalataya ni Rahab ang buong sambahayan niya. Hinatulan naman ng kasalanan ni Achan ang sambahayan niya. Bukod dito, tiyak na alam nila ang ginawa niya, dahil ang mga ninakaw ay nakabaon sa ilalim ng kanilang tolda. Baka nakisali pa ang kanyang mga anak sa kanyang kasalanan. Malinaw ang aral na itinuturo ng Diyos sa Kanyang bayan: Dinudungisan ng kasalanan ang buong kampo, at kailangan itong lubos na alisin tuwing lilitaw ito.

Bilang parusa sa kanyang krimen, si Achan at ang kanyang sambahayan ay binato hanggang mamatay at pagkatapos ay sinunog. Sinunog din ang lahat ng kanyang ari-arian, pati ang mga ninakaw. “Sa pagkamatay ni Achan, natubos ang paglapastangan, at ang pinangyarihan ng trahedya, ang libis ng Achor, ay naging pintuan ng pag-asa habang muling humarap ang bayan sa pagsulong.”

Kabanata 8

Sa ikalawang pagtatangka, nasakop ni Joshua at ng kanyang hukbo ang Ai sa pamamagitan ng pananambang. Kahit mahirap unawain nang malinaw ang mga detalye ng pananambang, ito marahil ang pangkalahatang plano: Isang pangkat ng mga Judio ang dumaan sa tabi ng Ai sa dilim ng gabi at nagtago sa kanlurang bahagi ng lunsod. Kinaumagahan, nilusob ng iba pang mga sundalo ang lunsod mula sa hilaga. Nang gumanti ng lusob ang mga lalaki ng Ai, sinadya ni

Joshua at ng kanyang mga tauhan na umurong, para mailayo ang mga naninirahan mula sa lunsod. Pagkatapos ay iniunat ni Joshua ang kanyang sibat; iyon ang hudyat para pumasok sa lunsod ang mga nakaabang at sunugin ito. Nang makita ng mga lalaki ng Ai na nasusunog ang kanilang lunsod, nataranta sila. Madali na noon para sa mga Israelita na lipulin silang lahat.

Sinasabi ng talatang 3 na 30,000 lalaki ang ipinadala para tambangan ang lunsod, samantalang 5000 naman ang binabanggit ng talatang 12. Maaaring dalawa ang pananambang. Pero tila napakarami ng 30,000 para sa isang pananambang. Naniniwala ang ilan na ang 30 libo ay dapat basahing 30 kapitan, dahil ang salitang Hebreo para sa libo ay maaari ring isalin na pinuno. Naniniwala naman ang iba na ang 30,000 ay pagkakamali ng tagakopya sa halip na 5000. Ang 5000 lalaki (v. 12) ay maaaring ipinadala para harangin ang anumang posibleng paglusob ng mga lalaki ng Bethel, dalawang milya sa kanluran ng Ai.

Pinahintulutan ang mga Judio na itago para sa sarili nila ang mga hayop at samsam sa labanang ito. Kung naghintay lamang si Achan, nakuha sana niya ang samsam nang hindi nawawalan ng buhay dahil dito!

Nawalan ang Israel ng 36 na lalaki sa unang labanan; sa pagkakataong ito ay walang nawala, ayon sa nakatala sa Biblia. Dahil nalinis na nila ang kanilang sarili sa karumihan, ligtas silang muli sa gitna ng digmaan. Ang tagumpay sa buhay Cristiano ay hindi ang kawalan ng labanan kundi ang presensya at pag-iingat ng Diyos sa gitna ng labanan.

Bilang pagsunod sa Salita ng Diyos (Deut. 27:2-6), nagtayo si Joshua ng dambana sa Bundok Ebal at

isinulat sa mga bato ang isang kopya ng kautusan ni Moses. Tinipon ang mga lipi, kalahati sa harap ng Bundok Ebal at kalahati sa harap ng Bundok Gerizim. Tumayo si Joshua sa libis sa pagitan nila, at binasa niya ang mga pagpapala at mga sumpa na nasa kautusan ni Moses, o kaya'y inutusan niya ang mga Levita na basahin ang mga ito (Deut. 27:14). “Madalas sabihin sa Kasulatan na ginawa ng isang tao ang bagay na iniutos lamang niyang gawin.”

Kabanata 9

Dahil sa balita ng mga tagumpay ng Israel sa digmaan, nagkaisa ang lahat ng hari sa Canaan laban sa mga Judio (vv. 1, 2). Pero ang mga naninirahan sa lunsod ng Gabaon at sa tatlong iba pang lunsod (vv. 3, 17) ay nagpasyang walang saysay ang paglaban sa mga lumulusob. Alam nilang inutusan ang mga Israelita na lipulin ang lahat ng paganong naninirahan sa lupain. Pero alam din nilang walang ganoong utos tungkol sa mga bansang nasa labas ng Canaan (Deut. 20:10, 15). Kung makukumbinsi nila si Joshua at ang kanyang hukbo na galing sila sa mahabang paglalakbay mula sa malayong bayan, hindi sila papatayin.

Kaya nagbalatkayo sila sa punit-punit na damit at lumang sapatos. Nagdala rin sila ng inaamag o durog-durog (NASB) na tinapay at punit na mga sisidlang-balat ng alak. Sinabi nila kay Joshua na galing sila sa napakalayong bayan, at lahat ng nasa kanila ay tila sumusuporta sa sinabi nila.

Hindi sumangguni ang mga Israelita sa Panginoon tungkol sa bagay na ito, kundi nakipagkasundo sila sa mga Gabaonita. Pagkaraan ng tatlong araw ay nabunyag ang pakana, at nagkagulo ang mga Judio na gustong

patayin ang mga manlilinlang. Pero nagpasya ang mga prinsipe na igalang ang kasunduan at hayaang mabuhay ang mga Gabaonita. Gayunman, mula noon ay maglilingkod sila sa bayan ng Diyos bilang mga tagaputol ng kahoy at tagaigib ng tubig para sa paglilingkod sa dambana ng Panginoon.

Matalino si Joshua at ang mga prinsipe sa pagtupad sa kanilang sumpa, kahit nalinlang sila sa bagay na iyon. Nang maglaon ay sinikap ni Saul na lipulin ang mga Gabaonita at pinarusahan siya dahil dito (2 Sam. 21).

Kabanata 10

Itinatala ng kabanatang ito ang kampanya sa timog. Nang mabalitaan ng mga hari ng limang lunsod ng Cananeo na pumanig sa mga Israelita ang mga Gabaonita, napagtanto nilang ginawa nitong madaling salakayin ang maburol na rehiyon sa gitna, kaya nagpasya silang lusubin ang Gabaon. Nagpadala ang mga Gabaonita ng pakiusap kay Joshua para sa tulong-militar.

Muling narinig ni Joshua ang mga nakaaaliw na salitang iyon mula sa bibig ng Panginoon, “Huwag mong katakutan sila” (v. 8). Narinig na niya ang mga ito bago ang tagumpay sa Jericho at bago ang matagumpay na pananambang sa Ai. Tinitiyak ng mga ito ang tagumpay gaano man kalaki ang kalaban.

Dahil tiniyak ng Panginoon ang tagumpay, hinarap ni Joshua ang hukbo ng kaaway sa Gabaon, at pinatakas sila. Dalawang himala ang naganap sa paglipol sa kaaway. Una, nagkaroon ng napakalakas na ulan ng yelo, na pumatay ng mas maraming lalaki kaysa sa napatay ng mga Israelita. Pero pansinin na mapili ang

yelong iyon—ang mga kaaway lamang ang pinatay nito. Pagkatapos, sa kahilingan ni Joshua, ang araw at ang buwan ay “tumigil,” kaya humaba ang mga oras na maaaring habulin at lipulin ng mga Israelita ang kaaway bago pa sila makatakas sa kaligtasan ng kanilang mga napapaderang lunsod. Paglalarawang pampanitikan ang pagsasabing tumigil ang araw at ang buwan. Gumagamit din tayo ng ganitong pananalita kapag sinasabi nating sumikat o lumubog ang araw. Iba't ibang paliwanag na natural ang ibinigay kung ano talaga ang nangyari noon. Pero sapat nang malaman na ito ay isang himala na nagbunga ng mas mahabang araw para sa pakikipaglaban. “Kung paano Niya ito ginawa ay hindi tanong para sa atin… Hindi natin tungkuling palambutin ang mga himala, kundi luwalhatiin ang Diyos sa mga ito.” Ang aklat ni Jasher (v. 13) ay maaaring nangangahulugang “Ang Aklat ng Matuwid.” Walang aklat na may ganitong pangalan ang matutukoy ngayon, at tiyak na hindi ito kinasihan. Ang limang hari ay nakulong sa isang yungib, saka pinatay at ibinitin sa mga punongkahoy, at sa huli ay inilibing sa yungib.

Napakalaking gawain ng labanang iyon para sa Israel. Naglakad sila buong gabi at saka nakipaglaban sa pinakamahabang araw sa kasaysayan. Nagpagal sila nang lampas sa karaniwang kakayahan, pero ang tagumpay ay sa Panginoon pa rin (vv. 10,11). “Pero bakit kinailangan ni Joshua na pagurin nang ganoon ang sarili at ang kanyang mga tauhan? Hindi ba't nangako ang Diyos sa kanya na tiyak na ibibigay Niya ang mga kaaway sa kanyang kamay? Totoo, nangako Siya; pero ang mga pangako ng Diyos ay hindi para pahinain at palitan ang ating pagsisikap, kundi para buhayin at palakasin ito.”

Pagkatapos nito, sinakop ni Joshua ang mga lunsod ng Cananeo na Makkedah (v. 28), Libnah (vv. 29, 30), Lachish (vv. 31, 32), Gezer (v. 33), Eglon (vv. 34, 35), Hebron (vv. 36, 37), at Debir (vv. 38, 39). Binubuod ng mga talatang 40-43 ang kampanya sa timog. Ang hari ng Hebron sa talatang 37 ay kahalili ng haring napatay sa talatang 26.

Ang paglipol na tinutukoy sa kabanatang ito ay dapat unawain nang pangkalahatan, gaya ng sinabi ni Haley. "… Masyadong mabilis ang pagdaan ni Joshua sa rehiyong ito para tuluyang maubos ang mga tao… Nilipol niya ang lahat ng kanyang hinabol; pero hindi siya tumigil para halughugin ang bawat posibleng taguan. Iyon ay iniwan para gawin ng bawat lipi sa sarili nitong mana."

Kabanata 11

Dahil sa balita ng dumaraming tagumpay ng Israel, nagsanib ang mga hari sa hilaga. Nagtipon sila sa tubig ng Merom, sa hilaga ng Dagat ng Galilea. Nilusob at tinalo sila ni Joshua at ng kanyang hukbo. Pagkatapos, bilang pagsunod sa Panginoon, pinilay ni Joshua ang mga kabayo at sinunog ang mga karwahe. Ang pilayin ay ang pagputol sa isang litid sa binti, kaya hindi na magagamit ang kabayo.

Sinunog ang punong lunsod na Hazor; ang ibang mga lunsod na nakatayo sa mga bunton (NASB) ay nilipol pero hindi sinunog. Marahil naisip ni Joshua na may pakinabang ang mga lunsod na nakatayo sa mga bunton para sa mga Israelitang maninirahan doon. Pinatay ang mga naninirahan sa lahat ng lunsod, at kinuha ng mga Israelita ang samsam. Ang lubos na pagsunod ay nagdudulot ng lubos na tagumpay (v. 15).

Binabalikan ng mga talatang 16-20 ang pagsakop ni Joshua sa lupain mula sa Edom (Seir) sa timog hanggang Bundok Hermon sa hilagang-silangan at Sidon sa hilagang-kanluran. Nakaligtas sa paglipol ang Gabaon. Hindi nasakop ang Jerusalem hanggang sa panahon ni David. (Ang Goshen na binanggit sa talatang 16 ay wala sa Egipto kundi isang lugar sa timog ng Palestina.)

Natatanging binanggit na nilipol ang mga Anakim sa lahat ng lunsod maliban sa Gaza, Gath at Ashdod. “Ang lupain ay nagpahinga sa digmaan” (v. 23) sa diwa na natapos na ang malalaking labanan, kahit marami pang natitirang “paglilinis” na kailangang gawin.

Kabanata 12

Ibinabalik tayo ng unang anim na talata sa tagumpay na ibinigay ng Diyos kay Moses laban kay Sihon, hari ng mga Amorrheo, at kay Og, hari ng Bashan. Itinuturing ang mga tagumpay na ito na bahagi ng kabuuang pagsakop, dahil ang teritoryo ay tinirhan ng 2½ lipi sa silangan ng Ilog Jordan.

Nangako na ang Diyos sa Israel bago sila tumawid sa Jordan: “… At kaniyang ibibigay ang kanilang mga hari sa iyong kamay, at iyong papawiin ang kanilang pangalan sa silong ng langit: walang lalaking makatatayo sa harap mo, hanggang sa iyong naipahamak sila” (Deut. 7:24). Narito ang 31 halimbawa ng katapatan ng Diyos (vv. 7-24); tinalo ni Joshua ang 31 hari sa kanlurang bahagi ng Jordan.

Kabanata 13

Matanda na noon si Joshua, at hindi pa natitirhan ng mga Israelita ang buong lupaing ipinangako sa kanila. Inilalarawan ng mga talatang 2-6 ang mga bahagi sa

timog-kanluran at sa hilagang-silangan na tinitirhan pa ng mga pagano. Alam din natin na ang lupain pasilangan hanggang Euphrates ay ipinangako sa mga Judio, pero hindi pa nila ito natitirhan kailanman.

Inutusan ng Panginoon si Joshua na hatiin ang lupaing nasakop na sa 12 lipi ng Israel. Dalawa't kalahating lipi ang nabigyan na ng lupa sa silangang bahagi ng Ilog Jordan, gaya ng sumusunod: ang buong teritoryong tinirhan ng 2½ lipi (vv. 8-13); Ruben (vv. 15-23); Gad (vv. 24-28); at ang kalahating lipi ni Manasseh (vv. 29-31).

Natatanging binanggit na kabilang si Balaam sa mga napatay sa kabila ng Jordan (v. 22). Hindi nakalimutan ng Panginoon ang kakila-kilabot na kapahamakang idinulot ng masamang propetang ito sa Kanyang bayan (tingnan ang Num. 23—25). “Talastasin ninyo na kayo'y aabutan ng inyong kasalanan” (Num. 32:23).

May isang kawili-wiling suliranin sa talatang 25. Inangkin ng lipi ni Gad ang ilang bahagi ng lupain ng mga Ammonita, na ipinagbawal sa Deuteronomy 2:19. Pero ang lupaing ito ay naagaw na noon pa sa mga Ammonita ni Sihon, hari ng mga Amorrheo, at ginawang bahagi ng kanyang kaharian. Kaya nang kunin ng Israel ang lupa mula kay Sihon, hindi na ito pag-aari ng mga Ammonita.

Ang Debir na binanggit sa talatang 26 ay hindi ang lunsod na binanggit sa nakaraang kabanata. Ang lunsod na ito ay nasa silangan ng Jordan, samantalang ang sinakop ni Joshua ay nasa kanluran ng ilog.

Hindi tumanggap ng mana bilang lipi si Levi (v. 14), dahil iyon ang lipi ng mga saserdote, at ang Panginoon ang kanilang mana sa natatanging paraan.

Kapag inalis si Levi sa mga lipi, 11 na lipi na lamang ang matitira. Pero ang dalawang anak ni Jose, sina Ephraim at Manasseh, ay isinama kapalit ni Jose, kaya nagiging 12 muli ang bilang. Ang dahilan kung bakit isinama ang mga anak ni Jose ay inampon sila ni Jacob bilang sarili niyang mga anak bago siya namatay (Gen. 48:5).

Kabanata 14

Sinisimulan ng kabanatang ito ang paghahati ng lupain sa kanlurang bahagi ng Jordan sa 9 1/2 lipi. Itinakda ng Panginoon kay Moses na gawin ang paghahati sa pamamagitan ng palabunutan. Malamang na ang ibig sabihin nito ay ang pangkalahatang lokasyon ng bahagi ng lipi ay itinakda ng palabunutan, pero ang laki ng teritoryo ay ayon sa dami ng tao sa lipi (Num. 26:53-56).

Una sa listahan ng mga lipi ang Juda (14:6—15:63). Ang mga lalaki ng Juda ang nanguna sa mga hukbo ng Israel (tingnan ang Num. 10:14) at sila ang pinakamalaki at pinakamakapangyarihang lipi, na may mahigit 76,000 mandirigma. Bago ibigay ang mga hangganan ng teritoryo, itinala ng Espiritu ng Diyos ang marangal na kahilingan ni Caleb para sa lunsod ng Hebron. Kahit 85 taong gulang na siya noon, hindi nabawasan ang kanyang pananampalataya, tapang at lakas. Naghahangad pa siya ng higit pang tagumpay sa espiritu at tinanggap niya ang Hebron bilang kanyang mana.

Ang Hebron ay tumutukoy hindi lamang sa lunsod kundi pati sa lupain sa paligid nito (v. 12). Nasakop na ni Joshua ang lunsod noon (10:36, 37). Nang maglaon ay ibinigay ito sa mga saserdote, pero iningatan ni Caleb ang nakapaligid na rehiyon bilang kanyang mana.

Nakaligtas si Caleb sa salot na kumitil sa buhay ng mga tiktik na hindi sumampalataya 45 taon na ang nakararaan (Num. 14:36-38). Iningatan siya sa panahon ng paglalagalag sa ilang. Nakaligtas siya sa ilang taon ng digmaan sa Canaan. Alam niyang hindi siya iingatang buhay ng Diyos at pangangakuan ng gantimpala sa kanyang pananampalataya para lamang ibigay siya sa mga Anakim. Ano kung mga higante sila? Nasa lupa niya sila, at palalayasin niya sila sa lakas ng Diyos. Tinitingnan pa rin niya ang mga bagay sa mata ng pananampalataya at hindi ayon sa nakikita sa labas. Ito ang lihim ng kanyang hindi nauubos na lakas at kamangha-manghang tagumpay. Wala siyang balak magretiro (kahit 85 taong gulang na) hangga't hindi niya naaangkin ang kanyang mga pag-aari.

Kabanata 15

Inilalarawan sa mga talatang 1-12 ang mga hangganan ng Juda. Halos imposibleng masundan ang mga ito nang eksakto sa kasalukuyan. Baka magtaka ang ilan kung bakit isinama ang lahat ng detalyeng ito sa Biblia. Ang sagot, siyempre, ay mahalaga ang mga detalyeng ito sa paningin ng Diyos. Kinasihan ang mga ito at mapapakinabangan, puno ng masaganang aral sa espiritu.

Itinala sa mga talatang 13 at 14 ang pagsakop ni Caleb sa Hebron. Iniaalok niya ang kanyang anak na babae na si Achsah sa sinumang makasasakop sa Kirjath-sepher (Debir) (v. 16). Ang pamangkin ni Caleb na si Othniel ang sumakop sa lunsod at nagkamit ng nobya (v. 17). Nang maglaon ay siya ang naging unang hukom sa Israel (Judg. 3:9). Hinimok ni Achsah si Othniel na humingi ng isang bukid sa kanyang ama (v. 18).

Ipinahihiwatig ng talatang 19 na ginawa niya ito at nakuha ang bukid. Pagkatapos ay humingi si Achsah ng mga bukal sa itaas at sa ibaba para patubigan ang lupa.

May ilang lunsod, gaya ng Debir at Hebron, na kinailangang sakupin nang higit sa isang beses dahil sa patagong pakikidigma ng mga Cananeo (tingnan ang mga tala sa kabanata 10). Dapat ding pansinin na may higit sa isang lunsod na magkapareho ang pangalan (hal., Debir).

Nakalista sa mga talatang 21-63 ang mga lunsod sa teritoryo ng Juda. Ang ilan sa mga lunsod na ito ay dapat pamilyar sa atin mula sa pag-aaral natin ng mga patriarka: Ang Hebron (v. 13) (tinatawag ding Mamre) ay kilala nina Abraham, Isaac at Jacob (Gen. 13:18; 35:27), at doon silang lahat inilibing (Gen. 23:17-20). Marahil ito ang dahilan kung bakit napakahalaga nito kay Caleb na may matalas na pang-unawa sa espiritu. Ang Beer-sheba (v. 28) ay nangangahulugang “ang balon ng sumpa”; matagal na nanatili roon ang mga patriarka. Iyon ay lugar ng pagpapanibago, pagpapaginhawa at kapahingahan (Gen. 21:31; 26:33; 46:1). Ang Jerusalem (v. 63) ay hawak ng mga Jebuseo. Hindi sila napalayas sa Jerusalem hanggang sa panahon ni David (2 Sam. 5:6, 7).

Nagbigay ang mga lunsod na ito ng masaganang pamana sa Juda at ng malakas na pampasigla para patibayin ang kanilang pananampalataya. Ang Diyos nina Abraham, Isaac at Jacob ay nasa gitna ng kanilang mga anak upang tuparin ang Kanyang sinaunang pangako.

Kapag binilang natin ang mga lunsod sa mga talatang 21-32, makikita nating 38 ang mga ito, kahit sinasabi ng

talatang 32 na 29 lamang. Siyam sa mga lunsod na ito ay pag-aari ng Simeon, na ang mana ay nasa loob ng mga hangganan ng Juda (19:1-9). Kaya 29 na lunsod ang natitirang pag-aari ng Juda. May katulad na suliranin sa pagbilang sa mga talatang 33-36; 15 lunsod ang nakalista, pero marahil ang Gederah at Gederothaim ay dalawang pangalan ng iisang lunsod, kaya 14 ang kabuuan na binanggit sa talatang 36.

Pansinin lalo na ang huling talata. Ang itaas na bahagi ng lunsod, ang Bundok Zion, ay hindi nasakop hanggang sa panahon ni David. Ang ibabang lunsod, ang Jerusalem, ay sinakop ng Juda (Judg. 1:8), pero nang maglaon ay muling inagaw ng mga Jebuseo (Judg. 1:21). Nakalista ang Jerusalem bilang pag-aari ng Benjamin (18:28) at ng Juda rin; nasa hangganan ito ng dalawang liping ito.

Kabanata 16

Ang lipi ni Jose ang sunod na tinalakay. Kay Jose ibinigay ang karapatan ng panganay (ibig sabihin, ang dobleng bahagi) na naiwala ni Ruben (Gen. 49:4). Ibinibigay sa mga talatang 1-4 ang pangkalahatang hangganan ng teritoryo ni Jose. Ito ay hinati, siyempre, sa pagitan ng Ephraim at ng kalahating lipi ni Manasseh na tumira sa kanluran ng Jordan.

Inilalarawan sa mga talatang 5-10 ang mga hangganan ng Ephraim. Pansinin nang mabuti ang talatang 10. Ang pagkabigong palayasin ang mga Cananeo ay nagdulot ng dalamhati sa mga Israelita sa kanilang kasaysayan sa hinaharap.

Kabanata 17

Ang mana ni Manasseh ay bahagyang nasa Gilead at Bashan, sa silangang bahagi ng Jordan (v. 1), at bahagyang nasa kanlurang bahagi (vv. 7-11). Ang teritoryo sa kanluran ng Jordan ay napapaligiran sa hilaga ng limang kuta ng Cananeo—Bethshean, Ibleam, Dor, Taanach at Megiddo (vv. 11, 12).

Ang ilan sa mga lunsod ng Ephraim ay nasa teritoryo ng Manasseh, at ang ilan sa mga lunsod ng Manasseh ay nasa teritoryo ng Aser at Isachar (vv. 7-12).

Nagmana ang mga anak na babae ni Zelophehad kasama ng mga anak na lalaki ni Manasseh, gaya ng iniutos ng Diyos kay Moses (vv. 3, 4) (Num. 27:1-7). Ginawa ito para matiyak na may bahagi ang sambahayan ni Zelophehad kahit walang lalaking tagapagmana. Kinailangang mag-asawa ang mga anak na babae sa loob ng sarili nilang lipi upang ang lupang pag-aari ng Manasseh ay hindi mapunta sa ibang lipi dahil sa pag-aasawa (Num. 36:1-13).

Matapos tanggapin ng Ephraim at Manasseh ang kanilang magkatabing bahagi sa kanluran ng Jordan, nagreklamo sila na iisang bahagi lamang ang sa kanila (v. 14) at napapaligiran sila ng mga kuta sa hilaga (v. 16). Ibinaling ni Joshua laban sa kanila ang lahat ng kanilang katwiran. Nang sabihin nilang kailangan nila ng mas maraming lupa dahil marami silang tao (v. 14), sinabi niyang gamitin nila ang kanilang lakas-tao para hawanin ang mga gubat sa kanilang teritoryo at tumira roon (v. 15). Nang magreklamo sila na may mga Cananeo sa loob ng kanilang hangganan na may mga karwaheng bakal (v. 16), tiniyak niya sa kanila na mas malakas sila para palayasin ang mga Cananeo (v. 18).

Ang “iisang bahagi” sa talatang 14 ay ang pinagsamang teritoryo ng Ephraim at Manasseh sa kanluran ng Jordan. Nang sabihin ni Joshua, “Hindi ka magkakaroon ng isang palad lamang” (v. 17b), hindi niya ibig sabihing makakakuha sila ng dagdag na lupa kundi kailangan nilang tirhan ang buong lupang ibinigay na sa kanila.

Kabanata 18

Lumipat ngayon ang kampo ng Israel mula Gilgal tungo sa Shiloh. Dito itinayo ang tabernakulo, at dito ito nanatili hanggang sa mga araw ni Samuel. Dito ipinagpatuloy ang paghahati ng lupain.

Natanggap na ng Juda at ni Jose ang kanilang mana sa pamamagitan ng palabunutan, pero may pitong lipi pa sa kanluran ng Jordan na hindi pa nabibigyan ng kanilang lupa. Kaya nagpadala si Joshua ng isang pangkat ng mga lalaki, tatlo mula sa bawat lipi, para sukatin ang natitirang lupa para sa pitong lipi sa pamamagitan ng palabunutan.

Ibinigay sa mga talatang 11-20 ang mga hangganan ng Benjamin, at sa mga talatang 21-28 ang mga lunsod. Maliit ang bahagi ng Benjamin, pero piling-pili ito. Nasa puso ito ng lupain at nasa loob ng mga hangganan nito ang mga unang bunga ng mga pagpapagal ng Israel sa Canaan.

Ang Gilgal ay nasa teritoryo ng Benjamin, ang unang kampo sa kanluran ng Jordan. Naroon ang mga batong alaala na sumasaksi sa kahanga-hangang pagtawid sa Jordan. Doon nila ipinagdiwang ang unang Paskua sa Canaan, at nagsimulang kumain ng sinangag na butil ng lupain. Doon muling tinuli ang bansa at naigulong ang kadustaan ng Egipto. Halos walang lugar sa buong

Canaan na mas makahulugan, sapagkat walang ibang lugar na nagturo ng ganoon karaming aral sa espiritu.

Nakikita pa rin ang mga guho ng Jericho sa lupain ng Benjamin. Ang mga pader nito, na dating inakalang hindi magigiba, ay nakahandusay na ngayon. Ang bahaging pag-aari ng sambahayan ni Rahab ay nanatiling nakatayo bilang patotoo sa biyaya ng Diyos, na laging tumutugon sa pananampalataya. Maaaring pumunta roon ang isang Benjamita tuwing kailangan niya ng bagong paalala na ang labanan ay sa Panginoon.

Ang Bethel, “ang bahay ng Diyos,” ay nagpapaalala sa mga Benjamita ng pananampalataya ng kanilang mga ninuno at ng katapatan ng banal na Tagapagligtas ng Israel (Gen. 28:18-22; 35:1-15).

Ang Jerusalem ay itinakdang maging punong lunsod, pero hindi napalayas ang mga Jebuseo mula sa kanilang kuta sa bundok hanggang sa dumating ang anak ni Jesse.

Ang kanilang lupain ay may maraming katibayan at tanda ng mga pagpapala noon, ngayon at sa hinaharap. Napakasaganang bahagi ang napunta sa bunsong anak ni Jacob!

Kabanata 19

Ang mana ng Simeon ay nasa gitna ng mana ng lipi ni Juda. Tila napakalaki ng lupain ng Juda kaya hindi ito matirhan lahat ng lipi, kaya ang bahagi nito ay ibinigay sa Simeon. Ito ay katuparan ng hulang salita ni Jacob tungkol kay Simeon, “Aking babahagihin sila sa Jacob, at aking pangangalatin sila sa Israel” (Gen. 49:7).

Sunod na ibinigay ang mga hangganan ng natitirang anim na lipi: Zebulun (vv. 10-16); Isachar (vv. 17-23);

Aser (vv. 24-31); Nephtali (vv. 32-39); at Dan (vv. 40-48). Tumanggap ang Dan ng ilan sa mga lunsod ng Juda (ihambing ang v. 41 sa 15:33).

Ang Beersheba at Sheba (v. 2) ay malamang na iisang lugar; kaya 13 lunsod lamang ang kabuuan gaya ng binanggit sa talatang 6. May mga lunsod na nakalista sa paglalarawan ng mga hangganan ng bawat bahagi kahit wala sa loob ng lupain, kaya kung minsan ay hindi tugma ang bilang ng mga lunsod na ibinigay sa bilang na nakasaad sa teksto (hal., vv. 15, 30, 38).

Ang orihinal na teritoryong ibinigay sa Dan ay nasa timog-kanluran, katabi ng Dagat Mediteraneo, at kasama ang mga lunsod ng Joppa at Ekron (vv. 40-46). Nang maglaon, nang maging masyadong maliit ang teritoryong ito, lumipat ang ilan sa lipi sa Laish (Leshem) sa hilagang-silangan at pinalitan ang pangalan ng lunsod na Dan (vv. 47, 48; ihambing ang Judg. 18).

Tinatapos ng talatang 51 ang paghahati ng lupain. Kailangan pang ibukod ang mga lunsod na kanlungan (kab. 20) at hindi pa naitatalaga ang mga lunsod ng mga Levita (kab. 21), pero halos tapos na ang gawain ni Joshua. Tinanggap niya ang Timnath-serah, ayon sa salita ng Panginoon (v. 50).

Kabanata 20

Ang sunod na hakbang ay ang pagbubukod ng anim na lunsod na kanlungan, tatlo sa bawat panig ng Ilog Jordan, kung saan maaaring tumakas ang nakapatay mula sa tagapaghiganti ng dugo. Ang nakapatay ay isang taong hindi sinasadyang nakapatay ng kapwa. Ang tagapaghiganti ng dugo ay karaniwang malapit na kamag-anak ng napatay na naghahangad na ipaghiganti

ang namatay. Kung makatatakas ang nakapatay sa isang lunsod na kanlungan, makasusumpong siya roon ng kanlungan hanggang sa mamatay ang dakilang saserdote. Pagkatapos ay ligtas na siyang makababalik sa sarili niyang lunsod. “Sinasabi sa atin ng mga Judiong komentarista na nang maglaon, upang maging mas tiyak ang kanlungang iniaalok sa hindi sinasadyang nakapatay —(a) ang mga daang patungo sa mga lunsod na kanlungan ay laging pinananatiling maayos, at kailangang mga 32 siko (mga 48 talampakan) ang lapad; (b) inaalis ang lahat ng sagabal na maaaring makapigil sa paa ng tumatakas o makapagpabagal sa kanya; (c) walang iniiwang maliit na burol, at walang ilog na pinapayagang walang tulay; (d) sa bawat likuan ay may nakatayong mga poste na may nakasulat na ‘Kanlungan,’ para gabayan ang kawawang tao sa kanyang pagtakas; (e) kapag nakatira na sa ganoong lunsod, binibigyan ang nakapatay ng maayos na tirahan, at tuturuan siya ng mga mamamayan ng isang hanapbuhay para masuportahan niya ang sarili.”

Ito ay larawan ng bansang Israel at ng pagkakasala nito kaugnay ng pagpatay sa Mesiyas. Si Cristo ang lunsod na kanlungan na maaaring takbuhan ng nagsisising Israel para sa kanlungan.

Ang mga lunsod na kanlungan at ang kahulugan ng mga pangalan ay ang sumusunod:

Kanluran ng Jordan

Kedesh—Kabanalan

Shechem—Lakas

Kirjath-arba o Hebron—Pakikisama

Silangan ng Jordan

Ramoth-Gilead—Pagtataas

Golan—Kaligayahan

Bezer—Kaligtasan

Si Cristo, siyempre, ang nagbibigay ng bawat pagpapalang ipinahihiwatig ng mga pangalan ng mga lunsod na ito. Kapag tiningnan ang mapa, makikitang ang mga lunsod na kanlungan ay nakalagay sa mga estratehikong lugar kaya walang bahagi ng lupain na higit sa 30 milya ang layo mula sa isa sa mga ito.

Pansinin ang pagkakahawig ng pansamantalang kaligtasang iniaalok sa nakapatay sa mga lunsod na kanlungan at ng walang hanggang kaligtasang iniaalok sa makasalanan kay Cristo. Malinaw at may maayos na tanda ang mga daan patungo sa lunsod, gaya ng daan ng kaligtasan, upang walang magkamali at mawalan ng buhay. Nakakalat ang mga lunsod sa buong lupain at madaling marating ng lahat, gaya ni Cristo na naaabot ng lahat ng tao. Ang krisis ang nagtutulak sa mga tao sa lunsod na kanlungan, at maraming beses ay kailangan ng krisis para itulak ang mga tao sa Panginoong Jesus para sa kanlungan. Walang gitnang lugar para sa may sala—maaaring ligtas siya sa lunsod o nasa ilalim ng poot ng tagapaghiganti ng dugo. Ang lahat ng tao ay maaaring ligtas kay Cristo o nasa ilalim ng hatol ng Diyos (John 3:36).

Kabanata 21

Apatnapu't walong lunsod na may pastulan, kasama ang mga lunsod na kanlungan, ang ibinigay sa mga Levita gaya ng iniutos ng Panginoon (Num. 35:2-8).

Mga Kohathita

a. Ang mga anak ni Aaron (ibig sabihin, ang mga saserdote)—13 lunsod mula sa Juda, Simeon at Benjamin.

b. Ang iba pang mga Kohathita—10 lunsod mula sa Ephraim, Dan at sa kalahating lipi ni Manasseh.

Mga Gershonita—13 lunsod mula sa Isachar, Aser, Nephtali at sa kalahating lipi ni Manasseh.

Mga Merarita—12 lunsod mula sa Ruben, Gad at Zebulun.

Bawat lipi ay nagbigay ng apat na lunsod maliban sa Juda at Simeon, na nagbigay ng siyam na lunsod nang magkasama, at sa Nephtali, na nagbigay ng tatlong lunsod.

Ang mga lunsod na kanlungan ay mga lunsod din ng mga Levita (vv. 13, 21, 27, 32, 36, 38). Ikinalat ang mga Levita sa buong Israel bilang katuparan ng hula ni Jacob (Gen. 49:5-7) at para mas mapadali ang kanilang ministeryo ng pagtuturo sa bansa.

Ang talatang 43 ng kabanatang ito ay dapat basahin sa liwanag ng iba pang bahagi ng Kasulatan. Hindi ito nangangahulugang tinirhan ng Israel ang buong lupain mula sa ilog ng Egipto hanggang Euphrates; sa halip, nangangahulugan ito na ang lupaing hinati ni Joshua ay katuparan ng pangako ng Diyos na ibibigay Niya sa kanila ang bawat dakong tapakan ng talampakan ng kanilang paa (Josh. 1:3).

Gayundin, ang talatang 44 ay dapat ipaliwanag nang maingat. May mga kaaway pa sa loob ng lupain; hindi pa nalilipol ang lahat ng Cananeo. Pero hindi iyon kasalanan ng Diyos; tinupad Niya ang Kanyang pangako sa pagtalo sa bawat kaaway na nilabanan ng mga

Israelita. Kung may mga kaaway pang hindi natatalo at mga pangkat na lumalaban, iyon ay dahil hindi inangkin ng mga Judio ang pangako ng Diyos.

Pansinin ang talatang 45. Tinupad ng Diyos ang bawat pangako. Walang salitang nabigo. Napakagandang patotoo sa katapatan ng Diyos! Pero hindi inangkin ng Israel ang bawat pangako.

Kabanata 22

Nang mahati na ang lupain sa kanluran ng Jordan, pinahintulutan ni Joshua ang mga lalaki ng Ruben, Gad at ng kalahating lipi ni Manasseh na bumalik sa kanilang teritoryo sa silangan ng Jordan, gaya ng orihinal na napagkasunduan. Sinabi rin niya sa kanila na dalhin ang kanilang bahagi ng samsam mula sa mga labanang kanilang nilabanan.

Mahigit pitong taon na mula nang iwan nila ang kanilang mga mahal sa buhay para labanan ang mga Cananeo. Tiniis nila ang hirap ng labanan hanggang sa matiyak ang lupain. Tinatawag din tayo ng ating Pinuno na magtiis ng hirap at makipaglaban sa mabuting pakikipaglaban ng pananampalataya para isulong ang kaharian ng Diyos sa lupa (1 Tim. 6:12; 2 Tim. 2:3). Hindi madali ang ganitong sakripisyo, pero mahalagang sangkap ito sa buhay na nakalulugod sa Diyos. Kailangan sa larangan ng labanan ngayon ang mga taong may maalab na sigasig na ipinahayag ni Isaac Watts:

> *Dadalhin ba ako sa langit sa higaan ng ginhawa't bulaklak,*
> *Habang ang iba'y nakipaglaban para sa gantimpala, at naglayag sa dagat ng dugo?*

Tiyak na dapat akong lumaban kung nais kong maghari; dagdagan Mo ang tapang ko, Panginoon; Papasanin ko ang pagod, titiisin ang sakit, sa tulong ng Iyong Salita.

Sa pag-uwi, nagpasya ang mga lalaking ito na magtayo ng dambana malapit sa pampang ng Jordan. Nang mabalitaan ito ng iba pang 9 1/2 lipi, nagalit sila nang husto. Natakot sila na karibal ito ng dambana sa Shiloh. Natakot din sila na baka maging dambana ito ng pagsamba sa diyus-diyosan sa hinaharap at parusahan ng Diyos ang buong bansa dahil dito.

Bago magdeklara ng digmaan laban sa mga lipi sa silangan ng Jordan, nagpadala sila ng isang delegasyon para kausapin sila at inalok sila ng lupa sa kanluran ng Jordan kung itinuturing nilang marumi ang sarili nilang teritoryo (v. 19).

Sa pakikitungo sa mga lalaking nagtayo ng dambana, inalala ni Phinehas at ng iba kung paano nagdusa ang Israel dahil sa kasalanan sa Peor (v. 17; ihambing ang Num. 25) at sa kasalanan ni Achan (v. 20; ihambing ang kab. 7). Nakita nila ang dambanang ito bilang isa pang banta sa kanilang kapakanan; kaya ganoon kalakas ang kanilang reaksyon. Bilang isang bayan, natutunan nila na dinudungisan ng kasalanan ang buong kampo, at pinananagot ng Diyos ang bansa sa asal ng bawat isa.

Pagkatapos ay ipinaliwanag ng mga lalaki ng Ruben, Gad at ng kalahating lipi ni Manasseh na hindi ito dambana para sa paghahandog. Ito ay isang dambanang alaala lamang, na nagpapatotoo sa mga susunod na salinlahi na ang mga lipi sa silangan ng Jordan ay tunay na bahagi ng bansang Israel (vv. 21-29). Nasiyahan ang ibang mga lipi sa paliwanag na ito, at naiwasan ang

digmaan. Tinawag ang dambana na “Ed,” na nangangahulugang saksi sa pagitan ng mga lipi sa magkabilang panig ng Jordan na ang Panginoon ang tunay na Diyos (vv. 30-34).

Kabanata 23

Ito ang una sa dalawang pamamaalam na pananalita ni Joshua. Dito ay nagsalita siya sa mga pinuno ng Israel.

Inuulit ng mga salita ni Joshua sa talatang 6 ang mga salita ng Panginoon sa kanya maraming taon na ang nakararaan (1:7). Mula noon ay napatunayan na niyang totoo ang mga ito sa pugon ng buhay at ngayon ay buong tiwala niyang maipapasa ang mga ito sa susunod na salinlahi.

Ipinaalala niya sa kanila ang katapatan ng Diyos sa pagtupad sa Kanyang mga pangako tungkol sa lupain at tungkol sa mga paganong naninirahan dito. Patuloy na palalayasin ng Diyos ang kaaway, pero kailangang sumunod sa Kanya ang bayan. Higit sa lahat, dapat nilang ilayo ang sarili sa pagsamba sa diyus-diyosan ng mga bansa at sa pag-aasawa sa mga Cananeo. Kung hindi, ang mga paganong ito ay magiging walang tigil na pinagmumulan ng gulo para sa Israel.

Wala sa mga salita ng Diyos ang nabigo (v. 14). Hindi ito nangangahulugang nasa kamay na ng mga Judio ang buong lupain, sapagkat ang Panginoon mismo ang nagsabi na hindi Niya palalayasin nang minsanan ang mga naninirahan kundi unti-unti (Deut. 7:22). Ang katotohanang wala pang pangako ng Panginoon ang nabigo ay malakas na pampalakas-loob na ginamit ni Joshua para himukin ang mga pinuno na tapusin ang gawaing kanyang sinimulan. Sa pangaral na ito ay

idinugtong niya ang isang babala (vv. 5, 16) na magiging kasingtapat si Jehova sa paglipol sa kanila mula sa mabuting lupain gaya ng sa paglipol sa mga Cananeo, kung kalilimutan nila ang kanilang tipan at babaling sa mga diyus-diyosan.

Ang katapat ng kabanatang ito sa Bagong Tipan ay 2 Corinthians 6:14-18. Mahalaga ang paghihiwalay para sa tao ng Diyos. Hindi tayo maaaring kumapit sa Panginoon at makatali sa Kanyang mga kaaway nang sabay.

Kabanata 24

Ang ikalawang pamamaalam na mensahe, ito naman ay para sa bayan, ay ibinigay sa Shechem.

Binalikan ni Joshua ang kasaysayan ng bayan ng Diyos, simula kay Terah hanggang sa panahon nina Abraham, Isaac at Jacob. Ipinaalala niya sa bayan ang makapangyarihang pagliligtas mula sa Egipto, ang paglalagalag sa ilang, at ang tagumpay laban sa mga Moabita sa silangang bahagi ng Jordan. Pagkatapos ay isinalaysay niya ang kanilang pagpasok sa Lupang Pangako, ang kanilang tagumpay sa Jericho, at ang kanilang paglipol sa mga hari sa Canaan (vv. 2-13). Noong sinaunang panahon, ang Euphrates ay dumadaloy sa kanluran ng Ur (vv. 2, 3). Mula noon ay nagbago ang daloy nito at ngayon ay dumadaloy na sa silangan ng Ur. Ang kadiliman sa talatang 7 ay tumuturo pabalik sa Exodus 14:19, 20, kung saan nagbigay ang ulap ng liwanag sa mga Israelita at ng kadiliman sa mga Egipcio.

Sa maikling buod na ito ng kasaysayan mula Genesis hanggang Joshua, may isang natatanging katotohanang

litaw: ang paghahari ng Diyos. Pansinin kung paano Niya isinalaysay ang kuwento: Kinuha Ko (v. 3), Ibinigay Ko (v. 4), Sinugo Ko (v. 5), Inilabas Ko (vv. 6-8), Hindi Ko dininig (v. 10), Ibinigay Ko (v. 11), Sinugo Ko (v. 12), Ibinigay Ko (v. 13). Kumikilos si Jehova ayon sa Kanyang walang hanggang layunin, at sino ang makapipigil sa Kanyang kamay? Ang ganitong Diyos ay dapat katakutan at sundin (v. 14).

Sa talatang 15, ang pagpili ay hindi sa pagitan ng Diyos at ng mga diyus-diyosan: Inakala ni Joshua na nakapagpasya na ang bayan na huwag maglingkod sa Diyos. Kaya hinamon niya silang pumili sa pagitan ng mga diyos na pinaglingkuran ng kanilang mga ninuno sa Mesopotamia at ng mga diyos ng Canaan. Ang marangal na pasya ni Joshua para sa kanyang sarili at sa kanyang sambahayan ay naging inspirasyon sa sumunod na mga salinlahi ng mga mananampalataya.

Nang mangako ang bayan na maglilingkod kay Jehova, sinabi ni Joshua, “Kayo'y hindi makapaglilingkod sa Panginoon” (v. 19). Ibig sabihin nito ay hindi sila maaaring maglingkod kay Jehova at sumamba rin sa mga diyus-diyosan. Tiyak na nakikita ni Joshua na mapapalayo ang bayan sa pagsamba sa diyus-diyosan, dahil kahit noon ay may mga diyus-diyosan na sila sa kanilang mga tolda (v. 23). Nagpumilit ang bayan sa pangakong maging tapat sa Panginoon, kaya nagtayo si Joshua ng batong tanda sa ilalim ng punong ensina bilang saksi ng tipang ginawa ng Israel. (Ang “santuario ng Panginoon” na binanggit sa talatang 26 ay hindi tumutukoy sa tabernakulo, na nasa Shiloh, kundi sa isang banal na lugar lamang.)

“Tila isa sa mga kasalanang laging bumabalot sa Israel ang pagsamba sa diyus-diyosan. Ang kanilang pinakaunang mga ninuno ay naglingkod sa ibang mga diyos, gaya ng nakita natin (v. 2). Nang iwan ni Jacob at ng kanyang pamilya si Laban, si Rachel ang nagdala ng mga diyos ng kanyang ama (Gen. 31:30-34). Pero nang dumating sila sa lupain, iniutos ni Jacob sa kanyang sambahayan na alisin ang mga ‘ibang diyos’ na ito, at itinago niya ang mga ito sa ilalim ng isang punong ensina na nasa tabi ng Shechem (Gen. 35:2, 4). At sa lugar ding iyon ay hinimok ni Joshua ang kanyang salinlahi na alisin ang mga diyos na pinaglingkuran ng kanilang mga ninuno (v. 14).”

Namatay si Joshua sa edad na 110 taon at inilibing sa lunsod ng kanyang mana. Nanatiling tapat sa Panginoon ang bayang Israel habang nabubuhay ang mga lalaki ng salinlahi ni Joshua. Hindi natin alam kung sino ang sumulat ng mga huling talata ng aklat, at hindi rin kailangan ang ganoong kaalaman, dahil kung kailangan ay tiyak na isinama sana ito.

Ang mga buto ni Jose, na dinala mula sa Egipto ayon sa kanyang kahilingan, ay inilibing na ngayon sa Shechem (Gen. 50:24; Exod. 13:19).

Sa huli, namatay si Eleazar, anak ni Aaron, at inilibing sa maburol na lupain ng Ephraim.

Tatlong paglilibing ang binanggit sa huling limang talata ng aklat na ito: kay Joshua (vv. 29-31), kay Jose (v. 32), at kay Eleazar (v. 33). Silang tatlo ay inilibing sa teritoryo ni Jose. Silang tatlo ay naglingkod nang mabuti sa kanilang Diyos at sa kanilang bayan. Si Joshua at si Jose ay mga dakilang tagapagligtas noong sila'y nabubuhay, at si Eleazar ay naging tagapagligtas sa kanyang

kamatayan, sapagkat siya ang dakilang saserdote at ang kanyang kamatayan ay nagpalaya sa lahat ng tumakas sa isang lunsod na kanlungan (20:6). Gaya ng mga aklat ng Genesis at Deuteronomio, nagtatapos ang Joshua sa pagtunog ng kampana ng kamatayan para sa mga dakila at maka-Diyos na tao. “Inililibing ng Diyos ang Kanyang mga manggagawa pero ipinagpapatuloy Niya ang Kanyang gawain.”

1 T. Austin Sparks, What is Man? p. 104.

2 H. J. Blair, wala nang ibang makukuhang dokumentasyon.

3 R. Jamieson, A. R. Fausset, and D. Brown, Critical and Experimental Commentary, Vol. II, p. 23.

4 C. H. Spurgeon, Spurgeon’s Devotional Bible, p. 168.

5 Matthew Henry, The Matthew Henry Commentary, p. 226.

6 John Haley, Alleged Discrepancies of the Bible, p. 324.

7 MacLear, wala nang ibang makukuhang dokumentasyon.

8 Carl Armerding, The Fight for Palestine, p. 149.

Judges (Mga Hukom)

Balangkas ng Judges

I. Pagbabalik-tanaw at Pagtanaw sa Hinaharap (1:1—3:6)

A. Pagbabalik-tanaw (1:1—2:10)

B. Pagtanaw sa hinaharap (2:11—3:6)

II. Mga Panahon ng mga Hukom (3:7—16:31)

A. Othniel (3:7-11)

B. Ehud (3:12-30)

C. Shamgar (3:31)

D. Deborah at Barak (4:1—5:31)

E. Gideon (6:1—8:32)

F. Pang-aagaw ni Abimelech (8:33—9:57)

G. Tola at Jair (10:1-5)

H. Jephthah (10:6—12:7)

I. Ibzan, Elon at Abdon (12:8-15).

J. Samson (13:1—16:31)

III. Pagkabulok sa Relihiyon, Moralidad at Pulitika (17—21)

A. Si Micah at ang mga Danita (17:1—18:31)

B. Ang Levita at ang kanyang kerida (19)

C. Ang digmaan laban sa Benjamin (20, 21)

Ipinagpapatuloy ng aklat ng Mga Hukom ang kasaysayan ng bansang Israel matapos mamatay ang

salinlahi ni Joshua. Hindi lubos na napalayas ng bayan ang mga paganong naninirahan sa Canaan. Ang totoo, nakihalo pa sila sa mga pagano at sumasamba sa mga diyus-diyosan. Dahil dito, paulit-ulit na ibinigay ng Diyos ang Kanyang bayan sa kamay ng mga mapang-aping Hentil. Ang pagkaaliping ito ang nagdala sa mga Judio sa pagsisisi at pagpapakumbaba. Nang dumaing sila sa Panginoon na iligtas sila, nagbangon Siya ng mga hukom. Mula sa mga pinunong ito nakuha ng aklat ang pangalan nito.

Ayon sa tradisyon, si Samuel ang sumulat ng Mga Hukom. Malamang na isinulat ang aklat noong mga 1000 B.C. at sinasaklaw nito ang mga 325 taon, mula kay Othniel hanggang kay Samson.

Ang mga hukom ay mga pinuno sa digmaan at hindi lamang mga tagahatol sa batas. Sa magigiting na gawa ng pananampalataya ay isinagawa nila ang hatol ng Diyos o ibinagsak ang mga umaapi, kaya naibalik ang kaunting kapayapaan at kalayaan sa bayan. Labindalawang hukom ang ibinangon para iligtas ang Israel. Ang ilan ay mahabang tinalakay sa aklat samantalang ang iba ay binanggit lamang sa isa o dalawang talata. Nagmula sila sa siyam na iba't ibang lipi at iniligtas ang kanilang bayan mula sa mga taga-Mesopotamia, mga Moabita, mga Filisteo, mga Cananeo, mga Madianita at mga Ammonita. Walang hukom na namuno sa buong bansa hanggang kay Samuel.

Ang aklat ng Mga Hukom ay hindi mahigpit na sunud-sunod ayon sa panahon. Ang unang dalawang kabanata ay panimula, kapwa pangkasaysayan at panghuhula. Ang tala tungkol sa mga hukom mismo (kab. 3-16) ay hindi rin tiyak na sunud-sunod. Maaaring ang ilan sa

mga hukom ay sabay-sabay na lumulupig sa kanilang mga kaaway pero sa iba't ibang bahagi ng lupain. Mahalaga itong tandaan, dahil ang bilang ng mga taong binanggit sa aklat, kung pagsasamahin nang sunud-sunod, ay aabot nang mahigit 400, na mas mahaba kaysa sa panahong itinakda ng Biblia para sa yugtong ito (Acts 13:19,20; 1 Kgs. 6:1).

Ang mga huling kabanata (17-21) ay nagtatala ng mga pangyayaring naganap sa panahon ng mga hukom, pero inilagay ang mga ito sa dulo ng aklat para ipakita ang larawan ng kabulukan sa relihiyon, moralidad at pamahalaan sa Israel sa panahong ito. Mahusay na inilalarawan ng susing talata (17:6) ang uri ng panahong iyon: “Nang mga araw na yaon ay walang hari sa Israel: ginagawa ng bawa't isa ang matuwid sa kaniyang sariling mga mata.”

Kabanata 1

Matapos mamatay si Joshua (2:8), ang lipi ng Juda ang nanguna sa pakikidigma laban sa mga Cananeo sa timog. Sa kabila ng pangako ng Diyos ng tagumpay, mahinang humingi ang Juda ng tulong sa lipi ng Simeon (vv. 1-3).

Ang una nilang tagumpay ay laban sa mga naninirahan sa Bezek (vv. 4-7). Matapos pumatay ng 10,000 lalaki, pinutol nila ang mga hinlalaki sa kamay at paa ng hari, gaya ng ginawa niya sa kanyang mga kaaway. Dapat sana siyang pinatay, gaya ng iniutos ng Panginoon (Deut. 7:24), pero sa halip ay pinilay lamang siya. Ito ay paunang larawan ng pagsuway ng Israel sa pakikitungo sa mga pagano sa kanilang lupain. Sa halip na lubos silang durugin, pinilay lamang sila ng mga Israelita. Ang ganitong kalahating pagsunod ay pagsuway at

magdudulot ng malaking kapalit sa mga Judio sa mga araw na darating.

Nagkaroon ng kaunting tagumpay ang Juda laban sa Jerusalem, at sinunog ang lunsod (v. 8). Pero hindi napalayas ng Juda o ng Benjamin ang mga Jebuseo mula sa kanilang kuta (tingnan ang mga tala sa Joshua 15). Hindi ito nagawa hanggang sa panahon ni David (2 Sam. 5:6, 7). (Pinatutunayan ng talatang 21 na isinulat ang Mga Hukom bago ang panahon ni David, dahil hindi pa lubos na nasasakop ang Jerusalem nang isulat ito.)

Ang pagsakop sa Hebron ay iniuukol dito sa Juda; sinasabi naman ng Joshua 14 at 15 na si Caleb ang sumakop sa lunsod na ito. Walang salungatan dito, dahil si Caleb ay mula sa lipi ng Juda. Ang mga talatang ito (9, 10) ay malamang na tumutukoy sa pagsakop ni Caleb sa lunsod (ihambing ang v. 20) at hindi sa isang sumunod na paglusob pagkamatay ni Joshua, gaya rin ng pag-uulit sa mga talatang 11-15 ng pagsakop ni Othniel sa Kirjath-sepher, kahit nangyari na iyon noon pa (Josh. 15:16-19).

Patuloy na nanirahan ang mga Cineo kasama ng mga Israelita (v. 16), kahit hindi sila kailanman tunay na nagbalik-loob.

Kasama sa iba pang nasakop ng Juda ang Horma, Gaza, Askelon at Ekron (vv. 17, 18), pero hindi lubos ang mga tagumpay. May mga karwaheng bakal ang mga naninirahan sa libis, at walang pananampalataya ang Juda para lumusob laban sa kanila (v. 19). Ayaw nilang magtiyaga sa mahihirap na kalagayan.

Ang dalawang lipi lamang ni Jose ang binanggit na may iba pang tagumpay (vv. 22-26). (Ang mga talatang ito ay marahil tumutukoy sa pagsakop sa Bethel noong nabubuhay pa si Joshua [Josh. 12:16], gaya ng mga

naunang talata tungkol sa Hebron at Kirjath-sepher na bumabalik sa mga araw ng dakilang heneral na iyon.) Nilusob nila ang lunsod ng Bethel, na dating tinatawag na Luz, at winasak ito. Pero ang pagkakamali nila ay ang pangakong kaligtasan sa isang nakipagtulungan sa kanila. Agad siyang nagtayo ng isa pang lunsod na pinangalanang Luz sa lupain ng mga Heteo. Ang kasalanang hindi hinatulan ay nananatiling buhay at kailangang harapin sa ibang araw.

Sa natitirang bahagi ng kabanata, pitong lipi sa gitna at hilaga ang binanggit na nabigong palayasin ang mga Cananeo mula sa kanilang teritoryo: Benjamin (v. 21), Manasseh (vv. 27, 28), Ephraim (v. 29), Zebulun (v. 30), Aser (vv. 31, 32), Nephtali (v. 33) at Dan (vv. 34-36).

Kabanata 2

Sinaway ng anghel ng Panginoon (ang Panginoong Jesus) ang bayan sa Bochim (mga umiiyak) dahil sa kanilang pagsuway. Sinasabi ng talatang 1 na nanggaling Siya sa Gilgal (ang dako ng pagpapala) patungo sa Bochim (ang dako ng pag-iyak). Ang Israel ay napunta mula sa dako ng tagumpay tungo sa dako ng pagdadalamhati. Nabigo silang palayasin ang mga Cananeo at gibain ang mga dambana ng kanilang diyus-diyosan. Kaya tatanggi ang Panginoon na palayasin ang mga naninirahan sa lupain, at sa halip ay hahayaan silang guluhin ang mga Israelita. Kaya ibinibigay ng mga talatang 1-5 ang ugat na dahilan ng pang-aaping sumunod. Hindi kataka-takang umiyak ang bayan at tinawag ang lugar na Bochim! Binabalikan ng mga talatang 6-10 ang pagtatapos ng buhay ni Joshua at ang salinlahing nabuhay nang mas matagal sa kanya. Sa Deuteronomy 6, nagbigay ang Panginoon ng ilang tiyak

na utos sa Kanyang bayan. Ang pagkabigong sundin ang mga ito ang humantong sa malungkot na kalagayang inilalarawan sa talatang 10. Hindi tinuruan ng naunang salinlahi ang kanilang mga anak na matakot sa Panginoon at sundin ang Kanyang mga utos. Ang pagpapabaya ng mga ama ang humantong sa pagtalikod ng kanilang mga anak.

Ang natitirang mga talata naman ay nagbibigay ng paunang tanaw sa buong panahon ng mga hukom. Sinusundan nito ang apat na bahaging ikot na naging katangian ng panahong iyon:

Kasalanan (vv. 11-13)

Pagkaalipin (14, 15)

Pagsamo (hindi nakasaad dito, pero tingnan ang 3:9; 3:15; 4:3; atbp.)

Pagliligtas (vv. 16-18)

Ang ganitong takbo ng asal ay inilarawan din bilang:

Paghihimagsik

Kaparusahan

Pagsisisi

Kapahingahan

Itinutuon ng buod na ito ng Mga Hukom (vv. 11-19) ang pansin sa dalawang magkasalungat na katotohanang litaw sa buong aklat: “1) ang lubhang kasamaan ng puso ng tao, na nagpapakita ng kawalan nito ng utang na loob, katigasan ng ulo, paghihimagsik at kahangalan; 2) ang mahabang pagtitiis, pasensya, pag-ibig at awa ng Diyos. Walang aklat sa Biblia na mas malinaw na nagpapakita ng pagkakaiba ng dalawang katotohanang

ito—ang lubos na kabiguan ng Israel at ang walang sawang biyaya ni Jehova!”

Sa isang diwa, ang aklat ng Mga Hukom ay isang paliwanag sa talatang, “Kundi pinili ng Dios ang mga bagay na kamangmangan ng sanglibutan, upang hiyain niya ang marurunong; at pinili ng Dios ang mga bagay na mahihina ng sanglibutan, upang hiyain niya ang mga bagay na malalakas; At ang mga bagay na mababa ng sanglibutan, at ang mga bagay na hinamak, ay pinili ng Dios, oo at ang mga bagay na hindi kinikilala, upang mawalang kabuluhan ang mga bagay na kinikilala: Upang walang laman na magmapuri sa harapan ng Dios” (1 Cor. 1:27-29). Si Ehud ay isang kaliweteng Benjamita (3:12-30), at ang kaliwang kamay ay sumasagisag sa kahinaan. Gumamit si Shamgar ng tungkod na pantaboy ng baka, isang hamak na sandata, para pumatay ng 600 kaaway (3:31). Si Deborah ay kabilang sa “mahinang kasarian” (bagaman hindi siya mahina) (4:1—5:31). Ang 10,000 sundalong naglalakad ni Barak ay hindi katapat, sa paningin ng tao, ng 900 karwaheng bakal ni Sisera (4:10, 13). Si Jael, na kabilang din sa mahinang kasarian, ay pumatay kay Sisera sa pagbaon ng tulos ng tolda sa kanyang bungo (4:21). Hawak niya ang tulos sa kanyang kaliwang kamay (5:26, Septuagint).

Lumusob si Gideon laban sa kaaway kasama ang isang hukbong binawasan ng Panginoon mula 32,000 hanggang 300 (7:1-8). Ang tinapay na sebada, pagkain ng mahihirap, ay nagpapahiwatig ng karukhaan at kahinaan (7:13). Ang kakaibang mga sandata ng hukbo ni Gideon ay mga bangang putik, mga sulo at mga pakakak (7:16), at kinailangang basagin ang mga banga (7:19). Napabagsak si Abimelech ng kamay ng isang

babae na naghagis ng piraso ng gilingang bato (9:53). Ang pangalang “Tola” ay nangangahulugang uod. Nang makilala natin ang ina ni Samson, isa siyang babaeng walang pangalan at baog (13:2). At pumatay si Samson ng 1000 Filisteo gamit ang panga ng isang asno (15:15).

Pansinin ang talatang 10, kung saan makikitang ang kakulangan ng pamumuno sa espiritu ay nagbubunga ng katumbas na kakulangan ng pagsunod sa bahagi ng bayan ng Diyos.

Dahil nagpatuloy ang Israel sa pagsuway, nagpasya ang Diyos na hayaang manatili ang mga bansa sa lupain bilang pagtutuwid sa Kanyang bayan (vv. 20-23). Hindi lamang parusa sa pagsuway ang dahilan kung bakit hindi pinalayas ng Panginoon ang lahat ng Cananeo. Iniwan Niya sila para subukin ang Israel (v. 22; 3:4) at para sanayin ang mga susunod na salinlahi sa digmaan (3:1, 2). Makakakuha tayo rito ng pang-unawa kung bakit hinahayaan ng Panginoon na dumaan ang mga mananampalataya sa mga problema at pagsubok. Nais Niyang malaman kung “kanilang iingatan ang daan ng Panginoon … o hindi” (v. 22).

Kabanata 3

Nakalista sa talatang 3 ang mga bansang iniwan bilang pagsubok sa Israel.

Ngayon ay nagsisimula ang unang ikot: kasalanan (vv. 5-7); pagkaalipin (v. 8); pagsamo (v. 9a); pagliligtas (vv. 9b-11).

Kung naniniwala tayong dalisay ang bawat salita ng Diyos at mapapakinabangan ang lahat ng Kasulatan, kasunod nito na ang mga salaysay na ito sa Lumang Tipan ay may mahahalagang aral sa espiritu para sa

atin. Ang ilan sa mga aral na ito ay nakatago sa mga pangalan ng mga mapang-aping Hentil at ng mga hukom na nagligtas sa Israel. Ang mga umaapi ay larawan ng mga kapangyarihan ng sanlibutang ito na naghahangad na alipinin ang bayan ng Diyos. Ang mga hukom naman ay sumasagisag sa mga paraan ng ating pakikipaglaban sa espiritu.

Sa mga talang ito ay isinama namin ang ilang praktikal na aplikasyon na kinuha sa mga sumusunod na aklat:

Judges and Ruth, ni F. G. Jennings

Lectures on Judges, ni Samuel Ridout

The Numerical Bible (Joshua to 2 Samuel), ni F. W. Grant

Laging may panganib na sobrahan ang pag-aaral ng mga tipo o larawan. Sinikap naming iwasan ang anumang paliwanag na pilit o gawa-gawa lamang. Dapat ding aminin na hindi tiyak ang kahulugan ng ilan sa mga pangalan. Nagbigay kami ng ibang kahulugan kung saan ito posible.

Othniel (vv. 6-11)

Nagkasala ang bayan sa pag-aasawa sa mga pagano at pagkatapos ay sa pagsamba sa kanilang mga diyus-diyosan. Ang karumihan at imoralidad (v. 6) ay humahantong sa pagsamba sa diyus-diyosan (v. 7). Binalaan na sila ng Diyos noon tungkol sa mabigat na bunga ng pakikihalo sa mga naninirahan sa Canaan. Sila ay isang banal na bayan at dapat manatiling hiwalay sa karumihan kung nais nilang maranasan ang pagpapala ng Diyos (Deut. 7:3-6). Pinarusahan ng Diyos ang Israel sa pagbibigay sa bansa sa kamay ni Chushan-rishathaim, hari ng Mesopotamia, sa loob ng walong taon. Ang

pangalan niya ay nangangahulugang Cush, taong may dobleng kasamaan.

Bilang tugon sa nagsisising daing ng Kanyang bayan, nagbangon ang Panginoon kay Othniel, pamangkin ni Caleb, para iligtas sila mula sa kanilang kaaway at simulan ang 40 taon ng kapayapaan. Si Othniel (leon ng Diyos) ang dating sumakop sa Kirjath-sepher (lunsod ng aklat), at ginawa itong Debir (isang buhay na orakulo). Ito ang ginagawa ng pananampalataya sa Salita ng Diyos.

Ehud (vv. 12-30)

Sa ikalawang ikot, ang Israel ay sinakop ni Eglon, hari ng Moab, sa loob ng 18 taon.

Ang pinuno sa digmaan na ibinigay ng Diyos sa Israel sa panahong ito ay si Ehud, isang kaliwete mula sa lipi ng Benjamin. Inatasan siya ng bayan na magdala ng regalo bilang buwis kay Haring Eglon. Nagtago rin siya ng isang punyal na may dalawang talim sa ilalim ng kanyang panlabas na damit. Matapos maibigay ang regalo, marahil ay naging panatag na ang hari tungkol sa saloobin ng kanyang mga sakop na Judio. Pagkatapos ay humingi si Ehud ng sarilinang pakikipag-usap para pag-usapan ang isang lihim na bagay. Nang paalisin na ang lahat ng tagapaglingkod, pinatay ni Ehud ang hari at tumakas. Nang matuklasan ang nangyari, natipon na ni Ehud ang mga lalaki ng Israel, nakalusob na laban sa Moab, at napatay ang mga 10,000 umuurong na sundalo. Nagtamasa ang Israel ng kapahingahan sa loob ng 80 taon. Kapag ang pagbubulay (Gera, v. 15) ay nagbunga ng papuri (Ehud), ang pinuno ng sanlibutan, si Eglon, ay tiyak na mapapahamak sa matalim na tabak

na may dalawang talim (ang Biblia), kahit ang Salita ay gamitin ng isang kaliwete.

Si Othniel ay mula sa Juda, ang pinakamalakas na lipi sa Israel. Si Ehud ay mula sa Benjamin, na ngayon ay pinakamaliit na lipi. Kayang gamitin ng Diyos ang malaki o ang maliit para makamit ang tagumpay, dahil sa Kanya naman nanggagaling ang kapangyarihan. Ang mga tao ay kasangkapan lamang ng pagliligtas, hindi ang pinagmumulan nito.

Shamgar (v. 31)

Iisang talata lamang ang inilaan para sa hukom na ito. Pumatay siya ng 600 Filisteo gamit ang tungkod na pantaboy ng baka (isang matalim at matulis na kasangkapang pantulak sa mga baka). Isa pa ito sa mga pagkakataon sa Mga Hukom na gumamit ang Diyos ng isang "mahinang bagay" para makamit ang isang dakilang tagumpay. Ang isang manlalakbay (Shamgar) na gumagamit ng Salita ng Diyos (tungkod na pantaboy —tingnan ang Eccl. 12:11) ay kayang pagtakbuhin ang mga palaboy (mga Filisteo) sa gitna ng bayan ng Diyos.

Umaapi | Kahulugan o Tipo | Mga Taon ng Pang-aapi | Tagapagligtas | Kahulugan | Mga Taon ng Kapahingahan | Talata sa Kasulatan
Chushan-Rishathaim, Hari ng Mesopotamia | Cush—taong may dobleng kasamaan; Pagtataas sa sarili, kapalaluan | 8 | Othniel | Leon ng Diyos (Ang kapangyarihan ng Diyos) | 40 | 3:7-11
Eglon, Hari ng Moab | Bilog; Makasanlibutang pagpapanggap | 18 | Ehud | Papuri o nagpapahayag | 80 | 3:12-30
Mga Filisteo | Mga palaboy sa gitna ng bayan ng Diyos o makalamang relihiyon | | Shamgar | Dayuhan

o manlalakbay | | 3:31
Jabin, Hari ng Hazor sa Canaan; Punong Pinuno Sisera | Pang-unawa o talino ng tao; Mangangalakal; Hanay ng labanan | 20 | Deborah; Barak | Bubuyog, ang salita; Kidlat | 40 | 4:1-5:31
Mga Madianita | Pagtatalo, alitan, ang sanlibutan | 7 | Gideon (Jerubbaal) | Ang pumuputol. Hayaang si Baal ang magtanggol sa sarili o Kalaban ni Baal | 40 | 6:1-8:35
| | | Abimelech, isang Mang-aagaw | Ang aking ama ay hari | 3 | 9:1-57
| | | Tola; Jair | Isang uod; Tagapagbigay-liwanag | 23; 22 | 10:1-2; 10:3-5
Mga Ammonita | Rasyonalismo o maling doktrina | 18 | Jephthah | Siya ay magbubukas | 6 | 10:6-12:7
| | | Ibzan; Elon; Abdon | Kaputian; Lakas; Paglilingkod | 7; 10; 8 | 12:8-15
Mga Filisteo | Mga palaboy sa gitna ng bayan ng Diyos o makalamang relihiyon | 40 | Samson | Munting araw | 20 | 13:1-16:31

Kabanata 4

Ang sumunod na umapi ay si Jabin, hari ng Hazor, isang kuta ng mga Cananeo. Ang pinuno ng kanyang hukbo ay si Sisera. Sa ipinagmamalaki niyang 900 karwaheng pandigma, sinakop niya ang mga Israelita sa loob ng 20 taon (vv. 1-3).

Hindi lalaki ang ibinangon ng Diyos sa pagkakataong ito. Nagbangon Siya ng isang kabilang sa “mahinang kasarian,” isang propetisang nagngangalang Deborah. (Hindi karaniwan na ang isang babae ay humawak ng ganitong posisyon ng awtoridad sa espiritu, pero panahon iyon ng pagbaba. Hindi siya dapat gamiting

halimbawa ng papel ng babae sa iglesya ngayon, dahil siya ay eksepsiyon at hindi ang karaniwan.) Inatasan ni Deborah si Barak na pumunta sa hilaga at lusubin ang hukbo ni Sisera, pero tumanggi siyang pumunta malibang sumama si Deborah. Dahil sa kanyang hindi panlalaking kakulangan ng tapang, sinabihan siya na ang tagumpay laban kay Sisera ay ibibigay sa isang babae sa halip na sa kanya (vv. 4-9).

Si Deborah ang nanguna sa pagtawag kay Barak at sa pag-uutos sa kanya na harapin si Sisera sa labanan, gaya ng iniutos ng Panginoon (vv. 6, 7). Pero si Barak, hindi si Deborah, ang pinuri dahil sa kanyang pananampalataya sa Hebrews 11:32. Kahit nag-atubili siya noong una, sinunod niya ang Panginoon sa pananampalataya at iniligtas ang Israel.

“Hayagang ipinakita ni Barak ang kanyang 10,000 hukbo sa timog na dalisdis ng Bundok Tabor. Kinagat ni Sisera ang pain. Siya at ang kanyang mga karwahe ay tumawid sa tuyong ilog ng Kishon sa tawiran sa timog lamang ng Haroseth. Mabilis silang tumakbo patimog-silangan sa sinaunang lansangan patungong Taanach. Ang mga Israelita mula sa timog, mula sa Ephraim, ay pumasok sa libis sa Jenin (5:14) at nakisanib sa hukbo ni Barak at sa kanyang mga sundalo mula sa hilaga sa libis sa ibaba ng Taanach, sa timog ng Kishon. Ipinag-utos ni Deborah ang paglusob (14). Mga naglalakad laban sa mga karwahe! Sa mahalagang sandali ay bumuhos ang ulan, kaya naging putikan ang kapatagan, at lubos na nagulo ang mga karwahe at mga kabayo (5:4). Ang kalamangan ay buong-buo nang nasa mga naglalakad… Itinuloy ni Barak ang paglusob. Nahiwalay si Sisera sa kanyang mga tauhan at tumakas. Ang mga sundalong walang pinuno, na hindi sanay lumaban nang

naglalakad, ay tumakbo pabalik sa kanilang himpilan. Nagpatuloy ang ulan at umapaw ang Kishon na parang rumaragasang baha. Ang hindi napatay ng mga Israelitang humahabol ay tinangay ng Kishon habang sinisikap nilang tumawid sa tawiran patungong Haroseth …" (vv. 10-16; ihambing ang 5:20, 21).

Nang magkubli si Sisera sa tolda ni Jael, isang Cineo, binigyan siya ng pagkain at matutuluyan. Habang natutulog siya, ibinaon ni Jael ang isang tulos ng tolda sa kanyang sentido (vv. 17-21). Nang dumaan si Barak sa paghabol, inanyayahan siya ni Jael na pumasok para makita ang bangkay ng kanyang kaaway. Sa ganito natupad ang hula ni Deborah sa talatang 9 (vv. 22-24). Ginamit ng Diyos ang Kanyang Salita (Deborah) para ibagsak ang katwiran ng tao (Jabin) nang itaas nito ang sarili laban sa pagkakilala sa Diyos. Dumating ang hatol sa kaaway na parang kidlat (Barak). Ginamit ni Jael (umaakyat) ang isang tulos ng tolda (ang patotoo ng kanyang buhay bilang manlalakbay) para ibagsak ang pagmamataas ng makapangyarihan. Ang martilyo ay nagsasalita tungkol sa Salita (Jer. 23:29).

Kabanata 5

Ang awit ni Deborah ay isang klasiko ng kinasihang panitikan. Matapos magsimula sa papuri sa Panginoon, inalala ni Deborah ang matagumpay na pagmamartsa ng Panginoon nang iwan ng mga Israelita ang hangganan ng Edom para tumungo sa Lupang Pangako. Natunaw ang lahat ng pagsalungat sa harap ng kamahalan ni Jehova (vv. 1-5).

Pagkatapos ay inilarawan niya ang kalagayan noong mga araw ni Shamgar. Napakadelikado kaya walang dumaraan sa mga lansangan. Gumamit ang mga

manlalakbay ng mga daang paliko para iwasan ang mga pangkat ng tulisan. Hindi nangahas ang mga taganayon na lumabas sa kanilang mga tahanan—hanggang sa bumangon si Deborah (vv. 6, 7).

Dahil bumaling ang bayan sa mga diyus-diyosan, ibinigay ang lupain sa digmaan at pagdanak ng dugo, at walang sandata ang Israel na magagamit sa pakikipaglaban (v. 8).

Pero nang ibangon ng Diyos sina Deborah at Barak, may ilang pinuno ng Israel at ilan sa bayan ang buong tapang na humakbang para tumulong. May mga lalaki mula sa Ephraim, mga lalaki mula sa Benjamin, mga lalaki mula sa Machir (ang lipi ni Manasseh), at mga lalaki mula sa Zebulun at Isachar (vv. 9-15).

At pagkatapos ay inalala ni Deborah ang mga hindi dumating para tumulong. May malaking pasya ng puso ang Ruben pero nanatili sa tabi ng kulungan ng mga tupa. Ang Gilead (Gad) ay hindi tumawid sa Jordan para sumali sa labanan. Nanatili ang Dan sa mga barko, at nakaupo lamang nang walang ginagawa ang Aser sa tabing-dagat (vv. 16, 17).

Maingat na itinatala ng Kasulatan ang mga lumaban sa labanan at ang mga nanatiling nakatayo lamang, ayaw isapanganib ang kanilang kaligtasan para sa layunin ni Jehova. Gayundin ngayon: Alam ng Panginoon kung sino ang aktibong humaharap sa sanlibutan at sa diyablo at kung sino ang nakaupo lamang at nanonood. May darating na panahon ng gantimpala, pero panahon din iyon ng kawalan (1 Cor. 3:10-15).

Natatangi ang Zebulun at Nephtali, na isinapanganib ang kanilang buhay para kay Jehova nang walang bayad. Nasa gitna sila ng labanan laban sa mga hari ng Canaan.

Pumanig sa kanila ang mga puwersa ng kalikasan dahil nasa panig sila ng Panginoon (vv. 18-22).

Ang Meroz, na nakatira sa marangyang mga bahay na sedro, ay pinili para sumpain dahil hindi dumating para tumulong kay Jehova. Ang mga lalaki ng lunsod na ito ay nanatiling walang kinikilingan nang kailanganin ang tulong laban sa kaaway. Pero si Jael, na nakatira sa isang tolda, ay pinagpala dahil sa kanyang tapang at talino sa paglipol kay Sisera (vv. 23-27). Ang ina ng ating Panginoon lamang ang isa pang babaeng tahasang tinawag na pinagpala sa mga babae (Luke 1:42).

Samantala, ang ina ni Sisera ay nakadungaw sa bintana, naghihintay sa pagbabalik ng kanyang anak na may dalang samsam ng tagumpay. Hindi niya maintindihan ang kanyang pagkaantala. Tiniyak sa kanya ng kanyang mga tagapaglingkod na marahil ay hinahati pa niya ang samsam kasama ng kanyang mga tauhan. Pero hindi na kailanman babalik si Sisera. At nawa'y ganito rin ang sapitin ng lahat ng kaaway ni Jehova. Sa kabilang dako, nawa'y ang mga umiibig sa Panginoon ay maging gaya ng araw sa kanyang pagsikat (vv. 28-31). Nagtatapos ang kabanata sa pahayag na nagpahinga ang lupain nang 40 taon pagkamatay ni Sisera.

Kabanata 6

Gideon (6:1—8:35)

Sa sumunod na ikot, inapi ang mga Israelita ng mga Madianita. Ito ay mga pangkat ng Bedouin na nandarambong at sumasalakay sa mga pananim ng Israel (inuubos ang lupain na parang mga balang) at nagnanakaw ng mga hayop. Ang pagtalikod ng Israel ay nagbunga ng karukhaan, pagkaalipin at takot. Ang

dating sinakop ng Israel ay siya na ngayong mga panginoon nito (vv. 1-6). Kapag tumalikod tayo sa Panginoon bilang mga Cristiano, inaalipin at pinadudukha rin tayo ng mga dating gawi.

Nang dumaing ang mga Judio sa Panginoon para humingi ng tulong, una munang isinugo ang isang propeta para ipaalala sa kanila ang kanilang pagsamba sa diyus-diyosan (vv. 7-10). Pagkatapos ay nagpakita ang anghel ng Panginoon (si Cristo) sa isang lalaki ng Manasseh na nagngangalang Gideon habang palihim siyang gumigiik ng trigo sa pisaan ng ubas para itago ito sa mga Madianita. Sinabi ng anghel sa "makapangyarihang lalaking matapang" na ito na gagamitin siya ng Diyos para iligtas ang Israel mula sa Madian. Sa kabila ng mga pagtutol ni Gideon, inulit ng anghel ang pagtawag sa kanya sa mahalagang gawaing ito (vv. 11-16).

Nang maramdaman ni Gideon na ang Panginoon ang kausap niya, humingi siya ng isang tanda. Pagkatapos ay naghanda siya ng handog na isang batang kambing at mga tinapay na walang lebadura. Nang hipuin ng anghel ang handog ng kanyang tungkod at tinupok ito ng apoy, nalaman ni Gideon na nasa harapan siya ng Panginoon at natakot siyang mamamatay. Pero tiniyak sa kanya ng Panginoon sa mga salitang "Kapayapaan ang sumaiyo," at nagtayo si Gideon ng dambana at pinangalanan ang lugar na Jehova-shalom (ang Panginoon ay kapayapaan) (vv. 17-24).

Nang gabing iyon, bilang pagsunod sa Panginoon, giniba ni Gideon ang dambanang itinayo ng kanyang ama para kay Baal, at sa halip ay nagtayo ng ibang dambana para kay Jehova. Kinaumagahan ay handa nang patayin siya

ng mga lalaki ng lunsod dahil sa matapang na ginawang ito. Pero namagitan ang kanyang ama na si Joash, at sinabing kung tunay na diyos si Baal, dapat ay kaya niyang ipagtanggol ang sarili. Iniutos ni Joash na papatayin ang sinumang magtatanggol kay Baal. Binansagan si Gideon na Jerubbaal, na nangangahulugang “Hayaang si Baal ang magtanggol sa sarili” (vv. 25-32).

Maaaring sisihin ng ilan si Gideon dahil giniba niya ang dambana sa gabi dahil sa takot (v. 27). Pero hindi natin dapat kalimutan na sinunod niya ang Panginoon. Hindi siya napigilan ng kanyang takot na sumunod. Lahat tayo ay may takot, at ang takot mismo ay hindi palaging mali. Pero kapag pinipigilan tayo nito na sumunod sa Panginoon, nagiging hadlang na ito sa pananampalataya at ito ay kasalanan.

Sa panahong ito, nagtipon ang mga Madianita, mga Amalekita at iba pang pangkat ng mga Arabe para makipagdigma sa Israel nang tumawid sila sa Jordan at nagkampo sa libis ng Jezreel (v. 33). Dumating kay Gideon ang Espiritu ng Panginoon at nagtipon siya ng hukbo mula sa mga lipi ng Manasseh, Aser, Zebulun at Nephtali (vv. 34, 35). Si Abiezer (v. 34) ay isang ninuno ni Gideon. Ginamit dito ang kanyang pangalan bilang pangalan ng angkan para sa kanyang mga buhay na inapo (tingnan din ang 8:2).

Bago pumunta si Gideon sa labanan, humingi siya ng katiyakan ng tagumpay mula sa Panginoon. Ang unang katiyakan ay dumating nang bumagsak ang hamog sa kanyang balahibo ng tupa pero hindi sa lupa sa paligid nito. Ang ikalawa ay dumating nang sumunod na gabi,

nang bumagsak ang hamog sa lupa pero hindi sa balahibo (vv. 36-40).

Madalas hindi maunawaan ng mga Cristiano ang balahibo ng tupa ni Gideon. May dalawang bagay tungkol sa pangyayaring ito na dapat nating tandaan: Hindi umaasa si Gideon sa balahibo para sa gabay kundi para sa pagpapatibay. Sinabi na sa kanya ng Diyos kung ano ang gagawin niya. Naghahanap lamang si Gideon ng katiyakan ng tagumpay. Ang mga taong nagsasabing "maglalagay sila ng balahibo" para malaman ang kalooban ng Panginoon sa isang bagay ay mali ang paggamit sa talata. Ikalawa, humingi si Gideon ng tandang higit sa karaniwan, hindi ng karaniwang tanda. Sa karaniwang takbo, ang hiningi ni Gideon ay hindi kailanman mangyayari kung walang tuwirang pamamagitan ng Diyos. Ngayon, gumagamit ang mga tao bilang "balahibo" ng mga bagay na maaaring mangyari nang natural, nang walang pamamagitan ng Diyos. Maling paraan din ito ng paggamit sa kuwento. Ang nakikita natin dito ay ang Diyos na nagpapakababa sa isang taong mahina ang pananampalataya para tiyakin sa kanya ang tagumpay. Kaya at ginagawa ng Diyos na magbigay ng ganitong katiyakan ngayon bilang sagot sa panalangin.

Kabanata 7

Upang malinaw na mula sa Diyos ang tagumpay laban sa Madian, una munang binawasan ng Panginoon ang hukbo ni Gideon mula 32,000 tungo sa 10,000 sa pagpapauwi sa mga natatakot at mahihina ang loob, gaya ng iniutos ng kautusan (Deut. 20:8) (vv. 1-3).

Para lalo pang bawasan ang hukbo, sinubok ng Diyos ang mga sundalo sa ilog. Ang mga naglaan ng oras para

uminom nang panatag ay inalis. Sa kabilang dako, ang mga nagmadaling sumalok ng isang subo ng tubig at agad na nagpatuloy ay itinira sa hukbo. Ang mga ito ay 300 (vv. 4-8).

Pagkatapos ay inutusan ng Panginoon si Gideon na pumunta sa gilid ng kampo ng mga Madianita sa gabi. Kasama ang kanyang lingkod na si Phurah, pumunta si Gideon sa pinakadulong bahagi ng kampo ng kaaway. Doon ay narinig niya ang isang Madianita na nagkukuwento sa kanyang kaibigan ng isang panaginip kung saan isang tinapay na sebada ang gumulong sa isang tolda ng Madianita at dinurog ito. Inunawa ng kaibigan ang panaginip na nangangahulugang tatalunin ng mga Israelita ang Madian. Ang tinapay na sebada ay pagkain ng karaniwang magsasaka at kumakatawan sa Israel. Ang tolda naman ay larawan ng mga hukbo ng mga Madianita (vv. 9-14). Marahil ang pag-iisip sa lumiliit niyang hukbo ang nagpaalab muli sa takot ni Gideon, at may dahilan naman. Pinahaharap siya ng Diyos sa isang hukbong 135,000 gamit ang 300 lamang (8:10). Pero pinalakas ng salitang ito mula sa bibig ng kanyang mga kaaway ang kanyang pananampalataya. Bilang tugon, una muna siyang sumamba (v. 15), saka nakipagdigma.

Dahil natiyak na ang tagumpay, bumalik si Gideon sa kampo ng Israel at tinawag ang kanyang mga tauhan sa digmaan. Matapos hatiin ang hukbo sa tatlong pangkat na tig-100, binigyan niya ang bawat lalaki ng isang pakakak at isang bangang putik na may ilawan o sulo sa loob. Nagmartsa sila hanggang sa gilid ng kampo ng mga Madianita, at sa itinakdang hudyat ay sabay-sabay nilang hinipan ang kanilang mga pakakak, binasag ang mga bangang putik para makita ang liwanag ng mga

ilawan, at sumigaw, “Ang tabak ng Panginoon at ni Gideon” (vv. 15-20).

Ang paliwanag ng Diyos sa pangyayaring ito ay nasa 2 Corinthians 4:7. Ang ating mga katawan ang mga sisidlang putik. Kapag patuloy lamang tayong ibinibigay sa kamatayan alang-alang kay Jesus sumisinag sa iba ang liwanag ng pagkakilala sa kaluwalhatian ng Diyos sa mukha ni Jesucristo.

Sa kalituhan at pagkataranta, nagsimulang magpatayan ang mga Madianita, saka tumakas. Noong una ay hinabol sila ng mga lalaki mula sa mga lipi ng Nephtali, Aser at Manasseh (vv. 21-23). Dahil pinauwi na ng Diyos ang mga lalaking ito noon (vv. 2-8), tama ba si Gideon sa muling pagtawag sa kanila (v. 23)? Pagkatapos ay tinawag din ang mga lalaki ng Ephraim na sumali sa pag-agaw sa mga tawiran ng Jordan at sa paglipol sa kaaway habang sinisikap nilang tumakas patawid sa ilog. Nagtagumpay ang mga Ephraimita sa paghuli at pagpatay sa dalawang prinsipe ng Madian: si Oreb (uwak) at si Zeeb (lobo) (vv. 24, 25).

May mga aral tayong matututunan tungkol sa pamumuno sa mga ginawa ni Gideon. Dapat lubos na kumbinsido ang pinuno sa kanyang ginagawa bago niya pamunuan ang iba. Dapat siyang maging mananamba una sa lahat, at ibinibigay sa Diyos ang nararapat na lugar Niya (v. 15). Dapat siyang mamuno sa pamamagitan ng halimbawa (v. 17). Dapat siyang mag-ingat na ang papuri ay mapunta sa nararapat—una sa Diyos, saka sa mga kasangkapang Kanyang pinili (v. 18).

Kabanata 8

Noong una ay nagalit ang mga lalaki ng Ephraim kay Gideon dahil hindi sila inanyayahang tumulong nang mas maaga. Pero nang ipaalala ni Gideon sa kanila na ang paghuli nila sa dalawang prinsipe ay mas dakila kaysa anumang ginawa niya, napayapa sila (vv. 1-3). Gaya ng naipaliwanag na, ang Abiezer (v. 2) ay tumutukoy kay Gideon at sa kanyang mga tauhan.

Tumanggi ang mga Judio ng Succoth at Penuel na bigyan ng pagkain ang mga gutom na tauhan ni Gideon dahil natatakot silang gantihan ng mga Madianita kung matalo siya. Kaya nang bumalik si Gideon mula sa labanan nang matagumpay, pinarusahan niya ang mga lunsod na ito dahil sa hindi nila pakikipagtulungan (vv. 4-17).

“Ang malumanay na sagot ay pumapawi ng poot: nguni't ang mabigat na salita ay humihila ng galit” (Prov. 15:1). Ang unang katotohanan ay inilalarawan sa mga talatang 1-3 ng sagot ni Gideon sa mga Ephraimita. Ang ikalawang katotohanan ay inilalarawan sa mga talatang 4-17 ng mga salita ng mga lalaki ng Succoth at Penuel.

Pinatay nina Zeba at Zalmunna ang ilan sa mga kapatid ni Gideon sa Tabor, kaya inutusan niya ang kanyang anak na si Jether na patayin sila. Natakot siya dahil “bata pa siya,” kaya si Gideon na mismo ang tumapos sa gawain (vv. 18-21).

Hiniling ng mga lalaki ng Israel na maging hari nila si Gideon, dahil labis silang humanga sa kanyang mga gawa sa digmaan. Ibinigay nila ang luwalhati sa tao sa halip na sa Diyos (ihambing ang 7:2). Pero marangal na tumanggi si Gideon para sa sarili at sa kanyang mga

anak, at ipinakita na ang Panginoon lamang ang may karapatang mamahala sa kanila (vv. 22, 23).

Pero matapos labanan ang isang tukso, nahulog si Gideon sa iba. Hiningi niya ang mga gintong hikaw na kinuha ng mga Israelita sa mga Madianita (kilala rin bilang mga Ismaelita; ihambing ang Exod. 32:1-6). Sa mga ito ay gumawa si Gideon ng isang epod, ang tapis ng saserdote. Nang itayo ito sa Ophra, naging bagay ito ng pagsamba sa diyus-diyosan kaya naging bitag sa Israel, at inilayo sila sa Shiloh at sa tabernakulo. "Tinanggihan niya ang pagkahari pero ninais ang pagkasaserdote" (vv. 24-27).

Matapos masakop ang mga Madianita, nagtamasa ang Israel ng kapahingahan nang 40 taon. Pero pagkamatay na pagkamatay ni Gideon, bumaling ang mga Judio sa pagsamba kay Baal (vv. 28-35).

Natatanging binanggit na marami ang asawa ni Gideon, at nagkaanak siya sa kanila ng 70 lalaki. May kerida rin siya sa Shechem na nagkaanak sa kanya ng isang lalaking nagngangalang Abimelech (vv. 30, 31).

Dalawa pang katangian ng maraming panig na pagkatao ni Gideon ang lumilitaw sa kabanatang ito. Ang walang tigil niyang paghabol sa mga Madianita ay nagpakita ng pagiging masinsin at buo sa pagtupad ng kanyang mga utos. Kahit pagod siya, kahit marami na siyang nagawa, at kahit walang tumutulong sa kanya, nagpatuloy siya hanggang malipol ang mga Ismaelita at nakahandusay na patay sa kanyang paanan ang kanilang mga hari. Ganito rin ang sigasig ni Apostol Pablo (Phil. 3:12-14). Ang ikalawang katangian ay negatibo: Tumanggap siya ng makalupang gantimpala sa kanyang ginawa (v. 24), at naging bitag ito sa kanya, sa kanyang pamilya at sa

kanyang bayan. (Ihambing ito sa asal ni Abraham sa Genesis 14:21-24.) Dapat nating sikaping tularan, sa tulong ng Diyos, ang mga kabutihan ni Gideon at iwasan ang kanyang mga kahinaan.

Kabanata 9

Si Abimelech (ang aking ama ay hari), isang anak ni Gideon, ay hindi hukom ng Israel kundi isang mang-aagaw—isang naghangad na mamahala sa Israel nang walang tamang awtoridad. Sa tulong ng mga kamag-anak sa Shechem, nahikayat niya ang mga tao sa lugar na iyon na kilalanin siya bilang pinuno. Para alisin ang anumang banta sa kanyang pamamahala, pinatay niya ang lahat ng kanyang mga kapatid maliban kay Jotham, ang bunso (vv. 1-6). Dahil 70 ang anak ni Gideon (v. 2), at hindi lahat ay napatay, ang 70 sa talatang 5 ay tiyak na bilang na pinabilog.

“Nang mabalitaan ni Jotham ang pagpuputong kay Abimelech, nagmadali siyang pumunta sa tuktok ng Bundok Gerizim sa panahong nagtitipon ang mga tao sa libis sa ibaba. Mula sa mataas na lugar na iyon ay maririnig ang kanyang tinig sa kabila ng libis, at nakinig nang mabuti ang mga tao sa kakaibang talinghagang kanyang isinalaysay. Gamit ang larawan ng isang republika ng mga punongkahoy na pumipili ng hari, inilarawan niya ang asal ng Israel. Tinukoy niya si Gideon at ang kanyang mga anak bilang ang punong olibo, ang puno ng igos at ang puno ng ubas, na matalinong tumangging iwan ang kanilang lugar ng pagiging kapaki-pakinabang na itinakda ng Diyos para pumunta at maghari sa mga punongkahoy. Pero inihambing niya si Abimelech sa isang dawag, na hindi lamang sabik na tumanggap sa paanyaya kundi

nagbanta pa na lilipulin niya ang mga sedro ng Lebanon kung hindi siya pipiliing hari ng mga punongkahoy” (vv. 7-15).

Pagkatapos ay buong tapang na ipinahayag ni Jotham sa bayan na kung tama ang kanilang ginawa sa pagpatay sa kanyang mga kapatid, magalak sila sa kanilang bagong pinuno. Pero kung hindi, ang mga lalaki ng Shechem at si Abimelech ay masasangkot sa digmaang sibil at lilipulin ang isa't isa (vv. 16-20). Ito mismo ang nangyari. Makalipas ang tatlong taon, nagpadala ang Diyos ng masamang espiritu sa pagitan ni Abimelech at ng mga lalaki ng Shechem (v. 23). Hindi ang Diyos ang may-akda ng kasamaan, pero pinahihintulutan Niya ang kasamaan, at ginagamit pa ito para isakatuparan ang Kanyang mga layunin sa masasamang tao (ihambing ang 1 Sam. 16:14; 1 Kgs. 22:19-23). Ninakawan ng mga lalaki ng Shechem ang mga dumaraan sa mga daan ng kalakalan malapit sa Shechem, kaya nawalan si Abimelech ng mga buwis na karaniwan niyang kinokolekta (v. 25). Ginamit ni Gaal, anak ni Ebed, ang pista ng anihan bilang pagkakataon para manawagan ng paghihimagsik laban kay Abimelech, na nagsasabing, “Sino si Abimelech, at sino tayong taga-Shechem, upang paglingkuran natin siya?” (v. 28). Si Zebul, ang sunud-sunurang gobernador ni Abimelech sa Shechem, ay lihim na nagpasabi kay Abimelech ng sabwatan at pinayuhan siyang lumusob laban sa lunsod sa umaga (vv. 24-33).

Nang pumunta si Gaal sa pintuan ng lunsod kinaumagahan, akala niya ay may nakita siyang mga taong bumababa mula sa tuktok ng mga bundok. Noong una ay nagkunwari si Zebul na anino lamang iyon, umaasang makakuha ng oras para kay Abimelech. Sa huli ay napagtanto ni Gaal na mga tao nga iyon, at may

isang pangkat na dumarating mula sa ibang direksyon. Pagkatapos ay hinamon siya ni Zebul na lumabas at labanan ang taong ang pamamahala ay kanyang hinamak. Nang harapin ni Gaal at ng kanyang pangkat ng mga tulisan ang kaaway, marami sa kanyang mga tauhan ang nabuwal at agad siyang naitaboy pabalik sa lunsod (vv. 34-40).

Habang nakakampo si Abimelech sa malapit na Aruma, pinalayas ni Zebul si Gaal at ang kanyang mga tauhan mula sa Shechem. Kinabukasan ay lumabas ang mga taga-Shechem sa mga bukid para magtrabaho, o marahil para kumuha ng samsam mula sa mga nabuwal. Nang mabalitaan ito ni Abimelech, hinati niya ang kanyang mga tauhan sa tatlong pangkat at nag-abang. Dalawang pangkat ang susugod sa kanila at ang isa ay haharang sa anumang pag-urong pabalik sa lunsod. Nagtagumpay ang pananambang (vv. 41-44).

Matapos ang isang araw ng labanan, bumagsak ang lunsod. Pinatay ang lahat ng tao at giniba ang kanilang lunsod at hinasikan ng asin (v. 45). (Ang paghahasik ng asin ay nagpapabaog sa lupa. Dito ay simbolikong gawa ito ni Abimelech, na nagpapahayag ng kanyang pasya na ang lugar ay maging tigang na disyerto ng asin magpakailanman.)

Malapit doon ang tore ng Shechem, kung saan may templo ng diyos na si Berith. Nagtago ang mga tao ng tore sa isang malaking silid ng templo. Kumuha si Abimelech at ang kanyang mga tauhan ng mga sanga mula sa gubat ng malapit na Bundok Zalmon at gumawa ng napakalaking apoy sa ibabaw ng “kanlungan.” Isang libong lalaki at babae ang namatay sa apoy (vv. 46-49).

Sa pagsakop sa Thebez, sinapit ni Abimelech ang kanyang pagbagsak. Habang nilulusob niya ang isang tore kung saan nagkubli ang marami sa mga tao, ibinagsak ng isang babae ang pang-itaas na gilingang bato sa kanya. Malubhang nasugatan, hiniling niya sa isa sa kanyang mga tauhan na patayin siya para hindi masabing pinatay siya ng isang babae. Sa ganito nalamon ang dawag, gaya ng hinulaan ni Jotham (vv. 50-57).

May sariling paraan ang katarungan para itugma ang parusa sa krimen. Pinatay ni Abimelech ang kanyang mga kapatid sa ibabaw ng isang bato (v. 5), at isang bato ang dumurog sa kanyang palalong ulo. Ang mga nabubuhay sa karahasan ay mamamatay rin sa karahasan.

Kabanata 10

Tola (vv. 1, 2)

Si Tola, mula sa lipi ng Isachar, ay naghukom sa Israel nang 23 taon. Nakatira siya sa maburol na lupain ng Ephraim.

Jair (vv. 3-5)

Ang sumunod na hukom ay si Jair, isang Gileadita, na namahala sa Israel nang 22 taon. Binanggit nang pahapyaw ang kanyang 30 anak na lalaki, na namahala sa 30 lunsod.

Muli nating nababasa ang malungkot na salaysay kung paano tinalikuran ng mga anak ni Israel ang Panginoon at bumaling sa pagsamba sa diyus-diyosan. Nilabanan ng mga Filisteo at mga Ammonita ang mga Judio na nasa silangang bahagi ng Jordan, at tumawid din ang

mga Ammonita sa Jordan para makipagdigma laban sa Juda, Benjamin at Ephraim (vv. 6-9).

Walang lakas ang Israel sa harap ng mga Filisteo at mga Ammonita dahil tinalikuran nila ang pagsamba kay Jehova at naglingkod sa mga diyos ng mga paganong ito (v. 6). Ang paglilingkod sa mga diyus-diyosan ay nagdala sa Israel sa pagkaalipin sa mga sumasamba sa diyus-diyosan.

Nang dumaing ang mga Israelita sa Panginoon, tinanggihan muna Niya ang kanilang mga pakiusap. Binanggit Niya ang ilang pagliligtas noon (vv. 11, 12) at ipinaalala sa kanila na pagkatapos ng bawat pagliligtas ay tumalikod sila sa Kanya (v. 13). Pero nang magpatuloy sila sa pananalangin at nang alisin nila ang kanilang mga diyus-diyosan, pinakinggan ng Diyos ang kanilang daing (vv. 10-16). Binibigyan tayo ng talatang 16 ng kaunting sulyap sa dakila at malambing na puso ng Panginoon. Gaya ng isang ama, naantig Siya sa kalagayan ng Kanyang mga suwail na anak. Ang kanilang paghihirap ang pumukaw sa Kanyang awa.

Sa pagtatapos ng kabanata, ang mga hukbo ng Ammon ay nakakampo sa Gilead, at nagtipon ang Israel sa Mizpa. Naghahanap ang mga lalaki ng Gilead ng isang pinuno sa digmaan (vv. 17, 18).

Kabanata 11

Jephthah (11:1—12:7)

Ang taong kailangan sa oras na iyon ay si Jephthah. Inilarawan siya bilang isang Gileadita, isang makapangyarihang lalaking matapang, at anak ng isang patutot. Dahil itinakwil siya ng sarili niyang mga

kababayan, napadpad siya sa lupain ng Tob (malamang sa Siria), kung saan siya naging pinuno ng isang pangkat ng mga desperado o tulisan (vv. 1-3). Ngayon ay hiniling ng mga lalaki ng Gilead kay Jephthah na pamunuan ang mga hukbo ng Israel laban sa mga Ammonita, at nangakong kikilalanin siya bilang kanilang pinuno kung matatalo niya ang kaaway. Sa ilang paraan ay ipinaaalala sa atin ni Jephthah ang Panginoong Jesus: May anino sa kanyang kapanganakan at itinakwil siya ng kanyang mga kapatid, pero nang maalipin sila ay naalala nila siya at tinawag siya bilang kanilang tagapagligtas; pumayag siyang maging kanilang tagapagligtas pero iginiit niyang maging panginoon din nila (vv. 4-11).

Ang unang ginawa ni Jephthah ay magpadala ng mga sugo sa hari ng Ammon, para bigyan siya ng pagkakataong ipaliwanag ang kanyang paglusob. Nagreklamo ang hari na ninakaw ng Israel ang kanyang lupain nang magmartsa ang bansa mula Egipto patungong Canaan. Malinaw na ipinaliwanag ni Jephthah na hindi ito totoo. Iniutos ng Panginoon sa Kanyang bayan na huwag galawin ang mga Edomita, Moabita o Ammonita—lahat ay malalayong kamag-anak ng mga Judio (Deut. 2:19). Kaya umiwas ang mga Israelita sa bayan ng mga Edomita at Moabita. Gayunman, nang dumating sila sa teritoryo ng mga Ammonita, nasakop na ito ng mga Amorrheo, na ang hari ay si Sihon. Inangkin ng Israel ang lupaing ito sa pagtalo sa mga Amorrheo (vv. 12-27).

Nang tumanggi ang hari ng Ammon na bawiin ang kanyang pag-angkin sa lupain, naghanda si Jephthah para sa digmaan. Bago pumunta sa labanan, gumawa siya ng isang padalus-dalos na panata na itatalaga niya sa Panginoon ang anumang unang lalabas sa kanyang

pintuan para salubungin siya kung uuwi siyang matagumpay. Binigyan siya ng Panginoon ng tagumpay laban sa mga Ammonita, at pag-uwi niya sa kanyang bahay ay lumabas ang kanyang anak na babae para salubungin siya. Kaya inihandog siya ni Jephthah sa Panginoon (vv. 28-40). Malaki ang hindi pagkakasundo kung ano talaga ang ginawa ni Jephthah sa kanyang anak. Ang isang pananaw ay pinatay niya ito at inihandog bilang handog na susunugin sa Panginoon. Ito marahil ang pinakahalatang kahulugan ng teksto, kahit kasuklam-suklam ang ideya ng paghahandog ng tao at hindi kailanman inaprubahan ng Diyos (Deut. 18:9-14). Mga hayop lamang ang inihahandog; ang mga tao ay itinatalaga, saka tinutubos ng salapi (Exod. 13:12,13; Lev. 27:1-8). Ang isa pang karaniwang pananaw ay ibinigay ni Jephthah ang kanyang anak para maging habambuhay na birhen sa paglilingkod kay Jehova. Sinasabi ng mga may ganitong pananaw na ang panata ni Jephthah ay ang anumang lumabas sa pintuan ng kanyang bahay ay “tunay na magiging sa Panginoon, o aking ihahandog na pinakahandog na susunugin” (v. 31). Ang ideya ng habambuhay na pagkabirhen ay matibay na sinusuportahan ng mga talatang 37, 38 at 39. Anuman ang totoo, ang aral ay hindi tayo dapat gumawa ng padalus-dalos na pangako.

Ang mga Ammonita ay maaaring kumatawan sa rasyonalismo at maling doktrina. Ang bayan ng Diyos ay naliligtas sa panganib na ito sa pamamagitan ni Jephthah (ang nagbubukas). Binubuksan niya ang Salita ng Diyos at nililiwanagan ang bayan.

Kabanata 12

Nainggit ang mga lalaki ng Ephraim sa tagumpay ni Jephthah, at nagreklamo na hindi sila pinayagang makibahagi rito. Ipinaalala ni Jephthah sa kanila na humingi siya sa kanila ng tulong pero walang nangyari. Kinutya ng mga Ephraimita ang bayan ni Jephthah, ang mga Gileadita, at sinabing wala silang iba kundi mga takas mula sa Ephraim. (Tila mga manggugulo ang mga Ephraimita. Kinontra nila si Gideon nang talunin niya ang mga Madianita [kab. 8] at ngayon ay nakipag-away sila kay Jephthah nang walang makatwirang dahilan.) Nilusob ni Jephthah at ng kanyang mga tauhan ang mga Ephraimita at hinarangan ang kanilang daang tatakasan sa tawiran ng Jordan. Bago pahintulutang tumawid sa Jordan ang sinuman, pinipilit siyang sabihin ang hudyat na salita, “Shibboleth.” Hindi mabigkas nang tama ng mga Ephraimita ang salitang ito; naibubunyag nila kung sino sila sa pagsasabing “Sibboleth.” Pumatay si Jephthah ng 42,000 lalaki ng Ephraim sa Jordan—isang nakapangingilabot na pagpatay sa sarili niyang mga kababayan (vv. 1-6). Nakalulungkot makita ang ganitong uri ng away sa loob ng bayan ng Diyos. Ang dugo ng mga Ephraimita ay nahalo na ngayon sa dugo ng mga Ammonita. Kahit ang maliliwanag na bahagi ng Mga Hukom ay may mantsa ng kapahamakan. “Hindi ba totoo na … ang mga humarap at tumalo sa erehiya ay sila ring pagkatapos ay nakipagtagisan ng tabak sa kanilang mga kapatid, at nag-away sa mga bagay na hindi naman mahalagang usapin ng katotohanan?”

Tumagal nang anim na taon ang paglilingkod ni Jephthah bilang hukom; pagkatapos ay namatay siya at inilibing sa Gilead (v. 7). Binanggit si Jephthah sa Hebrews 11:32 kasama nina Gideon, Barak at Samson.

Lahat ng lalaking ito ay may kanya-kanyang pagkukulang, pero lahat sila, sa isang pagkakataon o iba, ay nagpakita ng malaking pananampalataya.

Ibzan (vv. 8-10)

Naghukom si Ibzan sa Israel nang pitong taon. Ang tanging alam natin tungkol sa kanya ay taga-Bethlehem siya na may 30 anak na lalaki, na lahat ay kumuha ng asawa mula sa labas (ibig sabihin, sa labas ng kanyang angkan).

Elon (vv. 11, 12)

Si Elon ay mula sa lipi ng Zebulun. Tumagal nang sampung taon ang kanyang gawain bilang hukom.

Abdon (vv. 13-15)

Si Abdon ay nagmula sa lunsod ng Pirathon sa maburol na lupain ng Ephraim. Naghukom siya sa Israel nang walong taon. Natatanging binanggit ang kanyang 40 anak na lalaki at 30 apo (NIV).

Kabanata 13

Samson (13:1—16:31)

Sa ikapitong pagkakataon sa Mga Hukom ay nababasa natin na “gumawa uli ang mga anak ni Israel ng masama sa paningin ng Panginoon” (v. 1). Nagsisimula muli ang ikot; sa pagkakataong ito ay inalipin ng mga Filisteo ang Israel nang 40 taon. Ito ang pinakamahabang pang-aaping dinanas ng bansa hanggang noon. Habang inaapi ng mga Filisteo ang mga Israelita, nagpakita ang Anghel ng Panginoon (si Cristo) sa asawa ni Manoah, mula sa lipi ng Dan, at ipinahayag na kahit siya'y baog, magiging

ina siya ng isang anak na lalaki. Ang baog na sinapupunan ay madalas na panimulang punto sa mga layunin ng Diyos. Tinatawag Niya ang buhay mula sa kamatayan at ginagamit ang mga bagay na “hindi kinikilala” para hiyain ang mga bagay na kinikilala. Ang anak na ito ay magiging Nazareo mula sa kanyang kapanganakan—hindi siya iinom ng alak o kakain ng ubas o pasas, at hindi gugupitin ang kanyang buhok. Ang ina mismo ay iiwas sa alak at matapang na inumin at sa anumang marumi (vv. 1-5).

Para sa saligang Kasulatan ng panata ng Nazareo, tingnan ang Numbers 6:2. Karaniwan, ang pagka-Nazareo ay isang panatang ginagawa ng tao ayon sa sarili niyang kalooban. Pero sa kaso ni Samson, ang pagka-Nazareo ay sasaklaw mula sa kanyang kapanganakan hanggang sa kanyang kamatayan.

Nanalangin si Manoah na muling dumalaw ang Anghel ng Panginoon at magbigay ng dagdag na tagubilin. Muling nagpakita ang Anghel sa asawa, at nagmamadali niyang dinala ang kanyang asawa palabas para salubungin ang makalangit na Panauhing ito. Gayunman, wala nang ibinigay na dagdag na tagubilin ang Anghel sa pagkakataong ito (vv. 6-14).

Pagkatapos ay nag-alok si Manoah na maghanda ng pagkain para sa Anghel, sa pag-aakalang isa lamang Siyang tao. Tumanggi ang Anghel na kumain kasama ni Manoah bilang kapantay lamang. Sa halip ay iminungkahi Niya na ihandog ang isang batang kambing bilang handog na susunugin sa Panginoon. Nang itanong ni Manoah ang pangalan ng Anghel, sinabihan siyang ito ay Kamangha-mangha—isa sa mga pangalang ibinigay sa Panginoong Jesus sa Isaiah 9:6. Pagkatapos ay

inihandog ni Manoah ang batang kambing sa Panginoon. Umakyat ang Anghel sa langit sa liyab ng dambana, na malinaw na nagpapakita na ito ay pagpapakita ng Panginoon Mismo. Sumamba si Manoah at ang kanyang asawa sa pagpapatirapa—isang gawang hindi nararapat kung ang anghel ay mas mababa sa Diyos. Nakita nila ang Panginoon, pero hindi sila mamamatay dahil dito, dahil tinanggap ng Diyos ang handog na susunugin at handog na harina mula sa kanila (vv. 15-23).

Pagkatapos nito ay ipinanganak ang anak at pinangalanang Samson (munting araw). Di nagtagal ay naging halata na makapangyarihang kumikilos ang Espiritu ng Diyos sa kanyang buhay (vv. 24, 25).

Kakaunti ang tao sa Biblia na nagpapakita ng ganoong pagkakaiba ng lakas at kahinaan. Kapag naiisip natin si Samson, karaniwang ang kanyang mga lakas ang naiisip natin. Pumatay siya ng leon gamit lamang ang kanyang mga kamay (Judg. 14:6). Pumatay siya ng 30 Filisteo nang mag-isa (14:19). Pinatid niya ang mga lubid na itinali sa kanya ng mga lalaki ng Juda, at pumatay ng 1000 Filisteo gamit ang panga ng isang asno (15:14-16). Sa pagtakas mula sa isang bitag na inihanda ng mga Filisteo para sa kanya, binuhat niya palayo ang mga pintuan ng Gaza (16:3). Tatlong beses siyang nakatakas sa pagtataksil ni Delilah—minsan sa pagpatid sa pitong sariwang lubid na nakatali sa kanya, minsan sa pagpatid sa mga bagong lubid na parang sinulid lamang, at minsan sa pagbunot sa tulos na nagkakabit sa pitong tirintas ng kanyang buhok sa isang habihan (16:6-14 NASB). Sa huli, ibinagsak niya ang mga haligi ng bahay kung saan nililibang ang mga Filisteo sa kanya, at mas marami ang napatay niya sa kanyang kamatayan kaysa sa kanyang buhay (16:30).

Pero mas halata pa ang kanyang mga kahinaan. Mahina siya pagdating sa mga babae, at handa siyang sumuway sa Diyos para makuha ang babaeng nagustuhan niya (14:1-7). Sinuway rin niya ang kanyang mga magulang (14:3). Gumamit siya ng panlilinlang (14:9; 16:7, 11, 13b). Nakipagkaibigan siya sa 30 Filisteo, ang mga kaaway ng bayan ng Diyos (14:11-18). Nagsalita siya sa mga bugtong sa halip na maging bukas at tapat (14:13, 14). Nagpadala siya sa init ng ulo at paghihiganti (14:19b; 15:4, 5). May bahid ng kalupitan ang kanyang likas (15:4, 5). Nakipagtalik siya sa isang patutot (16:1, 2). Nakipaglaro siya sa kasamaan (16:6-14). Ibinunyag niya sa kaaway ang lihim ng kanyang lakas (16:17, 18). Sobra ang tiwala niya sa sarili (16:20b). Nilabag niya ang kanyang panata bilang Nazareo (14:9). At dalawang panalangin lamang niya ang nakatala, kapwa noong nasa malaking kagipitan siya (15:18; 16:28, 30a).

Kabanata 14

Di nagtagal ay lumitaw ang katigasan ng ulo ni Samson sa kanyang pasyang pakasalan ang isang babaeng Filistea—isa sa mga kaaway ng Israel. Sinikap siyang pigilan ng kanyang ina at ama, pero nagpumilit siya. Ang talatang 4 ay hindi nangangahulugang inaprubahan ng Panginoon ang pagsuway ni Samson, kundi pinahintulutan Niya ito at binalak na gamitin ito para sa kapakanan ng Israel at sa pagpaparusa sa kaaway (vv. 1-4).

Habang papunta sa Timnath (isang lunsod ng Filisteo) kasama ang kanyang mga magulang, sinalubong si Samson ng isang batang leon. Dumating sa kanya ang Espiritu ng Diyos at binigyan siya ng kakayahang

patayin ang leon nang walang katulong. Marahil ay naisaayos ang kasal sa panahong ito (vv. 5-7).

Nang pabalik si Samson sa Timnath para kunin ang kanyang nobya, nakakita siya ng pulot sa bangkay ng leong kanyang pinatay at ibinahagi ito sa kanyang ama at ina. Hindi niya sinabi sa kanila na ang pulot ay nadungisan dahil sa pagkakadikit sa isang bangkay. (Bilang isang Nazareo, nilabag niya ang bahagi ng kanyang panata sa paghipo sa patay na hayop.) (vv. 8, 9).

Sa Timnath, isang malaking piging ng kasal ang inihanda, at nagbigay si Samson ng isang bugtong, at nangakong bibigyan ang bawat isa sa kanyang 30 kasama ng isang kumpletong damit kung maipapaliwanag nila ito. Kung hindi, sila ang magbibigay sa kanya ng 30 kumpletong damit. Ang bugtong ay: “Sa mangangain ay lumabas ang pagkain, at sa malakas ay lumabas ang katamisan.” Ito ay tumutukoy, siyempre, sa pagpatay niya sa leon at sa pagkatagpo niya ng pulot sa bangkay nito (vv. 10-14).

Nang hindi mahulaan ng mga lalaki ang sagot, hinimok nila ang nobya ni Samson na kunin ang sagot mula sa kanya. Ginawa niya ito at ibinunyag sa 30 binata (vv. 15-17). Lumapit sila kay Samson dala ang sagot (v. 18) at hiningi ang mga damit. Doon napagtanto ni Samson na nakipagsabwatan sila sa kanyang asawa (v. 18b).

Para makuha ang mga damit na ibabayad sa mga lalaki, galit na pinatay ni Samson ang 30 Filisteo ng Ashkelon at kinuha ang kanilang mga damit. Sa ikapitong araw, nang dapat sanang maganap ang kasal, umuwi siya. Ang kanyang nobya ay ibinigay sa kanyang kaibigan, marahil ang kanyang “abay na lalaki” (vv. 19, 20).

Kabanata 15

Nang tumanggi ang kanyang biyenan na ibigay kay Samson ang kanyang nobya, personal na naghiganti si Samson sa pagtatali nang dalawahan sa mga buntot ng 300 asong-gubat, paglalagay ng nakasinding sulo sa pagitan ng bawat dalawang buntot, at pagpapakawala sa mga hayop sa mga bukid ng butil, mga ubasan at mga taniman. Nalaman ng mga Filisteo ang dahilan ng malupit at mapanirang gawang ito at gumanti sa pagsunog hanggang mamatay sa asawa ni Samson at sa kanyang ama (vv. 1-6).

Ang sagot ni Samson ay pumatay ng napakaraming Filisteo; pagkatapos ay nagtago siya sa bitak ng bato ng Etam sa teritoryo ng Juda. Pero ang karahasan ay nag-aanak ng higit pang karahasan. Nang humabol sa kanya ang mga Filisteo, parang mga alipin na ipinaalala sa kanya ng mga lalaki ng Juda na ang mga Filisteo ang kanilang mga pinuno. Para iligtas ang sarili nilang balat, pumayag silang igapos si Samson at ibigay siya sa kaaway. Pumayag si Samson dito basta't hindi siya tatangkaing patayin ng sarili niyang mga kababayan. Bumaba na sila sa pag-iisip ng mga alipin, at pinili nilang ipagkanulo ang sarili nilang kababayan at manatiling tapat sa kanilang mga umaapi sa halip na makipagkaibigan kay Samson at alisin ang kanilang mga tanikala (vv. 7-13).

Pagkatapos ay sumunod ang isa sa maluluwalhating sandali sa buhay ni Samson. Nang ilabas siyang nakagapos, dumating sa kanya ang Espiritu ng Panginoon. Gamit ang panga ng isang asno ay pumatay siya ng 1000 Filisteo. Pinangalanan niya ang lugar na Ramath-lehi, ang burol ng panga (vv. 14-17). May laro

ng salita sa talatang 16 sa Hebreo, na parang sinasabing, “Sa panga ng asno ay binunton ko sila nang patung-patong,” o “Sa panga ng asno ay nilusob ko ang mga lumulusob” (Moffatt).

Maaaring magtaka tayo kung bakit nagbigay ang Panginoon ng ganoong kalaking tagumpay sa pamamagitan ng ganoong di-inaasahang sandata. Ipinagbawal kay Samson na humipo ng anumang marumi, at tiyak na marumi ang panga, dahil bahagi ito ng patay na hayop. Pero ang kakaibang sandatang ito ay lalong nagpakita na ang tagumpay ay higit sa karaniwan, ibinigay ng Diyos sa pamamagitan ng hamak na kasangkapan. Halimbawa ito ng pagpapahintulot ng Panginoon sa mga di-pangkaraniwang bagay sa panahon ng matinding krisis na karaniwang hindi pinahihintulutan.

Bilang tugon sa panalangin ni Samson para sa tubig, kahanga-hangang naglaan ang Panginoon ng isang bukal mula sa “burol ng panga.” Pinangalanan ang lugar na ito na Enhakkore, ang bukal ng tumawag (vv. 18, 19).

Sa maluwalhating yugtong ito ng buhay ni Samson itinala ng Espiritu ng Diyos ang kanyang paghuhukom sa Israel nang 20 taon (v. 20).

Kabanata 16

Malapit sa katapusan ng kanyang pamamahala, dinala si Samson ng kanyang walang pigil na pita sa bahay ng isang patutot sa lunsod ng mga Filisteo na Gaza. Akala ng mga lalaki ng lunsod ay nabitag na rin nila sa wakas ang kanilang kaaway. Pero bumangon si Samson nang hatinggabi at binuhat ang mga pinto ng pintuan ng lunsod, pati ang mga haligi, hanggang sa tuktok ng

bundok na nasa tapat ng Hebron, layong halos 40 milya (vv. 1-3).

Sumunod ay umibig si Samson sa isang babaeng Filistea na nagngangalang Delilah. Nang malaman ito, nag-alok ang mga pinuno ng mga Filisteo ng malaking gantimpala sa kanya kung maaakit niya si Samson na ibunyag ang lihim ng kanyang lakas. Sa unang pagtatangka, sinabi ni Samson na kung igagapos siya ng pitong sariwang lubid, mawawalan siya ng lakas. Kaya itinali siya ni Delilah ng pitong matibay na lubid at sinabing parating na ang mga Filisteo para dakmain siya. Pero pinatid ni Samson ang mga lubid na parang pisi lamang. Sa ikalawang pagtatangka, sinunod ni Delilah ang mungkahi ni Samson at itinali siya ng mga bagong lubid at nagkunwaring palapit na ang mga Filisteo para patayin siya. Pero muling pinatid ni Samson ang kanyang mga gapos na parang sinulid. Patuloy na nakikipaglaro sa apoy, sinabi ni Samson kay Delilah na mawawalan siya ng lakas kung hahabihin nito ang pitong tirintas ng kanyang buhok at ikakabit sa isang habihan (NASB). Nang gisingin siya nito sa babalang darakpin na siya ng mga Filisteo, umalis siya dala ang tulos at ang habi (vv. 4-14).

Sa huli ay bumigay si Samson at ibinunyag kay Delilah ang lihim ng kanyang lakas. Ang kanyang mahabang buhok ay sagisag ng kanyang pagka-Nazareo—ang kanyang pagkabukod para sa Diyos. Ang kanyang kaugnayan sa Panginoon ang nagpalakas sa kanya, hindi ang kanyang buhok. Pero kung gugupitin ang kanyang buhok, mawawalan siya ng lakas. Alam na ngayon ni Delilah na hawak na niya ang lihim nito. Nang makatulog ito sa kanyang mga bisig, tinawag niya ang mga Filisteo. Inahit ng isa sa kanila ang kanyang ulo, at

nawala ang kanyang lakas. “Ang kandungan ni Delilah ay napatunayang mas malakas kaysa sa puso ni Samson, at ang hindi magawa ng isang libong Filisteo ay nagawa ng nakabibitag na impluwensya ng iisang babae.” Nang magising si Samson, sinikap niyang tipunin ang kanyang lakas, hindi niya alam na umalis na sa kanya ang Panginoon (vv. 15-20).

Dinukit ng mga Filisteo ang mga mata ni Samson at ibinilanggo siya sa Gaza, kung saan pinilit siyang gumiling ng butil. “Inilarawan ng isang tao ang tatlong-ulit na pagkababang ito bilang ang nagtatali, nagbubulag at gumigiling na pagkaalipin sa kasalanan.” Pero dahan-dahang tumubo muli ang kanyang buhok. Nang magdaos ang mga Filisteo ng malaking pagdiriwang para sa kanilang diyos na si Dagon, inilabas nila si Samson bilang palabas ng ginawa ng kanilang diyos para sa kanila. Pinilit din nila siyang libangin sila sa kanyang mga gawa ng lakas. Sa gitna ng piging, hinawakan ni Samson ang dalawa sa mga haliging sumusuporta sa gusali, dumaing sa Panginoon para sa lakas, at saka ibinagsak ang mga haligi at giniba ang gusali. Napatay ang lahat ng nasa loob. Ang malungkot na tala ay mas marami ang napatay ni Samson sa kanyang kamatayan kaysa sa kanyang buhay (v. 30). Dahil madalas siyang nakihalubilo sa kanila noong nabubuhay siya, at hindi niya mapaglabanan ang kanilang mga babae, natagpuan si Samson kasama ng mga Filisteo sa kanyang kamatayan, isang bangkay sa gitna ng mga bangkay sa guho ng templo ni Dagon. Kung namuhay siyang bukod, mas marangal sanang kamatayan ang kanyang tinamo. Dito ay tinuturuan tayo ng isang seryosong aral na hindi natin dapat ipagwalang-bahala. Ang pagkawala ng pagkabukod

(pagpapakabanal) ay humahantong sa pagkawala ng kapangyarihan at sa huli ay sa kapahamakan. Ang ibigay ang ating mga sangkap sa kasalanan ay paghahabol sa sariling pagkawasak. Inilipat ng kanyang mga kamag-anak ang bangkay ni Samson sa teritoryo ng Dan at doon inilibing (vv. 21-31).

Kabanata 17

Ang mga natitirang kabanata ng Mga Hukom ay bumubuo ng isang dagdag na bahagi ng aklat. Hindi nito isinusulong ang salaysay pagdating sa panahon kundi nagbibigay ito ng mga halimbawa ng mababang kalagayang kinahulugan ng Israel sa panahon ng mga hukom—sa relihiyon, sa moralidad at sa pulitika.

Ang unang salaysay ay tungkol sa kabulukan sa relihiyon. Si Micah, isang lalaki ng Ephraim, ay nagnakaw ng 1100 pirasong pilak sa kanyang ina. Isinumpa naman ng ina ang magnanakaw, hindi niya alam na sarili niyang anak iyon. Tila natakot si Micah sa magiging bunga ng sumpa, kaya ibinalik niya ang pera sa ina. Binawi ng ina ang sumpa at pinagpala ang kanyang anak sa pagbabalik ng pera. Ngayon ay magagamit na niya ito sa nilalayong layunin. Kumuha siya ng 200 pirasong pilak at nagpagawa ng dalawang diyus-diyosan mula rito. Ang isa ay larawang inukit mula sa kahoy at binalot ng pilak. Ang larawang binubo ay gawa nang buo sa pilak (vv. 1-4).

Inilagay ni Micah ang mga diyus-diyosan sa isang dambana kasama ng kanyang mga diyos ng sambahayan (teraphim). Nagpasya rin siyang magtatag ng pagkasaserdote para sa kanyang pamilya, kaya gumawa siya ng isang epod (kasuotan ng saserdote) at itinalaga ang isa sa kanyang mga anak na maging saserdote (v. 5).

Ito, siyempre, ay salungat sa kautusan ng Diyos, na nagbabawal sa isang Ephraimita na maging saserdote. Ang totoo, ang buong proseso ay salungat sa kautusan ni Moses.

Pagkaraan ng ilang panahon, isang Levitang naninirahan sa Bethlehem, kasama ng bayan ng Juda, ang pumunta sa maburol na lupain ng Ephraim para maghanap ng mapagkakakitaan. (Dapat sana ay nasa paglilingkod siya kay Jehova at sinusuportahan ng mga ikapu ng bansa. Pero dahil hindi sinusunod ang kautusan, napilitan siyang maghanap ng ikabubuhay.) Inalok siya ni Micah ng posisyon bilang saserdote ng kanyang pamilya. Kahit Levita ang lalaking ito, hindi siya mula sa angkan ni Aaron kaya hindi siya karapat-dapat maglingkod bilang saserdote. Gayunman, inalok siya ni Micah ng sahod, pagkain at damit, at pumayag ang Levita na maglingkod (vv. 7-13). Dapat sanang hinarap ng Levita si Micah sa katotohanang ang lahat ng kaayusang ito ay salungat sa kaayusan ng Diyos. Sa halip, tahimik siyang sumang-ayon sa pagtanggap sa sahod at iba pang benepisyo, kaya naisara niya ang kanyang bibig mula sa pagpapahayag ng buong payo ng Diyos.

Ang salitang naglalarawan sa kalagayan sa kabanatang ito ay “kalituhan”: Ang ninakaw na pera ay ginamit para sa mga diyus-diyosan, at tinawagan ang Panginoon para pagpalain ang magnanakaw (v. 2); ang mga pansariling dambana ang pumalit sa pagsamba sa tabernakulo; ang mga Levita at karaniwang tao ay itinalaga bilang mga saserdote; ginagamit ang mga diyus-diyosan sa pagsamba kay Jehova. At inakala ni Micah na pagpapalain siya ng Panginoon sa lahat ng ito (v. 13)! Ang kalituhang ito ay nagmula sa puso ng tao (v. 6).

Kung sinunod lamang ang kautusan ng Diyos noong panahong ito sa Israel, wala sanang nangyari sa mga bagay na ito. “May daan na tila matuwid sa isang tao, nguni't ang dulo niyaon ay mga daan ng kamatayan” (Prov. 14:12), gaya ng makikita natin sa susunod na kabanata.

Kabanata 18

Sa halos parehong panahon, nagpasya ang bayan ng lipi ng Dan na maghanap ng dagdag na teritoryong matitirhan. (Kapag sinasabi sa talatang 1 na walang mana ang Dan, hindi ibig sabihin na hindi sila binigyan ng anumang lupa nang orihinal na hatiin ang Canaan [Josh. 19:40-48], kundi ang kanilang bahagi, ang pinakamaliit sa 12, ay masyadong maliit para sa kanila.) Nang dumating ang ilan sa kanilang mga tiktik sa bahay ni Micah sa maburol na lupain ng Ephraim, nakilala nila ang tinig ng Levita at humingi sa kanya ng katiyakan ng pagpapala ng Diyos sa kanilang mga plano (vv. 1-6).

Nang maglaon, nang nagmamartsa ang mga lalaki ng Dan pahilaga para sakupin ang Laish, pumasok sila sa bahay ni Micah at kinuha ang lahat ng diyus-diyosan. Matapos ang mahinang pagtutol, masayang sinunod ng Levita ang kanilang utos na maglingkod bilang saserdote sa lipi ng Dan (vv. 19, 20) sa halip na sa sambahayan lamang ni Micah. Nang lumabas si Micah at ang ilan sa kanyang mga kababayan para tutulan sa mga Danita ang pagnanakaw na ito sa kanyang mga diyus-diyosan, sinabihan siyang manahimik at pinauwi nang walang dala.

Pagkatapos ay sinakop ng mga Danita ang Laish at pinalitan ang pangalan ng lunsod na Dan. Itinayo nila roon ang kanilang mga diyus-diyosan at itinalaga si

Jonathan, anak ni Gershom, anak ni Moses (gilid na tala ng NASB) at ang kanyang mga anak bilang mga saserdote. “Karaniwang tinatanggap na sa Mga Hukom, sa halip na ‘Manasseh’ (KJV, NASB) ay dapat nating basahin na ‘Moses’—binago ang pangalan ng mga Judiong tagakopya para maiwasan ang inaakalang kahihiyan kay Moses dahil sa pagsamba sa diyus-diyosan ng kanyang apo.” Marahil si Jonathan ang pangalan ng Levitang nabanggit na. Naging lunsod ng pagsamba sa diyus-diyosan ang lunsod ng Dan mula noon. Dito nang maglaon ay itinayo ni Jeroboam ang isa sa mga gintong guya. Hindi alam kung ang pagkabihag na binanggit sa talatang 30 ay tumutukoy sa pagkabihag ng mga Filisteo sa lugar na iyon (hal., 1 Sam. 4:11) o sa pagkabihag ng mga Asirio (2 Kgs. 15:29).

Hindi lahat ng Danita ay pumunta sa Laish (v. 11) o lumubog sa pagsamba sa diyus-diyosan. Ang ilan ay nanatili sa kanilang lupain, sa pagitan ng Juda at Ephraim. Si Samson, ang pinakatanyag na kasapi ng liping ito, ay mula sa huling pangkat na ito ng mga Danita.

Kabanata 19

Dumating tayo ngayon sa isang kuwento ng di-kapani-paniwalang kabulukan sa moralidad—ang salaysay tungkol sa Levita at sa kanyang kerida. Ang Levitang ito ay may kerida na nagmula sa Bethlehem-juda. Iniwan siya nito para umuwi at mamuhay bilang patutot. Pumunta siya sa bahay ng ama nito para kunin siya at inaliw siya roon araw-araw. Tuwing susubukan niyang umalis kasama ang kanyang kerida, pinipilit siya ng ama nito na manatili pa nang kaunti. Sa huli ay umalis siya, sa gabi ng ikalimang araw, kasama ang kanyang kerida,

ang kanyang mga lingkod at ang kanyang mga hayop. Hapon na nang dumating sila sa Jebus (Jerusalem), pero hindi sila tumigil dahil tinitirhan pa ang lunsod na iyon ng mga paganong Jebuseo. “Mas mabuti pa sanang nagpalipas ng gabi ang Levita kasama ng mga pagano kaysa sa mga nagpapakilalang anak ng Diyos (vv. 10-15), sapagkat ang huli ay naging mas masahol pa kaysa sa una.”

Pagdilim ay dumating sila sa Gibeah, sa teritoryo ng Benjamin. Walang nag-alok na patuluyin ang grupo, kaya pansamantalang nagpahinga ang Levita sa lansangan. Pagkatapos ay isang Ephraimitang nakatira sa Gibeah ang nag-alok na dalhin ang grupo sa kanyang tahanan, at tinanggap ang alok. Nang gabing iyon, isang pangkat ng mga lalaking may baluktot na pita ang pumalibot sa bahay at hiniling na ilabas sa kanila ang dumadalaw na Levita. Ang tanging iba pang pagkakataon na nababasa natin ang ganitong kahalayan ay noong mga araw ni Lot (Gen. 19). Kapwa nagdulot ng mabigat na parusa sa mga nagkasala ang dalawang pangyayaring iyon. Kinasusuklaman ng Panginoon ang homoseksuwalidad. Halos hindi na maaaring bumaba pa ang kabuktutan ng tao. Sinikap ng may-ari ng bahay na bigyang-kasiyahan ang masasamang Benjamitang ito sa pag-aalok ng kanyang anak na babae at ng kerida ng Levita. Sa huli ay ibinigay sa kanila ang kerida. Dahil sa kanilang kasuklam-suklam na pagtrato sa kanya, namatay siya sa gabing iyon. Nang hindi pinawawalang-sala ang mga Benjamita, maaari nating ituro na kung hindi sana niya ibinigay ang sarili sa pagpapatutot noon (v. 2) hindi sana niya dinanas ang kamatayan ng isang patutot. Walang awang ginagantihan ng kasalanan ang mga sumusunod dito. Natagpuan ng Levita ang kanyang bangkay sa may

pintuan kinaumagahan. Labis siyang nagngitngit na ang ganoong imoralidad ay ginagawa sa Israel kaya pinagputul-putol niya ang katawan nito sa 12 bahagi at ipinadala ang isang bahagi sa bawat isa sa 12 lipi kasama ang salaysay ng nangyari.

Nagulantang ang bansang Israel!

Kabanata 20

Ang mga piling mandirigma mula sa mga lipi ng Israel (maliban sa Benjamin) ay nagtipon sa Mizpa at narinig ang salaysay ng Levita tungkol sa nangyari. Nagpasya silang labanan ang Gibeah (vv. 1-11), pero binigyan muna nila ang mga Benjamita ng pagkakataong isuko sa kanila ang mga lalaking may sala para maparusahan. Nang tumanggi ang mga Benjamita, sumiklab ang digmaang sibil (vv. 12-14). Ang lipi ng Benjamin ay may 26,700 sundalo lamang, laban sa 400,000 mula sa ibang mga lipi (vv. 15-17). Pero sa unang labanan, pumatay ang Benjamin ng 22,000 lalaki (vv. 18-21). Sa ikalawang labanan, 18,000 lalaki ng Israel ang napatay (vv. 22-25). Ang dahilan kung bakit nahirapan nang ganoon ang Israel, kahit makatarungan ang kanilang layunin, ay dahil sila mismo ay hindi lumalakad nang malapit sa Panginoon. Sa mga talatang 18, 23 at 26-28 ay makikita nating napilitang magpakumbaba ang bansa sa harap ng Panginoon hanggang sa huli ay ipinangako ang tagumpay. Sa ikatlong labanan, gumamit ang mga Israelita ng estratehiya ng pananambang. Inilayo nila ang mga lalaki ng Benjamin mula sa lunsod ng Gibeah, sinunog ang lunsod, at pagkatapos ay pumatay ng kabuuang 25,100 Benjamita habang tumatakas sila sa ilang. Pagkatapos ay sinunog nila ang lahat ng lunsod ng

Benjamin at pinatay ang mga babae at mga bata (vv. 29-48).

Sa tatlong labanan ay nawalan ang Benjamin ng 26,100 lalaki (ihambing ang vv. 15, 47). (Dapat nating ipalagay na nawalan sila ng 1000 sa unang dalawang araw.) Ang mga napatay sa mga talatang 35 at 44-46 ay tumutukoy lamang sa mga nasawi sa huling labanan. Anim na raang nakaligtas ang nagkubli sa bato ng Rimmon nang apat na buwan (v. 47). Kung hindi dahil sa nalabing ito, lubos sanang nalipol ang lipi.

Naganap ang pangyayaring ito hindi nagtagal pagkamatay ni Joshua at ng kanyang salinlahi, sapagkat si Phinehas ang dakilang saserdote noon (v. 28).

Kabanata 21

Ngayon ay sinakmal ng panghihinayang ang 11 lipi ng Israel dahil halos nalipol ang lipi ng Benjamin. Ayaw nilang maglaho ang liping ito. Pero gumawa sila ng padalus-dalos na panata sa Mizpa na hindi nila ibibigay ang kanilang mga anak na babae bilang asawa sa mga lalaki ng Benjamin. Ang una nilang solusyon ay labanan ang Jabes-galaad, sa silangan ng Jordan, dahil hindi tumulong ang mga naninirahan doon sa digmaan laban sa Benjamin. Pinatay ang lahat ng tao maliban sa 400 birhen. Ang mga ito ay kinuha at ibinigay sa mga lalaki ng Benjamin. Pero halata na kailangan pa ng dagdag na paglalaan kung uunlad ang lipi. Nanata ang mga lalaki ng Israel na hindi nila ibibigay ang kanilang mga anak na babae sa Benjamin, at hindi nila babawiin ang panata. Kaya nakaisip sila ng paraan para payagan ang mga lalaki ng Benjamin na kumuha ng asawa para sa sarili mula sa mga dalagang sumasayaw sa isang taunang pista (marahil ang Pista ng mga Tabernakulo)

sa Shiloh. Nang magreklamo ang mga lalaki ng Shiloh, ipinaliwanag sa kanila ng ibang mga lipi na kailangan ito para hindi mawala ang isa sa mga lipi ng Israel. Kaya bumalik ang Benjamin sa kanyang lupain para muling magtayo para sa hinaharap.

Ang mga huling kabanatang ito ay nagbigay sa atin ng malapitang tanaw sa dalawang lipi sa Israel noong maagang bahagi ng panahon ng mga hukom. Maiisip natin kung ano ang mga nangyari sa ibang mga lipi na hindi naitala! At alam nating lumala pa ang mga bagay habang tumatagal! Ipinakikita ng nakapangingilabot na mga kuwentong ito kung gaano kalayo ang maaaring mapalayo ng isang bayan sa Panginoon. Dito ay sapat na ang nakikita natin sa bunga ng pagtalikod para tayo'y masuklam. Mas mabuti pa kung ang ating nabasa ay magbabaling sa ating puso na hanapin ang Panginoon nating Diyos at paglingkuran Siya nang tapat sa lahat ng ating mga araw.

Nagtatapos ang aklat na umaalingawngaw sa ating mga tainga ang malungkot na paksa: “Nang mga araw na yaon ay walang hari sa Israel: ginagawa ng bawa't isa ang matuwid sa kaniyang sariling mga mata.”

May isang malinis na pangyayari mula sa madilim na panahong ito, pero inihiwalay ito nang mag-isa upang hindi madungisan ng masyadong malapit na pagkakaugnay sa kabuktutan ng Mga Hukom. Ibinabaling natin ngayon ang ating pansin sa malinis na kuwento ni Ruth.

1 Irving L. Jensen, Judges/Ruth, p. 12.

2 Daily Notes of the Scripture Union, wala nang ibang makukuhang dokumentasyon.

3 Irving L. Jensen, op. cit., p. 49.

4 Samuel Ridout, Lectures on the Books of Judges and Ruth, p. 177.

5 C. H. Mackintosh, wala nang ibang makukuhang dokumentasyon.

6 Samuel Ridout, op. cit., p. 254.

7 John Haley, Alleged Discrepancies of the Bible, p. 338.

8 George Williams, The Student’s Commentary on the Holy Scriptures, p. 132.

Ruth

Balangkas ng Ruth

I. Pakikipamayan sa Moab (1:1-5)

II. Pagbabalik sa Bethlehem (1:6-22)

III. Ang pakikilala ni Ruth kay Boaz (2:1—3:18)

IV. Pagtubos ni Boaz (4:1-12)

V. Kapanganakan ni Obed at talaangkanan hanggang kay David (4:13-22)

Ang mga pangyayari sa aklat ng Ruth ay naganap sa panahon ng Mga Hukom (1:1). Habang ang karamihan sa bansang Israel ay lumalayo sa Panginoon, may isang dalagang Hentil na nagngangalang Ruth na ang pananampalataya ay nagningning nang maliwanag.

Tungkol sa petsa at may-akda ng aklat na ito, isinulat ni Irving Jensen, “Maaaring isinulat ang aklat sa panahon ng paghahari ni Haring David (1011-970 BC). Hindi ito maaaring naisulat bago noon, dahil lumilitaw ang pangalan ni David sa 4:17, 22. Malamang na isinulat ito bago si Solomon, ang kahalili ni David sa trono, dahil kung hindi ay malamang na isinama ng sumulat ang pangalan ni Solomon sa talaangkanan. Kaya ang may-akda ay kapanahon ni David.”

Nagbibigay ang aklat ng isang mahalagang kawing sa talaangkanan ng linya ng Mesiyas, ang angkan ni David. Sinasabi sa atin sa Matthew 1:5 na si Boaz ay inapo ng Hentil na si Rahab, na halos tiyak na si Rahab ng Jericho. Ngayon si Ruth, isa pang Hentil, ay pumasok sa angkan ni Cristo bilang asawa ni Boaz. Kapwa larawan

ng biyaya ng Diyos sina Rahab at Ruth, dahil kapwa sila hindi sana kabilang sa bansang Israel dahil sa kanilang lahi.

Ang susing salita ng aklat ay tubusin. Ang isa pang susing salita ay kamag-anak, na lumilitaw nang 12 beses. Si Boaz ay isang kamag-anak na manunubos, na tumubos sa lupang pag-aari ni Elimelech at nagbangon ng inapo para ipagpatuloy ang pangalan ng pamilya. Siya ay tipo ni Cristo, ang tunay na Kamag-anak na Manunubos. Si Ruth, ang Moabita, ay larawan ng iglesya bilang nobya ni Cristo, na tinubos ng Kanyang kahanga-hangang biyaya.

Kabanata 1

Sa pagbubukas ng aklat ay nakikilala natin ang isang pamilyang Judio na umalis sa Bethlehem-juda (bahay ng tinapay at ng papuri) dahil sa taggutom, at nanirahan sa lupain ng Moab, sa timog-silangan ng Dagat na Patay. Ang mga magulang ay sina Elimelech (ang aking makapangyarihang Diyos ay Hari) at Naomi (ang aking kaaya-aya). Ang mga anak na lalaki ay sina Mahlon (may sakit) at Chilion (nanghihina) (vv. 1, 2). Mas mabuti sanang nanatili sila sa lupain at nagtiwala sa Diyos kaysa lumipat sa Moab. Ang Ephrata, ang sinaunang pangalan ng Bethlehem, ay nangangahulugang pagiging mabunga (tingnan ang v. 2).

Gaya ng napansin natin, ang panahon ng mga hukom ay tanda ng pagbaba ng moralidad. Kaya hindi kataka-taka na dumaranas ng taggutom ang lupain, ang ipinangakong pagtutuwid ng Diyos sa pagsuway. Hindi dapat iniwan ni Elimelech ang Lupang Pangako, lalo na para tumira sa Moab. Hindi ba niya nabasa kailanman ang Deuteronomy 23:3-6? Bakit hindi siya tumira

kasama ng kanyang mga kapatid na Judio sa silangan ng Ilog Jordan? Inakay niya ang kanyang pamilya mula sa lupain ng mga buhay tungo sa lugar ng kamatayan (vv. 3, 4) at pagkabaog (hindi nagkaanak sina Mahlon at Chilion).

Pagkamatay ni Elimelech, nag-asawa ng mga Moabita ang kanyang mga anak. Pinakasalan ni Mahlon si Ruth (4:10) at pinakasalan ni Chilion si Orpah (vv. 3, 4). Kahit hindi tahasang binanggit ang mga Moabita sa Deuteronomy 7:1-3 bilang mga taong hindi dapat pakasalan ng mga Israelita, malinaw sa mga sumunod na talata na kasama sila sa kautusan (Ezra 9:1, 2; Neh. 13:23-25). Itinakda rin ng kautusan na ang mga Moabita ay hindi maaaring tanggapin sa kapisanan ng Panginoon hanggang sa ikasampung salinlahi (Deut. 23:3). Nanaig ang biyaya sa kaso ni Ruth, gaya ng makikita natin, kaya ang kanyang apo sa tuhod ay naging hari ng Israel.

Pagkaraan ng sampung taon, namatay sina Mahlon at Chilion, at naiwan si Naomi na may dalawang dayuhang manugang, sina Orpah at Ruth.

Nagpasya si Naomi na bumalik sa Juda dahil nabalitaan niyang marami nang pagkain doon. Nagsimulang sumama sa kanya ang kanyang dalawang manugang. Pero nang himukin niya silang bumalik sa kanilang mga tahanan sa Moab, at ipinaalala sa kanila na wala na siyang mga anak na lalaking maibibigay sa kanila bilang asawa, hinalikan siya ni Orpah at bumalik (vv. 5-14). Pero ayaw iwan ni Ruth si Naomi. Sa isa sa pinakamarangal na pananalita ng isang Hentil sa Lumang Tipan (vv. 16, 17), ipinakita niya na buong-buo ang kanyang pagtatalaga kay Naomi. Pinili niya ang kanyang patutunguhan, ang kanyang tirahan, ang

kanyang bayan, ang kanyang Diyos, at pati ang lugar ng kanyang libingan.

Sa mga talatang 13-15 ay nakikita natin ang iba't ibang saloobin ng tatlong balo. Si Naomi ay isang nagdadalamhating balo, na hinubaran ng makalupang kagalakan ng asawa at pamilya dahil sa hatol ng Diyos. Si Orpah, matapos pag-isipang mabuti ang mga salita ng kanyang biyenan, ay napatunayang isang umaalis na balo, na pumili ng pinakamadali at pinakamaginhawang daan. Pero si Ruth ay isang kumakapit na balo, na kumapit kay Naomi sa kabila ng mga pagpapahina nito ng loob. Nang piliin ni Ruth ang isang bagong buhay kasama ni Naomi, alam niyang hindi ito magiging madali. May mabigat na trabaho at karukhaan sa hinaharap dahil wala silang lalaking tagapagtustos. May paghihiwalay rin sa tahanan at sa mga mahal sa buhay. Pero hindi siya babalik sa Moab, kahit sa kamatayan. Buo ang kanyang pagtatalaga, at magiging malaki ang kanyang gantimpala.

Sa pagkakataong itinakda ng Diyos, simula noon ng pag-aani ng sebada, ang panahon ng mga Unang Bunga (larawan ng muling pagkabuhay ni Cristo), nang makabalik sina Naomi at Ruth sa Bethlehem. Natuwa ang mga tao na makita muli si Naomi at magiliw siyang binati sa pangalan. Sinabi niya sa kanila, “Huwag ninyo akong tawaging Naomi (kaaya-aya), tawagin ninyo akong Mara (mapait): sapagka't ginawan ako ng Makapangyarihan sa lahat ng totoong kapaitan.” Umalis siyang puno (ibig sabihin, kasama ang asawa at mga anak), pero ibinalik siya ng Panginoon na walang dala (ibig sabihin, balo at walang anak) (vv. 18-22). Gayundin sa atin—maaari tayong lumabas nang mag-isa sa mga landas ng pagtalikod, pero ibabalik tayo ng Panginoon

na walang dala, at kadalasan ay sa pamamagitan ng mapait na pagtutuwid.

Kabanata 2

Sa ilalim ng kautusan, hindi pinapayagan ang mga Israelita na simutin ang mga bukid sa pag-aani. Sa halip, dapat silang mag-iwan ng ilang butil bilang mapupulot ng mga nangangailangan, ng mga dayuhan, ng mga ulila at ng mga balo (Lev. 19:9; 23:22; Deut. 24:19).

Nagpasya si Ruth na samantalahin ang kautusang ito sa pagpunta sa mga bukid ng sebada para pulutin ang ilan sa mga naiwang butil na ito. Hindi suwerte kundi kaayusan ng Diyos ang nag-akay sa kanya sa isang bukid na pag-aari ni Boaz (nasa kanya ang lakas), isang mayamang kamag-anak ng kanyang yumaong biyenan (vv. 1-3).

Nang dumating si Boaz, itinanong niya kung sino ang dalaga. Nang malaman niyang manugang ito ni Naomi, magiliw niya itong inanyayahang patuloy na mamulot sa kanyang mga bukid at makiinom sa tubig na inilaan para sa kanyang mga manggagawa. Namangha si Ruth na siya, isang Judio, ay magpapakita ng ganoong di-karapat-dapat na kagandahang-loob sa isang Hentil. Pero may dahilan! Nabalitaan na ni Boaz, siyempre, ang kabutihang ipinakita ni Ruth kay Naomi, at kung paano siya naging nagbalik-loob sa pananampalatayang Judio. Labis siyang humanga kay Ruth kaya inanyayahan niya itong kumain kasama ng kanyang mga manggagawa, at inutusan ang mga mang-aani na sadyang mag-iwan ng dagdag na butil para sa kanya. Sa pagtatapos ng araw, nakapulot siya ng isang efa ng sebada, na napakasaganang dami. Pagkatapos ay giniik niya ang kanyang napulot (vv. 4-17). Dapat din nating gawin ito

sa pag-aaral natin ng Salita; ibig sabihin, dapat nating angkinin para sa ating sarili ang mahahalagang katotohanan at isagawa ang mga ito.

Kay Boaz ay nakikita natin ang larawan ng marami sa mga kagalingan ni Cristo. Si Boaz ay isang taong napakayaman (v. 1). Mahabagin siya sa dayuhan, na walang karapatan sa kanyang kagandahang-loob (vv. 8, 9). Alam niya ang lahat tungkol kay Ruth, bago pa man siya nito nakilala (v. 11), gaya ng Panginoon na alam ang lahat tungkol sa atin bago pa man natin Siya makilala. Pinaglingkuran niya si Ruth nang may kagandahang-loob, at natugunan ang lahat ng pangangailangan nito (v. 14). Binigyan niya ito ng proteksyon at kasaganaan para sa hinaharap (vv. 15, 16). Sa mga gawang ito ng biyaya ay nakikita natin ang paunang larawan ng mga awa ng ating pinagpalang Kamag-anak na Manunubos sa atin.

Nang iuwi ni Ruth ang butil at ikuwento kay Naomi ang lahat ng nangyari, alam ng matalinong matandang Judia na maayos na nagbubukas ang plano ng Panginoon. Alam niyang malapit na kamag-anak si Boaz ng kanyang yumaong asawa at naramdaman niyang gagawa ang Panginoon ng kahanga-hanga para kay Ruth at para sa kanya. Kaya hinimok niya si Ruth na patuloy na mamulot sa mga bukid ni Boaz (vv. 18-23).

Matalino ang payo ni Naomi na manatili sa mga bukid ni Boaz. Dahil nagpakita ito ng kagandahang-loob, bakit iinsultuhin ito ni Ruth o tatanggihan ang proteksyon nito sa pagpunta sa bukid ng iba? Hindi rin tayo dapat lumayo mula sa ipinangakong panustos at proteksyon ng Panginoon tungo sa mga bukid ng makasanlibutang kalayawan.

Kabanata 3

Sabik si Naomi na makasumpong si Ruth ng kapahingahan—ibig sabihin, isang asawa at isang tahanan. Kaya isinuko niya ang sarili niyang naunang karapatan sa pag-aasawa at sa ari-arian, at sa halip ay pinayuhan si Ruth na pumunta sa giikan isang gabi habang nagtatahip si Boaz ng sebada (vv. 1-5). “Dahil dayuhan si Ruth sa mga kaugalian ng Israelita, kinailangang sabihin sa kanya nang detalyado kung paano siya gagawa ng karaniwang pakiusap sa kanyang kamag-anak para sa proteksyon at sa pag-aasawang levirato.”

Kaya matapos ni Boaz ang kanyang gawain, kumain at humiga, humiga si Ruth sa kanyang paanan sa ilalim ng kanyang kumot (vv. 6, 7). Maaaring mukhang kakaiba ito sa atin sa ating kultura, pero ang totoo ay tanggap na kaugalian ito noong panahong iyon (tingnan ang Ezek. 16:8), at walang masama o mahalay rito.

Nang magising nang hatinggabi, natagpuan ni Boaz si Ruth sa kanyang paanan. Sa halip na sawayin ito, pinagpala niya ito matapos hilingin ni Ruth na kumilos siya bilang kanyang kamag-anak na manunubos (vv. 8-10). Ang salitang “mga pakpak” sa 2:12 ay siya ring salitang isinalin dito na “laylayan” (v. 9). Pinuri ni Boaz si Ruth sa paghahanap ng kanlungan kay Jehova; paano niya tatanggihan ang kanlungang hinihingi nito sa kanya ayon sa mga kautusan ni Jehova? Bukod dito, siya ay “isang babaing marangal” (v. 11), isa sa mga ang halaga ay higit sa mga hiyas (Prov. 31:10).

Iniutos ng kautusan ni Moses na kapag namatay ang isang lalaki, isang malapit na kamag-anak ang dapat magpakasal sa balo (Deut. 25:5-10), para maipagpatuloy

ang pangalan ng pamilya at manatili ang lupa sa pamilya. Lalong mahalaga na kapag namatay ang isang lalaking walang anak na lalaki, may magpakasal sa balo para maipanganak ang isang anak na lalaki at maipagpatuloy ang pangalan.

Ngayon si Ruth, siyempre, ay naiwang walang anak. Dahil kamag-anak ni Elimelech si Boaz, karapat-dapat siyang maglingkod bilang kamag-anak na manunubos sa pagpapakasal sa kanya. At hindi lamang siya karapat-dapat; handa rin siya (v. 11).

Pinuri niya si Ruth sa kanyang katapatan, at sinabing ang kanyang huling kabutihan (ang personal nitong debosyon sa kanya) ay higit kaysa sa una (ang pag-iwan nito sa tahanan at pamilya para makasama si Naomi) (v. 10). Pero may isang komplikasyon sa batas: May isang kamag-anak na mas malapit kaysa sa kanya, at ang lalaking ito ang may naunang karapatan. Kung hindi nais ng mas malapit na kamag-anak na ito na maglingkod bilang kamag-anak na manunubos, si Boaz ang gagawa. Aayusin ang bagay na ito sa umaga (vv. 12, 13).

Nanatili si Ruth sa kanyang paanan hanggang bago mag-umaga. Pinuno ni Boaz ang balabal ni Ruth ng anim na takal ng sebada. Tiniyak nito kay Ruth ang kanyang malalim na pag-ibig at nagbigay ng patunay kay Naomi na itutuloy niya ang bagay na ito nang walang pagkaantala (vv. 14-18).

Si Ruth ay isang marangal na babae, na likas na karapat-dapat sa mga kabutihan ni Boaz. Pero tayo ay mga makasalanang hindi karapat-dapat. Gayunman, inilatag ng Panginoon ang Kanyang takip sa atin at tinanggap tayo kung ano tayo. Pinuno Niya tayo ng mga

kaloob at pinalakas ang ating loob sa Kanyang ipinangakong pagbabalik para ganapin ang kasal. Ang ating kaligtasan ay tiyak na, isang tapos na gawa. Pero ang pagpasok sa lubos na kaligayahan ng ating pagkakaisa ay naghihintay sa pagbabalik ng lalaking ikakasal.

Nang marinig ni Naomi ang lahat ng nangyari, sinabihan niya si Ruth na maupo lamang at hintayin ang kalalabasan ng masalimuot na pagkakasunod-sunod ng mga pangyayaring ito (v. 18). “Ito kadalasan ang pinakamahirap na bahagi ng pananampalataya—kapag wala nang magagawa at wala nang natitira kundi ang matiyagang maghintay sa Diyos na isakatuparan ang Kanyang kalooban. Sa sandaling ito lumilitaw ang mga pag-aalinlangan at gumagapang ang pagkabalisa.”

Kabanata 4

Kinaumagahan ay pumunta si Boaz sa pintuan ng lunsod, kung saan nakaupo ang matatanda at kung saan inaayos ang mga usapin sa batas. “Nagkataon”—isa pang sinadyang pagkakataon—na dumaan ang mas malapit na kamag-anak sa mismong sandaling iyon. Tinawag siya ni Boaz para huminto sandali, at tumayo si Boaz sa harap ng sampung matatanda at ikinuwento ang kuwento nina Naomi at Ruth. Pagkatapos ay binigyan niya ang mas malapit na kamag-anak ng pagkakataong tubusin ang lupang pag-aari ni Elimelech, na malamang ay naisangla nang pumunta si Elimelech sa Moab. Pumayag ang kamag-anak na hindi pinangalanan, hanggang sa puntong ito, pero nang sabihin ni Boaz sa kanya na ang sinumang bibili ng lupa ay dapat ding magpakasal kay Ruth, umatras siya, at ipinaliwanag na masisira nito ang kanyang mana. “Kailangan niyang

maglaan ng oras at lakas sa pag-aasikaso sa ari-arian ni Ruth, kaya maaaring mapabayaan niya ang sarili niyang ari-arian. Sa huli, mapupunta ang lupa sa mga tagapagmana ni Ruth, hindi sa kanya" (vv. 1-6).

Tungkol sa hindi pagbanggit sa pangalan ng mas malapit na kamag-anak, isinulat ni Matthew Poole, "Walang alinlangang alam ni Boaz ang kanyang pangalan, at tinawag siya rito; pero hindi ito isinama ng banal na manunulat, bahagya dahil hindi kailangang malaman ito; at higit sa lahat bilang paghamak, gaya ng karaniwan, at bilang makatarungang parusa sa kanya, na siyang ayaw mag-ingat ng pangalan ng kanyang kapatid ay mawalan ng sarili niyang pangalan."

Karaniwang itinuturing na tipo ng kautusan ang mas malapit na kamag-anak. Sampung saksi (ang Sampung Utos) ang nagpapatunay sa kawalan nito ng kakayahang tubusin ang makasalanan. "Hindi kayang tubusin ng kautusan ang mga hinahatulan nito. Salungat iyon sa sarili nitong layunin." Hindi makatubos ang kautusan dahil mahina ito dahil sa laman (Rom. 8:3).

Ang pagtanggi ng mas malapit na kamag-anak ang nagpalaya kay Boaz, na sumunod sa pila, para pakasalan si Ruth.

Noong mga araw na iyon, lahat ng transaksyon tungkol sa pagtubos at pagpapalitan ay pinagtitibay sa pamamagitan ng paghuhubad ng isa sa magkabilang panig ng kanyang sandalyas at pag-aabot nito sa isa. Ang totoo, itinakda ng kautusan na ang balo ang huhubad ng sandalyas ng tumatangging kamag-anak at duduraan siya sa mukha (Deut. 25:9). Sa kasong ito, hinubad lamang ng pinakamalapit na kamag-anak ang kanyang sandalyas at iniabot kay Boaz (vv. 7, 8).

Pagkatanggap na pagkatanggap ni Boaz ng sandalyas, ipinahayag niyang bibilhin niya ang ari-arian ni Elimelech at pakakasalan si Ruth. Pinagpala ng mga tao si Boaz, at hinangad na magkaroon siya ng maraming inapo (vv. 9-12). Ang pagbanggit kay Perez, anak ni Tamar kay Juda (v. 12), ay hindi na tumitingin sa mga kahiya-hiyang bahagi ng kuwentong iyon at nakatuon sa katotohanang ito ay isa pang kaso ng pag-aasawang levirato na may kinalaman sa isang Israelita at isang dayuhan.

Pinakasalan ni Boaz si Ruth, at nagkaanak siya rito ng isang lalaking nagngangalang Obed (lingkod) (vv. 13-17). Inampon ni Naomi ang sanggol bilang sarili niya (v. 16). Nang maglaon ay naging ama si Obed ni Jesse at lolo ni David. Kaya nagtatapos ang aklat sa isang maikling talaangkanan ni David (minamahal) na magiging bahagi ng isang mas dakilang talaangkanan—ang sa dakilang Anak ni David, ang Panginoong Jesucristo (Matt. 1). Ang talaangkanang ito (vv. 18-22) ay hindi nilayong maging kumpleto. Nabuhay si Salmon sa simula ng panahon ng mga hukom, at hindi ipinanganak si David hanggang sa simula ng panahon ng mga hari, isang pagitan na halos 400 taon. Madalas sinasadyang hindi isama ang mga pangalan sa mga talaangkanan sa Biblia.

1 Irving L. Jensen, Judges/Ruth, p. 80.

2 Daily Notes of the Scripture Union, wala nang ibang makukuhang dokumentasyon.

3 Ibid.

4 Matthew Poole, Matthew Poole’s Commentary on the Holy Bible, p. 511.

1 Samuel

Balangkas ng 1 Samuel

I. Ang Ministeryo ni Samuel (Hanggang sa Pagpapahid kay Saul) (1—9)

A. Kapanganakan at pagtawag kay Samuel (1—3)

B. Pagkawala at pagbawi sa kaban (4—7)

C. Paghingi at pagpili ng hari (8, 9)

II. Ang Paghahari ni Saul (Hanggang sa Pagtakwil sa Kanya) (10—15)

A. Pagpapahid at pagpapatibay (10, 11)

B. Pagsaway at bilin sa bayan (12)

C. Pagsuway at pagtakwil (13—15)

III. Ang Buhay ni David (Hanggang sa Pagkamatay ni Saul) (16—30)

A. Pagpapahid ni Samuel (16:1-13)

B. Paglilingkod kay Saul (16:14-23)

C. Pagtalo kay Goliath (17)

D. Pagpapakasal kay Michal (18)

E. Pagtakas mula kay Saul (19—26)

Katapatan ni Jonathan (19, 20)

Kabutihan at kamatayan ni Ahimelech (21, 22)

Pagtataksil ng Keila (23)

Si Saul ay pinatawad ang buhay (24)

Kahangalan ni Nabal (25)

Si Saul ay pinatawad ang buhay sa ikalawang pagkakataon (26)

F. Paninirahan sa Filistia (27—30)

Pagkakamit ng Ziklag (27)

Paghula sa kapahamakan ni Saul (28)

Pagpapaalis kay David ni Achish (29)

Pagtalo sa mga Amalekita (30)

IV. Pagkamatay ni Saul (31)

Ang Una at Ikalawang Samuel ay orihinal na iisang aklat. Dala nila ang pangalan ni Samuel kahit malamang na inilagay sila sa kasalukuyang anyo noong mga araw ni David. Si Samuel (ang propeta-hukom), si Saul (ang itinakwil na hari), at si David (ang pastol na hari) ang mga pangunahing tauhan.

Ibinangon ng Diyos si Samuel upang tapusin ang panahon ng mga hukom at pasimulan ang panahon ng mga hari. Nabuhay siya sa panahong nakita ang kabiguan ng pagkasaserdote (na kinakatawan ni Eli at ng kanyang mga anak) at ang pagpapasimula ng ministeryo ng mga propeta. Si Samuel mismo ang huli sa mga hukom, ang una sa mga propeta (sa panahong ito, hindi ang unang propeta sa Kasulatan—Gen. 20:7), at ang taong nagpahid sa mga unang hari ng Israel. Kahit Levita, hindi siya mula sa angkan ni Aaron, pero naglingkod siya bilang saserdote, na tila may pagsang-ayon ng Diyos. Dalisay at tapat ang kanyang puso; ang kay Eli ay marumi at suwail.

Kabanata 1

Binubuksan ang aklat sa pagpapakilala sa atin kay Elkanah at sa kanyang dalawang asawa, sina Hannah (Biyaya) at Peninnah (Perlas). Siya ay isang Levita mula sa Ramah sa Ephraim; kaya tinawag siyang Ephraimita sa talatang 1 (ihambing ang 1 Chrn. 6:22-28). Bilang tapat na talaan ng kasaysayan, binabanggit ng Biblia ang pag-aasawa nang higit sa isa pero hindi kailanman ito sinasang-ayunan. Gaya nina Lea at Rachel, ang isang asawa ay mabunga samantalang ang isa ay baog. Nagdulot ito ng tunggalian sa tahanan dahil, kahit walang anak si Hannah, siya ang mas minamahal ng kanyang asawa. Kapag naglalakbay ang pamilya taun-taon sa Shiloh para ipagdiwang ang isa sa mga pista, tumatanggap si Hannah ng dobleng bahagi ng handog pangkapayapaan (vv. 3-5). Pero dahil dito ay nakatatanggap siya ng masasakit na pang-aasar mula kay Peninnah. Taun-taon ay palalim nang palalim ang sugat ng mga tusok nito, hanggang sa huli, sa kawalan ng pag-asa, dinala ni Hannah ang bagay na ito sa Panginoon sa templo (vv. 6-11). Dito ang salitang “templo” ay tumutukoy sa tabernakulo o tolda ng pagtitipon.

Nanata si Hannah na kung bibigyan siya ng Diyos ng anak na lalaki, ibabalik niya ito sa Diyos. Magiging Nazareo ito mula sa kapanganakan. “Ang paraan para makamit ang anumang pakinabang ay ang italaga ito sa ating puso sa kaluwalhatian ng Diyos na hinihingan natin nito; sa ganitong paraan ay kapwa bibigyang-kasiyahan ng Diyos ang Kanyang lingkod at pararangalan ang Kanyang Sarili.”1 Nakita ng matandang saserdoteng si Eli na gumagalaw ang mga labi ni Hannah at inakala niyang lasing ito. Pero nang

maipaliwanag ni Hannah ang kanyang ginagawa, naunawaan ni Eli ang kanyang kataimtiman, pinagpala siya, at pinauwi nang payapa (vv. 12-18). Ikinabahala ni Hannah ang pagkabaog ng kanyang katawan. Dapat nating ipagdalamhati ang ating pagkabaog sa espiritu.

Nang sagutin ang panalangin ni Hannah, pinangalanan niya ang kanyang sanggol na Samuel, na nangangahulugang “dininig ng Diyos” o “hiningi sa Diyos.” Nang mawalay na sa suso si Samuel, dinala niya ito sa templo at ibinigay sa Panginoon sa isang minsanang pagtatalaga (vv. 19-28). Mula pa sa simula ay tumulong ang bata sa mga saserdote at naglingkod sa harap ng Panginoon. Ang huling parirala sa talatang 28 ay tumutukoy kay Samuel: Siya ay isang mananamba, kahit napakabata pa, dahil ang kanyang buhay ay nakatalaga sa paglilingkod kay Jehova.

Kabanata 2

Ang katapatan ng asawa at anak ni Elkanah ay litaw na litaw kung ihahambing sa kabuktutan ng pamilya ni Eli. Matapos ibigay ni Hannah ang kanyang anak sa Panginoon, ibinuhos niya ang kanyang puso sa pasasalamat. Inihahayag ng kanyang mga salita ang malalim na pagkakilala sa Diyos, sa Kanyang pagkatao at sa Kanyang mga gawa. Tila sinasaway ng panalangin si Peninnah dahil sa maraming masasakit na bagay na sinabi nito kay Hannah, pero sa paghuhula ay lumalampas ito sa away na ito sa tahanan tungo sa tagumpay ng Israel laban sa kanyang mga kaaway at sa darating na paghahari ni Cristo (vv. 1-10).

Bumabaling ngayon ang salaysay sa masasamang anak ni Eli. Hindi nila kilala ang Panginoon (v. 12) sa diwa na hindi sila naligtas sa pananampalataya. Dalawang

kasalanan ang ibinibintang sa kanila sa mga talatang 12-17: Ninakawan nila ang bayan ng kanilang bahagi sa handog pangkapayapaan, dahil hindi sila nasisiyahan sa dibdib at hita lamang (vv. 13,14; ihambing ang Lev. 7:28-34), at humingi sila ng karne bago pa maihandog sa Diyos ang taba, kaya nilalabag nila ang kautusan. Kapag may sumubok na tumutol, kinukuha nila ang karne sa sapilitan (v. 16). Napakalaki ng kanilang kasalanan dahil “hinahamak nila ang handog ng Panginoon” (v. 17).

Salungat sa kanilang kasamaan ang katapatan ng batang si Samuel, at ang katapatan ng mga magulang ni Samuel sa taunang mga pista (vv. 18-20). Dahil ang unang bunga ng sinapupunan ni Hannah ay naitalaga sa Panginoon, pinagpala siya ng tatlo pang anak na lalaki at dalawang anak na babae (v. 21). “Kayo'y mangagbigay, at kayo'y bibigyan.”

Hanggang sa marinig ni Eli ang mga ulat ng imoralidad saka pa lamang niya sinaway ang kanyang mga anak. Pero huling-huli na para magkaroon ng anumang epekto ang kanyang malumanay na pagsaway sa salita. Pinatigas nila ang kanilang puso kaya pinatigas din sila bilang hatol, gaya ni Faraon noon, sapagkat ipinasya ng Diyos na lipulin sila (vv. 22-25). Sa panahong ito ay tahimik na lumalaki si Samuel, at ang kanyang kadalisayan at kabutihan ay nakalulugod sa Diyos at sa tao (v. 26).

Kung aalalahanin natin na ang mga pangyayaring ito ay naganap sa panahon ng mga hukom, hindi kataka-taka na hindi nakatakas ang pagkasaserdote sa pagkabulok ng moralidad ng panahong iyon.

Kung gaano kalumanay ang pagsaway ni Eli sa kanyang mga anak, ganoon naman kabigat ang pagsaway ni

Jehova kay Eli. Isang hindi pinangalanang lalaki ng Diyos ang lumitaw at ipinahayag ang kapahamakan ng sambahayan ni Eli bilang mga saserdote. Nagsimula ang propeta sa pagbabalik-tanaw sa pagtawag ng Diyos sa angkan ni Aaron na maging Kanyang mga saserdote, at sa Kanyang masaganang paglalaan ng mga karne ng handog para sa kanilang ikabubuhay. Pagkatapos ay sinaway niya si Eli dahil hinayaan niyang mauna ang gana ng kanyang mga anak kaysa sa karapatan ng Diyos (v. 29). Ang naunang pangako ng Panginoon na mananatili magpakailanman ang pagkasaserdote ay nakasalalay sa pagiging mabubuting tao ng mga saserdote. Pero dahil sa kasamaan ni Eli at ng kanyang sambahayan, hindi na sila papayagang gumanap sa paglilingkod bilang saserdote; walang kasapi ng kanyang pamilya ang aabot sa katandaan; ang santuario sa Shiloh ay masisira; at ang mga inapo ni Eli ay magiging dalamhati at kahihiyan. Bukod dito, kapwa mamamatay sina Hophni at Phinehas sa iisang araw bilang tanda na mangyayari ang lahat ng hatol na ito (vv. 27-34).

Natupad ang kapahamakan ng sambahayan ni Eli sa: pagpatay ni Saul kay Ahimelech at sa lahat ng kanyang anak (maliban kay Abiathar) (v. 31; 22:16-20); pagpapaalis ni Solomon kay Abiathar sa pagkasaserdote (vv. 32,33; 1 Kgs. 2:27); at pagkamatay nina Hophni at Phinehas (v. 34; 4:11). Si Eli ay mula sa sambahayan ni Ithamar, at nang alisin ni Solomon si Abiathar nang maglaon, naibalik ang pagkasaserdote sa sambahayan ni Eleazar, kung saan dapat sana ito noon pa man. Si Phinehas na anak ni Eli ay hindi dapat ipagkamali kay Phinehas na apo ni Aaron (Num. 25:7,8).

Ang tapat na saserdoteng ipinangako sa talatang 35 ay si Zadok, mula sa sambahayan ni Eleazar, na naglingkod noong mga araw nina David at Solomon. Mananatili ang kanyang pagkasaserdote, kahit sa panahon ng sanlibong taong paghahari ni Cristo (Ezek. 44:15). Pero nanaisin ng mga inapo ni Eli ang tungkulin ng saserdote hindi para maglingkod sa Panginoon, kundi para lamang may makain (v. 36). May ilang nakakakita ng pahiwatig tungkol sa Mesiyas sa tapat na saserdote ng talatang 35.

Kabanata 3

Noong panahong naglilingkod si Samuel sa Panginoon sa tabernakulo sa Shiloh, bihira ang salita ng Panginoon; ibig sabihin, napakadalang magsalita ang Panginoon sa mga tao sa mga pangitain. Nakikita ni Williams sa unang tatlong talata ang larawan ng kalagayan ng moralidad ng Israel. “Gabi ang naghahari; ang ilawan ng Diyos ay namamatay na sa Templo; lumabo na ang mga mata ng Dakilang Saserdote kaya hindi na siya makakita nang malinaw; at kapwa siya at si Samuel ay natutulog.”2 Ang ilawan ng Diyos ay tumutukoy sa kandelero, na pinapatay ang liwanag sa pagsikat ng araw. Ang templo (v. 3) ay nangangahulugang tabernakulo.

Isang gabi, ilang sandali bago mag-umaga, narinig ni Samuel ang isang tinig na tumatawag sa kanya. Akala niya ay si Eli iyon, pero hindi tumawag ang saserdote. Matapos marinig ni Samuel ang tinig nang dalawa pang beses, napagtanto ni Eli na ang Panginoon ang tumatawag kay Samuel. Sinabihan ng matandang saserdote ang bata na sabihing, “Magsalita ka Panginoon; sapagka't ang iyong lingkod ay nakikinig,” kung marinig niya muli ang tinig (vv. 4-9).

Nang tumawag ang Panginoon sa ikaapat na pagkakataon, sumagot si Samuel, “Magsalita ka; sapagka't ang iyong lingkod ay nakikinig,” at hindi isinama ang salitang “Panginoon.” Hindi pa niya kilala ang Panginoon sa diwa na hindi pa siya nakatanggap noon ng tuwiran at personal na pahayag mula sa Kanya (v. 7). Pinagtibay ng mensahe ng Panginoon ang hatol na sinabi na noon laban kay Eli at sa kanyang sambahayan, at maaaring kasama rito ang pagkatalo ng Israel at ang pagkabihag sa kaban (vv. 11-14). Kasing-sisi ng mga anak ang ama, sapagkat hindi niya sila sinaway o inilayo sa kanilang mga kasalanan. Dapat sana silang pinatay dahil sa kanilang paglapastangan sa halip na pagalitan lamang. Hindi matutubos ng handog ang kanilang kasamaan; tiyak na ang kanilang kapahamakan at pinagtibay ito kay Eli sa bibig ng dalawang saksi: ang lalaki ng Diyos (kab. 2) at ang batang propeta, si Samuel (v. 14).

Noong una ay nag-atubili si Samuel na sabihin kay Eli ang sinabi ng Panginoon, pero sa ilalim ng taimtim na sumpa ay ibinunyag niya sa saserdote ang paparating na hatol. Tinanggap ni Eli ang balita nang may pagpapasakop (vv. 15-18). Tiyak na nakita niya ang katarungan ng Diyos sa hatol. Maaari bang patayin ng Diyos ang mga anak ni Aaron dahil sa kanilang kawalang-galang (Lev. 10) pero hayaang hindi hatulan sina Hophni at Phinehas?

Di nagtagal ay nalaman na sumasa kay Samuel ang Panginoon, at kinilala ng buong Israel sa binatilyong ito ang isang tunay na propeta ni Jehova (vv. 19-21).

Kabanata 4

Sinusundan ng susunod na tatlong kabanata ang kaban ng Panginoon sa isang paglalakbay papasok at palabas sa teritoryo ng kaaway. Ipagtatanggol ng Diyos ang Kanyang karangalan sa gitna ng mga Filisteo (kab. 5), pero hindi Niya ipagtatanggol ang mga Israelita habang Siya ay nasa gitna nila dahil tumigil na sila sa pagpaparangal sa Kanya. Nang lumaban sila sa mga Filisteo sa Ebenezer, nawalan sila ng 4000 lalaki. Sa pagsisikap na baligtarin ang takbo ng labanan, ipinakuha ng matatanda ang kaban ng Diyos mula sa Shiloh papasok sa kampo. Labis na nagalak ang mga Israelita nang makita nila ang kaban, at labis na natakot ang mga Filisteo dahil alam nila ang katanyagan ni Jehova. Pero pinalakas nila ang kanilang loob at muling lumapit sa labanan. Sa kanilang pagkamangha, tumakas ang Israel, 30,000 Judio ang napatay, napatay ang mga saserdote, at nabihag pa ang kaban mismo (vv. 1-11).

Nang bumalik sa Shiloh ang isang mananakbo at ibinalita kay Eli na nakuha ang kaban, nahulog nang patalikod ang matandang saserdote mula sa kanyang upuan bilang hukom, nabali ang kanyang leeg, at namatay (vv. 12-18). Ang masamang balita ang nagpasimula ng panganganak ng asawa ni Phinehas, at namatay siya sa panganganak. Ang balita ng pagkamatay ng kanyang biyenan at ng kanyang asawa ay tila hindi gaanong tumama sa kanya kaysa sa balitang nahulog ang kaban sa kamay ng mga Filisteo. Habang naghihingalo, pinangalanan niya ang kanyang anak na Ichabod, na nangangahulugang “nawala na ang kaluwalhatian” (vv. 19-22).

Kabanata 5

Dinala ng mga Filisteo ang kaban ng Diyos mula sa Ebenezer patungong Ashdod at inilagay ito sa templo ng diyos ng butil na si Dagon, ang pambansang diyos ng mga Filisteo. Si Dagon ay sinasabing ama ni Baal, isa pang diyus-diyosan na madalas nating makatagpo sa Kasulatan. Inilagay ng mga Filisteo ang kaban sa tabi ng larawan ni Dagon, sa pag-aakalang magkapantay sila, pero nang bumalik sila sa templo kinaumagahan ay natagpuan nilang pinabagsak ni Jehova si Dagon sa paanan ng kaban. Hindi napagtanto ang kahulugan ng pangyayaring ito, muli nilang itinayo si Dagon sa tabi ng kaban. Pero kinaumagahan ay wala nang duda kung sino ang mas malakas, sapagkat naputol ang ulo at mga kamay ni Dagon. Kung tunay na diyos si Dagon, naipagtanggol sana niya ang sarili. Dapat sanang hinarap ng kanyang mga tagasunod ang katotohanan. Sa halip, gumawa sila ng isang mapamahiing patakaran tungkol sa pagtapak sa pasukan (vv. 1-5). Hindi naging maganda ang kinahinatnan ni Dagon sa pakikipagharap sa Diyos ng Israel. Giniba ni Samson ang kanyang templo sa Gaza, nang bigyan siya ng Diyos ng lakas na ibagsak ang buong gusali sa mga maharlika ng Filistia (Judg. 16). Ngayon si Jehova mismo ang pumutol sa larawan ni Dagon, at ipinakitang walang karunungan (ulo) o kapangyarihan (mga kamay) na matatagpuan sa mga diyus-diyosan.

Hindi lamang ang kanilang diyus-diyosan kundi ang mga tao mismo ay nagsimulang makaramdam ng galit ng Diyos, dumanas sila ng kalituhan, almoranas (mga pigsa o bukol), at kamatayan. Sa kawalan ng pag-asa ay nagpasya ang mga Filisteo na ilipat ang kaban sa Gath,

isa pa sa kanilang malalaking lunsod. Dito ay muling sinalot ng almoranas ang mga lalaki.

Nang ipadala ang kaban sa Ekron, labis na natakot ang mga tao, at may batayan ang kanilang takot dahil sa isang malaking pagkawasak na pumatay sa marami sa mga tao. Ang mga lalaking hindi namatay ay nagkaroon ng almoranas. Nakiusap sila na ibalik ang kaban sa Israel (vv. 10-12).

Kabanata 6

Sa loob lamang ng pitong maikling buwan ay natutong matakot nang nararapat ang mga Filisteo sa kaban. Nais nilang ibalik ito sa Israel, pero sa tamang paraan para maiwasan ang dagdag na hatol. Sumangguni sila sa mga paganong saserdote at manghuhula. Iminungkahi ng mga ito na ibalik ang kaban kasama ang handog dahil sa pagkakasala na limang gintong almoranas at limang gintong daga. Karaniwan sa mga taong ito na payapain ang kanilang mga diyos sa pamamagitan ng handog na kahugis ng anumang nagdulot ng pagkawasak sa kanila. Dahil sa pagbanggit sa mga daga, iniisip ng karamihan sa mga nag-aaral ng Biblia na ang salot na tumama sa mga lunsod ay ang bubonic plague na dala ng mga pulgas sa mga daga. Ipinaalala pa ng mga saserdote sa kanila ang sinapit ng Egipto sa kamay ni Jehova, at hinimok silang huwag patigasin ang kanilang puso, kundi gawin ang lahat para maibalik ang kaban sa nararapat nitong lugar (vv. 1-6).

Para matiyak na ang mga sinapit nila ay mga hatol ni Jehova, at hindi lamang nagkataon, inayos ng mga saserdote ang mga detalye ng pagbabalik sa paraang magpapakita ng pamamagitan ng Diyos. Ang mga bakang hihila sa kariton ay may maliliit na guya at

lalabagin nila ang lahat ng likas na hilig sa pag-iwan sa kanilang mga guya. Hindi pa kailanman nasasanay ang mga baka, pero mahusay silang humila nang magkasama sa iisang pamatok. Nang walang gumagabay, dumiretso ang mga baka patungong Beth-shemesh, sa teritoryo ng Juda (vv. 7-12).

Nag-aani ang mga lalaki ng Beth-shemesh nang lumapit ang kaban. Napakagandang tanawin—dalawang bakang walang nagbabantay na nagbabalik ng kaban sa Israel! Sumiklab ang malaking kagalakan. Ginamit ang kariton para gumawa ng apoy, at inihandog ang mga baka bilang mga handog na susunugin sa Panginoon. Inilagay ang kaban at ang kahong naglalaman ng handog dahil sa pagkakasala sa ibabaw ng isang malaking bato (vv. 13-18).

Pero hindi itinuring ng mga lalaki ng Beth-shemesh na banal ang kaban ng Diyos; sinilip nila ang loob ng kaban. Dahil dito, sinaktan ng Diyos ang 50,070 sa kanila. Dahil natakot silang manatili ang kaban sa gitna nila, nagpasabi ang bayan sa mga lalaki ng Kiriath-jearim, at hiniling na kunin nila ang kaban. (Duda kung may 50,070 lalaki sa Beth-shemesh. Sinasabi nina Josephus,3 Keil & Delitzsch,4 at marami pang iba na ang teksto ay dapat basahing 70 lalaki, dahil ang 50,000 ay wala sa maraming manuskritong Hebreo.)

May katapat sa espiritu ang kuwento ng mga baka ng Beth-shemesh. Iniiwan ng mga misyonerong Cristiano ang tahanan at pamilya at dinadala ang mensahe ng Panginoon saanman sila gabayan ng Panginoon, nang hindi lumilihis sa kanan o sa kaliwa. Pinagagalak nila ang mga tao kapag nakikita ng mga ito ang Panginoon

sa pananampalataya. Handa sila sa paglilingkod o sa sakripisyo.

Kabanata 7

Dinala ang kaban sa bahay ni Abinadab sa Kiriath-jearim, kung saan ito nanatili nang 20 taon. Pagkatapos ay humarap si Samuel at hinimok ang bayan na magsisi upang mapalaya sila ng Diyos mula sa mga Filisteong umaapi sa kanila. Itinapon ang mga diyus-diyosan at nagtipon ang bansa kay Samuel sa Mizpa (vv. 1-4). Doon ay nag-ayuno sila at nagsisi sa harap ni Jehova. Ang kanilang pagsisisi ay sinagisag ng pagbubuhos ng tubig sa lupa (vv. 5,6).

Nang mabalitaan ng mga Filisteo na nasa Mizpa ang mga Israelita, at inakalang may binubuong paghihimagsik, lumusob sila. Takot na takot ang mga Judio, na hindi handa sa digmaan. Nang makiusap sila kay Samuel na mamagitan para sa kanila, naghandog siya ng handog na susunugin (na tila maaaring gawin ng mga Levita—1 Chrn. 23:26-31), at nanalangin. Pagkatapos ay kahanga-hangang pinagtakbo ng Diyos ang kaaway sa pamamagitan ng malakas na kulog, at nagtagumpay ang mga Judio. Bilang pasasalamat ay nagtayo si Samuel ng isang bato bilang bantayog at pinangalanan itong “Ebenezer” (ang bato ng tulong) (vv. 7-12). Ang talatang 13 ay tumutukoy lamang sa isang pansamantalang tagumpay, gaya ng malinaw sa huling bahagi ng talata at sa 9:16. May ilang lupa ring nabawi sa panahong ito, at nagtamasa ang Israel ng kapayapaan sa kanyang mga kapitbahay sa loob ng ilang panahon (v. 14).

Pagkatapos nito ay naging naglilibot na hukom si Samuel, na naglalakbay sa mga lunsod ng Israel at

naggagawad ng katarungan ayon sa kautusan ng Panginoon. Nanirahan siya sa Ramah, ang tahanan ng kanyang ama, at nagtayo ng dambana roon. Hindi sinabi sa atin kung bakit hindi siya bumalik sa dambana ng Panginoon, na nasa Nob na noon, o kung bakit hinayaan niyang manatili ang kaban sa bahay ni Abinadab. Pero mga araw iyon ng mga di-pangkaraniwang kaayusan, at maraming bagay ang ginagawa na pinahintulutan ng Diyos kahit hindi ayon sa Kanyang orihinal na disenyo.

Ang kabanatang ito ay isang pag-aaral sa muling pagkabuhay sa espiritu. Una munang nagbangon ang Diyos ng isang tao, si Samuel, na tumawag sa bayan sa pagsisisi, pagpapahayag ng kasalanan at paglilinis. Ginawa ang pamamagitan sa pamamagitan ng dugo ng isang kordero (larawan ng Kordero ng Kalbaryo), at pagkatapos ay dumating ang tagumpay. Ito ang mga hakbang sa muling pagkabuhay sa espiritu ng bawat tao at ng buong bansa.

Kabanata 8

Sa kanyang katandaan, sinikap ni Samuel na gawing kahalili niya bilang mga hukom ang kanyang dalawang anak. Pero masasamang tao sila na tumatanggap ng suhol at binabaluktot ang katarungan. Gaya ni Eli bago siya, hindi inilayo ni Samuel ang kanyang mga anak sa kanilang masasamang lakad, kaya itinakwil din ang kanyang sambahayan. Tumanggi ang matatanda ng Israel na tanggapin sina Joel at Abijah; sa halip ay nais nila ng isang hari, gaya ng ibang mga bansa (vv. 1-5).

Layunin ng Diyos, siyempre, na Siya Mismo ang maging Hari ng Israel. Ang Kanyang bayan ay dapat maging banal (naiiba), at hindi gaya ng ibang bansa sa lupa. Pero ayaw nilang maging naiiba; nais nilang umayon sa

sanlibutan. Ikinalungkot ni Samuel ang ganitong kahilingan, pero sinabi sa kanya ng Panginoon na gawin ang sinabi nila. Sabagay, hindi ang propeta ang kanilang itinakwil, kundi ang Panginoon. Sa pagsang-ayon sa kanilang nais, kailangang taimtim na tumutol si Samuel at balaan sila tungkol sa uri ng haring makukuha nila. Sa madaling salita, payayamanin ng hari ang kanyang sarili sa pagpapadukha sa bayan, kukunin ang kanilang mga binata at dalaga para sa tungkulin sa hukbo at sa tahanan, at gagawin silang halos mga alipin (vv. 6-18). Totoong naglaan ang Diyos sa kautusan para sa pamamahala ng mga hari (Deut. 17:14-20), hindi dahil ito ang Kanyang ganap na kalooban, kundi dahil alam Niyang mangyayari ito. Ang mga kautusang ito sa Deuteronomio ay nilayon para pigilan ang kasamaang tiyak na susunod.

Nang magpumilit ang bayan sa kanilang kahilingan, sa kabila ng babala, muling sinabi ng Panginoon kay Samuel na gawin ang hinihingi nila. Pagkatapos ay pinauwi ng propeta ang bayan. Malapit na nilang makamit ang kanilang hari (vv. 19-22).

Kabanata 9

Ngayon ay pumasok sa larawan si Saul, anak ni Kish (isang Benjamita). Habang hinahanap ang mga asno ng kanyang ama, nagpasya sila ng kanyang lingkod na itanong kung nasaan ang mga hayop sa isang lalaki ng Diyos sa isang kalapit na lunsod. Dala ang isang maliit na regalo, lumapit sila sa lunsod at nalaman sa ilang babae na ang lalaking hinahanap nila ay lilitaw mismo sa araw na iyon sa isang pagdiriwang na panrelihiyon. Habang nagmamadali sila, nakasalubong nila ang

lalaking kanilang hinahanap. Hindi alam ni Saul na hinahanap din pala siya ng propeta (vv. 1-14)!

Noong nakaraang araw ay nangako ang Panginoon na ituturo kay Samuel ang lalaking magiging hari. Ngayon ay inihayag sa kanya na si Saul ang lalaking iyon. Pero hindi agad sinabi ng propeta kay Saul. Una muna niya itong inanyayahan sa piging. Ang mataas na dako (ibig sabihin, isang lugar na ibinukod para sa pagsamba) ay karaniwang kaugnay ng pagsamba sa diyus-diyosan, pero sa kasong ito ay para sa pagsamba kay Jehova. Pagkatapos ay sinabi ni Samuel sa matangkad na Benjamita na may mahalaga siyang balita para dito sa umaga. Tila kahit hindi sinabihan ng pakay ni Saul, sinabi ni Samuel na natagpuan na ang mga asno, at huwag na siyang mag-alala. Ano ba naman ang ilang asno? Malapit na niyang angkinin “ang lahat na kanais-nais sa Israel.” Tinanggap ito ni Saul nang may tila kababaang-loob (vv. 15-21 NASB). Ang Benjamin nga ang pinakamaliit na lipi sa Israel. Noon ay nabawasan ang kanilang bilang hanggang 600 dahil sa kanilang kasamaan (Judg. 20).

Sa piging ay binigyan si Saul ng upuang pandangal at hinainan ng pinakapiling bahagi ng karne. Sa gabi ay nagkaroon si Samuel ng mahabang pakikipag-usap sa kanya. Kinabukasan ay pinigilan ni Samuel si Saul habang paalis ito ng lunsod at inihayag sa kanya ang salita ng Diyos (vv. 22-27).

Kabanata 10

Sa sarilinan ay pinahiran ni Samuel si Saul bilang pinuno ng Israel sa pagbubuhos ng langis sa kanyang ulo. Pinasimulan ang pagkasaserdote sa pagpapahid (Lev. 8:12), at ngayon ay pinahiran ang unang hari sa

gayunding paraan. Susunod ang isang pampublikong seremonya. Tatlong tanda ang ibinigay para pagtibayin kay Saul ang salita ng Panginoon: 1) Dalawang lalaki ang sasalubong sa kanya sa libingan ni Rachel at sasabihin sa kanya na natagpuan na ang mga asno ng kanyang ama (v. 2); 2) tatlong lalaki ang sasalubong sa kanya sa punong ensina ng Tabor, papunta sa Bethel, at bibigyan siya ng dalawang tinapay (vv. 3,4); 3) kapag dumating siya sa “burol ng Diyos” at makasalubong ang isang pangkat ng mga propeta, darating sa kanya ang Espiritu ng Panginoon at manghuhula siya (vv. 5,6).

Hindi dapat ipalagay mula sa talatang 9 na tunay na nagbalik-loob si Saul. Ang totoo, siya ay taong ayon sa laman, gaya ng malinaw na ipinakikita ng kanyang kasaysayan sa hinaharap. Binigyan siya ng Espiritu ng kakayahan para sa kanyang opisyal na tungkulin bilang pinuno ng bayan ng Diyos kahit hindi niya kilala ang Diyos sa personal at nakapagliligtas na paraan. Sa ibang salita, siya ay tao ng Diyos sa tungkulin kahit hindi siya tunay na mananampalataya.

Ang mga propeta ay mga taong nakatalaga at masigasig, at nagulat ang mga tao nang makita si Saul na nanghuhula kasama nila. Ito ang pinagmulan ng kasabihang, “Si Saul ba naman ay kasama sa mga propeta?” (v. 12). Naging karaniwang kasabihan ito na nagpapahayag ng pagkagulat na sumasali si Saul sa isang gawaing hindi bagay sa kanyang pagkatao. Tinanong siya ng tiyuhin ni Saul (hindi ng kanyang ama, gaya ng aasahan natin) tungkol sa kanyang pagkaantala. Binanggit ni Saul ang pagdalaw niya kay Samuel pero hindi niya sinabi na sarilinan siyang pinahiran bilang hari (vv. 10-16).

Samantala, tinipon ni Samuel ang bayan sa Mizpa para ipahayag ang pagtatalaga ng isang hari. Bago gawin ang mismong pagpapahayag, muli niyang ipinaalala sa kanila na ang kanilang paghingi ng hari ay pagtakwil sa Diyos na naglabas sa kanila sa Egipto at nagpasok sa kanila sa Lupang Pangako (vv. 17-19). Nang mapili si Saul, nagtatago siya dahil sa kababaang-loob o sa takot. Nagbigay si Matthew Henry ng apat na dahilan kung bakit maaaring natakot si Saul: "1. Dahil alam niya sa sarili na hindi siya angkop sa napakalaking tiwalang iyon; 2. Dahil ilalantad siya nito sa inggit ng kanyang mga kapitbahay; 3. Dahil naunawaan niya, sa sinabi ni Samuel, na nagkasala ang bayan sa paghingi ng hari; 4. Dahil masama ang kalagayan ng Israel noon, malakas ang mga Filisteo, nagbabanta ang mga Ammonita, at tunay na matapang ang sinumang maglalayag sa gitna ng bagyo."5

Inilabas si Saul at iniharap sa bayan bilang kanilang hari. Halos wala nang mas magandang pangangatawan sa buong Israel. Ilang tapat na lalaki ang sumama kay Saul at sinamahan siya pauwi sa Gibeah, pero hindi lahat ay buong-pusong sumusuporta sa bagong hari (vv. 20-27).

Kabanata 11

Ang Jabes-galaad ay isang lunsod sa silangang bahagi ng Ilog Jordan sa teritoryong pag-aari ng Gad. Nang kubkubin ng mga Ammonita, ang mga kapitbahay sa timog-silangan, ang lunsod, humingi ang mga naninirahan ng mga kondisyon ng pagsuko. Pero nais ni Nahash na pilayin sila at gawin silang kahihiyan sa Israel sa pagdukit sa kanilang kanang mata (vv. 1,2). Nakapagtataka, pinayagan ng mga Ammonita ang

matatanda na humingi ng tulong (v. 3). Marahil ay hindi pa lubos na handa si Nahash, o hindi siya natatakot na tutulungan ng ibang bahagi ng Israel ang Jabes. Nagpadala ng mga sugo sa Gibeah, kung saan nagtatrabaho pa si Saul sa bukid. Panahon na para ipakita niya ang sarili bilang bagong hari ng Israel.

Sa isang matingkad na halimbawang ipinakita, tinawag ni Saul ang bansa sa paghawak ng sandata. Dumating sa bayan ang takot sa Panginoon. Nagtipon ang Israel, 330,000 kalakas, sa Bezek at naglakad buong gabi patungong Jabes, kung saan lubos nilang tinalo ang mga Ammonita (vv. 6-11).

Dahil sa tuwa sa tagumpay, nais ng bayan na patayin ang mga dating hindi tumanggap sa pamamahala ni Saul. Pero matalinong pinigilan sila ni Saul. Sapat na sa kanya na ang Diyos ang nagbigay ng tagumpay (vv. 12,13). Pagkatapos ay nagpatawag si Samuel ng isang taimtim na pagtitipon sa Gilgal, at pinanibago ang paghahari ni Saul sa buong bansa. Wala nang tumutol sa pagkakataong ito (vv. 14,15). Ang Gilgal ay nagsasalita ng pagpapanibago sa espiritu (Josh. 5:9).

Kabanata 12

Matapos ang seremonya ng pagpapanibago ng kaharian sa Gilgal, nagsalita si Samuel sa bayan. Una sa lahat ay ipinaalala niya sa kanila ang kanyang matuwid na pamamahala bilang hukom. Walang makapagbibintang sa kanya ng kawalang-katarungan. Pero sa paghingi ng hari, itinakwil ng Israel ang pamamahalang ito at ang paghahari ng Diyos sa kanila. Naging mapagbiyaya ang Panginoon noon, nagbabangon ng mga tagapagligtas kapag kailangan sila. (Ang “Bedan” sa talatang 11 ay malamang na tumutukoy kay Barak—tingnan ang gilid

na tala ng NASB.) Inilagay ni Samuel ang sarili sa hanay ng mga tagapagligtas na nagsimula kay Moses. Pero walang utang na loob ang Israel sa mga awang ito noon at sumigaw para sa isang hari. Hindi sapat sa kanila ang Panginoon na kumikilos sa pamamagitan ng Kanyang mga hukom, kaya ibinigay Niya sa kanila si Saul (vv. 1-13).

Sa paghingi ng hari, nakagawa sila ng isang malaking kasalanan. Pero kung susundin nila ang Panginoon, kahit ngayon ay pagpapalain Niya sila. Kung hindi, mararanasan nila ang Kanyang poot. Bilang taimtim na patunay, nanalangin si Samuel at bumuhos ang isang malakas na bagyong may kulog, isang halatang tanda mula sa Diyos dahil wala sa panahon ang ganoong bagyo at napakasakto ng oras para maging nagkataon lamang sa kalikasan (vv. 14-18). Sinakmal ng matinding takot ang bayan at nakiusap sila kay Samuel na ipanalangin sila. Ang kanyang panalangin ay nagpababa ng hatol; maaari rin itong magpababa ng awa. Dito ay sumagot siya ng isa pang pakiusap na sumunod sa Panginoon; iyon ang paraan para maiwasan ang hatol. Tungkol sa kanya, hindi siya maaaring tumigil sa pananalangin para sa kanila; ang gawin iyon ay kasalanan. Ipinakikita ng pahayag na ito na ang hindi pananalangin ay kasalanan at hindi lamang kapabayaan.

Kabanata 13

May halatang kahirapan ang talatang 1, gaya ng madaling makikita sa pagbasa sa talata sa iba't ibang salin. Ang KJV ay may: “Saul reigned one year; and when he had reigned two years over Israel.” English Revised Version: “Saul was thirty years old when he began to reign, and he reigned two years over Israel.”

RSV: “Saul was … years old when he began to reign, and he reigned … two years over Israel.” NASB: “Saul was forty years old when he began to reign, and he reigned thirty-two years over Israel.” Ganap na inalis ng Septuagint ang talata. Ang pinakamalamang na paliwanag sa kalituhang ito ay may ilang titik na nawala sa tekstong Hebreo dahil sa pabayang mga tagakopya sa mga sumunod na siglo. Alam natin na si Saul ay isang taong may sapat na gulang nang maupo sa kapangyarihan, dahil nasa sapat nang edad ang kanyang anak na si Jonathan para makidigma.

Nagtatag si Saul ng palagiang hukbo na 3000 lalaki. Dinala ni Jonathan ang kanyang pangkat at matagumpay na nilusob ang himpilan ng mga Filisteo sa Geba, sa hilaga ng Jerusalem. Ito ang nag-udyok sa mga Filisteo na maghanda ng malaking hukbo para sa lubusang digmaan (vv. 2-5). (Ang ilang salin ay may 3000 karwahe sa talatang 5.) Tumugon ang mga Hebreo sa hamon nang may malaking karuwagan; ang ilan ay tumakas pa patawid sa Jordan. Napakatagal na nilang nasa ilalim ng pamatok kaya halos imposibleng makalaya; nasa mga Filisteo ang lahat ng kalamangan. Habang naghihintay si Saul kay Samuel sa Gilgal (tingnan ang 10:8), parami nang parami ang nawawalang lalaki sa bawat pagbilang. Nagsimula ang ikapitong araw, pero hindi pa rin dumarating si Samuel. Dahil lumiliit ang kanyang hukbo at malapit na ang digmaan, napakilos si Saul ng pagmamadali na siya na mismo ang maghandog ng handog na susunugin, kahit wala siyang awtoridad na gawin ito, dahil hindi siya Levita (vv. 6-9). Kahit nahuli si Samuel, hindi iyon dahilan para manghimasok si Saul sa tungkulin ng saserdote.

Pagdating ni Samuel kaagad pagkatapos, napagtanto niya ang ginawa ni Saul. Ang mga tila makatwirang dahilan ay hindi nagbago sa katotohanang sumuway si Saul sa Diyos. Dahil dito ay mawawala sa kanya ang kaharian. Nakasumpong na ang Diyos ng ibang tao, isang ayon sa Kanyang sariling puso (vv. 10-14). Ito ang una sa ilang kasalanan sa buhay ni Saul na nagbunga ng pagkawala niya ng trono ng Israel. Ang iba ay: ang kanyang padalus-dalos na panata (kab. 14); ang pagpapatawad kay Agag at sa pinakamabuting samsam sa labanan sa mga Amalekita (kab. 15); ang pagpatay kay Ahimelech at sa 84 pang saserdote (kab. 22); ang paulit-ulit niyang pagtatangka sa buhay ni David (kab. 18-26); at ang pagsangguni sa mangkukulam sa En-dor (kab. 28).

Dinala ni Saul ang kanyang 600 lalaki at sumama kay Jonathan sa Geba. Ang mga Filisteo, na nakakampo sa hindi kalayuan sa Michmash, ay nagsimulang magpadala ng mga mananalakay sa hilaga, kanluran at silangan, at tila walang magawa ang Israel para pigilan sila. Napakatagal nang lubos na may hawak ang mga Filisteo kaya inalis nila ang lahat ng panday sa Israel. Kailangang pumunta sa kanila ang mga Hebreo para ipahasa ang kanilang mga kagamitang pambukid. Iilan lamang ang may tabak. Tunay na madilim ang kalagayan (vv. 15-23).

Kabanata 14

Nang makita ang kawalang-kilos ng kanyang ama, palihim na umalis si Jonathan kasama ang kanyang tagadala ng sandata para lusubin ang mga Filisteo. Hindi ito isang pangahas na pakitang-gilas o isang hangal na misyong pagpapakamatay. Umaasa si

Jonathan sa Diyos na magbibigay ng isang malaking tagumpay. Hindi mahalaga na dalawa lamang sila. “Sapagka't walang makapipigil sa Panginoon na magligtas sa pamamagitan ng marami o ng kaunti.” Gagantimpalaan ang pananampalataya ni Jonathan. Ipinakita ng Diyos sa kanya na magtatagumpay siya kapag inanyayahan siya ng mga Filisteo na umakyat, na marahil ay inaakalang siya ay isang takas. Pagsabi na pagsabi ng mga Filisteo ng “Halika,” umakyat si Jonathan sa kanilang himpilan, at di nagtagal ay napabagsak niya sa alabok ang 20 sa kanila. Habang tumatakas ang mga nakaligtas, nagpadala ang Diyos ng lindol na nagdulot ng malaking kalituhan sa kampo ng mga Filisteo. Ang pananampalatayang ipinakita ni Jonathan (v. 6) at ng kanyang tagadala ng sandata (v. 7) lamang ang kailangan ng Diyos para harapin ang mga Filisteo (vv. 1-15). Sayang at binawasan ng kahangalan ni Saul ang mga bunga ng tagumpay! Napansin ng mga bantay ni Saul ang kalituhan at iniulat ito sa kanya. Nang bilangin ang mga tauhan, nawawala si Jonathan. Agad na tinawag ni Saul ang saserdoteng si Ahijah para dalhin ang kaban upang makasangguni siya sa Panginoon. (Ang gilid na tala ng ERV, kasunod ng Septuagint, ay nagsasabing, “Dalhin mo rito ang Epod; sapagkat suot niya ang Epod nang panahong iyon sa harap ng Israel.” Ang kaban ay malamang na nasa Kirjath-jearim pa.) Pero agad nagbago ang isip ni Saul nang lumaki ang kaguluhan sa kaaway;

sinabihan niya ang saserdote na iurong ang kamay nito —ibig sabihin, tumigil sa paghahanap sa kalooban ng Panginoon (v. 19). Tinipon niya ang kanyang hukbo, kumbinsidong hindi niya kailangan ang patnubay ng Diyos para malaman na ibinibigay ng Panginoon ang

mga Filisteo sa kanyang kamay. Napansin din ng iba na ang Diyos ay nakikipaglaban para sa Israel. Ang mga Hebreong dating pumanig sa kaaway ay bumaling laban sa kanilang mga panginoong Filisteo, at kahit ang mga lalaking nagtatago ay nagkaroon ng bagong tapang para sumali sa labanan (vv. 16-23). Gusto ng lahat na lumaban kapag halos panalo na, pero nasaan ang mga Jonathan na mangunguna sa unang pakikipagharap?

Para matiyak ang mabilis na tagumpay, padalus-dalos na ipinagbawal ni Saul sa kanyang mga sundalo na kumain ng anuman hangga't hindi natatapos ang labanan. Tinatakan niya ang kanyang utos ng isang sumpa. Dahil sa gutom ay napagod ang kanyang mga tauhan kaya nalagay sila sa alanganin. Dahil hindi alam ang utos ng kanyang ama, kumain si Jonathan ng kaunting pulot para manumbalik ang kanyang lakas. Nang sabihin sa kanya ang tungkol sa sumpa, ikinalungkot niya na mahahadlangan ang tagumpay ng Israel ng ganoong kahangal na utos (vv. 24-30).

Hindi lamang ito ikinagalit ni Jonathan, kundi inilagay din nito sa panganib ang bayan. Sapagkat nang matapos ang labanan, dumagsa sila sa samsam, pinatay ang mga hayop, at kinain ito nang hindi pinatutulo ang dugo (labag sa Lev. 17:10-14 at Deut. 12:23-25). Nang mabalitaan ito ni Saul, sinaway niya sila at nagtayo ng isang bato kung saan dadalhin at papatayin nang maayos ang mga hayop. Nagtayo rin siya ng isang dambana, ang kanyang una. Sa kanyang sigasig, nais ni Saul na habulin ang mga Filisteo hanggang gabi, kaya muli niyang kinausap ang saserdote tungkol sa pagsangguni sa Diyos. Pero hindi siya sinagot ng Diyos. Dahil dito ay naniwala si Saul na may kasalanan sa kampo. Gaya ng ginagawa sa ganitong mga kaso,

inilabas ang palabunutan, at sa pagkagulat ni Saul, si Jonathan ang nabunot (vv. 31-42). Ipinaliwanag ni Jonathan ang nangyari, at si Saul, para hindi mapahiya, ay nag-utos na patayin siya. Pero mas may sentido ang bayan kaysa sa kanilang hari. Hindi ba't nakipagtulungan si Jonathan sa Diyos para dalhin ang malaking tagumpay na ito? Paano magagalit ang Diyos sa kanya dahil nilabag niya ang sumpa ni Saul, gayong ginamit Niya siya nang napakamakapangyarihan sa labanan? Hindi, hindi mamamatay si Jonathan. Kaya naligtas ang bayani mula sa kamatayang hindi niya karapat-dapat. Pero habang abala si Saul sa ganoong walang-kabuluhang kalokohan, nakatakas ang mga Filisteo. Sa ikalawang pagkakataon, binawasan ng kanyang kakulangan sa karunungan ang kanyang tagumpay (vv. 43-46).

Binubuod ng mga talatang 47 at 48 ang ilan sa mga tagumpay ni Saul sa digmaan. Ang sumunod na tatlong talata ay nagbibigay ng mga detalye tungkol sa kanyang pamilya. Ang huling talata ay katuparan ng hula ni Samuel na kukunin ng hari ang magigiting na anak ng Israel para sa paglilingkod sa hukbo (1 Sam. 8:11).

Kabanata 15

Pababa nang pababa si Saul at bumibilis habang papalapit sa ilalim. Anuman ang ipagawa sa kanya, hindi siya umaabot sa lubos na pagsunod. Sa kabanatang ito ay inutusan siya ng Diyos na lipulin ang mga Amalekita —ang bansang walang awang pumatay sa mga Hebreong nahuhuli sa paglalakad nang umalis sila sa Egipto patungong Canaan (Num. 24:20; Deut. 25:17-19). Napakalinaw ng utos; lahat ng humihinga ay lilipulin; ito ay itinalaga sa Diyos. Matagal nang tiniis ng mahabang

pagtitiis ng Diyos ang mga taong ito, pero hindi nagbago ang Kanyang salita laban sa kanila (Exod. 17:14-16). Papawiin sila bilang parusa sa kanilang kasalanan (vv. 1-3).

Nagtipon si Saul ng hukbo at nagmartsa patimog sa lunsod ng Amalek. Bago lumusob, binalaan niya ang mga Cineo na tumakas dahil ang mga palaboy na Madianitang ito ay nagpakita ng kabutihan sa Israel noong Exodo. Ipinakita ng gawang ito na hindi lamang pagpatay ang interes ni Saul; sa halip, isinasagawa niya ang paghihiganti ng Panginoon sa isang masamang bayan. Lubos niyang tinalo ang mga Amalekita at pinatay ang lahat maliban sa hari at sa pinakamabuting samsam. (Isang nalabi, na malamang ay nakatira sa ibang lugar, ang nakaligtas din—tingnan ang 30:1-6; 2 Sam. 8:12; 1 Chrn. 4:43.) Milya-milya ang layo, ipinaalam ng Panginoon kay Samuel ang pagsuway ni Saul. Labis itong bumagabag kay Samuel at nagtulak sa kanya na magdamag na manalangin. Pagsapit ng umaga ay malinaw na kung ano ang dapat niyang gawin (vv. 3-12).

Sa daan patungong Gilgal, huminto si Saul at nagtayo ng isang bantayog, ipinagdiriwang ang kanyang tagumpay. Pero iba ang tingin ni Samuel sa mga bagay at hinarap si Saul dahil sa pagsuway. Hindi kailanman nauubusan ng dahilan si Saul, pero ang ingay ng kanyang kabiguan ay umabot sa tainga ng propeta at iniwang nakabitin sa hangin ang mga dahilan ni Saul. Itinakwil! Narinig na iyon ni Saul noon (13:14). Dumating ito muli nang may nakagugulat na lakas. Laging binabago ni Saul ang kahulugan ng mga utos ng Panginoon, ginagawa ang inaakala niyang pinakamabuti sa halip na ang sinabi ng Diyos na pinakamabuti. Nagkunwari siyang nagsisisi at

nakiusap kay Samuel na huwag siyang iwan. Napunit pa niya ang balabal ng propeta nang subukan nitong umalis. Ito rin ay tanda na pupunitin ang kaharian mula kay Saul at ibibigay sa ibang tao. Matapos samahan si Saul sa pagsamba sa Panginoon, ipinatawag ni Samuel si Agag. Sa pag-aakalang maaaring patawarin siya, masayang dumating si Agag, at sinabing, “Tunay na lumipas na ang kapaitan ng kamatayan” (v. 32 NASB). Pagkatapos ay pinatay siya ni Samuel sa pamamagitan ng tabak. Nagpasan ang matandang hukom ng pasanin sa natitirang bahagi ng kanyang buhay dahil sa kabiguan ni Saul. Sa isang diwa, kahit ang Diyos ay nagsisi na ginawa Niyang hari si Saul (vv. 13-35).

Dapat nating isaulo ang talatang 22. Ito ay isa sa mga klasikong talata sa Salita ng Diyos. Pagsunod sa simula, sa wakas, at sa lahat ng panahon. Ito ang panuntunan ng mga nais maglingkod at magpalugod sa Panginoon.

Tila nagsasalungatan ang mga talatang 29 at 35. Sinasabi ng una na hindi nagbabago ng isip ang Diyos, samantalang sinasabi ng ikalawa na nagsisi Siya na ginawa Niyang hari si Saul. Inilalarawan ng talatang 29 ang Diyos sa Kanyang likas na katangian. Hindi Siya nagbabago at hindi maaaring magbago, ang Isang di-nababago. Ang ibig sabihin ng talatang 35 ay ang pagbabago sa asal ni Saul ay nangailangan ng katumbas na pagbabago sa mga plano at layunin ng Diyos para sa kanya. Upang manatiling tapat sa Kanyang mga katangian, dapat pagpalain ng Diyos ang pagsunod at parusahan ang pagsuway.

Kabanata 16

Habang nagdadalamhati pa si Samuel kay Saul, tahasang sinabi sa kanya ng Panginoon na harapin ang

katotohanang itinakwil na si Saul; pumili na ang Diyos ng ibang tao para mamahala sa Kanyang bayan. Pupunta si Samuel sa Bethlehem at papahiran ang isa sa mga anak ni Jesse para maging hari. Ang paglilihim ay hindi katulad ng panlilinlang. Hindi sinasabihan ng Diyos si Samuel na magsinungaling tungkol sa kanyang layunin sa Bethlehem; tunay na naghandog siya roon. Pero ang pagpapahid sa bagong hari ay isang lihim na bagay, na hindi isasapubliko sa loob ng maraming taon (vv. 1-3).

Nang dumating si Samuel sa Bethlehem, nanginig ang matatanda (v. 4). Matapos anyayahan si Jesse at ang kanyang mga anak sa piging ng handog, isa-isa niyang tiningnan ang mga lalaki, tiwalang nasa harapan niya ang susunod na hari. Pero walang sinuman ang pinili ng Panginoon. Dapat sanang natutunan ni Samuel mula sa karanasan niya kay Saul na ang panlabas na tao ay hindi kasinghalaga ng panloob na tao (13:14). Hinahatulan ng Diyos ang puso (v. 7). Kinailangang dalhin si David sa piging. Napakahamak niya sa paningin ng kanyang ama kaya tiyak si Jesse na hindi magiging interesado sa kanya ang propeta. Pero labis na interesado ang Panginoon sa batang pastol, at si Samuel, bilang pagsunod sa tinig ng Diyos, ay pinahiran si David (vv. 4-12). Mula noon ay makapangyarihang dumating ang Espiritu kay David (v. 13) at umalis kay Saul (v. 14). Ang pananalitang “isang masamang espiritu mula sa Panginoon” (v. 14b) ay ipinaliliwanag ng katotohanang ang pinahihintulutan ng Diyos ay madalas sabihing Siya ang gumawa. Ilang taon pa bago isuot ni David ang korona ni Saul, pero mula sa araw na ito ay tiyak na ang kaharian para kay David.

Sa panahong ito ay pinahirapan si Saul ng isang uri ng sakit sa isip na dulot ng isang masamang espiritu. “Si

Haring Saul ngayon ay masusuring isang tipikal na halimbawa ng manic-depressive na pagkabaliw. Ang mga panahon ng matinding kalungkutan na may paminsan-minsang pagsiklab ng karahasang pumapatay nang walang tiyak na dahilan, ang maling paniniwala na may mga taong nagbabalak laban sa kanya … ay hindi mapagkakamalan.”6 Iminungkahi ng mga tagapayo ni Saul na humanap ang hari ng isang taong may kaloob sa musika para pakalmahin siya. Iminungkahi ang pangalan ni David, at ipinatawag siya ni Saul. Ipinakikita ng talatang 18 na kilala na si David, bago pa man niya harapin si Goliath. Ngayon ay tila naiaahon ng kanyang musika ang hari mula sa kanyang kalungkutan. Labis na nagustuhan siya ni Saul kaya ginawa niyang personal na tagadala ng sandata si David (vv. 14-23).

Kabanata 17

Tinipon ng mga Filisteo ang kanilang mga hukbo para sa labanan malapit sa libis ng Elah, sa timog-kanluran ng Jerusalem at hindi kalayuan sa Gath. Nagtipon si Saul at ang kanyang hukbo sa malapit, at ang libis ang nasa pagitan nila. Isang kampeon na nagngangalang Goliath ang lumalabas mula sa kampo ng mga Filisteo araw-araw sa loob ng 40 araw, hinahamon ang mga hukbo ng Israel na magpadala ng isang karapat-dapat na kalaban. Walang nagboluntaryo. Ang higanteng ito ay mahigit siyam na talampakan ang taas at nakasuot ng mahigit 100 librang baluti. Ang ulo pa lamang ng kanyang sibat ay mahigit 15 libra ang bigat (vv. 1-11).

Minsan, habang nagdadala si David ng mga panustos sa kanyang mga kapatid sa harap ng labanan, narinig niya ang mga pang-iinsulto ng higante at nakita ang takot sa mukha ng mga sundalong Hebreo. Itinanong niya kung

ano ang gagawin para sa taong magpapatahimik sa mayabang na halimaw na ito. Sinaway siya ng kanyang mga kapatid (para itago ang sarili nilang karuwagan), pero nagpumilit si David na alamin ang mga gantimpalang naghihintay sa taong papatay sa higante. Di nagtagal ay nabalitaan ni Saul na may natagpuang binata na lalaban para sa Israel, at dinala si David sa harapan niya. Nang makita ni Saul si David, nag-alinlangan siya sa kakayahan ng binatilyo. Pero naranasan na ni David ang kapangyarihan ng Diyos na kumikilos sa kanya nang ipagtanggol niya ang kanyang kawan laban sa leon at sa oso. Napatunayan niya ang Diyos nang sarilinan; ngayon ay makaaasa siya sa Diyos sa harap ng madla. Nang makita ang kanyang tapang at determinasyon, ibinigay ni Saul sa kanya ang sarili niyang baluti, pero hinubad ito ni David dahil hadlang ito sa kanya. Sa halip, lumabas siyang armado ng limang bato, isang tirador, isang tungkod, at ng kapangyarihan ng makapangyarihan sa lahat na Diyos (vv. 12-40)!

Nang makita ni Goliath si David, na marahil ay mga 20 taong gulang noon, nagngitngit siya na iniinsulto siya ng Israel sa pagpapadala ng isang binatilyo lamang para labanan siya. Pero walang bakas ng takot si David nang sagutin niya ang mga sumpa ng higante. Buo ang kanyang pananampalataya na ibibigay sa kanya ng Panginoon ang tagumpay. Habang lumalapit sa kanya si Goliath, itinirador ni David ang unang bato, at tinamaan siya sa noo.

Bumagsak nang padapa ang higante. Pagkatapos ay ginamit ni David ang mismong tabak ng Filisteo para patayin siya at putulin ang kanyang ulo. Nang makita ito ng mga Filisteo, tumakas sila, habang mainit silang hinahabol ng Israel (vv. 41-54).

Tila may suliranin sa mga talatang 55-58: Kakaiba na hindi nakilala ni Saul si David gayong itinalaga na niya ito bilang kanyang tagadala ng sandata (16:21). (Hindi isinama ng Septuagint ang mga talatang ito.) Gayunman, dapat pansinin na hindi sinasabing hindi kilala ni Saul kung sino ang binatang bayaning ito; sinasabi lamang na nagtanong siya, “Kanino anak ang batang ito?” Madaling nakalimutan ito ni Saul. Ayon kay Williams: “Si Saul, na nangakong ililibre sa buwis ang pamilya ng magtatagumpay, at ibibigay ang kamay ng kanyang anak na babae sa kasal kasama ang malaking dote, ay natural na nagtanong kay Abner ng impormasyon tungkol sa ama ni David at sa kalagayan nito sa lipunan… .”7 Tila pinatutunayan ito ng katotohanang nang maglaon ay ipinahayag ni David ang kanyang pagiging hindi karapat-dapat na maging manugang ng hari (18:18).

“Kapwa si Jonathan (kab. 14) at si David ay nagsimulang kumilos sa isang maliit na larangan doon mismo sa kinaroroonan nila, pero ang kanilang ginawa ay humantong sa malalaking tagumpay. Kailangan din nating humarap sa labanan sa ating sariling lugar. Hindi natin maaasahang harapin ang buong puwersa ng kaaway, pero hindi naman natin kailangang gawin iyon. May gawain para kay Jesus na nakahanda sa iyong ‘larangan.’ Tinatawag tayo na maging matapang at manguna sa kinaroroonan natin. Ang Diyos na ang bahala sa iba pa kapag, bilang bunga ng ating pagkilos, lumaganap ang labanan sa buong larangan.”8

Kabanata 18

Isang pangmatagalang pagkakaibigan ang sumibol sa pagitan nina Jonathan at David. Magkatulad sila ng

kaluluwa, at kapwa may bihirang katangian ng tunay na tapang. Si Jonathan ang kahalili sa trono ng kanyang ama, pero sa pagbibigay ng kanyang balabal kay David ipinakita niya na handa siyang isuko ang kanyang karapatan para makitang si David ang koronahan (vv. 1-5). Habang patuloy na nananalo si David sa sunud-sunod na labanan, labis na nainggit si Saul. Nang marinig niya ang mga awit ng mga babae na nag-uukol kay David ng mas dakilang mga gawa kaysa sa kanya, nag-alab siya sa galit. Kung minsan ay ginagamit ng Diyos ang kasamaan para parusahan ang kasamaan; kaya pinahintulutan Niyang pahirapan si Saul ng isang masamang espiritu (v. 10). Dalawang beses tinangka ng hari na patayin si David, pero kapwa nakatakas si David. Pagkatapos ay ginawa siya ni Saul na pinuno ng 1000 sundalo, marahil ay umaasang mapapatay si David habang lumalaban sa mga Filisteo. (Tila may hawak siya noon ng mas malaking pangkat.) Pero sumasa kay David ang Panginoon, at ang kanyang mga gawa ay nakaakit ng pansin ng buong Israel (vv. 6-16).

Ipinangako ang anak na babae ng hari sa lalaking papatay sa higanteng Filisteo, kaya iniaalok kay David si Merab, ang panganay na anak na babae ni Saul. Gayunman, kailangan munang magtagumpay pa sa ibang mga labanan. Umaasa si Saul na mapapatay si David sa proseso. Nang ipahayag ni David ang kanyang pagiging hindi karapat-dapat sa lipunan para maging manugang ng hari, ibinigay si Merab sa ibang lalaki, na marahil ay paraan ni Saul para hiyain si David. Pero iniibig si David ng mas batang anak na babae ni Saul, at pumayag si Saul na ibigay ito sa kanya, basta't magdala siya ng dote na 100 balat ng pinagtulian ng mga Filisteo. Muling umasa si Saul na mapapatay si David sa kamay

ng kanyang mga kaaway. Pero hindi ganoon kadaling maalis si David. Bumalik siya na may dalang kakaibang dote nang doble, at nakamit si Michal bilang kanyang nobya. Habang ang patuloy na tagumpay sa digmaan ay nagpapakitang sumasa kay David ang Diyos, patuloy na lumaki ang galit at takot ni Saul sa kanya (vv. 17-30).

Kabanata 19

Nang mapagtanto ni Jonathan na balak ng kanyang ama na patayin si David, pinayuhan niya si David na magtago sa bukid habang sinisikap niyang payapain ang hari. Sa pakikipagkatwiranan kay Saul tungkol kay David, ipinaalala ni Jonathan sa kanya ang katapangan, katapatan at tagumpay ni David laban sa kaaway ng Israel. Wala siyang ginawang nararapat sa kamatayan. Pansamantalang napayapa si Saul at naibalik si David sa kanyang puwesto sa palasyo (vv. 1-7). Pero nang sumiklab muli ang digmaan, muling nagpakitang-gilas si David, at muling nagliyab ang inggit ni Saul. Bumalik ang masamang espiritu at umatake. Halos hindi nakatakas nang buhay si David (vv. 8-10).

Nang gabi ring iyon ay nagpadala ang hari ng mga lalaki para dakpin si David sa kanyang tahanan. Alam ni Michal ang balak at tinulungan siyang makatakas sa paglalagay ng diyus-diyosan ng sambahayan sa kanyang higaan. (Ang diyus-diyosan ay malamang na pag-aari niya, dahil hindi kailanman sumamba sa diyus-diyosan si David.) Nang ipadala ni Saul ang mga lalaki para dakpin si David, natuklasan ang kanyang pakana. Pero noon ay nakatakas na si David. Tumakas siya sa Ramah para makita si Samuel. Ang mga tao ng Diyos ay pumupunta sa ibang mga tao ng Diyos sa panahon ng kagipitan. Tatlong beses nabigo ang mga sugo ni Saul na dakpin si

David dahil, nang lumapit sila sa mga propetang kasama ni Samuel, sila mismo ay nagsimulang manghula sa ilalim ng kapangyarihan ng Espiritu ng Panginoon. Nang maglaon, nang si Saul mismo ang humabol kay David, siya rin ay nasakop ng kapangyarihan ng Diyos. Gayunman, ang pagsakop na ito ng Diyos ay hindi katulad ng pagbabalik-loob. Muling inulit ng bayan ang kasabihan tungkol kay Saul na kasama sa mga propeta (10:11,12). Tiyak na nakalilito sa kanila ang kanyang pabagu-bagong asal (vv. 11-24). Ang salitang “hubad” sa talatang 24 ay hindi nangangahulugang walang anumang suot. Ang ibig sabihin lamang ay hinubad ni Saul ang kanyang panlabas na kasuotan, ang sagisag ng kanyang pagkahari. Habang pinanatili ng Diyos si Saul na nakahandusay sa lupa nang isang araw at isang gabi, nakatakas si David (20:1).

Hindi sinasalungat ng talatang 24 ang 15:34,35, na nagsasabing, “Hindi na dumalaw si Samuel kay Saul.” Dito ay si Saul ang pumunta sa propeta, at iyon ay hindi sinasadya at talagang hindi inaasahan.

Kabanata 20

Matapos umalis sa Naioth, pumunta si David kay Jonathan at sinikap alamin kung bakit desidido si Saul na patayin siya. Tila walang alam si Jonathan sa patuloy na pagtatangka ng kanyang ama sa buhay ni David. Ipinaliwanag ni David na hindi ibabahagi ng hari ang kanyang mga plano kay Jonathan dahil sa pagkakaibigang namamagitan sa kanila ni David (vv. 1-3). Isang pagsubok ang iminungkahi na magpapakita nang malinaw kung nasa panganib si David. Sa halip na umupo sa kanyang puwesto sa hapag ng hari para sa buwanang piging, hindi dadalo si David. Kung itanong ni

Saul ang kanyang pagliban, ipaliliwanag ni Jonathan na pumunta siya sa taunang paghahandog sa Bethlehem. (Maaaring totoo ito, kahit hindi nakatala ang paglalakbay sa Kasulatan. Kung ito ay kasinungalingan, itinatala lamang ito bilang isang pangyayaring hindi sinasang-ayunan ng Diyos.) Kung hindi tumutol si Saul, ipakikita nito na ligtas si David; pero kung magalit ang hari dahil muling nakawala si David sa kanyang mga kamay, malalaman ni Jonathan na nasa malaking panganib si David (vv. 4-9).

Nangako si Jonathan na pupunta sa bukid sa ikatlong araw at ipaaalam kay David kung ano ang nangyari sa pamamagitan ng isang napagkasunduang tanda. Marahil ay nararamdaman na ang magiging kalalabasan, hiniling ni Jonathan kay David na ipakita ang tapat na pag-ibig ng Panginoon sa kanya at sa kanyang sambahayan kapag umakyat na ito sa kapangyarihan. Malinaw sa mga talatang 14-17 na naniniwala si Jonathan na magiging hari pa si David; pero muli niyang pinagtibay ang kanyang pag-ibig kay David kahit napagtanto niyang ang karapatan sa trono, na nasa kanya, ay mapupunta kay David. Napakawalang-pag-iimbot na debosyon! Idinedetalye ng mga talatang 18-23 ang tandang gagamitin para ipaalam kay David ang saloobin ng hari. Pupunta si Jonathan sa bukid at papana ng ilang palaso malapit sa isang bato kung saan nagtatago si David. Ang mga direksyong isisigaw niya sa batang kukuha ng mga palaso ang magsasabi kay David kung dapat siyang tumakas para iligtas ang buhay o bumalik sa palasyo nang ligtas. Maaaring magtaka tayo kung bakit inayos ni Jonathan ang lahat ng pagkukunwaring ito para makipag-ugnayan kay David gayong nang maglaon ay tuwiran din naman niyang kinausap si David. Gayunman,

sa panahong ito, maaaring hindi pa niya alam na makakausap niya si David nang hindi nakikita.

Sa unang gabi ng piging, walang sinabi si Saul tungkol sa pagliban ni David, at inisip na marahil ay marumi si David ayon sa seremonya. Pero sa ikalawang araw, nang tanungin niya si Jonathan kung nasaan si David at nalamang pumunta ito sa Bethlehem, nagngitngit siya sa galit, at inakusahan si Jonathan na nakikipagkaibigan sa taong aagaw ng karangalan niya at ng kanyang ina. Magaspang ang kanyang pananalita at mas magaspang pa ang kanyang kilos nang subukan niyang tuhugin sa pader ang sarili niyang anak, pansamantalang inilipat kay Jonathan ang kanyang galit kay David (vv. 24-34). Kinaumagahan ng ikatlong araw, ibinigay ang angkop na tanda at napatunayan ang mga takot ni David. Nag-iyakan ang dalawang lalaki sa bisig ng isa't isa; kailangan na nilang tahakin ang magkahiwalay na landas, at hindi na matatamasa ang pagsasama ng isa't isa. Nagtago si David, isang kailangang bahagi ng plano ng Diyos para ihanda siya sa trono. Bumalik si Jonathan sa palasyo, nananatiling tapat sa kanyang ama, pero alam sa kaibuturan niya na hindi siya ang magiging susunod na hari ng Israel (vv. 35-42). Dapat ba siyang sumama kay David? Tama ba siya sa pananatiling tapat sa kanyang ama, kahit itinakwil na ng Panginoon si Saul bilang hari?

Kabanata 21

Kahit ang mga dakilang tao ay may mga paang putik. Hindi eksepsiyon si David. Itinatala ng malungkot na kabanatang ito ang kanyang mga kasinungalingan sa harap ng tabernakulo, na nasa Nob na noon (vv. 1-9), at

ang kanyang pagkukunwaring baliw sa harap ng mga Filisteo (vv. 10-15).

Pumunta na si David kay Samuel (kab. 19) at kay Jonathan (kab. 20), at ngayon ay pumunta siya sa dakilang saserdote sa kanyang pagtakas kay Saul. Natakot si Ahimelech kay David, at nagtaka kung bakit nag-iisa itong naglalakbay. (May ilan siyang kasama na naghihintay sa ibang lugar—v. 2; Matt. 12:3.) Nagsinungaling si David sa pagsasabing nasa isang lihim na misyon siya para sa hari. Pagkatapos ay humingi si David ng tinapay. Pero ang tanging mayroon ay ang tinapay na handog na ginagamit sa tabernakulo para sa pagsamba. Iniaalok ito ng saserdote kay David, basta't hindi marumi ayon sa seremonya ang kanyang mga tauhan dahil sa pakikipagtalik sa nakaraang ilang araw. Sinabi ni David na hindi lamang malinis ang kanyang mga tauhan, kundi banal (ibinukod) pa sila dahil sa kanilang natatanging misyon. “Anong gusot na sapot ang ating hinahabi kapag nagsimula tayong manlinlang” (Shakespeare). Ang tinapay na kakukuha lamang mula sa dakong banal ay ibinigay kay David (vv. 3-6). Sa Matthew 12:3,4 ay sinang-ayunan ng Panginoong Jesus ang labag-sa-kautusang paggamit na ito ng tinapay na handog, marahil dahil may kasalanan sa Israel at si David ang kumakatawan sa layunin ng katuwiran. Kung nasa nararapat niyang lugar si David sa trono, hindi na sana niya kailangang mamalimos ng tinapay. Ang kautusan, na nagbabawal sa karaniwang paggamit ng tinapay, ay hindi nilayong ipagbawal ang isang gawa ng awa gaya nito.

Si Doeg, isang lingkod ni Saul, ay nakapigil noon sa harap ng Panginoon sa Nob. Kahit Edomita, nagbalik-loob siya sa relihiyon ng mga Hebreo, at napigil doon

dahil sa isang panata, sa karumihan, o sa iba pang kahilingan ng seremonya. Natural lamang na napansin niya ang pakikipagtulungan ni Ahimelech kay David at dinala ang ulat pabalik kay Saul. Samantala, gumawa si David ng ikalawang kahilingan, sa pagkakataong ito ay para sa sandata. Muli siyang nagsinungaling, at sinabing nasa isang madaliang misyon siya para sa hari. Inilabas ang tabak ni Goliath at sabik na kinuha ito ni David, na nagsabing walang ibang katulad nito. Nagtiwala siya sa Panginoon para mapatay ang higante, pero ngayon ay nahulog siya sa pagtitiwala sa tabak ng kanyang napatay na kaaway (vv. 7-9). Ngayon ay iniwan ni David ang Israel at tumakas sa lunsod ng Gath, ang bayan ni Goliath. Dito siya, ang pinahirang hari ng Israel, ay naghanap ng kanlungan sa gitna ng mga kaaway ng bayan ng Diyos. Nang maghinala sa kanya ang mga Filisteo, napilitan siyang magkunwaring baliw para iligtas ang kanyang buhay, “alam na alam na ang mga baliw ay itinuturing na hindi dapat galawin, dahil sinaktan pero iniingatan ng Diyos.”9 Kaya ang mang-aawit ng Israel ay nakatayong tumutulo ang laway sa kanyang balbas habang gumuguhit-guhit sa mga pinto ng pintuan. Dahil sa katigasan ng puso ng bayan ng Diyos at sa sariling paghina ng pananampalataya ni David, bumaba siya sa ganitong kahiya-hiyang asal (vv. 10-15).

Pero natuto si David ng ilang mahahalagang aral sa pagsubok na ito. Bago tumuloy sa susunod na kabanata, basahin ang Psalm 34, na isinulat sa panahong ito. Sa awit na ito ay nagkakaroon tayo ng bagong pang-unawa sa pagkatao ni David. Mayroon siyang kahanga-hangang katatagan na nagbigay-daan sa kanya na lumago sa

kanyang pagkakilala sa Diyos sa kabila ng kanyang mga kabiguan.

Kabanata 22

Nang bumalik si David sa Israel, nakasumpong siya ng kanlungan sa yungib ng Adullam, sa teritoryo ng Juda, sa timog-kanluran ng Bethlehem. Ito ay naging lugar para sa lahat ng nasa kagipitan, mga hindi nasisiyahan at mga may utang. Dito si David ay tipo ni Cristo sa Kanyang kasalukuyang pagkatakwil, na tumatawag sa mga nanlulupaypay na lumapit sa Kanya para sa kaligtasan. Sa maikling panahon, isang maliit na hukbong 400 lalaki ang natipon sa Adullam; nang maglaon ay lalaki ito hanggang 600 lalaki. Sa sanlibutan ang mga lalaking ito ay mga hindi nababagay, pero sa ilalim ni David ay naging makapangyarihang mga lalaking matatapang sila (2 Sam. 23). Sumama rin kay David ang kanyang mga magulang. Dahil sa malasakit sa kanilang kapakanan, naglakbay siya sa Moab para isaayos na doon muna sila manirahan habang siya ay nagtatago. Kahit inapo si David ni Ruth, isang Moabita (Ruth 4:17), mali siya sa pagtitiwala sa mga kaaway ng Panginoon. (Ayon sa tradisyon ay pinatay ng mga Moabita ang mga magulang ni David nang maglaon.) Di nagtagal pagkabalik ni David, sinabihan siya ng propetang si Gad na umalis sa Adullam, kaya pumunta siya sa gubat ng Hareth, na nasa Juda rin (vv. 1-5).

Sa Gibeah, sa lupain ng Benjamin, nagngangawa si Saul sa mga Benjamita at sa kanyang mga lingkod laban kay David. Tinanong niya sila kung gagantimpalaan ba sila ni David nang kasingsagana ng ginawa niya. Sabagay, hindi mula sa kanilang lipi si David. Inakusahan sila ni Saul na itinatago nila sa kanya ang mga balak laban sa

kanyang buhay. Sa panahong ito ay lubos na siyang praning at wala sa katwiran. Nakikita niyang laban sa kanya ang lahat, pati ang sarili niyang anak. Si Doeg na Edomita, na nais samantalahin ang pagkakataon para mapahanga ang hari, ay nagsabi kay Saul kung paano tinulungan ng saserdoteng si Ahimelech si David sa pagbibigay ng panustos at pagsangguni sa Panginoon para sa kanya. Agad na ipinatawag sa hari ang saserdote at ang kanyang pamilya at pinaratangan ng pagtataksil. Bilang sagot, binanggit ni Ahimelech ang katapatan ni David sa hari at ang sarili niyang kawalang-sala sa pagtulong sa isang taong pinaniniwalaan niyang tapat kay Saul. Itinuro niya na hindi ito ang unang pagkakataon na sumangguni siya sa Panginoon para kay David. Tungkol sa paratang ni Saul na naghihimagsik si David laban sa kanya at nag-aabang sa kanya, sinabi ni Ahimelech na wala siyang alam tungkol dito. Pinatutunayan ng mga ginawa ni Saul na tunay na baliw na siya noon. Nang tumanggi ang kanyang mga bantay na patayin ang mga saserdote ni Jehova, si Doeg, isang Hentil na aso sa tunay na kahulugan ng salita, ay mabilis na sumugod sa kanila, walang pakialam na sila ay mga saserdote, at pumatay ng 85 sa kanila. Na para bang hindi pa iyon sapat, nilusob din niya ang Nob, ang lunsod ni Ahimelech, at pinatay ang lahat ng naninirahan at mga hayop. Si Abiathar lamang ang nakaligtas; tumakas siya kay David at ikinuwento ang nangyari (vv. 6-23). Pagkatapos ay nanatili siya kay David at naglingkod bilang dakilang saserdote hanggang sa makatarungan siyang alisin sa tungkulin ni Solomon (1 Kgs. 2:27). Sa isang diwa ang pagkamatay ng mga saserdote ay bunga ng pagsisinungaling at pakana ni David (v. 22). Sa isa pang diwa ito ay hatol ng Diyos sa sambahayan ni Eli (2:31-36; 3:11-14). Pero si Saul

mismo ang dapat magpasan ng pinakamalaking bahagi ng sisi. Propeta (Gad), saserdote (Abiathar), at Hari (David), na sama-samang nasa pagkatapon, ay larawan ni Cristo ngayon habang naghihintay Siya hanggang gawing tuntungan ng Kanyang mga paa ang Kanyang mga kaaway at maitatag ang Kanyang trono sa lupa.

Kabanata 23

Dumating kay David ang balita na ang lunsod ng Keila, sa timog ng Adullam, ay nilulusob ng mga Filisteo. Ginagabayan ng Panginoon, nilabanan niya ang kaaway, iniligtas ang bayan, at nakasamsam ng maraming hayop (vv. 1-5). Nang mabalitaan ni Saul na nasa Keila si David, nagpasya siyang bitagin ito roon. Pero nalaman ni David ang balak at humingi siya ng gabay sa Panginoon tungkol sa susunod niyang hakbang. Magiging ligtas ba siya sa Keila? Isusuko ba siya ng mga naninirahan kay Saul sa kabila ng kabutihang ipinakita niya sa kanila? Sa pamamagitan ng epod na dinala ni Abiathar, at lalo na sa pamamagitan ng Urim at Thummim, inihayag ng Diyos na pagdating ni Saul, ipagkakanulo si David ng mga taong walang utang na loob. Kaya tumakas si David at ang kanyang mga tauhan sa ilang ng Ziph, sa timog-silangan ng Hebron. Pero kahit doon ay walang tigil silang hinabol. Doon natagpuan ni Jonathan si David at pinalakas ang loob nito sa Panginoon. Napakakailangang ministeryo ngayon! Lubhang makikinabang ang iglesya kung mas marami ang mga tagapagpalakas-loob. Ang mga nakaranas lamang ng kapangyarihan ng isang nagpapalakas na salita na sinabi sa tamang panahon ang nakaaalam ng pagpapalang dulot nito sa kaluluwa. Ang pag-ibig ni Jonathan kay David ay mapagpakumbaba. Tiniyak niya kay David na tutuparin ng Diyos ang

Kanyang layunin para dito, sa kabila ni Saul. Mapalad ang taong may kaibigang gaya ni Jonathan. Kung bakit hindi siya nanatili kay David, at laging umuuwi, ay isang palaisipan (vv. 6-18).

Ipinagkanulo rin ng mga taga-Ziph si David, nagpasabi kay Saul kung nasaan siya at nangakong ibibigay ang takas sa kamay ng hari. Nang mabalitaan ni David na paparating si Saul, tumakas siya sa ilang ng Maon habang mainit siyang hinahabol ni Saul. Nang tila mapapalibutan na siya, nilusob ng mga Filisteo ang Israel at napilitan si Saul na itigil ang paghabol. Nang hindi sinasadya, ang kaaway ng Israel ang nagsilbing kakampi ng itinakwil na hari ng Israel. Pagkatapos ay naglakbay ang anak ni Jesse sa En-gedi, sa kanlurang baybayin ng Dagat na Patay (vv. 19-28).

Kabanata 24

Nang maharap na ang banta ng mga Filisteo, bumalik si Saul para hanapin si David. Natunton niya ito hanggang sa mabatong bangin sa En-gedi. Habang naroon, pumasok ang hari sa isa sa mga yungib para magpahinga. Hindi walang laman ang yungib na kanyang pinili. Sa mas loob, pinipigilan ng taong walang awa niyang hinahabol ang kanyang mga tauhan na patayin ang hari. Akala nila ay ibinigay na ng Diyos si Saul sa kanila. Pero walang alam si David na utos ng Diyos na kunin ang kaharian sa pamamagitan ng dahas. Kontento na siyang hintayin ang panahon at paraan ng Diyos. Kahit nang putulin niya ang isang bahagi ng balabal ng hari, binagabag siya ng kanyang budhi. Hindi niya ipinagwalang-bahala ang katotohanang pinahiran si Saul bilang hari ng Israel. Ang Diyos ang dapat mag-alis

sa haring ito; igagalang siya ni David hanggang alisin siya ng Panginoon (vv. 1-7).

Matapos umalis si Saul sa yungib, lumabas si David at tinawag siya. Yumukod sa hari, sinabi ni David sa kanya na hindi totoo ang mga mapanirang ulat na kanyang pinakinggan. Sa araw ding iyon ay maaari sanang kinitil ni David ang kanyang buhay, pero hindi niya ginawa dahil si Saul ang pinahiran ng Panginoon. Ang bahagi ng balabal sa kamay ni David ay patunay ng kanyang kabutihan. Maaaring naisin ng isang masamang tao na maghiganti, pero walang ganoong hangarin si David (v. 13). Tinanong niya si Saul kung bakit siya nagsasagawa ng ganoong walang tigil na paghabol laban sa isang kasinghindi-mapanganib at kasinghamak ng isang patay na aso at isang pulgas (vv. 8-15).

Pansamantalang naantig hanggang maluha sa mga salita ni David, kinilala ni Saul ang katuwiran ng asal ni David at ang sarili niyang kasamaan. Nakapagtataka, inamin niya na balang araw ay magiging hari si David sa Israel, at pinanumpa niya si David nang taimtim na magiging mabait ito sa kanyang pamilya. Pagkatapos ay umalis si Saul nang payapa (vv. 16-22). Pero maikli lamang ang ginhawang tinamasa ni David. Di nagtagal ay nakalimutan ni Saul ang kabutihan nito.

Sa mga salita ni David kay Saul, dalawang beses niyang tinawagan ang Panginoon na kumilos bilang Hukom. Kontento na siyang iwan ang kanyang usapin sa kamay ng Diyos sa halip na gawin ang maaaring mukhang tama sa likas na tao. Isa sa mga bagay na naalala ni Pedro tungkol sa ating Panginoon ay “nang siya'y alipustain, ay hindi gumanti ng pagalipusta; nang siya'y magbata, ay hindi nagbala; kundi ipinagkatiwala ang kaniyang sarili

doon sa humahatol ng matuwid” (1 Pet. 2:23). Nawa'y bigyan tayo ng Diyos ng kakayahang maging kasing-panatag sa pagtitiwala sa harap ng kahirapan!

Kabanata 25

Tinapos ng pagkamatay ni Samuel ang panahon ng mga hukom. Naging isang monarkiya na ngayon ang bansa.

Ang mga inapo ni David ang uupo sa trono ng Israel magpakailanman, at si Cristo ang katuparan ng pangako. Ang malalim na paggalang kay Samuel ay ipinakikita ng dalamhating lumaganap sa buong bansa nang siya ay mamatay.

Pagkamatay ng propeta, bumaba si David sa ilang ng Paran, sa timog na bahagi ng Juda, marahil para lalong lumayo kay Saul at sa mga balak nitong pumatay. Ang Carmel na binanggit sa talatang 2 ay hindi ang bundok, na nasa hilaga, kundi isang bayan malapit sa Maon. Gumugupit si Nabal ng balahibo ng kanyang mga tupa rito, at si David, ayon sa kaugalian, ay nagpadala ng ilang lalaki para humingi ng regalo kapalit ng proteksyong ibinigay niya sa mga kawan ni Nabal. Pero sumagot si Nabal nang napakamakasarili at bastos kaya nagngitngit si David at nagtungo sa Carmel kasama ang 400 lalaki para parusahan si Nabal at ang kanyang sambahayan (vv. 1-13).

Nalaman ng asawa ni Nabal na si Abigail ang panganib na idinulot sa kanila ng hindi pinag-isipang asal ng kanyang asawa. Mabilis siyang nagtipon ng maraming pagkain at lumabas para salubungin si David. Habang papalapit si David sa Carmel, inuulit-ulit niya sa sarili ang kabutihang ipinakita niya kay Nabal at ang paghamak na ipinakita ni Nabal sa kanya (vv. 14-22).

Nang salubungin ni Abigail si David, nagpatirapa siya sa paanan nito at naghain ng isang mahusay at matagumpay na pakiusap. Una niyang inamin na tapat ang kanyang asawa sa pangalan nito (ang Nabal ay nangangahulugang “hangal”). Nang dumating ang mga tauhan ni David kanina, hindi niya ito alam. Habang humihingi siya ng tawad, ipinaalala niya kay David na pinigilan siya ng Panginoon sa pagkakasala ng pagdanak ng dugo at na parurusahan ng Diyos ang kanyang mga kaaway—pati si Nabal. Mayroon siyang tunay na pang-unawa sa espiritu kung sino si David, ang pinahiran ng Panginoon, at taos-puso niya itong pinuri sa pakikipaglaban sa mga digmaan ng Panginoon. Gaano kabuti kapag naging hari na siya kung hindi niya kailangang lingunin ang isang panahon na iniunat niya ang sarili niyang kamay at naghiganti sa halip na iwan ang kanyang mga kaaway sa paghihiganti ng Panginoon (vv. 23-31)!

Labis na humanga si David sa mga salitang ito ng mahusay na pakikipag-usap at pinasalamatan si Abigail sa pagpigil sa kanya na lipulin si Nabal. Alam ng Panginoon kung paano dalhin ang mga tamang tao sa ating buhay para gabayan at balaan tayo. Dapat tayong magpasalamat na ginagawa Niya ito. Naging mabisa ang katwiran ni Abigail; tinanggap ang kanyang masaganang regalo. Iniwan ni David si Nabal sa Panginoon (vv. 32-35). Hindi nagtagal bago kumilos ang Diyos. Maaaring sabihin ng iba na nilabag ni Abigail ang kaayusan ng Diyos dahil hindi siya sumangguni sa kanyang asawa at inagaw niya ang awtoridad dito. Pero hindi ipinahihiwatig ng Biblia na mali ang kanyang ginawa. Sa kabaligtaran, malamang na iniligtas niya si

Nabal at ang sambahayan nito mula sa pagkawasak sa kanyang madaliang pagkilos.

Pag-uwi ni Abigail, lasing si Nabal. Naghintay siya hanggang kinabukasan para sabihin dito ang nangyari. Nang marinig ni Nabal ang balita, maaaring naparalisa siya, na-stroke o inatake sa puso. Makalipas ang sampung araw ay namatay siya, at iniwan ang lahat ng ari-ariang makasarili niyang inimbak para sa sarili. Nang mabalitaan ang pagkamatay ni Nabal, di nagtagal ay nagpadala si David ng alok na pakasalan si Abigail, na tinanggap nito nang may malaking kababaang-loob. Nagkaroon din si David ng isa pang asawa, si Ahinoam, mula nang magtago siya. Samantala, si Michal, ang kanyang unang asawa, ay naibigay sa ibang lalaki (vv. 36-44).

Sa kuwentong ito ay muli nating nakikita na “ang bawa't nagmamataas (Nabal) ay ibababa (pinatay siya ng Diyos); at ang nagpapakababa (Abigail) ay itataas (naging asawa siya ng hari)” (Luke 14:11).

Kabanata 26

Muling iniulat ng mga lalaki ng Ziph kay Saul kung nasaan si David (ihambing ang 23:19). Agad na nagtipon si Saul ng hukbong limang beses na mas malaki kaysa sa maliit na pangkat ni David at dumating sa ilang ng Ziph. Hindi sinabi sa atin kung ano ang muling nag-udyok kay Saul. Nang huling maghiwalay ang dalawang lalaki, tila nagkasundo na sila kahit papaano (kab. 24). Marahil ay muling pinukaw ng masasamang tao ang galit ng hari (tingnan ang v. 19). Tiniktikan ni David ang kampo ni Saul, at sa gabi ay pumasok siya at ang kanyang pamangkin na si Abishai sa kampo at nakarating sa kinaroroonan ng natutulog na si Saul. Isang di-

pangkaraniwang mahimbing na tulog mula sa Panginoon ang nagpangyari nito. Nais ni Abishai na patayin ang hari sa isang mabilis na saksak, pero ipinagbawal ni David ang anumang ganoong gawa dahil, kahit masamang tao si Saul, siya ang pinahiran ng Panginoon. Pananagutan ng Panginoon ang pakikitungo sa kanya. Kinuha ni David ang sibat at ang banga ng tubig ni Saul at umalis (vv. 1-12).

Nang ligtas nang nasa labas ng kampo si David, nilakasan niya ang kanyang tinig at tinuya si Abner dahil sa kapabayaan nito sa pagbabantay sa hari. Ang ganoong kapabayaan ay karapat-dapat sa kamatayan. Ang banga at sibat na nasa kanya ay nagsasabi ng ikalawang pagkaligtas ni Saul mula sa kamatayan sa kamay ni David. Ang nakapagtataka pa rin kay David ay kung bakit walang pagod siyang hinahabol ni Saul gayong napatunayan na niyang wala siyang masamang balak sa hari. Kung ang Panginoon ang nag-udyok kay Saul laban kay David, mabibigyang-kasiyahan Siya ni David sa paghahain ng isang handog. Pero kung mga tao ang nag-udyok sa galit ni Saul, dapat silang sumpain dahil itinataboy nila si David palayo sa tanging santuario kung saan siya makasasamba sa Diyos. Ang pananalitang “Yumaon ka, maglingkod ka sa ibang mga dios” (v. 19b) ang sinasabi ng masasamang taong ito sa kanilang mga gawa kung hindi man sa kanilang mga salita. Hiniling ni David na huwag siyang mamatay “nang malayo sa harapan ng Panginoon” (v. 20 NASB) (ibig sabihin, sa ibang lupain). Hinahabol ni Saul ang isang pulgas gaya ng pangangaso sa isang pugo (vv. 13-20).

Tila nagsisi si Saul nang mapagtanto niyang muling iniligtas ni David ang kanyang buhay. Inamin niya na

mas matuwid si David kaysa sa kanya, sapagkat hinahangad niya ang buhay ni David nang walang dahilan, samantalang iniligtas ni David ang kanyang buhay, kahit maaari sana nitong patayin ang hari bilang pagtatanggol sa sarili. Sa isang huling pakiusap sa Panginoon na pansinin ang kanyang katuwiran, nagpatuloy si David sa kanyang lakad at bumalik si Saul sa kanyang lunsod (vv. 21-25).

Kabanata 27

Sa huli ay nakaapekto kay David ang bigat ng palagiang pagtakbo mula sa isang lugar patungo sa iba, isang hakbang lamang ang layo sa kamatayan. Sa kabila ng kahanga-hangang pag-iingat ng Panginoon sa kanya, umalog ang pananampalataya ni David. Nakalimutan niya na siya ang pinahirang hari ng Israel. Itatalaga ba siya ng Diyos bilang hari at saka hahayaang mapatay bago siya makapaghari? Ililigtas ba siya ng Diyos mula sa kamay ni Goliath para lamang ibigay siya sa kamay ni Saul? Hindi, pero may paraan ang mga kalagayan para baluktutin ang pananaw ng isang tao. Kadalasang tinatabunan ng kasalukuyang panganib ang mga pangako ng Diyos. Muling tumakas si David sa lupain ng mga Filisteo at lumapit kay Achish, hari ng Gath. Matagal na panahon na mula nang huli siyang narito, at malamang na alam ni Achish na siya ay isang takas. Magiliw siyang tinanggap ng paganong haring ito, dahil nakikita niya sa kanya ang isang magiting na mandirigma at kakampi laban sa Israel. Hindi tiyak na ito rin ang Achish na nakatagpo ni David sa 21:10, dahil ang Achish ay isang pangalang pang-hari sa mga Filisteo. Nang mabalitaan ni Saul na tumakas na si

David sa bansa, itinigil niya ang paghahanap dito (vv. 1-4).

Nang huling nasa Gath si David (kab. 21), naghinala sa kanya ang mga lingkod ni Achish at sinikap siyang ipapatay. Hindi ito nakalimutan ni David. Sa pagpapakita ng kababaang-loob, tumanggi siya ngayon na tumira sa punong lunsod at humingi ng sarili niyang lunsod. Ibinigay sa kanya ang Ziklag, isang lunsod na malapit sa hangganan ng Israel na orihinal na pag-aari ng Juda (Josh. 15:31). Sa loob ng kanyang 16 na buwang pananatili sa mga Filisteo, sinalakay ni David ang mga Gesureo, mga Gerzita at mga Amalekita (vv. 5-9). Ang mga taong ito ay mga paganong naninirahan sa Canaan na iniutos ng Diyos na lipulin (Exod. 17:14; Josh. 13:13; 1 Sam. 15:2,3). Kahit nasa pagkatapon, nakikipaglaban si David sa mga digmaan ng Panginoon. Isa itong kabalintunaan: Kaya niyang magtiwala sa Panginoon na ingatan siya para sa tagumpay laban sa mga kaaway ng Israel, pero hindi niya Siya mapagkatiwalaan para sa proteksyon mula kay Saul!

Kabanata 28

Ngayon ay naging napakahirap ng kalagayan ni David. Makikipagdigma ang mga Filisteo laban sa Israel, at inutusan si David ng hari na sumama sa kanila. Tila pumayag siya rito, kahit maaaring may dalawang kahulugan ang kanyang mga salita sa talatang 2 —“Malalaman mo kung ano ang magagawa ng iyong lingkod para tumulong sa iyo” o “Malalaman mo kung ano ang magagawa ng iyong lingkod para traydurin ka.” Pinili ni Achish ang unang kahulugan at ginawang personal na bantay si David (vv. 1,2). Nagtipon ang magkalabang hukbo sa hilagang-kanluran ng Israel sa

kapatagan ng Esdraelon (ang libis ng Armageddon). Nagkampo ang mga Filisteo sa Sunem, at ang Israel sa Gilboa. Nang walang makuhang anumang sagot si Saul mula sa Panginoon sa mga panaginip man o sa Urim o sa mga propeta, naghanap siya ng isang espiritista. Noon ay iniutos niyang patayin o ipatapon ang lahat ng espiritista sa Israel, ayon sa kautusan. Ngayon nang may matagpuang espiritista sa kalapit na bayan ng En-dor, nagbalatkayo si Saul at pumunta sa kanya para humingi ng payo mula sa mga patay (vv. 3-8).

Ang unang inalala ng espiritista ay ang sarili niyang kaligtasan. Ipinaalala niya sa kanyang panauhin ang utos ng hari laban sa mga espiritista. Kung paano nakapangako si Saul ng proteksyon sa pangalan ng Panginoon, na nag-utos ng kamatayan ng ganoong mga tao, o kung paano matitiyak ang kaligtasan ng espiritista sa pamamagitan ng isang sumpa sa Diyos na iyon, ay isang palaisipan.

Hindi nagkakasundo ang mga komentarista kung ano talaga ang sumunod na nangyari. Iniisip ng ilan na isang masamang espiritu ang nagpanggap na si Samuel, samantalang naniniwala ang iba na hindi inaasahang ginambala ng Diyos ang seance sa pagpapahintulot na lumitaw ang tunay na Samuel. Mas pinipili ang huli sa mga sumusunod na dahilan: Nagulat ang espiritista sa paglitaw ni Samuel sa halip na sa mga espiritung nakasanayan niyang pakitunguhan; malinaw na sinasabi ng teksto na si Samuel iyon; tumpak na inihula ng espiritu ang mangyayari kinabukasan.

Sinabi ni Saul kay Samuel kung bakit niya ito ipinatawag mula sa daigdig ng mga patay. Tiyak na tumagos nang malalim sa hari ang pagsaway ni Samuel sa talatang 16.

Inakala ba niyang matutulungan siya ni Samuel gayong nananatiling tahimik ang Diyos na pinaglilingkuran ni Samuel? Sa halip, pinatunayan ni Samuel ang pinakamalalim na takot ni Saul. Kukunin sa kanya ang kaharian at ibibigay kay David, gaya ng sinabi na sa kanya noon. Tatalunin ng mga Filisteo ang Israel kinabukasan, at si Saul at ang kanyang mga anak ay makakasama ni Samuel sa kamatayan (vv. 11-19). Hindi ito nangangahulugang pareho ang kanilang walang hanggang hantungan. Kung hahatulan natin sila ayon sa kanilang mga bunga, kailangan nating ipalagay na si Saul ay hindi mananampalataya samantalang si Jonathan ay isang taong may pananampalataya.

Ang lahat ng kasalanan ni Saul ay sasapit sa kanya bago dumating ang susunod na gabi. Nahirapan pa siyang mapilit na kumain ng kaunti bago umalis. Pinatay ang pinatabang guya, pero hindi para magdiwang. Nababalot ng malungkot na katahimikan, kinain ng taong hinatulan ang kanyang huling pagkain bago naglaho sa dilim ng gabi (vv. 20-25).

Kabanata 29

Habang nagtitipon ang mga Filisteo para sa labanan, sumama sa kanila si David at ang kanyang mga tauhan, nagmamartsa kasama ni Achish sa hulihan ng hanay. Matalinong tumutol ang ilan sa mga prinsipe ng mga Filisteo sa presensya ni David. Napagtanto nila na maaari silang balingan nito sa gitna ng labanan. Paano pa siya mas makikipagkasundo kay Haring Saul kundi sa pagdadala ng hanay ng mga ulo ng Filisteo? Hindi ba't siya ang pinuri bilang nakapatay ng mas maraming Filisteo kaysa kay Saul mismo (vv. 1-5)?

Makatwiran ang kanilang mga argumento, kaya inutusan ni Achish si David na bumalik sa Ziklag. Ang sagot ni David ay hindi karapat-dapat sa isang tao ng Diyos. Tumutol siya na dapat siyang payagang pumasok sa labanan laban sa “mga kaaway ng aking panginoon na hari”—kahit ang mga kaaway na ito ay sarili niyang bayan. Nagsinungaling na si David kay Achish noon (kab. 27), at ito ay malamang na isa pang pagtatangkang linlangin ang mga Filisteo. Kung, kahit mukhang hindi malamang, talagang balak niyang lumaban sa Israel, pinigilan ito ng Diyos at iniligtas siya sa kahihiyan ng pagpatay sa kapwa niya Israelita at sa pagpapalakas sa bisig ng mga Filisteo laban sa kanila. Hindi papayagan si David na gamitin ang tabak ni Goliath laban sa Israel (vv. 6-11).

Kabanata 30

Habang nagmamartsa si David pahilaga kasama ang mga hukbo ni Achish, sinalakay ng mga Amalekita ang Ziklag at binihag ang mga babae at mga bata. Kaya pagbalik ni David, ang natagpuan lamang niya ay ang umuusok na guho ng kanyang lunsod. Hatol ba ito ng Diyos sa kanya dahil sumama siya sa mga Filisteo? Kung gayon, ipinakita ni David ang kanyang malalim na pang-unawa sa pagkatao ng Diyos, sapagkat lumapit siya sa Kanya para sa kaaliwan nang ang lahat ng bagay at ang lahat ng tao ay laban sa kanya (vv. 1-6). Alam niyang walang ibang malalapitan para sa lakas sa ganoong nakapanlulumong krisis kundi ang Diyos na tungkol sa Kanya ay sinasabi, “Siya'y lumapa, at pagagalingin niya tayo; siya'y nanakit, at tatalian niya tayo” (Hos. 6:1).

Matapos sumangguni sa Panginoon, humabol si David sa mga Amalekita, tiyak sa tagumpay. Ang ikatlong bahagi

ng kanyang mga tauhan ay hindi na makapaglakbay pa lampas sa batis ng Besor dahil ubos na ang kanilang damdamin sa kanilang kawalan kamakailan at pagod na pagod ang katawan sa kanilang tatlong-araw na paglalakad patungong Ziklag. Iniwan sila ni David doon at tumungo sa timog kasama ang natitirang 400 lalaki, pagod pero patuloy na humahabol. Di nagtagal ay nakatagpo sila ng isang may sakit na Egipcio na iniwan ng kanyang among Amalekita para mamatay. Binigyan siya ng pagkain at tubig at di nagtagal ay nanumbalik ang kaunti niyang lakas. Kapalit ng ipinangakong kaligtasan, inakay niya si David sa kampo ng mga Amalekita (vv. 7-15).

Ang huling bagay na inaasahan ng mga lasing na Amalekita ay isang di-inaasahang panauhin sa kanilang pagdiriwang ng tagumpay. Sumunggab si David na parang leopardo sa mga nagsasaya at lubos na dinaig ang mas malaking hukbo. Apat na raang lalaki lamang ang nakatakas sa tabak. Napalaya nang walang sugat ang mga bihag na Hebreo at napakaraming samsam ang nakuha, lahat sa loob ng wala pang 24 na oras. Ibinigay kay David ang mga tupa at baka na nakuha sa mga Amalekita bilang kanyang bahagi; pero ang ilan sa kanyang mga tauhan ay ayaw ibahagi ang natitirang samsam sa kanilang mga kasamang naiwan sa Besor. Gumawa si David ng isang alituntunin na ang mga “naiwan sa daladalahan” ay magkakaroon ng kaparehong bahagi ng mga pumunta sa labanan (tingnan din ang Num. 31:27) (vv. 16-25). Hinati ni David ang kanyang samsam bilang mga regalo para sa iba't ibang kaibigan sa Juda. Ipinadala ang mga regalong ito sa mga lugar kung saan siya dating nagtatago. Ipinakita ng mga ito na pinagtagumpay siya ng Diyos

laban sa kanyang mga kaaway (vv. 26-31). Maaari ring sinusubukan niyang patatagin ang kanyang mga pakikipagkaibigan para makakuha ng suporta sa kanyang pakikibaka laban kay Saul, hindi niya alam na patay na si Saul noon.

Kabanata 31

Samantalang nagtamasa si David ng tagumpay sa labanan, pagkatalo naman ang sinapit ni Saul. Napaurong ang mga Israelita at napatay ang tatlong anak na lalaki ng hari. Si Saul mismo ay malubhang nasugatan ng mga mamamana. Habang naghihingalo siya sa Bundok Gilboa, nakiusap siya sa kanyang tagadala ng sandata na patayin siya, baka matagpuan siyang buhay ng mga Filisteo at pahirapan. Pero natakot ang lalaki na saktan ang hari, kaya kinitil ni Saul ang sarili niyang buhay. Di nagtagal ay ganoon din ang ginawa ng tagadala ng sandata (vv. 1-6). Lubos na nanlupaypay ang Israel, at umurong sila sa harap ng lumulusob na hukbo. Nang dumating ang mga Filisteo para hubaran ang mga patay at matagpuan si Saul at ang kanyang mga anak sa mga nabuwal, pinutol nila ang ulo ni Saul at ipinadala ito sa buong lupain nila. Ang kanyang katawan at ang mga katawan ng kanyang mga anak ay dinala sa Beth-shan at ibinitin sa isang pader. Nang mabalitaan ito ng mga lalaki ng Jabes-galaad, naglakad sila nang sampung milya para bawiin ang mga bangkay. Binigyan ng maayos na libing ang mga labi sa Jabes. Hindi nakalimutan ng mga lalaking ito kung paano sila iniligtas ni Saul mula sa mga Ammonita sa kanyang unang malaking labanan bilang hari (kab. 11) (vv. 7-13). Hindi karaniwang ginagawa ang pagsunog sa bangkay sa Israel. Marahil ay ginawa ito rito dahil labis

na nasira ang mga katawan. Isa pa, mapipigilan nito ang mga Filisteo sa posibilidad na lalo pang lapastanganin ang mga bangkay.

Ganap na ngayon ang hatol ng Diyos kay Saul (tingnan ang mga tala sa 1 Chrn. 10). Maraming beses sinikap ni Saul na isaayos na mapatay si David ng mga Filisteo, pero siya mismo ang sa huli ay nabuwal sa harap nila. Tinanggap ni David ang trono gaya ng itinakda ng Diyos. Tinanggap ni Saul ang makatarungang ganti sa kanyang mga gawa, ayon sa katarungan ng Panginoon na madalas pagkatiwalaan sa kanya ni David.

1 Bishop Hall, sinipi sa Spurgeon's Devotional Bible, p. 222.

2 George Williams, The Student's Commentary on the Holy Scriptures, p. 140.

3 Flavius Josephus, The Works of Flavius Josephus (Ant. vi 1:4), p. 178.

4 C. F. Keil and F. Delitzsch, Biblical Commentary on the Old Testament, The Books of Samuel, p. 68.

5 Matthew Henry, The Matthew Henry Commentary, p. 269.

6 Dr. Rendle Short, wala nang ibang makukuhang dokumentasyon.

7 George Williams, op. cit., p. 152.

8 Michael Griffiths, Take My Life, p. 128.

9 DeRothschild, wala nang ibang makukuhang dokumentasyon.

2 Samuel

Balangkas ng 2 Samuel

I. Ang Pag-angat ni David sa Kapangyarihan (1—10)

A. Panaghoy para kina Saul at Jonathan (1)

B. Pagpuputong sa kanya bilang hari ng Juda (2:1-7)

C. Alitan sa sambahayan ni Saul (2:8—4:12)

D. Pagpuputong sa kanya bilang hari ng buong Israel (5)

E. Dinala ang kaban sa Jerusalem (6)

F. Ang tipan ng Diyos kay David (7)

G. Pagkatalo ng mga kaaway ng Israel (8)

H. Habag na ipinakita kay Mephibosheth (9)

I. Iba pang mga pananakop (10)

II. Ang Pagkahulog ni David (11, 12)

A. Mga kasalanan laban kina Bathsheba at Uriah (11)

B. Pagtatapat sa Panginoon (12)

III. Ang mga Kaguluhan ni David (13—20)

A. Ang paggahasa ni Amnon kay Tamar (13:1-19)

B. Paghihiganti ni Absalom kay Amnon, at pagtakas ni Absalom (13:20-39)

C. Pagbabalik ni Absalom sa Jerusalem (14)

D. Paghihimagsik ni Absalom at pagtakas ni David (15—18)

E. Pagbabalik ni David mula sa pagkatapon (19)

F. Paghihimagsik ni Sheba at ang kanyang kamatayan (20)

IV. Mga Karagdagan (21—24)

A. Ang taggutom at ang pagwawakas nito (21)

B. Awit ng pasasalamat (22)

C. Ang magigiting na tauhan ni David (23)

D. Ang makasalanang pagbilang sa bayan (24)

Ang Ikalawang Samuel ay ang kuwento ng 40 taon ni David bilang hari ng bayan ng Diyos. Ang kanyang pag-angat sa kapangyarihan, ang kanyang mga kasalanan, at ang mga problemang sumunod ay bahagi lahat ng kuwento.

Kabanata 1

Itinala sa Unang Samuel kung paano inilayo ng Panginoon si David sa labanang ikinamatay nina Saul at Jonathan (1 Sam. 29). Sa halip, abala siya sa pakikipaglaban sa mga Amalecita, na sumalakay sa Ziklag (1 Sam. 30). Pagbalik niya sa Ziklag, may dumating na mensahero mula sa hilaga na may balita ng pagkamatay ni Saul. Punit ang damit ng mensahero at may lupa sa ulo—mga tanda ng pagdadalamhati. Ikinuwento niya kung paano niya natagpuan si Saul na sugatan at nakasandal sa kanyang sibat habang papalapit ang hukbo ng kaaway. Sinabi niyang hiniling sa kanya ni Saul, isang Amalecita, na siya na ang tumapos dito, at sinunod daw niya ang hiling ng hari. Ang salaysay na ito tungkol sa pagkamatay ni Saul ay malinaw na salungat sa nasa 1 Samuel 31, kung saan sinasabing nagpakamatay si Saul. Ang pinakamakatwirang paliwanag ay nagsinungaling ang

Amalecita. Akala niya ay matutuwa si David na makilala ang pumatay kay Saul at bibigyan siya ng malaking gantimpala. Sa halip, buong araw na nagdalamhati nang labis si David, at kinagabihan ay ipinag-utos niyang patayin ang Amalecita dahil pinatay nito ang pinahiran ng Panginoon (vv. 1-16).

Ang mga Amalecita ay matagal nang mahigpit na kaaway ng Israel (Exod. 17). Isa sa mga dahilan kung bakit nawala kay Saul ang kaharian ay dahil hindi niya lubusang isinagawa ang poot ng Panginoon sa kanila (1 Sam. 15).

May ilang Amalecita na kapapatay lamang nina David at ng kanyang mga tauhan dahil sa pagnanakaw nila sa Ziklag. Kaya nang dumating ang Amalecitang ito sa kampo at ipinahayag na pinatay niya si Saul, hindi nakapagtataka na tabak ang tinanggap niya at hindi gantimpala.

Tunay na tanda ng kadakilaan ni David na sa halip na magalak sa pagkamatay ni Saul, siya ay umiyak nang mapait. Gumawa rin siya ng isang nakaaantig na panaghoy na pinamagatang “Ang Busog.” (Ang talata 18 ay dapat basahin, gaya ng sa NASB, “at sinabi niya sa kanila na ituro sa mga anak ng Juda ang awit ng busog; narito, ito ay nakasulat sa aklat ni Jashar.” Hindi ito nangangahulugang nagpasimula siya ng mga aralin sa pagpana, gaya ng tila sinasabi ng KJV.) Ang aklat ni Jashar, o ang aklat ng Matuwid, ay malamang na isang koleksiyon ng mga tula tungkol sa mga dakilang tao ng bansang Israel (tingnan din ang Joshua 10:13). Sa pagkakaalam natin, wala na ito ngayon at tiyak na hindi bahagi ng kinasihang Kasulatan.

Ang tula sa mga talata 19-27 ay panaghoy sa pagkamatay nina Saul at Jonathan—ang kagandahan ng Israel. Sa paraang patula, nagbabababala ito na huwag ipaalam sa mga lungsod ng mga Filisteo ang pagkamatay ng hari at ng kanyang mga anak, baka sila magalak. Ang mga bundok ng Gilboa, kung saan namatay si Saul, ay pinasasapitan ng tagtuyot at pagkatigang. Doon itinapon ang kalasag ni Saul na hindi napahiran ng langis (v. 21 NASB); ibig sabihin, itinapon ito at hindi na nilangisan para sa labanan. Pinarangalan ang katapangan nina Saul at Jonathan (v. 22) at ang kanilang mga personal na kabutihan. Magkasama sila sa kamatayan gaya ng pagkakasama nila sa buhay (v. 23), ngunit hindi dapat ipilit na kasama rito ang kanilang walang-hanggang kahihinatnan. Ang mga nakinabang sa paghahari ni Saul ay pinapaiyak (v. 24). Nagtatapos ang tula sa isang mapagmahal na papuri kay Jonathan, ang matalik na kaibigan ni David.

Kabanata 2

Patay na si Saul at walang hari ang Israel, kaya humingi si David ng patnubay sa Panginoon at inutusan siyang pumunta sa Hebron, isa sa mga lungsod ng Juda. Doon siya pinahiran ng mga lalaki ng Juda bilang kanilang hari. Nang ibalita nila sa kanya kung paanong magiliw na inilibing ng mga lalaki ng Jabes-gilead si Saul, agad na nagpadala si David ng mensahe ng pasasalamat sa kanila at sa di-tuwirang paraan ay inanyayahan silang kilalanin siya bilang hari, gaya ng ginawa ng mga lalaki ng Juda (vv. 1-7).

Ngunit hindi lahat ng lipi ng Israel ay gustong kumilala kay David bilang kanilang hari. Si Abner, ang punong-kawal ng yumaong si Saul at tiyuhin din nito, ay kinuha

ang nag-iisang natitirang anak ni Saul, si Isboseth, at ipinahayag siyang hari. Sa loob ng 7½ taon, naghari si David sa nag-iisang lipi ng Juda, at Hebron ang kanyang kabisera. Gayunman, dalawang taon lamang sa mga taong iyon naghari si Isboseth sa iba pang 11 lipi (vv. 8-11). Maaaring inabot si Abner ng limang taon upang mapaatras ang mga Filisteo palabas ng Israel at maitatag si Isboseth sa trono ng kanyang ama.

Hindi kailanman ipinilit ni David ang kanyang karapatan sa trono. Hindi rin niya ginawa iyon ngayon. Sa halip, pinili niyang ipaubaya ang bagay na ito sa kamay ng Panginoon. Kung si Jehova ang nagpahid sa kanya bilang hari, si Jehova ang magpapasuko sa kanyang mga kaaway at magdadala sa kanya sa pag-aari ng kanyang kaharian. Gayundin, hinihintay ng Panginoong Jesus ang takdang panahon ng Ama upang maghari sa buong mundo. Hindi pa kinikilala ng lahat ng tao ang kanyang paghahari ngayon, ngunit may takdang araw na ang bawat tuhod ay luluhod at ang bawat dila ay magpapahayag na si Jesucristo ay Panginoon (Phil. 2:10,11).

Paglipas ng panahon, si Abner, ang kapitan ng hukbo ng Israel (ang 11 lipi), ay nakaharap si Joab, ang pinuno ng mga kawal ni David, sa Gibeon. Nakaupo sa magkabilang panig ng isang tangke ng tubig, nagpasya silang hayaang maglaban ang ilan sa kanilang mga tauhan upang malaman kung sino ang mas malakas sa digmaan. Nang imungkahi ni Abner na tumayo ang mga kabataang lalaki at magtagisan, hindi niya inasahang maglalaro lamang sila (v. 14). Isa itong tunay na labanan. Ang 12 Benjamita ay nakipaglaban sa 12 lalaki ng Juda, at nagpatayan sila. Dahil walang malinaw na nanalo, sumiklab ang malawakang labanan sa pagitan

ng iba pang mga tauhan, at ang mga tauhan ni Abner ay natalo at tumakas nang magulo (vv. 12-17).

Isa sa mga kapatid ni Joab, ang matulin na si Asahel, ay humabol kay Abner sa hangaring patayin siya. Sa simula ay sinikap ni Abner na kumbinsihin si Asahel na makuntento na lamang sa paghuli ng isang mas batang lalaki. Tila alam ni Abner na madali niyang mapapatay si Asahel, ngunit ayaw niya itong gawin dahil lalo lamang nitong gagalitin si Joab. Nang hindi pakinggan ni Asahel ang ikalawang pakiusap ni Abner na tumigil na sa paghabol sa kanya, hinarap siya ni Abner bilang pagtatanggol sa sarili at pinatay siya sa pamamagitan ng matulis na puluhan ng kanyang sibat (vv. 18-23).

Nagpatuloy sa paghabol si Joab at ang isa pa niyang kapatid na si Abisai hanggang sa marating nila ang burol ng Amma. Doon nakiusap si Abner kay Joab na itigil na ang walang saysay na digmaang sibil na ito. Ang sagot ni Joab (v. 27) ay maaaring unawain sa dalawang paraan. Una, maaaring ang ibig sabihin ay kung hindi naghamon si Abner (sa talata 14), umuwi sana nang payapa ang mga kabataang lalaki. O maaaring ang ibig sabihin, gaya ng sa NIV, ay kung hindi nanawagan si Abner ng tigil-putukan, patuloy sanang hahabulin ng mga kabataang lalaki ang kanilang mga kapatid hanggang umaga. Anuman ang kahulugan, pumayag si Joab na itigil ang labanan. Tumawid si Abner at ang kanyang mga tauhan patungong Mahanaim, sa silangang panig ng Ilog Jordan kung saan naroon ang kabisera ni Isboseth. Nawalan siya ng 360 tauhan. Si Joab at ang kanyang mga kawal ay bumalik sa Hebron, at 20 tauhan lamang ang nawala (vv. 24-32).

Kabanata 3

Sa loob ng 7½ taon ni David sa Hebron, lumakas ang kanyang kaharian at humina ang sambahayan ni Saul na pinamumunuan ni Isboseth. Lumaki rin ang pamilya ni David. Nang una siyang dumating sa Hebron, dalawa ang kanyang asawa, sina Ahinoam at Abigail. Salungat sa kalooban ng Diyos, nag-asawa pa siya ng apat—sina Maacah, Haggith, Abital, at Egla. Sa anim na asawang ito ay nagkaroon siya ng anim na anak na lalaki, at tatlo sa kanila ang magiging dahilan ng kanyang dalamhati—sina Amnon, Absalom, at Adonias (vv. 1-5). (Nagkaroon pa siya ng ibang mga anak na lalaki pagkatapos.)

Habang nagkukunwaring naglilingkod kay Isboseth, ang totoo ay pinalalakas ni Abner ang sarili niyang posisyon sa politika dahil nakita niyang lumilipat na kay David ang timbang ng kapangyarihan. Inakusahan ni Isboseth si Abner na sumiping kay Rizpa, isang babae (kerida) ni Saul, at malamang na inakala niyang tanda ito na gustong agawin ni Abner ang pamamahala sa 11 lipi. Kung nagkasala nga si Abner dito, hindi natin alam; mariin at walang-galang niya itong itinanggi, at ipinahayag niyang ililipat niya ang kanyang katapatan at ang sa mga lipi ng Israel kay David. Walang nagawa si Isboseth para pigilan ito (vv. 6-11). Ang “Ako ba'y ulo ng aso na sa Juda?” (v. 8 NASB) ay nangangahulugang “Ako ba ay isang walang-kuwenta at kasuklam-suklam na taksil na naging tapat sa Juda noon?” Nagpadala ngayon si Abner ng mga mensahero kay David, na nag-aalok na ibigay sa kanya ang Israel.

Bago pumayag si David sa alok ni Abner, hiniling niyang ibalik sa kanya si Michal, ang anak na babae ni Saul, sa pag-asang lalakas sa ganitong paraan ang kanyang

karapatan sa kaharian ni Saul. Mahinahong sumang-ayon si Isboseth at dinala si Michal kay David—sa labis na pighati ng kanyang asawang si Paltiel. Sa gayon ay lalong gumulo ang personal na buhay ni David, at isa pang madilim na kabanata ang naisulat sa kanyang talambuhay (vv. 12-16).

Pagkatapos ay pumunta si Abner sa lipi ni Benjamin at sa iba pang mga lipi na sumunod kay Isboseth at sinabi sa kanila na si David ang ipinangakong paraan ng Diyos upang iligtas sila mula sa pang-aapi ng mga Filisteo. Dahil tila mabuti ang kanilang tugon, dinalaw niya si David at sinabing handa siyang tipunin ang buong Israel sa isang malaking pagpapahayag ng katapatan (vv. 17-21).

Habang paalis si Abner kay David upang isagawa ang planong ito, bumalik si Joab sa bahay ng hari at nabalitaan ang mga nangyari sa araw na iyon. Matapos sawayin ang hari dahil sa kahangalang pagtanggap sa isang espiya, palihim siyang nagpadala ng mga kawal upang pabalikin si Abner. Pagbalik ni Abner sa Hebron, nagkunwari si Joab na gusto niyang makipag-usap nang sarilinan malapit sa pintuang-bayan, ngunit ang totoo niyang layunin ay patayin si Abner, at iyon nga ang ginawa niya sa pamamagitan ng pagsaksak sa kanya sa tiyan, sa gayon ay ipinaghiganti ang pagkamatay ng kanyang kapatid na si Asahel at inalis ang isang posibleng karibal sa pagiging punong-kawal (vv. 22-30). Tila walang pakialam si Joab na ang Hebron ay isang lungsod-kanlungan, kung saan may karapatan man lamang si Abner sa isang paglilitis (Num. 35:22-25). Ang pananalitang “isang tumutungkod sa tungkod” (v. 29 KJV) ay maaaring mangahulugang isang lumpo. Sa NASB ito ay isinalin na “isang humahawak ng

panulid” (ibig sabihin, isang lalaking parang babae). Gayundin ang salin ng RSV na “isang may hawak na suliran,” na nangangahulugang hindi angkop sa digmaan o mabibigat na gawain.

Nagpahayag si David ng isang malaking panahon ng pagluluksa para kay Abner ngunit wala siyang ginawang hakbang laban kay Joab sa pagpatay nito. Ikinalungkot ng hari na namatay si Abner sa ganoong kahiya-hiyang paraan, sapagkat ang kanyang tapang at lakas ay karapat-dapat sa isang mas marangal na kamatayan. Ang kaisipan sa talata 33 ay maaaring, “Namatay ba si Abner na gaya ng isang walang-karanasang hangal, na hindi marunong ipagtanggol ang sarili?” At ang inaasahang sagot ay “Hindi, naging biktima siya ng isang mapanlinlang at masamang balak.”1 Nalaman ng bayan sa kalungkutan ng hari na kumilos si Joab nang mag-isa. Sa katunayan, hayagang ipinakita ni David ang kanyang pagkayamot sa kalupitan ng mga anak ni Sarvia (sina Joab at Abisai) at hiniling sa Panginoon na parusahan sila (vv. 31-39). Sa kabanatang ito ay nakita natin ang Diyos na ginagamit ang kasalanan at pakana ng mga tao upang ibigay kay David ang nagkakaisang kaharian. Maging ang galit ng tao ay ginagawa niyang dahilan ng papuri sa kanya (Psa. 76:10).

Kabanata 4

Lalo pang humina ang kaharian ni Isboseth dahil sa pagkamatay ni Abner. Nang mawala sa hukbo ang malakas nitong pinuno, dalawang rebelde ang bumangon—sina Baana at Recab—at pinaslang ang hari. Nagawa nila ito sa pamamagitan ng pagpasok sa bahay habang natutulog si Isboseth sa tanghali. Nagkunwari silang dumating upang kumuha ng trigo (vv. 1-7). Ang

RSV sa talata 6, batay sa Septuagint, ay nagsasabing, “At narito, ang bantay-pinto ng bahay ay naglilinis ng trigo, ngunit inantok siya at nakatulog; kaya palihim na nakapasok si Recab at si Baana na kanyang kapatid.”

Dahil dito, iisang lalaking tagapagmana na lamang ang natira sa trono ni Saul, isang lumpong binata na nagngangalang Mephibosheth.

Dinala nina Baana at Recab ang ulo ni Isboseth kay David sa pag-asang makuha ang kanyang pabor. Sinikap ng masasamang taong ito na ipahiwatig na ang Panginoon ang nag-udyok sa kanilang ginawa (v. 8), ngunit higit na alam ni David ang totoo. Hindi aakayin ng Diyos ang mga tao na labagin ang kanyang kautusan para lamang iluklok ang kanyang hari. Kayang-kaya ng Diyos na tuparin ang kanyang mga pangako kay David nang hindi humihingi ng tulong sa mga mamamatay-tao. Sinabi ni David sa kanila na mas malaki ang kanilang kasalanan kaysa sa nag-angking pumatay kay Saul, at iniutos na patayin sila agad. Ang kanilang mga bangkay ay inilantad sa kahihiyan sa harap ng publiko, samantalang ang ulo ni Isboseth ay marangal na inilibing sa libingan ni Abner (vv. 8-12).

Kabanata 5

Sa mga salita ng katapatan at pagsunod, ang 11 lipi ng Israel ay sumama na ngayon sa Juda sa pagkilala kay David bilang tunay na hari. Ang mga dumating ay nakatala sa 1 Chronicles 12:23-40. Sa gayon nagsimula ang paghahari sa nagkakaisang bansa na tatagal nang 33 taon. Sa kabuuan, 40 taon ang paghahari ni David (vv. 1-5).

Itinala sa talata 3 ang ikatlong pagpapahid kay David. Una siyang pinahiran ng propetang si Samuel (1 Sam. 16:13). Pagkatapos ay pinahiran siya bilang hari ng sambahayan ni Juda sa Hebron (2:4). Ngayon, sa wakas, kinilala siya ng buong bansa bilang tunay na hari.

Isa sa mga unang hakbang-militar ni David ay ang pagsakop sa muog sa Bundok ng Sion mula sa mga Jebuseo. Inakala ng mga paganong mandirigmang ito na hindi matatalo ang kanilang lungsod kaya kahit ang mga pilay at bulag ay kayang ipagtanggol ito. Nakita ni David ang isang kahinaan sa daluyan ng tubig ng lungsod; inutusan niya ang kanyang mga tauhan na umakyat sa isang daluyan ng tubig sa ilalim ng lupa na ginagamit ng mga Jebuseo upang magdala ng tubig sa lungsod mula sa isang bukal sa ibaba. Nagtagumpay ang estratehiya, at ang Jebus ay naging Jerusalem, ang kabisera ng bansang Israel (vv. 6-10 NASB). Ang huling bahagi ng talata 8 ay tumutukoy pabalik sa panunuya ng mga Jebuseo sa talata 6, na naging karaniwang kasabihan pagkatapos. Ang Millo (v. 9) ay bahagi ng mga kuta ng sinaunang lungsod. (Ipinapakita ng kahalintulad na salaysay sa 1 Chronicles 11 na si Joab ang nanguna sa matagumpay na pagsalakay sa lungsod, at sa gayon ay natiyak ang kanyang puwesto bilang punong-kawal ng hukbo ni David.)

Ang Hentil na hari ng Tiro, si Hiram, ay nagpadala ng mga materyales at manggagawa upang magtayo ng palasyo para kay David sa Jerusalem. Kumuha pa si David ng mas maraming asawa at kerida habang nasa Jerusalem, na paglabag sa Deuteronomy 17:17, at nagkaroon pa siya ng mga anak na lalaki at babae (vv. 11-16). Ang maharlikang angkan ng Mesiyas ay sinusundan sa pamamagitan ni Solomon (v. 14). May

dalawa pang listahan ng mga anak na ipinanganak kay David sa Jerusalem (1 Chrn. 3:5-8; 14:3-7), na may maliliit na pagkakaiba (karamihan ay sa baybay) sa tatlong listahan.

Nabahala sa balita ng pagkakaisa ng Israel at ng malakas nitong pamahalaan, nagpasya ang mga Filisteo na sumalakay. Tinipon nila ang kanilang hukbo sa libis ng Rephaim, sa timog ng Jerusalem. Dahil tiniyak ng Panginoon ang tagumpay, sinalakay ni David ang kaaway at tinalo sila. Tinawag niya ang lugar na Baal-perazim, na nangangahulugang “ang panginoon ng pagbubukas” (NASB marg.). Doon binutas ng Panginoon ang hanay ng kaaway (vv. 17-21). Ang mga diyus-diyosang iniwan ng mga Filisteo ay kinuha ni David (v. 21) at sinunog (1 Chrn. 14:12) upang hindi maging katitisuran sa mga susunod na salinlahi.

Pagkaraan ng ilang panahon, bumalik ang mga Filisteo sa parehong libis at muling binantaan ang Israel. Sa pagkakataong ito, sinabi ng Panginoon kay David na umikot sa likuran ng hukbo ng kaaway, sa tapat ng ilang puno ng balsamo (hindi “moras” gaya ng sa KJV). Kapag narinig niya ang tunog ng pagmamartsa sa mga dulo ng mga puno, malalaman niyang ang Panginoon ay nagmamartsa laban sa mga Filisteo. Ang naging resulta ay nilipol ni David ang kaaway mula Geba hanggang Gezer (vv. 22-25). (Ang Geba ay maaaring tumukoy sa Gibeon—1 Chrn. 14:16.) Pansinin na hindi inakala ni David na ang patnubay ng Diyos sa isang labanan (v. 19) ay siya ring patnubay sa susunod (v. 23). Kailangan nating laging hanapin ang kalooban ng Diyos sa lahat ng bagay.

Kabanata 6

Ang mga pangyayari sa kabanata 6 ay hindi naganap kaagad pagkatapos ng mga nakatala sa kabanata 5. Hindi laging sumusunod ang Ikalawang Samuel sa mahigpit na pagkakasunod-sunod ng panahon.

Ang huling pagkakataong nabasa natin ang tungkol sa kaban ng Diyos ay sa 1 Samuel 7:1,2; ibinalik ito ng mga Filisteo at inilagay sa bahay ni Abinadab sa Kiriath-jearim. Maraming taon ang lumipas. Pagkatapos ay nagpasya si David na dalhin ito sa Jerusalem, upang ang lungsod ay maging kabisera hindi lamang sa politika kundi pati sa pananampalataya. Kaya nagsama siya ng 30,000 lalaki ng Israel patungong Baale-juda (na siya ring Kiriath-jearim) upang kunin ito. Itinuro ng Diyos na ang kaban ay dapat buhatin sa pamamagitan ng mga pasanan, na nakapatong sa balikat ng mga Coatita (Num. 7:9). Sa halip, gumawa si David ng isang bagong kariton at may malaking pagsasaya na dinala ang kaban sa giikan ni Nachon (tinatawag na Chidon sa 1 Chrn. 13:9). Doon natisod ang mga baka, at nanganib na mahulog ang kaban mula sa kariton. Kaya hinawakan ni Uzza, isang anak ni Abinadab, ang kaban upang pigilan ito. Dahil ipinagbabawal kahit sa mga saserdote na hawakan ang kaban (Num. 4:15), agad na pinatay ng Panginoon si Uzza (vv. 1-7). Nagreklamo si David sa Panginoon laban sa mabigat na hatol na ito at pansamantalang itinigil ang kanyang planong dalhin ang kaban sa lungsod. Sa halip, ipinalagay niya ito sa bahay ni Obed-edom, na malamang ay malapit sa Jerusalem (vv. 8-11).

Madalas itanong kung bakit pinarusahan ng Diyos si Uzza sa paghawak sa kaban samantalang madalas itong

hawakan ng mga Filisteo nang hindi sila nalilipol. Ang sagot ay tila ganito: “kung gaano kalapit ang isang tao sa Diyos, gayon kabigat at kabilis siyang hahatulan sa anumang kasamaan.” “Ang paghatol ay dapat magsimula sa bahay ng Diyos.”

“Masyado bang mabigat ang ginawa ng Diyos? Malakas ang loob nating husgahan ang Diyos dahil kulang tayo sa pagkaunawa sa kanyang kahanga-hangang kabanalan at kadakilaan. Ang Kaban ang pinakamalapit sa isang nakikitang larawan ng Diyos mismo na makikita ng tao hanggang sa dumating si Jesus. Binalewala ito ni Uzza. Ang kanyang kamatayan ay naging pangmatagalang aral sa mga Israelita na seryosohin ang kaluwalhatian ng kanilang Diyos. Ipinapakita ba ng ating pananalita at mga gawa na totoo sa atin ang ating dalangin na ‘Sambahin nawa ang pangalan mo’?”2

Lubos na pinagpala ng Panginoon ang sambahayan ni Obed-edom sa loob ng tatlong buwang nasa bahay niya ang kaban. Nang mabalitaan ito, nagpasya si David na dalhin ang kaban sa Jerusalem. Sinasabi sa atin ng salaysay sa 1 Chronicles 15:13-15 na sa tatlong buwang iyon ay sinaliksik ni David ang Kasulatan upang malaman kung paano dapat dalhin ang kaban. Hindi na ginamit ang bagong kariton, at binuhat ng mga Levita ang kaban sa kanilang balikat. Matapos maingat na humakbang nang anim na hakbang ang mga tagabuhat upang matiyak na hindi na nagagalit ang Panginoon, naghandog si David ng isang baka at isang pinatabang hayop. Pagkatapos, na may pagsasayaw sa mga lansangan, dinala ang kaban sa isang pansamantalang tolda sa lungsod ni David. (Malamang na isinulat ang Psalm 68 sa panahong ito.) Ang hari mismo ay labis na nagalak kaya sumayaw siya sa tuwa. Ang kanyang

asawang si Michal ay dumungaw sa bintana at nakita siyang nakasuot ng epod, na kumikilos sa paraang itinuring niyang hindi nararapat sa isang hari. Pag-uwi niya, maling inakusahan siya ni Michal na sumayaw nang malaswa sa harap ng publiko. (Ang salitang "naghubad" sa talata 20 ay dapat unawain sa liwanag ng talata 14; nakasuot si David ng linong epod sa halip na ng karaniwan niyang maharlikang kasuotan.) Sumagot siya na ang kanyang pagsasayaw ay pagpapahayag ng kanyang kagalakan sa Panginoon at ipinahiwatig na hindi niya balak pigilan ang kanyang sigla para sa mga bagay ng Diyos. Hahayaan pa niyang lalo siyang hamakin ng mga tao, at magpapakababa siya sa sarili niyang paningin, ngunit pararangalan siya ng mga "aliping babae" na binanggit ni Michal (v. 22 NIV). Dahil sa kanyang mapamintas na ugali, dinanas ni Michal ang kahihiyan ng hindi pagkakaroon ng anak hanggang sa araw ng kanyang kamatayan (vv. 12-23). Ito ay isang kailangang paalala na ang mapamintas na espiritu ay nagbubunga ng pagkabaog.

Kabanata 7

Nadama ni David na hindi angkop na siya ay nakatira sa isang magandang bahay samantalang ang kaban ng Diyos ay nasa isang tolda lamang. Kaya ipinaalam niya sa propetang si Nathan ang kanyang hangaring magtayo ng templo para sa kaban. Sa simula ay sumang-ayon si Nathan, tila dahil kumilos siya nang hindi sumasangguni sa Panginoon (vv. 1-5). Pagkatapos ay dumating sa kanya ang salita ng Panginoon, na nagsasabing hindi papayagan si David na magtayo ng templo para kay Jehova.

Ipinaalala ng Panginoon kay Nathan na siya ay nanahan sa isang tabernakulo (tolda) mula pa nang lumabas sila sa Ehipto. Angkop ang tolda sa bayang Israel habang sila ay palipat-lipat. Hindi pa dumarating ang panahon para sa isang permanenteng templo (vv. 6-11). Pagkatapos ay inihayag ng Panginoon kay Nathan ang isang walang-kondisyong tipan na gagawin niya kay David. Ipinangako ng tipang ito na magkakaroon si David ng isang anak (si Solomon) na magtatayo ng templo; na ang trono ng anak na ito ay itatatag magpakailanman; na kapag siya ay nagkasala, itutuwid siya ng Diyos, ngunit hindi mawawala ang kanyang kagandahang-loob (vv. 12-15). Ipinangako pa nito na ang trono ni David ay mananatili magpakailanman, at ang sarili niyang mga inapo ang uupo sa trono (v. 16). Naputol ang dinastiya ni David mula pa nang pagkabihag sa Babilonia, ngunit ito ay ibabalik kapag bumalik si Cristo, ang binhi ni David, upang maghari sa buong lupa.

“Nais ni David na magtayo ng templo para sa Diyos, ngunit kay Solomon ibinigay ang pribilehiyo. Walang alinlangan na ang uri ng gawain ni David para sa Diyos sa buong buhay niya ay pakikipaglaban, hindi pagtatayo. Ngunit sa pamamagitan mismo ng pakikipaglabang ito ay inihahanda niya ang daan para sa iba na maglatag ng pundasyon ng bahay-sambahang iyon na labis na ninais ng kanyang puso na itayo. Nang matapos ang mga digmaan, itinayo ni Solomon ang templo mula sa mga materyales na inihanda ni David. Si David ay larawan ni Cristo sa kanyang paghihirap at tagumpay laban sa dakilang kaaway. Si Solomon ay larawan ni Cristo sa kanyang kaluwalhatian matapos ang paghihirap at mga labanan. Ang iglesya, na siyang tunay na templo ng

Diyos, na si Cristo ang pangulong batong panulok, ay mahahayag sa huling araw. Ngayon, sa mga araw ng paghihirap at pakikipaglaban ng iglesya, inihahanda ang mga materyales para sa maluwalhating gusaling ito para sa Diyos.”3

Lubhang naantig sa tipan ng biyaya ng Diyos, pumasok si David sa pansamantalang tolda at inialay ang panalangin ng pasasalamat na nakatala sa mga talata 18-29. Dito, “namangha siya sa nakaraan, sa pagpili ng Diyos sa isang hamak ang pamilya at hamak ang pagkatao; namangha siya sa kasalukuyan: Paano mo ako nadala hanggang dito? at lalo pa siyang namangha sa hinaharap, sa paglalaan para sa katatagan ng kanyang sambahayan sa lahat ng panahong darating.”4 Ang “At ito ang kaugalian (‘kautusan’ sa margin) ng tao, O Panginoong Diyos” (v. 19b NASB) ay nangangahulugang pinakitunguhan ng Diyos si David nang may parehong pag-ibig at pagpapakumbaba na iniutos niyang ipakita ng mga tao sa isa't isa.

Kabanata 8

Ang patakaran ni David bilang hari ay alisin sa kaharian ang mga paganong naninirahan na naghimagsik laban sa kanyang pamamahala. Ang patakarang ito ay nagbunga ng paglawak ng teritoryo ng Israel.

Halimbawa, tinalo niya ang mga Filisteo at sinakop ang “pangunahing lungsod” (Metheg-amma, KJV)—ibig sabihin, ang Gath (1 Chrn. 18:1). Minsan siyang nagkunwaring baliw sa Gath (1 Sam. 21:10-15); ngayon ay maglilingkod siya roon bilang hari. Sinakop din niya ang mga Moabita at gumamit ng panukat na lubid upang piliin ang dalawang-katlo na papatayin. Tiyak na nagtaksil ang Moab sa Israel.

Ang sumunod na tagumpay ni David ay sa lugar ng Siria. Tinalo niya si Hadadezer, hari ng isang bansang tinatawag na Soba, sa pagitan ng Hamath at Damasco, at nabihag ang 1700 mangangabayo at 20,000 kawal na naglalakad, at pinilay ang karamihan sa mga kabayo ng karuwahe. Ibig sabihin, pinutol ang isang litid sa binti, kaya hindi na magagamit sa digmaan ang mga hayop. Nang dumating ang mga taga-Siria ng Damasco upang tulungan si Hadadezer, nilipol ni David ang 22,000 sa kanila at ginawang sakop niya ang mga taga-Siria. Pagkatapos ay bumalik si David sa Jerusalem na may dalang maraming ginto at tanso na nasamsam niya kay Hadadezer (vv. 3-8).

Binati ng karatig na hari ng Hamath si David sa kanyang tagumpay-militar laban kay Hadadezer at nagpadala ng mga regalong ginto, pilak, at tanso. Ang mahahalagang metal na ito, kasama ang lahat ng iba pang pilak at gintong nakuha ni David sa kanyang mga digmaan, ay itinalaga sa Panginoon at ginamit pagkatapos sa templo (vv. 9-12).

May kaunting kalituhan kapag inihambing natin ang kabanatang ito sa 1 Chronicles 18. Sinasabi ng talata 4 na 1700 mangangabayo ang nabihag samantalang sinasabi ng 1 Chronicles 18:4 na 7000 mangangabayo ang nakuha. Ang bilang sa 2 Samuel ay maaaring mula sa isang labanan, samantalang ang bilang sa 1 Chronicles ay maaaring kabuuan ng nakuha sa buong digmaan. O maaaring pagkakamali lamang ito ng isang tagakopya. Isa pang tila suliranin ay matatagpuan sa talata 13. Sinasabi nitong pinatay ni David ang 18,000 taga-Siria sa Libis ng Asin. Ngunit sinasabi ng 1 Chronicles 18:12 na pinatay ni Abisai ang 18,000

Edomita sa Libis ng Asin. Sa ilang manuskritong Hebreo, “mga Edomita” ang makikita sa 2 Samuel 8:13.

Sa gayon ay lubhang lumawak ang kaharian at kapangyarihan ni David, at namahala siya nang may katarungan at katuwiran. Ang ilan sa kanyang mga pangunahing opisyal ay nakatala sa mga talata 16-18: si Joab—punong-kawal ng hukbo; si Josaphat—tagapagtala; sina Sadoc at Ahimelec (ang totoo, si Abiathar—tingnan sa ibaba)—mga saserdote; si Seraias—eskriba o kalihim (NASB); si Benaias—namamahala sa mga bantay ni David; ang mga anak ni David—mga pangunahing pinuno o tagapayo ng hari (NIV).

May suliranin sa teksto sa talata 17. Doon at sa 1 Chronicles 18:16 at 24:6 si Ahimelec ay nakatalang anak ni Abiathar, ngunit sa 1 Samuel 22:20 sinasabing si Abiathar ang anak ni Ahimelec. Ang pinakasimpleng paliwanag ay na sa mga talatang nagsasabing si Ahimelec ay anak ni Abiathar, maaaring napagpalit ng isang tagakopya ang mga pangalan. Si Abiathar at hindi si Ahimelec ang kapanahon ni Sadoc (hal., 20:25).

Nang patayin ni Saul si Ahimelec at ang kanyang mga anak sa Nob, si Abiathar lamang ang nakaligtas. Naglingkod siya kay David bilang saserdote samantalang hinirang ni Saul si Sadoc bilang kanyang dakilang saserdote. Nang maging hari si David, hinirang niya si Abiathar bilang dakilang saserdote ngunit hindi niya inalis si Sadoc.

Kabanata 9

Naalala ni David ang kanyang tipan kay Jonathan (1 Sam. 20:14-17) at naghanap siya ng pagkakataon upang tuparin ito. Iniulat ni Siba, isang lingkod ng yumaong

haring si Saul, na may isang lumpong anak si Jonathan na nakatira sa Lo-debar, sa silangang panig ng Ilog Jordan. Ipinatawag siya ni David sa Jerusalem, iniutos na ibalik sa kanya ang ari-arian ng pamilya, at isinaayos na siya ay kumain sa hapag ng hari. Si Siba at ang kanyang mga anak ay itinalagang maglingkod kay Mephibosheth (vv. 1-13).

Si Mephibosheth ay larawan ng isang hindi pa nagbabagong-loob na kaluluwang naninirahan sa isang tigang na lupain (ang Lo-debar ay nangangahulugang "walang pastulan") at ipinagbili sa ilalim ng kasalanan (ang Machir ay nangangahulugang "ipinagbili") (v. 4). Isa siyang itinakwil mula sa bumagsak na sambahayan ni Saul. Hindi siya makalapit sa hari upang humingi ng awa, dahil pilay ang dalawa niyang paa. Ngunit hinanap siya ng mapagbiyayang hari upang pagpalain siya. Nang matagpuan, binigyan si Mephibosheth ng malaking kayamanan at lugar ng pakikisama sa hapag ng hari. Malinaw ang pagkakahawig nito sa kaligtasan. Gaya ni Mephibosheth, wala tayong magawa (hindi makalapit sa Diyos); wala nang pag-asa ang ating kalagayan (bilang bahagi ng isang bumagsak na lahi). Ngunit sa biyaya ay naging tagatanggap tayo ng pabor ng Diyos. Itinaas tayo sa isang lugar sa pamilya ng Diyos at ginawang kapwa tagapagmana ni Cristo.

Pag-ibig na kahanga-hanga, makadiyos,
Hinihingi ang puso ko, buhay ko, aking lahat!
—Isaac Watts

Kabanata 10

Tila minsang gumawa ng kabutihan kay David si Nahas, ang hari ng mga Ammonita. Ito rin ang Nahas na tinalo ni Saul sa simula ng kanyang paghahari (1 Sam. 11).

Maaaring tinulungan ni Nahas si David noong siya ay pugante, dahil si Saul ang kanilang karaniwang kaaway noon. Ngayon ay nais ni David na suklian ang katapatang iyon, kaya nagpadala siya ng mga mensahero kay Hanun, ang anak ni Nahas, na pinutungang hari nang mamatay ang kanyang ama. Pinaghinalaan ng mga prinsipe ng Ammon na mga espiya ang mga tauhan ni David, kaya iniutos ni Hanun na sila ay insultuhin at hiyain. Nagalit si David nang makita ang kanyang mga hinamak na mensahero (vv. 1-5). Nang malaman ito ng mga Ammonita, naghanda sila ng digmaan laban sa Israel sa pamamagitan ng pag-upa sa mga taga-Siria mula sa hilaga (tingnan ang 1 Chrn. 19). Kaya ang mga tauhan ni David, sa pamumuno ni Joab, ay humarap sa dalawang hukbo—ang mga taga-Siria at ang mga Ammonita (vv. 6-8).

Ibinigay ni John Haley ang sumusunod na paliwanag sa tila hindi pagtutugma ng talata 6 at ng 1 Chronicles 19:6,7: “Ang Bethrehob ay isa sa maliliit na kaharian ng Mesopotamia, gayundin ang Maacah, Soba, at Tob na maliliit na kaharian ng Siria. Kaya nagtutugma ang mga pangalan at bilang gaya ng sumusunod:5

2 Samuel | 1 Chronicles
Mga taga-Siria ng Beth-rehob at Soba 20,000 | Mga taga-Siria mula sa Soba, atbp. 32,000
Mga taga-Siria ng Tob 12,000 | Mga taga-Siria ng Maacah (hindi binanggit ang bilang) 1,000
Mga taga-Siria ng Maacah 1,000 |
33,000 | 33,000

Hinati ni Joab ang kanyang mga tauhan sa dalawang pangkat. Siya mismo ang nanguna sa mga piling kawal ng Israel sa pagsalakay laban sa mga taga-Siria. Ang

kanyang kapatid na si Abisai ang nanguna sa natitirang mga Israelita laban sa Ammon. Nagkasundo ang dalawang heneral na magpapadala ng tulong kung manganganib ang isa. Tumakas ang mga taga-Siria nang sumalakay si Joab at ang kanyang mga tauhan sa kapatagan. Pagkatapos ay umatras ang natakot na mga Ammonita sa kanilang lungsod (malamang ay Rabba) (vv. 9-14).

Hindi nagtagal ay muling inayos ng mga taga-Siria ang kanilang hukbo at humingi ng tulong sa iba pang mga estado ng Siria. Nagmartsa sila hanggang Helam, sa silangan ng Jordan (hindi alam ang eksaktong lokasyon), kung saan sila sinalubong at tinalo ng hukbo ni David. Nilipol ng mga Israelita ang 700 nagpapatakbo ng karuwahe (NASB) at 40,000 mangangabayo. (Sa 1 Chronicles 19:18, ang nasawi ay sinasabing 7000 nagpapatakbo ng karuwahe [NASB] at 40,000 kawal na naglalakad. Iminumungkahi ni Williams na may isang brigada ng kabalyerya na 40,000 tauhan na may 700 magagaang karuwahe, at isang brigada ng mga kawal na naglalakad na 40,000 na may 7000 mabibigat na karuwahe.)6 Dahil sa labanang ito ay nakumbinsi ang mga taga-Siria sa kapangyarihan ni David, kaya nakipagpayapaan sila sa Israel at tumanggi nang tulungan pa ang mga Ammonita (vv. 15-19).

Kabanata 11

Sa halip na makipagdigma laban sa mga Ammonita sa tagsibol ng taon, ipinadala ni David si Joab laban sa kanila samantalang siya mismo ay nanatiling walang ginagawa sa bahay. Ang mga panahon ng katamaran ay kadalasang panahon ng pinakamatinding tukso. Isang gabi ay tumanaw siya mula sa bubungan ng kanyang

palasyo at nakita ang isang magandang babaeng naliligo. Sa pagtatanong ay nalaman niyang siya si Bathsheba, ang asawa ni Uriah, isa sa magigiting na mandirigma ni David. Ipinatawag siya ni David at nangalunya siya sa kanya. Nilinis ng babae ang sarili mula sa kanyang karumihang ayon sa seremonya, at bumalik sa sarili niyang bahay. Nang malaman niyang buntis siya, ipinadala niya ang balita kay David (vv. 1-5).

Pagkatapos ay nagbalak ang hari na itago ang kanyang kasalanan. Una, pinabalik niya si Uriah mula sa digmaan, na nagkukunwaring gusto niyang malaman ang kalagayan ni Joab at ng hukbo. Matapos sagutin ni Uriah ang kanyang mga tanong, sinabihan siya ni David na umuwi, sa pag-asang sisipingan niya si Bathsheba. Sa gayon, kapag ipinanganak ang sanggol, iisipin ni Uriah na sarili niyang anak iyon. Ngunit sinira ni Uriah ang mga plano ni David. Sa halip na umuwi, natulog siya sa pintuan ng bahay ng hari; hindi niya madama na maaari siyang magpasarap sa ginhawa ng tahanan habang nakikipagdigma ang kanyang bansa. Ang katapatan at pagkamatapat ni Uriah ay lubhang kaiba sa kataksilan ng hari (vv. 6-13).

Pagkatapos ay bumaba si David sa kanyang pinakamasamang gawain. Inutusan niya si Uriah na magdala ng sulat kay Joab—isang sulat na naglalaman ng hatol na kamatayan kay Uriah. Iniutos ng hari kay Joab na ilagay si Uriah sa unahan ng labanan, kung saan tiyak ang kamatayan. Sa gayon ay hindi na buhay si Uriah upang itatwa ang sanggol na ipanganganak. Pinatakbo ni Joab ang labanan sa paraang tiyak na mapapatay si Uriah. Inutusan niya ang kanyang mga tauhan na lumapit mismo sa mga pader ng lungsod, kung saan madali silang tatamaan ng mga Ammonitang

nasa pader. Kahangalan ito kung militar ang pag-uusapan, ngunit nagtagumpay itong maalis si Uriah pati na ang marami pang tapat na Israelita.

Nang magpadala si Joab ng balita kay David, alam niyang magagalit ang hari sa pagkatalong ito. Sasabihin ni David, “Bakit kayo lumapit nang husto sa lungsod? Hindi ba ninyo naalala kung paano napatay si Abimelec, ang anak ni Gideon (Jerubbeseth), nang gawin niya ang mismong bagay na ito?” (tingnan ang Judg. 9:50-55.) Kaya tinuruan ni Joab ang mensahero na unahan ang galit ng hari sa pamamagitan ng pagdaragdag ng, “Patay na rin si Uriah.” Sa gayon ay malilimutan ni David ang pagkatalo sa araw na iyon (vv. 14-21).

Nag-ulat ang mensahero kay David ayon sa bilin. Pagkatapos ay pinagdala siya ng mensahe pabalik kay Joab, na nagsasabing hindi maiiwasan ang mga pagkatalo sa digmaan at hindi dapat ikalungkot ang pagkamatay ni Uriah dahil sa digmaan ay pumapatay ang tabak nang walang pinipili. Sa gayon ay mapagkunwaring sinikap ni David na itago ang kanyang malalim na pagkakasala “sa pamamagitan ng isang pananalitang sumusuko sa kapalaran tungkol sa hindi maiiwasan at pabagu-bagong kamatayan” (vv. 22-25).

Pagkatapos ng karaniwang panahon ng pagluluksa, ipinatawag ni David si Bathsheba upang maging asawa niya. Pagkaraan ng ilang panahon, ipinanganak ang sanggol (vv. 26,27). “Ang pag-uulat ng Kasulatan sa pangyayaring ito sa buhay ni David ay tanda ng katapatan nito. Ibinibigay nito sa atin ang tapat at buong larawan ng bayan ng Diyos kung ano talaga sila, kasama ang lahat ng kanilang kapintasan.”7

Kabanata 12

Karaniwang pinaniniwalaan na mga isang taon ang lumipas sa pagitan ng mga kabanata 11 at 12. Sa panahong iyon ay mabigat ang kamay ng Panginoon kay David; ang kanyang espirituwal na pakikibaka ay inilalarawan sa Psalms 32 at 51. Lumapit sa kanya ang propetang si Nathan na may dalang talinghaga, at hiningi ang hatol ni David tungkol dito: Isang mayamang lalaki na maraming tupa ang ayaw gumamit ng kahit isa sa sarili niyang mga hayop bilang pagkain nang may bisitang dumalaw sa kanya. Sa halip, kinuha niya ang nag-iisang maliit na babaeng kordero ng isang mahirap na lalaki at kinatay ito. Mas madaling hatulan ni David ang kasalanan ng iba kaysa sa sarili niya. Galit niyang ipinahayag na dapat magbayad ang lalaki nang makaapat at karapat-dapat itong mamatay dahil sa kanyang kasalanan (NASB). Walang takot na itinuro ni Nathan si David, na para bang sinasabi, “Ikaw ang lalaking gumawa nito. Mabuti ang naging pakikitungo sa iyo ng Diyos, ginawa kang hari, pinayaman ka, ibinigay sa iyo ang lahat ng maaaring naisin ng iyong puso. Ngunit kinuha mo si Bathsheba sa kanyang asawa at pagkatapos ay pinatay mo pa ito upang pagtakpan ang iyong krimen” (vv. 1-9).

Pagkatapos ay binigkas ang mabigat na hatol sa hari. Ang kanyang mga anak ay magiging dahilan ng kanyang dalamhati. Ang kanyang pamilya ay mapupunit ng madugong alitan. Ang kanyang mga asawa ay kukunin sa kanya at lalapastanganin sa harap ng publiko (tingnan ang 2 Sam. 16:22). Ang kanyang kasalanan ay malalaman ng lahat. Pagkatapos ay dumating si David sa pagsisisi at ipinahayag na ang kanyang kasalanan ay laban sa Panginoon. “Pansinin ang ‘din’ sa talata 13.

Inaalis ng tao ang sarili niyang kasalanan kapag taos-puso niya itong ipinagtatapat. Iyon ang nagbibigay-daan upang alisin din ito ng Diyos.”8 Agad siyang tiniyak ni Nathan na ang parusa sa kanyang kasalanan ay pinatawad na—hindi siya mamamatay. Ngunit susundan pa rin siya ng mga bunga ng kanyang kasalanan (vv. 10-14). Ang totoo, kailangan niyang magbayad nang makaapat (Exod. 22:1), gaya ng siya mismo ang nagpasya tungkol sa mayamang lalaki sa talinghaga: Mamamatay ang sanggol; papatayin si Amnon (kab. 13); papatayin si Absalom (kab. 18); bibitayin si Adonias (1 Kgs. 2).

Nang magkasakit ang sanggol, nagpatirapa si David sa panalangin. Labis siyang nagdalamhati. Ngunit nang malaman niyang namatay na ang sanggol, bumangon siya at kumain, at ipinaliwanag na hindi na makababalik ang sanggol, ngunit siya, si David, ang pupunta sa sanggol sa kamatayan (vv. 15-23). Ang talata 23 ay naging malaking kaaliwan sa mga magulang na mananampalataya na nawalan ng sanggol at maliliit na anak. Makatitiyak tayo na ang mga batang namamatay bago umabot sa edad ng pananagutan ay napupunta sa langit dahil sinabi ni Jesus, “Sa mga ganito ang kaharian ng langit” (Matt. 19:14). Malinaw na may malalim na pagkaunawa si David sa pagkatao ng Diyos sa paraan ng kanyang pagtugon sa hatol ng Diyos. Bago dumating ang dagok, nanalangin siya, dahil alam niyang si Jehova ay Diyos ng awa. Pagkatapos dumating ang dagok, sumamba siya, dahil alam niyang si Jehova ay Diyos ng katuwiran. Kinalimutan niya ang mga bagay na nasa likuran, tinanggap ang disiplina ng Diyos, at tumingin sa hinaharap. Hindi siya nawalan ng pag-asa dahil alam niyang pagpapalain pa rin siya ng Diyos. Tama siya.

Nanganak si Bathsheba ng isa pang lalaki, si Solomon, na nakatakdang humalili sa kanyang ama bilang hari. Sa pamamagitan ng propetang si Nathan, binigyan ng Diyos ang bata ng karagdagang pangalang Jedidias (na nangangahulugang “minamahal ng Panginoon”) (vv. 24,25).

Ang salaysay sa talata 26 ay bumabalik sa pagsalakay laban sa Rabba na naputol sa 11:1 dahil sa kasalanan ni David. Tila nasakop na ni Joab ang lahat maliban sa isang bahagi ng lungsod, marahil ang kuta sa itaas. (Sinasabi ni Josephus na nasakop ni Joab ang suplay ng tubig ng lungsod, kaya malapit na itong sumuko.)9 Pagkatapos ay ipinatawag niya si David upang tapusin ang gawain, sa gayon ay kay David ibinibigay ang buong karangalan ng tagumpay. Isa itong kapansin-pansing pagpapakumbaba sa bahagi ni Joab. Si Joab ay isang taong mahirap hulaan. Kung minsan ay tila nagpapakita siya ng tunay na lakas ng pagkatao. Ngunit sa kabuuan, ang kanyang ugali ay sa isang matalino, walang-awa, at masamang mapagpakana. Nagtagumpay si David sa pagsakop sa Rabba at ginantimpalaan siya ng isang gintong korona na may bigat na isang talento, at marami pang ibang samsam (vv. 26-30).

Hindi nagkakasundo ang mga komentarista kung ang huling talata ay naglalarawan ng malupit na parusang ipinataw ni David sa mga Ammonita o kung naglalarawan lamang ito ng mababababang gawaing pagsasaka o sapilitang paggawa. Ganito ang RSV: “At inilabas niya ang mga taong naroon, at pinagtrabaho sila sa mga lagari at mga piko at palakol na bakal, at pinagpagal sila sa mga hurno ng ladrilyo; at ganito ang ginawa niya sa lahat ng lungsod ng mga Ammonita.”

Kabanata 13

Si Absalom ay anak ni David kay Maacah, samantalang si Amnon ay anak kay Ahinoam; kaya magkapatid sila sa ama. Pinagnasaan ni Amnon si Tamar, isang tunay na kapatid ni Absalom, at kung gayon ay kapatid niya sa ama. Hindi niya makita kung paano siya makalalapit dito dahil nakabukod ang buhay nito. Pagkatapos ay nagmungkahi si Jonadab ng paraan. Sa pagkukunwaring may sakit, naakit ni Amnon si Tamar sa kanyang silid upang alagaan siya at pagkatapos ay sapilitan niya itong ginahasa. Pagkatapos ng krimen, kinamuhian niya ito nang higit pa sa naging pagmamahal niya rito, gaya ng madalas mangyari. Magkalapit na magkamag-anak ang pagnanasa at pagkamuhi. Sinikap niyang paalisin ito, ngunit ayaw nitong umalis. Kaya sa wakas ay ipinataboy niya ito nang sapilitan, sa pag-asang ang “wala sa paningin” ay magiging “wala sa isip.” Isinuot ni Tamar ang tanda ng pagdadalamhati, at dahil dito ay nalaman ni Absalom ang nangyari. Inaliw niya ito na para bang hindi gaanong mabigat ang nangyari, ngunit ang totoo ay nagbabalak na siya ng paghihiganti laban kay Amnon (vv. 1-20).

Napahiya at wala nang gustong mag-asawa sa kanya, kahit hindi niya kasalanan, nanatiling malungkot at nag-iisa si Tamar sa bahay ng kanyang kapatid. Malamang na ang ibig sabihin nito ay nabuhay at namatay siyang walang asawa. Nasasaktan ng pagnanasa ang walang kasalanan pati na ang may kasalanan.

Bagaman nagalit si David, hindi niya pinarusahan si Amnon gaya ng dapat sana—malamang dahil sariwa pa sa isip ng lahat ang sarili niyang kasalanan. “Alam niya ang kanyang tungkulin, ngunit nakatali ang kanyang

mga kamay. Ganito ang ginagawa ng sinasadyang kasalanan: inaagaw nito sa atin ang kalayaang moral, ang kalayaang magsalita at magpatotoo.”10 Ang katotohanang si Amnon ang kanyang panganay (1 Chrn. 3:1) at likas na tagapagmana ng trono ay maaari ring nakaimpluwensiya kay David.

Hinintay ni Absalom ang kanyang pagkakataon para maghiganti. Dumating ito pagkaraan ng dalawang taon. Isang malaking pagdiriwang ang inihanda, gaya ng nakagawian, sa panahon ng paggugupit ng tupa malapit sa Bethel. Hindi nahikayat ng mapilit na paanyaya ni Absalom ang kanyang ama, malamang dahil ayaw ni David na mapagastos nang malaki ang kanyang anak. Ngunit nagtagumpay itong madala ang lahat ng anak ng hari, at higit sa lahat, si Amnon, na bilang panganay ay kumakatawan sa kanyang amang wala roon. Sa isang napagkasunduang hudyat, pinatay ng mga lingkod ni Absalom si Amnon. Ang iba pang mga prinsipe ay tumakas pabalik sa Jerusalem sa takot. Samantala, may balitang umabot kay David na pinatay ang lahat ng kanyang mga anak, at muli siyang nalubog sa pagdadalamhati. Itinuwid ito ni Jonadab sa pagsasabing si Amnon lamang ang napatay at binalak ni Absalom ang kamatayan nito mula pa noong araw na ginahasa si Tamar. Hindi nagtagal ay bumalik sa Jerusalem ang mga anak ni David na may malakas na pananangis, na nagpatunay sa ulat ni Jonadab na buhay pa sila (vv. 21-36).

Tumakas si Absalom upang iligtas ang kanyang buhay patungong Gesur (sa Siria), kung saan nakatira ang kanyang ina. (Sa katunayan, si Talmai, ang hari ng Gesur, ay lolo niya sa ina.) Tatlong taong nanirahan si Absalom sa Gesur. Mas matanda si Amnon kay Absalom

at hanggang sa kanyang kamatayan ay siya ang susunod sa trono. Ngayong patay na si Amnon, nangarap si Absalom na makaupo sa trono (vv. 37-39). Ang ibig sabihin ng talata 39 ay nanabik si David na makitang muli si Absalom, matapos humupa sa paglipas ng panahon ang kanyang dalamhati sa pagkamatay ni Amnon.

Kabanata 14

Napansin ni Joab na nananabik ang hari na makabalik si Absalom sa Jerusalem. Ngunit alam ng bayan na nagkasala si Absalom ng pagpatay at dapat siyang patayin. Kaya ang takot sa pagtutol ng publiko ang pumigil kay David na pabalikin si Absalom.

Kaya nagpadala si Joab ng isang babae ng Tekoa (malapit sa Bethlehem) kay David na may dalang kalagayang pampamilya na kahawig ng kay David. Nagkukunwaring nasa matinding pagdadalamhati, ikinuwento niya kung paano pinatay ng isa niyang anak ang isa pa. Ngayon ay hinihingi ng kanyang pamilya ang kamatayan ng kanyang nag-iisang tagapagmana. Ito ay lubusang buburahin ang pangalan ng pamilya sa lupa (vv. 2-7).

Noong una ay sinabihan siya ng hari na umuwi at maghintay ng sagot, marahil sa pag-asang maiwasan ang pagkakasala sa pagpapawalang-sala sa isang mamamatay-tao. Ngunit gusto niya ng sagot agad upang mahuli niya si David sa sarili nitong pasya. Nag-alok siyang siya na ang aako sa anumang pagkakasalang maaaring kasangkot sa pasya ng hari (v. 9). Gumawa si Haring David ng isa pang pangkalahatang pahayag, na nangangako ng kaligtasan sa kanya. Pagkatapos ay tahasan niyang hiningi sa kanya ang katiyakan na hindi

papatayin ang kanyang anak. Nang ibigay ito ng hari, nahuli na niya ito. Kung bibigyan niya ng ganitong kapatawaran ang anak ng babae, bakit hindi niya maibalik ang sarili niyang anak na si Absalom (v. 13)?

“Ang kunwaring kalagayan ng babae ay halos kahawig ng kay David. Patay ang isang anak, at hinihingi ng kanyang mga kamag-anak ang kamatayan ng may sala, bilang paghihiganti (v. 7). Nagpakita ng awa ang pasya ni David at pinigil ang karaniwang paghihiganti sa dugo na kadalasan, sa Gitnang Silangan, ay nagpapatuloy sa maraming salinlahi. Ngunit ipinilit ng babae na ilapat ang kuwento kina David at Absalom, at muli, gaya ng kay Nathan, nahuli si David sa bitag ng sarili niyang karunungang moral. Obligado siyang ibalik, nang may proteksiyon, ang ipinatapon at natatakot na si Absalom.”11

Tungkol sa unang dalawang bahagi ng talata 14, tila ang nais ipahiwatig ng babae ay na, gaya ng tubig na natapon sa lupa, ang nakaraan (ibig sabihin, ang pagkamatay ni Amnon) ay hindi na maibabalik, kaya bakit pa ito pag-iisipan nang matagal. Maaari ding ang ibig niyang sabihin ay napakaikli ng buhay upang sayangin sa matagal na alitan.12 Ang huling bahagi ng talata 14 ay tila nangangahulugang hindi agad nililipol ng Diyos ang nagkasala (gaya ng dapat alam na alam ni David) kundi gumagawa siya ng paraan upang ang makasalanan ay mapatawad at maibalik. Kung ganito kumilos ang Diyos, bakit hindi rin gawin ito ng hari? Sinabi ng babae na lumapit siya sa hari na umaasa sa ganitong maka-Diyos na kahabagan. Nakamit na niya ito para sa sarili niyang anak, at ngayon ay nakikiusap siya para sa anak ng hari. Naghinala ang hari na si Joab ang nagplano ng lahat, at malayang inamin ito ng babae.

Mahinang inutusan ni Haring David si Joab na ibalik si Absalom sa Jerusalem kahit hindi nagsisisi si Absalom. Lubhang hindi matuwid na gawin ito ni David, at mahal ang magiging kabayaran nito sa kanya (vv. 15-23).

Sa loob ng dalawang taon ay nanirahan si Absalom sa Jerusalem nang hindi pinapayagang humarap sa kanyang ama. (Binanggit ang kanyang likas na kagandahan at makapal at mahabang buhok bilang mga bagay na makatutulong sa kanya sa pag-agaw ng puso ng mga tao ng Israel.) Pagkaraan ng dalawang taon, sinikap ni Absalom na makausap si Joab upang humingi ng pahintulot na makita ang hari. Dalawang beses tumangging lumapit sa kanya si Joab, kaya ipinasunog ni Absalom ang bukid nito ng sebada. Dahil dito ay mabilis na dumating si Joab sa kanyang pintuan. Pinagbigyan ang kahilingan ni Absalom na makaharap ang kanyang ama, at nagkasama muli ang dalawa (vv. 24-33).

Pitong taon na ang lumipas mula nang gahasain si Tamar at limang taon mula nang patayin si Amnon. Sa loob ng limang taon ay hindi nakita ni Absalom ang kanyang ama. Bagaman pinatawad siya ni David at ibinalik sa Jerusalem sa halip na patayin, ayaw nitong kalimutan ang nangyari. Ngunit nang sa wakas ay magkita ang dalawa, tumanggap si Absalom ng ganap na kapatawaran. Pagkatapos ay ginamit niya ang pabor na ipinakita sa kanya ng kanyang ama bilang plataporma upang maglunsad ng paghihimagsik (kab. 15-18). Iniligtas ni David ang buhay ng kanyang anak, ngunit bilang tugon ay binalak naman ni Absalom ang kamatayan ng kanyang ama.

Ang mga ginawa ni Joab sa lahat ng ito ay tila naglalayong makuha ang pabor ni David at pati na ang pabor ni Absalom, na siyang susunod na hari.

Kabanata 15

Hanggang sa puntong ito ay itinago ni Absalom ang kanyang hangaring maging hari. Ngunit ngayon ay naglalakbay na siya na may kahanga-hangang kasamahan. Matapang din siyang pumunta sa pintuang-bayan ng lungsod (kung saan nililitis ang mga usaping legal) at kumilos na para bang siya lamang sa Israel ang tunay na may malasakit sa kapakanan ng bayan. Halos inakusahan niya ang kanyang ama ng pagkukulang sa pagbibigay ng sapat na tulong-legal at sinabing kung siya ang hari, matatanggap ng bayan ang katarungang nararapat sa kanila. Sinuyo niya ang pabor ng mga tao mula sa iba't ibang lungsod ng Israel (vv. 1-6).

Pagkaraan ng apat na taon (tingnan ang v. 7 RSV), nakakuha si Absalom ng pahintulot na pumunta sa Hebron, na ang dahilan daw ay upang tuparin ang isang panatang ginawa niya noong siya ay nasa pagkatapon. Malamang na may sama ng loob ang Hebron dahil inilipat ni David ang kanyang kabisera mula roon patungong Jerusalem. Gayundin, ang Hebron ang lugar na sinilangan ni Absalom. Ang 200 lalaking sumama kay Absalom ay hindi alam na ang tunay niyang layunin ay ipahayag ang pagbuo ng isang bagong pamahalaan, na siya ang hari. Si Ahitofel, isa sa mga tagapayo ni David at lolo ni Bathsheba (ihambing ang 11:3 sa 23:34), ay lumipat kay Absalom, at marami sa bayan ang sumama kay Absalom sa kanyang sabwatan upang agawin ang trono. Marahil ay gustong gumanti ni Ahitofel kay David dahil sa kasalanan nito kay Bathsheba (vv. 7-12).

Nang marinig ang balita, nagpasya si David na seryoso ang kalagayan at dapat niyang iwan ang Jerusalem, kaya agad niyang tinipon ang kanyang sambahayan at tumakas hanggang sa huling bahay (v.

17), at iniwan lamang ang sampung kerida. Ang huling bahay ay malamang na nasa labas ng Jerusalem.

Kabilang sa mga sumama kay David ang isang pangkat ng mga Filisteo na umalis sa Gath kasama niya. Isa sa kanila si Itai, ang Getheo. Nang magsimula siyang sumunod, hinimok siya ng hari na bumalik. Pagkat hindi naman siya Judio; siya ay isang dayuhang pinaalis sa sariling bayan; kasasali pa lamang niya; at walang katiyakan ang kalagayan ni David. Ngunit hindi napigilan si Itai. Matatag niyang ipinasya na samahan ang hari, anuman ang maging kapalit. Ginantimpalaan ni David ang katapatan ng Hentil na ito sa pagpapahintulot sa kanya at sa kanyang mga tagasunod na samahan siya sa pagkatapon (vv. 13-22). "… tunay na saanman naroon ang aking panginoong hari, sa kamatayan man o sa buhay, ay naroon din ang iyong lingkod" (v. 21 NASB). Ang mga mananampalataya ay dapat magkaroon ng gayunding debosyon sa Hari ng mga hari sa panahon ng kanyang pagkatakwil gaya ng debosyon ni Itai kay David.

Tinawid nila ang batis ng Cedron (v. 23), sa silangan ng Jerusalem, at nagtungo sa Libis ng Jordan. Daan-daang taon pagkatapos, muling tatahakin ng Lalong Dakilang Anak ni David ang kanyang mga yapak, bilang isa ring itinakwil na Hari (John 18:1). Tumawid si David sa Cedron at tumakas upang iligtas ang kanyang buhay. Tumawid si Jesus sa libis at nanalangin sa Gethsemane,

patungo sa pagbibigay ng kanyang buhay bilang pantubos sa marami.

Lumabas sa lungsod ang mga saserdoteng sina Sadoc at Abiathar dala ang kaban, na balak sumunod kay David sa pagkatapon. Ngunit pinabalik niya sila na may pag-asang papayagan siya ng Panginoon na makabalik. Sinabi rin niya sa mga saserdote na mas makatutulong sila sa kanya kung nasa Jerusalem mismo sila (bilang mga lihim na kakampi sa gitna ng mga tauhan ni Absalom). Pupunta siya hanggang sa kanlurang pampang ng Jordan at hihintayin ang balita mula sa kanila tungkol sa takbo ng paghihimagsik ni Absalom (vv. 24-29).

Umakyat si David sa Bundok ng mga Olibo kasama ang kanyang tapat na mga tagasunod sa matinding pagdadalamhati, na nananalanging biguin ng Diyos ang anumang payong ibibigay ni Ahitofel kay Absalom. Sa tuktok ng Bundok ng mga Olibo, sinalubong ang hari ni Husai na Arkita. Hiniling sa kanya ni David na bumalik sa Jerusalem at magkunwaring tapat kay Absalom. Sa ganitong paraan ay maaari niyang salungatin ang anumang payong ibibigay ni Ahitofel. Maipapasa niya ang anumang mahalagang balita sa mga saserdoteng sina Sadoc at Abiathar, na siya namang magpapadala ng kanilang mga anak na may dalang ulat kay David. Dumating si Husai sa Jerusalem sakto sa pagdating ni Absalom upang agawin ang pamahalaan (vv. 30-37).

Sa halip na magtanim ng sama ng loob dahil sa sapilitang pagkatapon, mapagpakumbabang nagpasakop si David sa pinahintulutan ng Diyos (vv. 25,26). Ayon sa pamagat nito, ang Psalm 3 ay isinulat sa panahong ito. Sa awit na ito ay makikita natin na hindi natinag ang

pagtitiwala ni David sa Panginoon habang bumabagsak sa kanya ang unos.

Kabanata 16

Nang malampasan ni David ang tuktok ng Olibo, sinalubong siya ni Siba, ang lingkod ni Mephibosheth, na may dalang maraming pagkain at alak, at dalawang asno. Nang magtanong si David tungkol kay Mephibosheth, nagsinungaling si Siba (tingnan ang 19:27) na ang anak ni Jonathan ay nanatili sa Jerusalem sa pag-asang babalik ang kaharian sa sambahayan ni Saul at sa gayon ay sa kanya bilang susunod sa trono. Pinaniwalaan ni David ang kasinungalingang ito at iniutos na mapunta kay Siba ang ari-arian ni Mephibosheth (vv. 1-4).

Sa Bahurim, sa daan patungong Jerico, lumabas ang isang inapo ni Saul na nagngangalang Simei at isinumpa si David nang mabangis, at pinararatangan siya sa dugo ng sambahayan ni Saul. Nais ni Abisai, isa sa mga opisyal ni David, na patayin agad si Simei, ngunit hindi ito pinayagan ng hari. Iminungkahi niya na maaaring ang Panginoon ang nag-utos sa kanyang sumumpa. Itinuro niya na, kung tutuusin, mas may dahilan ang isang miyembro ng sambahayan ni Saul na hangarin ang kanyang buhay kaysa sa sarili niyang anak na si Absalom. Gayundin, marahil ay naalala ni David ang pagkamatay ni Uriah at napagtanto na hindi lubusang walang batayan ang mga paratang ni Simei. At umasa si David na ang labis na pagkapoot ni Simei ay maaaring mag-udyok sa Diyos na maawa (v. 12). Habang papunta sa Jordan si David at ang kanyang mga tauhan, sinundan sila ni Simei, na sumusumpa at nagbabato ng alikabok at mga bato. Sa wakas ay narating ng ipinatapong hari ang

ilog, kung saan nagpahinga at nagpalakas siya at ang kanyang mga kasama (vv. 5-14).

Lumilipat ngayon ang tagpo pabalik sa Jerusalem, kung saan kararating lamang ni Absalom. Malakas at masiglang ipinakita ni Husai ang kanyang katapatan kay Absalom. Noong una ay pinaghinalaan siya ngunit sa wakas ay tinanggap ng mang-aagaw (vv. 15-19).

Ang unang payo ni Ahitofel kay Absalom ay sipingan niya ang sampung kerida na iniwan ni David sa Jerusalem. Ang gayong gawain, na kahiya-hiya sa ganang sarili, ay magiging di-masabing insulto kay David, gagawing imposible ang pagkakasundo, at magiging tuwirang pag-angkin sa trono. Tinanggap ni Absalom ang payo sa pamamagitan ng pagpasok sa mga kerida ng hari, sa gayon ay natupad ang hula ni Nathan sa 12:11,12.

Lubhang iginagalang ang payo ni Ahitofel noong mga panahong iyon. Sinunod ito ni Absalom nang walang tanong, gaya ng ginagawa noon ng kanyang ama. Ngunit kapag naalala natin na si Ahitofel ay lolo ni Bathsheba, makikita natin kung paanong ang pagnanais na maghiganti ang humubog sa partikular na payong ito (vv. 20-23).

Kabanata 17

Dahil nagtagumpay ang kanyang unang payo, sumunod na ipinayo ni Ahitofel na titipon siya ng 12,000 lalaki, aabutan si David, papatayin ito nang hindi inaasahan, at ibabalik ang mga tagasunod nito kay Absalom (vv. 1-4).

Natuwa si Absalom ngunit nagpasyang tawagin si Husai para sa kanyang payo. Ito ang pagkakataong hinihintay ni Husai. Sinabi niyang hindi mabuti ang ikalawang

payong ito ni Ahitofel. Pagkat galit na galit si David at ang kanyang mga tauhan dahil sa paghihimagsik, at lalaban sila nang mabangis. At masyadong matalino si David para magpalipas ng gabi kasama ng kanyang mga kawal; nagtatago siya sa isang kuweba sa kung saan. Kung hindi magtagumpay ang unang pagsalakay ni Ahitofel, kakalat ang takot sa buong bansa, at matatalo ang layunin ni Absalom. May ibang plano si Husai, na tila nagpapakita ng kanyang katapatan kay Absalom ngunit ang totoo ay idinisenyo upang bigyan si David ng karagdagang panahon para makatakas at upang isama ang posibilidad ng kamatayan ni Absalom. Iminungkahi niya ang pangkalahatang pagtitipon ng lahat ng hukbo ng Israel, sa pamumuno ni Absalom. Hindi matatalo ang gayong hukbo. Sasalakayin si David, at hindi na siya makatatakas. Nagpasya si Absalom na mas mabuti ang payo ni Husai, kaya tinanggihan niya ang plano ni Ahitofel, gaya ng ipinanalangin ni David (15:31) (vv. 5-14).

Agad na nagpadala si Husai ng balita sa mga saserdoteng sina Sadoc at Abiathar, at inutusan silang ipaalam kay David na tumawid sa Jordan at tumakas sa ligtas na lugar. Ipinadala ng mga saserdote ang mensahe sa pamamagitan ng isang aliping babae sa kanilang mga anak na naghihintay sa En-rogel, sa labas ng lungsod. Gayunman, may isang batang lalaki na nakakita sa lihim na pagkikitang ito at isinumbong ang mga espiya kay Absalom. Kaya ang dalawang anak ng mga saserdote, sina Jonathan at Ahimaas, ay nagtago sa isang balon (tuyong imbakan ng tubig) sa Bahurim hanggang sa makaraan ang mga naghahanap. Pagkatapos ay nakatakas sila at dinala ang balita kay David. Tumawid si David sa Jordan, at inilagay ang likas na harang na ito

sa pagitan ng kanyang hukbo at ng kay Absalom. Nagmartsa siya patungong Mahanaim, isang lungsod sa lupain ng Galaad.

Nanlumo si Ahitofel dahil tinanggihan ang kanyang payo, at dahil nakita niyang mananalo si David. Umuwi siya sa kanyang bahay, inayos ang kanyang sambahayan, at nagbigti (v. 23). Siya ay isang "larawan" ni Judas Iscariote, sa buhay at sa kamatayan. Hinabol ni Absalom ang kanyang ama sa kabila ng Jordan hanggang Galaad, matapos hirangin si Amasa bilang pinuno ng kanyang hukbo (vv. 25,26). Ang ama ni Amasa ay isang Ismaelita sa kapanganakan (1 Chrn. 2:17) ngunit isang Israelita sa relihiyon (v. 25). Siya ay pamangkin ni David at pinsang-buo ni Joab.

Habang nakahimpil si David sa Mahanaim, tatlong lalaki ang lumapit sa kanya na may dalang kailangang mga panustos na hindi madaling masira para sa kanya at sa kanyang mga tauhan; sila ay sina Sobi, Machir, at Barzilai. Si Sobi ay anak ni Nahas, ang yumaong hari ng mga Ammonita. Tinanggihan ng kanyang kapatid na si Hanun ang kabutihang-loob ni David at nagdusa dahil dito (kab. 10). Ngunit si Sobi, bagaman dayuhan sa kapanganakan, ay higit na nagmalasakit sa hari ng Israel kaysa sa karamihan ng mga Judio. Gayundin, maraming Hentil ang tumanggap sa kanya na itinakwil ng "kanyang sariling mga kababayan" (John 1:11). Inalagaan ni Machir si Mephibosheth sa loob ng maraming taon, hanggang sa dalhin ito ni David sa Jerusalem (9:3-5). Naglingkod siya sa mga nangangailangan, maging isang pilay na prinsipe o isang inalis na hari. Ang mga nagbibigay ng kanilang kabuhayan upang tulungan ang gawain ni Cristo sa pamamagitan ng pagpapatuloy sa kanilang tahanan ay

tatanggap ng isandaang ulit na ganti sa kanilang kabutihan kapag bumalik siya sa kaluwalhatian. Tinulungan ni Barzilai si David sa buong panahong nanatili siya sa Mahanaim. Napakayaman niya at malaki ang naitulong ng kanyang suporta sa hari (19:31-39). Sa kanyang higaan ng kamatayan, sinabi ni David kay Solomon na itaas ang mga anak ni Barzilai sa mga puwesto sa maharlikang korte (1 Kgs. 2:7). Hindi kalilimutan ni Cristo ang mga naglingkod sa kanya; bibigyan sila ng mararangal na puwesto sa kanyang kaharian.

Kabanata 18

Hinati ni David ang kanyang hukbo sa tatlong pangkat, at sina Joab, Abisai, at Itai ang tatlong heneral. Nais ng hari na sumali sa darating na labanan, ngunit hinikayat siya ng bayan na manatili sa lungsod at magpadala ng tulong kung kailangan. Habang nagmamartsa palabas ng lungsod ang mga kawal, hayagang iniutos ni David sa kanyang mga heneral na maging banayad kay Absalom. Naganap ang labanan sa gubat ng Ephraim, sa silangan ng Jordan at malapit sa Mahanaim. May 20,000 nasawi sa araw na iyon sa mga kawal ni Absalom, karamihan ay dahil sa masukal na gubat na nagkulong sa mga kawal. Nanalo ang hukbo ni David. Habang tumatakas si Absalom sa gubat, sumabit ang kanyang ulo sa isang malaking puno ng ensina, at nagpatuloy ang mola nang wala siya. Isang uri ito ng makatarungang ganti na ang bahaging iyon ng kanyang katawan na labis niyang ipinagmamalaki ang naging dahilan ng kanyang pagbagsak (vv. 1-9).

Ang mensaherong nag-ulat kay Joab tungkol sa walang-magawang kalagayan ni Absalom ay sinaway dahil hindi

niya pinatay ang rebelde. Maingat niyang ipinaliwanag na walang halaga ng salapi ang makahihikayat sa kanya na labagin ang utos ng hari. Bukod dito, kung papatayin niya si Absalom, aabot ang balita sa hari, at hindi siya ipagtatanggol ni Joab. Itinuring ni Joab na pag-aaksaya ng oras ang lahat ng usapang ito. Itinusok niya ang tatlong sibat sa puso ni Absalom, at pagkatapos ay hinayaan ang kanyang sampung tagadala ng sandata na tapusin ito. Lahat ng ito ay labag sa utos ng hari, ngunit ito ang pinakamabuti para sa kaharian. Palaging tumanggi si David na parusahan ang kanyang mga anak sa kanilang mga krimen, kaya napunta ang gawain sa iba.

Pagkatapos na pagkatapos ng nangyari, matalinong ipinatigil ni Joab ang labanan, dahil natupad na ang kanyang pangunahing layunin. Itinapon ang bangkay ni Absalom sa isang hukay at tinabunan ng bunton ng mga bato. Lubhang kaiba ito sa bantayog na itinayo niya para sa kanyang sarili, malamang ay malapit sa Jerusalem. Si Absalom ay may tatlong anak na lalaki (14:27), ngunit malamang na namatay sila nang bata pa at iniwan siyang walang tagapagmana (v. 18). Kaya itinayo niya ang bantayog upang mapanatili ang kanyang pangalan para sa mga susunod na salinlahi (vv. 10-18).

Nais ni Ahimaas na dalhin ang balita kay David, ngunit ayaw ni Joab. Tila kilala si Ahimaas bilang tagapagdala ng mabuting balita (v. 27b), at hindi ito tugma sa kanyang pagkatao kung siya ang magdadala ng balita ng pagkamatay ni Absalom. Kaya nagpadala si Joab ng isang taga-Cus (Cusi, KJV) bilang opisyal na mensahero. Ngunit pagkaalis nito, nakumbinsi ni Ahimaas si Joab na payagan din siyang pumunta, kahit wala siyang matatanggap na gantimpala sa lakad na iyon (v. 22b).

Naunahan niya ang taga-Cus sa pagdaan sa mas mabilis na ruta (vv. 19-23).

Nag-aabang si David ng balita mula sa labanan. Iniulat ng bantay na may isang tumatakbong papalapit, at pagkatapos ay isa pa. Nang marinig ni David na ang una ay kahawig ni Ahimaas, inihanda niya ang sarili sa mabuting balita dahil palaging magandang balita ang dala ni Ahimaas noon. Paglapit, buong-galang na ipinahayag ni Ahimaas na tinalo ng Panginoon ang hukbo ng mga rebelde. Ngunit nang magtanong si David tungkol kay Absalom, nanghina ang loob ni Ahimaas, at nagbigay siya ng malabong sagot na may nakita siyang kaguluhan ngunit hindi niya alam ang detalye (vv. 24-30).

Noon ay dumating na ang taga-Cus. Ipinahayag niyang natalo na ang mga kaaway ni David. Ang hindi maiiwasang tanong ng hari tungkol kay Absalom ay sinagot nang tahasan na sana ang lahat ng kaaway ni David ay maging gaya ng binatang iyon—sa madaling salita, patay. Dahil sa balitang ito ay nalubog si David sa napakatinding pagdadalamhati. Ang kanyang nakaaawang panaghoy ay nakatala sa talata 33. Isa ito sa pinakamatinding dalamhati sa kanyang buhay, at kaduda-duda kung napatawad pa niya si Joab dahil dito (vv. 31-33).

Kabanata 19

Napakatindi ng kalungkutan ng hari kaya nahiya at nakadama ng pagkakasala ang bayan. Kumilos sila na para bang sila ang natalo sa halip na nanalo. Nainip si Joab sa lahat ng ito at mahigpit na sinaway ang hari. Nagreklamo siya na tila mas interesado si David sa kanyang mga kaaway kaysa sa kanyang tapat na mga

tagasunod, at na hindi siya marunong tumanaw ng utang na loob sa mga nagligtas sa kanyang buhay. Nagbabala siya na kung hindi agad magpapakita si David ng mabuting malasakit sa kanyang bayan, iiwan nila siya nang gabing iyon. Sumunod si David at pumuwesto sa pintuang-bayan ng lungsod at nakipag-usap sa bayan (vv. 1-8).

Samantala, naghari ang kalituhan sa lupain ng Israel. Nag-aaway-away ang mga tao. Ang haring si David, na nagligtas sa kanila mula sa mga Filisteo, ay nasa pagkatapon, sabi nila, at si Absalom, ang kanilang pinunong nagtalaga ng sarili, ay patay na. Kaya nagsimula ang isang kilusan upang ibalik si David sa kanyang trono (vv. 8-10). Ang "Bakit hindi kayo nagsasalita ng anuman tungkol sa pagbabalik sa hari?" (v. 10) ay angkop na tanong para sa isang natutulog na iglesya ngayon.

Nang marinig ni David na pinag-uusapan ng sampung lipi ng Israel ang pagbabalik sa kanya sa trono, nagpadala siya ng dalawang saserdote sa mga pinuno ng Juda, at itinanong kung bakit sila, na kanyang mga kadugo, ang huling magbabalik sa kanya bilang hari. Malakas ang naging suporta ng Juda kay Absalom sa paghihimagsik, at walang alinlangang may natitira pang sama ng loob o takot.

Nagpasya si David na alisin si Joab bilang punong-kawal (malamang dahil pinatay ni Joab si Absalom) at hirangin si Amasa na pumalit sa kanya. Si Amasa, isang pamangkin ni David, ay kani-kanina lamang ay heneral ni Absalom. "Sa mga nakamasid mula sa labas, lalabas na pinarurusahan ng hari ang katapatan at ginagantimpalaan ang paghihimagsik, isang gawaing

halos hindi nagdudulot ng katatagang pampolitika.”13 Ngunit nakuha ng mga hakbang na ito ang mga tao ng Juda sa panig ni David, at nagpadala sila sa kanya ng nagkakaisang mensaheng “maligayang pagbabalik” (vv. 11-15).

Si Simei, na minsang sumumpa kay David, at si Siba, na naninirang-puri kay Mephibosheth, ay nagmamadaling bumaba sa Ilog Jordan upang salubungin ang nagbabalik na hari. Malamang na hindi taos-puso ang labis na paghingi ng tawad ni Simei; ang malaki niyang hangarin ay makaiwas sa parusa ngayong muling nasa kapangyarihan si David. Sa sigla ng sandaling iyon, hindi pinayagan ng hari ang hangarin ni Abisai na patayin si Simei, at sa halip ay pinangakuan siya ng kapatawaran (vv. 16-23). Ngunit hindi nakalimutan ni David ang mga sumpa ni Simei. Pagkatapos ay iniutos niya kay Solomon na harapin nang walang awa ang Benjamitang ito na marumi ang bibig (1 Kgs. 2:8,9).

Dumating din si Mephibosheth upang salubungin ang hari. Halata sa kanyang anyo na nagdalamhati siya sa pagkatapon ni David mula pa sa araw na nagsimula ito. Tunay siyang naging tapat sa hari, sa kabila ng mga maling paratang ni Siba laban sa kanya. Medyo magaspang ang pagsasalita ng hari sa kanya dahil hindi siya sumama sa pagkatapon. Ipinaliwanag ni Mephibosheth na inutusan niya si Siba na siyahan ang isang asno, at nang hindi ito ginawa ni Siba, wala nang magawa si Mephibosheth, dahil siya ay lumpo. Tahasan niyang sinabi na siniraan siya ni Siba ngunit hindi na mahalaga ang kawalang-katarungang iyon basta't nakabalik na ang hari. Nang medyo hindi makatarungang ipasya ni David na hatiin nina Siba at Mephibosheth ang lupa, inihayag ng lumpong anak ni

Jonathan ang tunay na katapatan ng kanyang puso: “Oo, kunin na niyang lahat, yamang ang panginoon kong hari ay bumalik na payapa sa kaniyang sariling bahay” (vv. 24-30).

Si Barzilai, ang 80-taong-gulang na Galaadita, ay isa pang tunay na kaibigan ni David. Pinagkalooban niya ng pagkain ang hari sa Mahanaim. Ngayon ay sinamahan niya ito hanggang sa Jordan. Inanyayahan siya ni David na sumama sa kanya sa Jerusalem, at pinangakuang aalagaan siyang mabuti. Ngunit tumanggi si Barzilai dahil maikli na lamang ang natitira niyang buhay, hindi na niya makilala ang kaaya-aya at hindi kaaya-aya (mabuti at masama), nawala na ang kanyang panlasa, at bingi na siya. Magiging pabigat lamang siya sa hari kung sasama siya. Kaya pumayag siyang samahan si David nang kaunting layo lampas sa Jordan at pagkatapos ay bumalik sa sarili niyang lungsod. Ang kanyang mungkahi na si Chimham (marahil ay kanyang anak) ang sumama kay David ay agad na tinanggap (vv. 31-39).

Sa puntong ito ay nabuo na ang isang malaking prusisyon—lahat ng lalaki ng Juda at kalahati ng mga lalaki ng ibang mga lipi—upang ibalik ang hari sa Jerusalem.

Sumiklab ang alitan sa loob dahil kinuha ng Juda ang napakatanyag na papel sa pagbabalik ng hari (ibig sabihin, sa pagtawid sa kanya sa Jordan) nang hindi inaanyayahan ang sampung lipi na makibahagi. Ipinaliwanag ng Juda na kamag-anak nila si David at hindi sila nakinabang nang higit sa iba dahil sa pangunguna nila. Ikinatwiran ng sampung lipi na sampung ulit ang kanilang karapatang makibahagi

kaysa sa Juda. Ang bagsik ng mga salita ng Juda ay tanda ng malaking gulong darating (vv. 40-43).

Kabanata 20

Isang masamang lalaki na nagngangalang Sheba, mula sa lipi ni Benjamin (at maaaring kamag-anak ni Saul), ang kumuha sa mga salita ng Juda (19:42) at ginawa itong batayan ng isang paghihimagsik. Inangkin ng mga lalaki ng Juda si David bilang kanila. Ngayon ay mapanghamong ipinahayag ni Sheba na walang bahagi kay David ang sampung lipi at sila ay hihiwalay na. Ang lipi lamang ng Juda ang natira kay David. Ipinapakita ng mga sumunod na pangyayari na kakaunti lamang ang tagasunod ni Sheba. Ang pananalitang “bawat lalaki ng Israel” (v. 2) ay dapat unawain sa limitadong kahulugan, na tumutukoy lamang sa mga lalaking hindi sang-ayon mula sa sampung lipi.

Pagdating sa Jerusalem, natagpuan ng hari ang sampung kerida na iniwan niya roon, na nilapastangan ni Absalom. Isinaayos ni David na sila ay manatili sa isang bahay nang sila-sila lamang sa natitirang bahagi ng kanilang buhay, na para bang sila ay mga balo (v. 3).

Sa puntong ito ay ibinaba na ng puwesto si Joab, at si Amasa, ang rebeldeng pinuno ni Absalom, ang namamahala sa hukbo ni David. Inutusan siya ng hari na tipunin ang mga kawal ng Juda sa loob ng tatlong araw upang habulin at hulihin ang pinuno ng mga rebelde, si Sheba. Sa hindi maipaliwanag na dahilan, hindi natapos ni Amasa ang gawain sa loob ng ibinigay na panahon, kaya inutusan ni David si Abisai na mamuno at lumakad kasama ang mga piling tauhan upang hadlangan si Sheba na makapagtatag sa mga napapaderang lungsod. Kabilang si Joab sa mga sumama kay Abisai (vv. 4-7).

Pagdating nila sa isang malaking batong palatandaan sa Gibeon, dumating si Amasa upang salubungin sila. Si Joab, na nakasuot ng uniporme ng kawal, ay lumapit upang salubungin si Amasa, at habang ginagawa niya ito ay nahulog sa lupa ang kanyang tabak. Tila sinadya niya ito. Pagkatapos ay pinulot niya ang kanyang tabak at lumapit sa kanyang walang-kamalay-malay na pinsan. Na may malaking pakitang-taong pakikipagkaibigan, hinawakan ni Joab ang balbas ni Amasa na parang hahalikan ito, at pagkatapos ay pinatay ito sa isang ulos ng tabak (vv. 8-10a).

Nang simulan nina Joab at Abisai na habulin si Sheba, natigilan ang kanilang mga tagasunod nang makita si Amasa na naliligo sa sariling dugo sa lansangan. Hanggang hindi naaalis ang kanyang bangkay ay hindi sumunod kay Joab ang kanyang mga tauhan (vv. 10b-13). Ang paghahanap kay Sheba ay umabot sa malayong hilaga, sa lungsod ng Abel ng Beth-maacah. Ito ay nasa hilaga ng tubig ng Merom. Ito ay isang lungsod na kilala sa matatalinong tao nito. Habang kinukubkob ni Joab ang lungsod, isang matalinong babae ang tumawag sa kanya mula sa itaas at nagtanong kung bakit niya lilipulin ang isang inang lungsod sa Israel (ibig sabihin, isang mahalagang lungsod) na laging kilala sa karunungan nito. (Ayon sa Deuteronomy 20:10ff., dapat munang magkaroon ng pakikipag-usap bago lipulin ang isang lungsod.) Nang ipaliwanag ni Joab na ang hinahabol lamang niya ay ang pinuno ng mga rebelde, si Sheba, na nagtatago sa loob, pumayag ang babae na ipapatay ito at ihagis palabas ang ulo nito bilang patunay na patay na ito. Pagkagawa nito, hinipan ni Joab ang trumpeta at bumalik sa Jerusalem, tapos na ang

kanyang misyon. Malamang na hindi tumagal nang higit sa isang linggo ang paghihimagsik ni Sheba (vv. 14-22).

Ibinaba ni David si Joab sa puwesto, at hinirang muna si Amasa (19:13) at pagkatapos ay si Abisai (20:6) na pumalit sa kanya. Ngunit nabawi ni Joab ang kanyang posisyon bilang punong-kawal.

Ang listahan ng mahahalagang opisyal ng hari sa mga talata 23-26 ay halos kapareho ng nasa 8:15-18. Si Joab ang namuno sa hukbo; si Benaias ang namahala sa mga bantay ni David; si Josaphat ang tagapagtala; si Seva (na siya ring Seraias) ang eskriba o tagasulat; sina Sadoc at Abiathar ang mga saserdote. (Sina Sadoc at Ahimelec ang mga saserdote sa naunang listahan.) Ang iba pang pagkakaiba lamang ay na si Adoram ang namahala sa sapilitang paggawa (buwis), at si Ira na Jaireo ang saserdote (o punong ministro) ni David, samantalang ang mga anak ni David ang binanggit sa kabanata 8.

Kabanata 21

Ang natitirang bahagi ng 2 Samuel ay talagang isang karagdagan na nagtatala ng iba't ibang pangyayari sa paghahari ni David, bagaman hindi sunod-sunod ayon sa panahon. (Nagpapatuloy muli ang pagkakasunod-sunod ayon sa panahon sa 1 Kings 1.)

Ang unang pangyayari ay ang taggutom, na tumagal nang tatlong taon. Nang magtanong si David sa Panginoon kung ano ang sanhi, sinabi sa kanya na ito ay dahil sinira ni Saul ang tipan sa mga Gabaonita. Nilinlang ng mga paganong naninirahang ito sa lupain si Joshua upang makipagkasundo sa kanila. Sa ilang kadahilanan, sinira ni Saul ang kasunduan sa pagtatangkang lipulin ang mga Gabaonita (v. 1), isang

bagay na hindi pa nababanggit sa Lumang Tipan. Maaaring mukhang malupit na magdusa ang bansa dahil sa krimen ng isang taong patay na, ngunit ilang siglo bago nito ay sumumpa nang taimtim ang Israel sa mga Gabaonita (Josh. 9:19, 20), at dumating ang taggutom dahil nilabag ang sumpang iyon. Hindi pinalalabo ng panahon ang alaala ng Diyos o ang kanyang pagpapahalaga sa katarungan.

Nilapitan ni David ang mga Gabaonita upang alamin kung ano ang tatanggapin nila bilang kabayaran sa pagkakasala ni Saul. Ipinaliwanag nila na ayaw nila ng anumang kayamanan ni Saul, at wala silang karapatang magpapatay ng sinuman sa Israel (v. 4 NASB). Walang ibang makasasapat kundi ang pagpatay sa pito sa mga lalaking inapo ni Saul, at pumayag si David dito (vv. 2-9). (Ang salitang “sambahayang mabagsik sa dugo” sa talata 1 ay maaaring nagpapahiwatig na aktibong nakibahagi ang mga inapo ni Saul sa pagpatay sa mga Gabaonita, at kung gayon ay makatarungan ang kanilang parusa.) Ang pitong anak na lalaki ay: ang dalawang anak ni Rizpa—sina Armoni at Mephibosheth (hindi si Mephibosheth na anak ni Jonathan)—at ang limang anak ni Merab na anak ni Saul (NASB) (Michal sa KJV). Dalawang dahilan kung bakit hindi tinatanggap ang “Michal” bilang tamang basa rito: si Michal ay napangasawa ni Paltiel, hindi ni Adriel (tingnan ang 1 Sam. 25:44), at wala siyang anak (2 Sam. 6:23). Ang Barzilai na binanggit dito ay hindi ang lalaking tumulong kay David noong tumakas siya mula kay Absalom (17:27).

Si Rizpa, ang kerida ni Saul, ay nagbantay sa tabi ng mga bangkay, araw at gabi, upang hindi ito magalaw ng mga buwitre o mababangis na hayop. Ginawa niya ang

pagbabantay na ito mula sa simula ng anihan hanggang sa magpaulan ang Diyos at sa gayon ay wakasan ang taggutom na naging sanhi ng mga kamatayang ito (v. 10).

Nang mabalitaan ni David ang kanyang debosyon, gumawa siya ng hakbang upang mabigyan ng disenteng libing ang pitong bangkay na ito at pati na ang mga bangkay nina Saul at Jonathan, na inilibing sa Jabes-gilead. Ang mga buto nina Saul at Jonathan ay inilibing sa libingan ni Kish sa Benjamin (vv. 11-14).

Inilalarawan ng mga talata 15-22 ang iba't ibang labanan laban sa mga higanteng Filisteo. Sa una, muntik nang mapatay si David ni Isbi-benob, ngunit iniligtas siya ni Abisai at pinatay ang Filisteo. Mula noon ay hindi na pinayagan ng bayan si David na personal na sumama sa labanan. Sa ikalawang labanan, sa Gob (o Gezer), isa pang anak ng higante ang pinatay ni Sibbecai. Sa ikatlong labanan, pinatay ni Elhanan si “Goliath na Getheo” at ang kanyang kapatid—ihambing ang 1 Chrn. 20:5. Ang ikaapat na labanan ay nagbunga ng kamatayan ng isang higanteng may anim na daliri sa bawat kamay at anim na daliri sa bawat paa.

Kabanata 22

Ito ay isang awit kung saan pinupuri ni David ang Diyos sa pagliligtas sa kanya mula sa kanyang mga kaaway at sa di-mabilang na pagpapalang ibinuhos sa kanya. Malamang na isinulat ito matapos matatag na maitatag ni David ang kanyang sarili sa trono. Patay na si Saul, nagkakaisa na ang kaharian sa ilalim ng kanyang pamumuno, at napaatras na ang mga kaaway ng Israel. Ang mga salita ay matatagpuan, na may ilang pagkakaiba, sa Psalm 18 at sinisipi sa Bagong Tipan

bilang tumutukoy sa Mesiyas (v. 3, “sa kanya ako magtitiwala,” ihambing ang Heb. 2:13; v. 50, ihambing ang Rom. 15:9).

Kung titingnan ito bilang awit tungkol sa Mesiyas, maaari natin itong balangkasin nang ganito:

Papuri sa Diyos sa pakikinig at pagsagot sa panalangin (vv. 2-4)

Ang kamatayang pumapalibot sa Tagapagligtas (vv. 5-7a).

Ang Diyos na nakikipagdigma laban sa mga hukbo ng impiyerno habang bigo nilang sinisikap na hadlangan ang muling pagkabuhay (vv. 7b-20).

Mga dahilan kung bakit binuhay ng Diyos ang Mesiyas mula sa mga patay (vv. 21-30).

Ang ikalawang pagdating ng Mesiyas, kung kailan lilipulin niya ang kanyang mga kaaway (vv. 31-43).

Ang maluwalhating kaharian ng Mesiyas (vv. 44-51).

Kabanata 23

Ibinibigay ng unang pitong talata ang mga huling salita ni David—ibig sabihin, ang kanyang huling kinasihang pahayag sa awit. Inilalarawan niya ang huwarang pinuno, ang Mesiyas (vv. 3,4), na ang paghahari ay magiging isang maluwalhating bukang-liwayway matapos ang mahabang gabi ng kadiliman. Napagtanto ni David na hindi siya tugma sa paglalarawan, ngunit naaliw siya sa katotohanang tinitiyak ng tipan ng Diyos na ang Mesiyas ay magmumula sa kanyang lahi. Inilalarawan ng mga talata 6 at 7 ang paghatol ni Cristo sa kanyang mga kaaway kapag bumalik siya upang itatag ang kanyang kaharian.

Isang talaan ng magigiting na tauhan ni David ang ibinibigay sa mga talata 8-39. Makahulugan na hindi pinarangalan si Joab sa listahang ito, malamang dahil pinatay niya si Absalom. Ang talaang ito ay malapit sa katapusan ng paghahari ni David, samantalang ang kahalintulad na listahan sa 1 Chronicles 11:11-47 ay inilagay sa simula. Bagaman hindi magkapareho, malaki ang pagkakahawig ng dalawang talaan. Higit pang impormasyon tungkol sa mga lalaking ito at sa kanilang mga kagitingan ay makikita sa mga tala sa 1 Chronicles 11. Ang unang tatlong magigiting na tauhan ay:

Si Josheb-basshebeth, na tinatawag ding Adino na Eznita —pumatay siya ng 800 sa isang pagkakataon. (Sinasabi ng Unang Cronica na 300, ngunit ang bilang na ito ay malamang na pagkakamali ng tagakopya.)

Si Eleazar—nilabanan niya ang mga Filisteo nang umatras ang kanyang mga kasamang kawal. Bumalik lamang sila upang samsamin ang mga napatay. Nang matapos ang labanan, pagod na pagod siya kaya hindi niya maibuka ang kanyang mga daliri mula sa tabak.

Si Shamma—nag-isa siyang tumayo laban sa mga Filisteo nang tumakas ang mga lalaki ng Israel. Nakatayo sa isang bukid ng lentehas, nilabanan niya ang kaaway at nagtamo ng malaking tagumpay.

Ang tatlong hindi pinangalanang magigiting na tauhan na binanggit sa mga talata 13-17 ay lumapit kay David noong siya ay nasa kuweba ng Adullam, at noong nasa kamay ng mga Filisteo ang Bethlehem. Ipinahayag ni David ang kanyang pananabik na makainom ng tubig mula sa balon ng Bethlehem. Sa panganib ng kanilang buhay, sinuong ng mga lalaking ito ang hanay ng mga Filisteo at nagdala ng tubig pabalik kay David. Labis

siyang naantig sa sakripisyong ito kaya ibinuhos niya ang tubig bilang handog sa Panginoon; nadama niyang hindi niya ito maiinom. Ganito ang puna ni Williams: “Ang mga namumuhay nang malapit kay Jesus ay nakaririnig sa pananabik ng kanyang puso sa mga lagok ng pag-ibig mula sa Africa at India at China; at, gaya ng magigiting na lalaking ito, tinatalikuran nila ang tahanan at kayamanan, at isinasapanganib o iniaalay ang kanilang buhay upang makamit para kay Cristo ang pag-ibig at paglilingkod ng mga bansang lubusang hawak ng kapangyarihan ni Satanas gaya ng balon ng Bethlehem na nasa kamay ng Filisteo.”14

Dalawa pa sa mga bantog na bayani ni David ay:

Si Abisai—pumatay siya ng 300 lalaki at naging pinuno ng tatlong binanggit sa talata 16, bagaman hindi siya isa sa kanila.

Si Benaias—pinatay niya ang dalawang anak ni Ariel ng Moab (sinasabi ng KJV na “mga lalaking parang leon”). Pumatay rin siya ng isang leon sa isang hukay sa araw na may niyebe, at ng isang Ehipsiyong mas mahusay ang sandata kaysa sa kanya.

Ang huling magigiting na tauhan ni David ay ibinibigay sa mga talata 24-39. Ang huli sa listahan ay si Uriah na Heteo, ang asawa ni Bathsheba. Ang Panginoong Jesus ay may sarili ring magigiting na tauhan. Pinapansin niya sila na kasing-tiyak ng pagpansin ni David sa mga buong-tapang na naglingkod sa kanya. Anuman ang ating ranggo, ipaglaban natin ang mabuting pakikipaglaban ng pananampalataya.

Mga kawal ni Cristo, magsibangon,
At isuot ang inyong baluti,
Malakas sa lakas na ibinibigay ng Diyos,

Sa pamamagitan ng kanyang walang-hanggang Anak.
Tumayo, kung gayon, sa kanyang dakilang kapangyarihan,
Na pinagkalooban ng buo niyang lakas;
Ngunit kunin, upang masandatahan kayo sa labanan,
Ang buong kagayakan ng Diyos.
—Charles Wesley

Ang ilang bilang sa kabanatang ito ay kailangang pagtugmain, gaya ng 30 pinuno (v. 13), ang 37 (v. 39), atbp. Ang 30 ay maaaring isang piling pangkat-militar, ngunit kung bibilangin ang lahat ng naglingkod dito sa iba't ibang panahon, 37 ang kabuuan. Tatlo ang nasa unang pangkat: sina Jasobeam (o Adino), Eleazar, at Shamma (vv. 8-12). Dalawa ang nasa ikalawang pangkat: sina Abisai at Benaias (vv. 18-23). Maaaring 32 ang nasa ikatlong pangkat (vv. 24-39), dahil ang talata 34 ay maaaring basahing, “Eliphelet na anak ni Ur; Hepher na Maacateo; Eliam na anak ni Ahitofel na Gilonita.”

Kabanata 24

Iminumungkahi ni William Crockett na ang mga pangyayaring nakatala rito ay naganap pagkatapos masakop ni David ang Jerusalem (kab. 5) ngunit bago niya dinala ang kaban sa banal na lungsod (kab. 6).15

Sa talata 1 ay tila ang Diyos, sa kanyang galit, ang nag-utos kay David na magsagawa ng sensus ng Israel at Juda. Ngunit nalaman natin mula sa 1 Chronicles 21:1 na si Satanas ang nag-udyok kay David na gawin ito. Si Satanas ang nagpasimula nito, si David ang gumawa nito (dahil sa kapalaluan ng kanyang puso), at pinahintulutan ito ng Diyos. Isinasalin ng Septuagint ang talata 1 na “at inudyukan ni Satanas si David” sa halip na “at inudyukan niya si David.” Nang utusan ni David si

Joab na simulan ang pagbilang, nagpakita si Joab ng mas mabuting pagpapasya kaysa kay David. Naunawaan niya na ang layunin ng sensus ay pagbigyan ang kapalaluan ni David, at hinimok niya ang hari na huwag nang ituloy, ngunit nabigo siya. Bilang pagsunod kay David, nilibot ni Joab at ng kanyang mga tauhan ang lupain, at binilang ang bayan; natuklasan nilang may 800,000 kawal sa Israel at 500,000 sa Juda (vv. 2-9).

Iniutos ng Exodus 30:12,13 na mangolekta ng kalahating siklong pantubos kapag nagsasagawa ng sensus. Walang tala na ginawa ito ni David. Kapalaluan ang nag-udyok sa kanya na bilangin ang bayan. Maaaring maging dahilan ang sensus upang umasa siya sa laki ng kanyang hukbo at hindi sa bisig ng Panginoon.

Nang matapos ang sensus, nakonsensiya ang hari sa kanyang kasalanan, at dumaing sa Panginoon para sa kapatawaran. Isinugo ng Diyos sa kanya ang propetang si Gad, na nag-aalok ng isa sa tatlong parusa: 1) pitong taon ng taggutom sa lupain; 2) tatlong buwan ng paghabol ng kanyang mga kaaway; 3) tatlong araw ng salot. Pinili ni David na mahulog sa kamay ng Panginoon at hindi sa kamay ng tao (vv. 10-14). Kaya nagpadala ang Diyos ng tatlong araw ng salot, at 70,000 lalaki ang namatay. Ang anghel na manlilipol ay malapit nang gibain ang lungsod ng Jerusalem nang pigilan siya ng Diyos sa giikan ni Arauna (Ornan). Itinanong ni David sa Panginoon kung bakit niya nililipol ang bayang Israel samantalang si David at ang kanyang sambahayan ang may sala.

Ang sagot ng Diyos, sa pamamagitan ni Gad, ay magtayo si David ng isang altar sa giikan ni Arauna. Kaya agad na nakipag-ayos ang hari kay Arauna na Jebuseo para

bilhin ang lugar. Bagaman siya ay isang Hentil, inialok ni Arauna hindi lamang ang giikan nang walang bayad kundi pati ang mga baka para sa mga handog at ang mga kagamitang panggiik bilang panggatong. Ang marangal na sagot ng hari ay, “ni hindi ako maghahandog sa Panginoon kong Dios ng mga handog na susunugin na hindi ko ginugugulan” (vv. 15-24).

Sa wakas ay binili ni David ang giikan at ang mga baka sa halagang 50 siklong pilak. (Sinasabi ng 1 Chronicles 21:25 na nagbayad si David ng 600 siklong ginto para sa lugar, ngunit walang alinlangang kasama rito ang ari-ariang nakapalibot sa giikan.) Tumigil ang salot nang ialay ang mga handog sa altar (v. 25).

Ang giikan ni Arauna, sa Bundok Moria, ay malamang na siya ring lugar kung saan inihandog ni Abraham si Isaac. Pagkatapos ay naging lugar ito ng templo ni Solomon at pagkatapos ay ng templo ni Herodes noong panahon ni Cristo. Ngayon ay nakatayo roon ang isang dambanang Muslim, ang Dome of the Rock. Malamang na doon din itatayo ang templo sa panahon ng kapighatian at sa wakas ay ang templo sa milenyo.

Tapat ang Kasulatan sa paglalarawan nito sa mga bayani ng pananampalataya. May mga kapintasan si David at binabanggit ang mga ito kasabay ng kanyang pananampalataya. Sinundan natin si David mula sa kawan, sa pagkatapon, hanggang sa pagkakataas. Kakaunti ang taong lumakad nang mas malapit sa Diyos. Kakaunti ang taong nahulog nang mas malalim sa kasalanan. Ngunit sa lahat ng ito ay inalalayan siya ng Panginoon. Nakinabang tayong lahat sa mga karanasang pinagdaanan ni David, dahil itinala niya ang mga ito sa kanyang mga awit. Angkop na binubuod ng mga salita

ng Psalm 40 ang buhay ni David: “Matiyaga akong naghintay sa Panginoon, at kumiling siya sa akin, at dininig ang aking daing. Iniahon niya ako mula sa hukay ng pagkawasak, mula sa malagkit na putik; at itinayo niya ang aking mga paa sa ibabaw ng isang bato, at pinatatag ang aking mga hakbang. At naglagay siya ng bagong awit sa aking bibig, isang awit ng papuri sa ating Diyos; marami ang makakakita at matatakot, at magtitiwala sa Panginoon” (vv. 1-3 NASB).

1 William Rodgers, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

2 Daily Notes of the Scripture Union, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

3 Irving L. Jensen, I & II Samuel, p. 92.

4 Blaikie, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

5 John Haley, Alleged Discrepancies of the Bible, p. 321.

6 George Williams, The Student’s Commentary on the Holy Scriptures, p. 166.

7 Daily Notes of the Scripture Union, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

8 G. Campbell Morgan, Searchlights from the Word, p. 91.

9 Flavius Josephus, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

10 Daily Notes of the Scripture Union, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

11 Ibid.

12 William Rodgers, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

13 Daily Notes of the Scripture Union, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

14 George Williams, op. cit., p. 309.

15 William D. Crockett, A Harmony of Samuel, Kings and Chronicles, pp. 138-40.

1 Kings

Balangkas ng 1 Kings

I. Ang Huling mga Araw ni David (1:1—2:11)

A. Ang pagtatangka ni Adonias na agawin ang trono (1:1-38)

B. Ang pagpapahid kay Solomon sa Gihon (1:39-53)

C. Ang bilin ni David kay Solomon (2:1-9)

D. Ang pagkamatay ni David (2:10,11)

II. Ang Ginintuang mga Araw ni Solomon (2:12—11:43)

A. Nilipol ang mga kalaban (2:12-46)

B. Ipinagkaloob ang karunungan (3)

C. Binanggit ang mga opisyal (4:1-19)

D. Pinalawak ang kaharian (4:20-34)

E. Itinayo ang templo (5:1—7:51)

F. Itinalaga ang templo (8)

G. Lumago ang kayamanan at kaluwalhatian (9, 10)

H. Ang pagtalikod at pagkamatay ni Solomon (11)

III. Ang Nahating Kaharian (12—22)

A. Rehoboam (12:1-24; 14:21-31)

B. Jeroboam (12:25—14:20)

C. Abiam (15:1-8)

D. Asa (15:9-24)

E. Nadab (15:25-27)

F. Baasa (15:28—16:7)

G. Ela (16:8-10)

H. Zimri (16:11-20)

I. Tibni (16:21,22)

J. Omri (16:21-28)

K. Ahab (at si Elias) (16:29—22:40)

L. Josaphat (22:41-50)

M. Ochozias (22:51-53)

Ibinibigay ng mga aklat ng Mga Hari ang kasaysayan ng Israel mula sa paghahari ni Solomon hanggang sa pagkabihag sa Babilonia (isang panahong mahigit 400 taon). Naniniwala ang ilan na si Jeremias, gamit ang mas naunang mga pinagkunan, ang naglagay sa aklat sa kasalukuyan nitong anyo. Ang dalawang kilalang pangkat na binabanggit sa Mga Hari ay ang mga hari at ang mga propeta. Ang hatol sa isang hari ay tuwirang nakabatay sa kanyang pagsunod o pagsuway sa Panginoon. Ang ministeryo ng propeta ay laging pagtawag sa naliligaw na bansa pabalik kay Jehova.

“Dalawang linya ng mga hari ayon sa panahon ang magkahabi sa salaysay. Ang Israel, na may sampung lipi, ay kung minsan tinatawag na hilagang kaharian dahil ang lupain nito ay nasa hilaga ng Jerusalem. Mula sa una nitong pinuno, si Jeroboam, hanggang sa pagkawasak at pagkabihag nito sa kamay ng Asiria, patuloy itong nasa pagsuway at pagsamba sa diyus-diyosan sa harap ng Diyos. Ang tinatawag na timog na kaharian ng Juda, na nakasentro sa Jerusalem, ay malayo sa pagiging tapat sa Diyos, ngunit napanatili pa rin ang anyo ng pagsunod sa gitna ng isang tapat na

minorya. Ang pinakamaluwalhating yugto ng panahong iyon ay ang paghahari ni Solomon. Ang pagtatayo ng Templo at ang pagtatalaga nito ay binigyan ng higit na pansin kaysa sa alinmang ibang yugto, na nagpapakita ng kahalagahan nito sa paningin ng Diyos. Ang paghahari ni Solomon, na nagtapos sa pagtalikod at paghatol, ay isang mabigat na babala sa mangyayari kapag inabuso ang mga pribilehiyo at karangalang mula sa Diyos at nilapastangan ang kanyang Salita. Nang maubos na lamang ang bawat panawagan ng biyaya dahil sa patuloy na pagsuway saka nilipol ng Diyos—hindi ng mga pagano—una ang hilagang kaharian at pagkatapos ay ang timog na kaharian."1

Kabanata 1

Si David ay 70 taong gulang na at humihina na ang kalusugan. Malapit na siyang lumisan sa entablado ng kasaysayan. Ang mungkahi ng mga lingkod sa talata 2 ay sa unang tingin ay nakalilito at nakagugulat. Gayunman, ang gawaing ito ay tinatanggap noong panahong iyon bilang may pakinabang sa isang karamdamang gaya ng kay David. Hindi ito isang gawaing kaduda-duda sa moralidad at hindi magdudulot ng iskandalo sa publiko. Isang bagay ang tiyak: hindi "nakilala" ni David si Abisag sa diwa ng pakikipagtalik sa kanya (v. 4b). At tila malamang mula sa kabanata 2 na itinuring siyang legal na asawa ni David dahil ipinakahulugan ni Solomon ang paghingi ni Adonias sa kanya pagkatapos bilang pag-angkin sa korona (2:21,22).

Si Adonias ay tila ang pinakamatandang nabubuhay pang anak ni David (2:22) at kaya itinuring niya ang sarili na susunod sa trono. Patay na kapwa sina Amnon

at Absalom. Malamang na patay na rin si Chileab (2 Sam. 3:2-4). Bago namatay ang kanyang ama, ipinahayag ni Adonias ang sarili bilang hari, naghanda ng malaking kasamahan (v. 5), at nakuha ang suporta nina Joab at Abiathar. Dahil napakaguwapo niya, nakakuha siya ng maraming tagasunod. Ipinapakita ng talata 6a na si David ay isang amang mapagpalayaw at si Adonias ay isang anak na sunod sa layaw. Nang maghandog si Adonias ng napakaraming hayop malapit sa En-rogel, inanyayahan niya sa piging ang lahat maliban sa mga alam niyang tapat sa kanyang ama—ang propetang si Nathan, si Benaias, ang magigiting na tauhan ni David, at si Solomon.

Sinabi ng Diyos kay David, bago pa ipanganak si Solomon, na si Solomon ang magiging susunod na hari ng Israel (1 Chrn. 22:9). Nais ni Nathan na makitang matupad ang salita ng Panginoon. Dahil nababahala siya sa banta ni Adonias, mahusay niyang inilapit ang usapin sa pansin ni David. Sa turo ni Nathan, humarap si Bathsheba sa may-sakit na hari at ipinaalam sa kanya ang sabwatan. Ipinaalala rin niya rito ang isang pangakong ginawa nito noon (bagaman hindi nakatala) na si Solomon, ang kanyang anak, ang magiging susunod na hari. Pagkatapos na pagkatapos niyang hilingin na hayagang ipahayag nito si Solomon bilang kahalili, dumating si Nathan at umalis si Bathsheba. Inulit ni Nathan ang balita tungkol sa sabwatan ni Adonias na agawin ang kaharian at itinanong kung ito ba ang nais ng hari. Nang ipatawag ni David si Bathsheba, umalis naman si Nathan. Tiniyak ni David kay Bathsheba na si Solomon nga ang magiging kahalili niya. Pagkatapos ay inutusan niya ang propetang si Nathan, ang saserdoteng si Sadoc, at si Benaias na

dalhin si Solomon sa Gihon sakay ng sariling mola ng hari at pahiran siya bilang hari (ang Gihon ay isang bukal sa labas ng lungsod) (vv. 5-37). (Pinahiran si Solomon sa ikalawang pagkakataon hindi nagtagal pagkatapos nito; tingnan ang 1 Chronicles 29:22.)

Ang hayagang pagpapahid na ito ng saserdoteng si Sadoc ay nagdulot ng malaking pagsasaya sa mga tagasunod ni David, ngunit pagkabahala kay Adonias at sa mga nakikipagpiging sa kanya. Nang marinig ng mga ito na nakaupo na si Solomon sa maharlikang trono at nagpapasalamat si David sa Panginoon dahil dito, napagtanto nila na bigo ang sabwatan ni Adonias. Tumakas si Adonias sa tabernakulo at kumapit sa mga sungay ng altar, isang gawaing inaasahang magbibigay sa kanya ng kaligtasan mula sa parusa. Ipinasya ni Solomon na hindi papatayin si Adonias kung mapapatunayang karapat-dapat, ngunit parurusahan kung mahuhuli sa anumang kasamaan sa hinaharap. Pagkatapos ay pinauwi niya si Adonias (vv. 38-53).

Kabanata 2

Kung si David sa pagkatapon ay larawan ni Cristo sa kanyang pagkatakwil sa kapanahunang ito ng biyaya, si Solomon naman ay larawan niya bilang Haring naghahari sa kaluwalhatian ng milenyo. Kapag bumalik siya upang itatag ang kanyang kaharian, ang una niyang gagawin ay lipulin ang kanyang mga kaaway at alisin sa kanyang kaharian ang lahat ng bagay na nakatitisod. Nakikita natin itong inilalarawan sa kabanata 2.

Bago siya mamatay, nagbigay si David ng isang taimtim na bilin kay Solomon, na hinihimok siyang sumunod sa Panginoon at itinuturo sa kanya ang angkop na hakbang tungkol sa ilang lalaki: Dapat patayin si Joab dahil sa

pagpatay kina Abner at Amasa; ang mga anak ni Barzilai ay dapat pakitunguhan nang mabuti dahil sa kabutihan ng kanilang ama kay David noong tumatakas siya mula kay Absalom; si Simei ay dapat patayin sa tamang panahon dahil isinumpa niya si David, ngunit si Solomon na ang bahala sa detalye. Ang pananalitang "… nagbubo ng dugo ng digmaan sa panahon ng kapayapaan" (v. 5b) ay ganito sa NIV: "nagbubo ng kanilang dugo sa panahon ng kapayapaan na para bang nasa labanan."

Matapos maghari nang 40 taon, namatay si David at inilibing sa Jerusalem. Umupo si Solomon sa trono, at matatag na naitatag ang kanyang kaharian (vv. 1-12).

Nalungkot si Adonias na naagawan siya ng trono, bagaman kinailangan niyang aminin na kay Solomon ito ayon sa kalooban ng Diyos (v. 15b). Walang malisya man o may lihim na balak, humiling siya kay Solomon sa pamamagitan ni Bathsheba na ibigay sa kanya si Abisag, ang tagapag-alaga ni David, upang maging asawa niya. Itinuring ito ni Solomon na halos kapareho na ng paghingi sa kaharian mismo, kaya inutusan niya si Benaias na patayin si Adonias (vv. 13-25).

Inalis din ng hari si Abiathar sa pagkasaserdote, walang alinlangang dahil sinuportahan nito si Adonias sa bigong sabwatan nito. Ito ay bahagyang katuparan ng hatol ng Diyos sa sambahayan ni Eli (tingnan ang 1 Sam. 2:31-35). Nang mabalitaan ni Joab ang pagkaalis kay Abiathar, tumakas siya sa mga sungay ng altar upang magkanlong. Inutusan siya ni Benaias na umalis sa altar, ngunit tumanggi si Joab, at sinabing determinado siyang mamatay roon. Mabilis siyang pinatay ni Benaias at ipinalibing sa sarili niyang bahay sa ilang (vv. 26-34). Sa wakas ay naipaghiganti ang pagkamatay nina Abner at

Amasa. Hindi nagbigay ng proteksiyon ang altar ng Diyos sa sinumang lumabag sa kautusan ng Diyos.

Hinirang si Benaias bilang pinuno ng hukbo, at si Sadoc ang humalili kay Abiathar bilang saserdote (v. 35). Naglingkod si Benaias kay David mula pa noong mga araw ni Saul. Isa siyang lalaking may malaking katapangan at kapitan ng personal na mga bantay ni David (2 Sam. 20:23). Ang kanyang di-nagmamaliw na tapang ay nahihigitan lamang ng kanyang walang-hanggang katapatan sa sambahayan ni David. Ang tapang at katapatan ay dapat makita sa mga naglilingkod sa Panginoong Jesucristo.

Hindi agad ipinag-utos ni Solomon ang pagpatay kay Simei. Sa halip, inilagay niya ito sa isang uri ng house arrest, at ipinagbawal ditong umalis sa lungsod. Pagkaraan ng tatlong taon, umalis si Simei sa Jerusalem upang hanapin ang dalawang tumakas na alipin sa Gath. Sa paggawa nito ay nilabag niya ang sumpang ipinasumpa sa kanya ni Solomon noon, at ipinakita niya na hindi siya mas tapat kay Solomon kaysa noong kay David. Pagbalik niya, inutusan ni Solomon si Benaias na patayin siya (vv. 36-46). Sa gayon ay pinatatag ni Solomon ang kanyang kaharian sa masigasig na pag-aalis sa lahat ng hindi tapat ang puso sa kanya. Mula noon, ang kanyang paghahari ay paghahari ng kapayapaan. Mararanasan ng Cristiano ang kapayapaan ng Diyos habang inaalis niya sa kanyang buhay ang mga bagay na sumasalungat sa paghahari ni Cristo sa kanyang kalooban.

Kabanata 3

Pinakasalan ni Solomon ang anak na babae ng Faraon na noon ay nasa kapangyarihan sa Ehipto (v. 1). Marahil ay

ipinapakita nito na ang kanyang pagtitiwala ay nasa mga alyansang pampolitika. Ang kasal, bagaman kapaki-pakinabang sa politika, ay mapaminsala sa espirituwal at ipinagbabawal ng kautusan. Mula noon, lumaki ang harem ni Solomon hanggang sa magkaroon ito ng daan-daang dayuhang babae. Sa gayon ay iniugnay ni Solomon ang sarili sa maraming dayuhang kapangyarihan ngunit inilayo niya ang sarili sa Panginoon (11:1-8).

Ang matataas na dako ay ginamit dito sa pagsamba kay Jehova. Hindi ito mahigpit na ayon sa kautusan; ang Diyos ay dapat sambahin lamang sa lugar na kanyang itinakda. Ngunit pinalalampas ito rito dahil walang opisyal na bahay, yamang ang Shiloh ay winasak ng mga Filisteo mga 1050 B.C., nang dalhin ang kaban (1 Sam. 4). Matapos maitayo ang templo, patuloy na ginamit ang matataas na dako, ngunit sa pagsamba sa diyus-diyosan. Bagaman nasa Jerusalem ang kaban noong panahong ito, ang tabernakulo ay nasa Gibeon (1 Chrn. 21:29), mga anim na milya ang layo. Doon nagdaos ang hari ng isang malaking paghahandog, malamang sa pasimula ng kanyang paghahari (vv. 2-4).

Nagpakita ang Diyos kay Solomon sa Gibeon at tinanong siya kung ano ang pinakananais niya sa lahat. Humiling ang hari ng isang pusong may pang-unawa para sa dakilang gawain ng paghatol at pamamahala sa bayang Israel. Kinalugdan ng Panginoon ang kahilingan, at ipinagkaloob ito—kasama ang kayamanan at karangalan, at gayundin ang mahabang buhay, kung lalakad si Solomon sa pagsunod sa Diyos (vv. 5-15). Ngayon ay iniaalok ng Diyos sa bawat tao ang pinakadakilang kaloob na maaaring hingin ng sinuman—ang Panginoong

Jesucristo, “na sa kanya ay nakatago ang lahat ng kayamanan ng karunungan at kaalaman” (Col. 2:3).

Ang natitirang bahagi ng kabanata (vv. 16-28) ay nagbibigay ng halimbawa ng dakilang karunungan ng hari. Dalawang patutot ang nagtatalo kung sino sa kanila ang ina ng isang sanggol. Nang magbanta si Solomon na hatiin ang sanggol sa dalawang magkasinlaking bahagi, nahayag ang tunay na ina sa kanyang hangaring iligtas ang sanggol kahit hindi na ito mapunta sa kanya. Dahil sa ganitong karunungan ay lubhang kinatakutan at iginalang si Solomon sa buong Israel.

Kabanata 4

Itinatala ng mga talata 1-6 ang matataas na opisyal o gabinete ni Solomon: si Azarias, isang apo ni Sadoc, na tila humalili sa kanya bilang dakilang saserdote; sina Elihoreph at Ahias, mga kalihim (ibig sabihin, ng estado); si Josaphat, tagapagtala o tagasulat ng kasaysayan; si Benaias, pinuno ng hukbo; sina Sadoc at Abiathar, mga saserdote; si Azarias—namamahala sa mga opisyal; si Zabud—ang kaibigan ni Solomon; si Ahisar, namamahala sa palasyo; si Adoniram, namamahala sa sapilitang paggawa (buwis). Ang pangalang “Abiathar” sa talata 4 ay may kaunting suliranin dahil inalis siya ni Solomon sa 2:27. Marahil ay inalis siya pagkatapos ng panahong ito. O marahil ay taglay pa rin niya ang titulong saserdote bagaman hindi na niya ginagampanan ang mga tungkulin ng saserdote. “Sinasabi ng ilan na binabanggit dito ang lahat ng pangunahing opisyal ni Solomon, kapwa ang mga naroon na noon, at ang mga naging opisyal na, at ang mga naging opisyal pagkatapos, gaya ng hinuha nila

mula sa mga talata 11 at 15, kung saan pinangalanan ang dalawang taong nakapag-asawa ng dalawang anak na babae ni Solomon, na hindi maaaring mangyari hanggang sa maraming taon pagkatapos ng panahong ito.”2

Hinati ni Solomon ang lupain ng Israel sa 12 bahagi at naglagay ng isang opisyal sa bawat lugar upang maningil ng buwis sa bayan. Ang mga paghahati ng lupain, at ang opisyal na namamahala sa bawat isa, ay inilalarawan sa mga talata 7-19. Bawat bahagi ay may pananagutang tustusan ang hapag ng hari nang isang buwan bawat taon. Hindi binanggit ang Juda. Marahil ang huling bahagi ng talata 19 ay dapat basahin, gaya ng sa RSV: “at may isang opisyal sa lupain ng Juda.”

Ang kaharian sa ilalim ni Solomon ay umabot hanggang sa Eufrates, sa lupain ng mga Filisteo, at sa hangganan ng Ehipto (vv. 21,24). Karamihan sa teritoryong ito ay binubuo ng mga kahariang nagbabayad ng buwis kay Solomon ngunit hindi itinuturing na bahagi ng Israel. Kaya ang kaharian ni Solomon ay hindi ang ganap na katuparan ng tipan tungkol sa Palestina (Gen. 15:18-21).

Ang karangyaan ng paghahari ni Solomon ay inilalarawan sa mga talata 22-28—ang kanyang napakaraming panustos na pagkain, ang kanyang libu-libong kabayo, atbp. Ngunit dapat nating tandaan na upang matustusan ang ganitong karangyaan, kinailangang patawan ng napakabigat na buwis ang bayan. Gayundin, kailangan nating tandaan na ang pag-iipon ni Solomon ng mga kabayo ay paglabag sa utos ng Diyos (Deut. 17:16). (Tungkol sa tila salungatan ng talata 26 at 2 Chronicles 9:25, tingnan ang mga tala sa kabanatang iyon.)

Muling binabanggit ang karunungan ng hari. Higit siyang marunong kaysa sinumang iba. Ang mga pantas na binanggit sa talata 31 ay mga anak ni Zera (1 Chrn. 2:6), at ang Mahol (Mananayaw) ay isang taguri lamang. Si Ethan ang sumulat ng Psalm 89; si Heman ang sumulat ng Psalm 88. Wala tayong alam tungkol sa iba pang mga lalaki. Nagsalita si Solomon ng 3000 kawikaan, at bahagi lamang nito ang napanatili sa aklat ng Proverbs. Ang kanyang mga awit ay umabot sa 1005. Ang ibig sabihin ng talata 33 ay ang malawak niyang kaalaman sa maraming agham ay nagbigay-daan upang magamit niya ang mga halimbawa mula sa kalikasan sa pagpapaliwanag ng kanyang karunungan. Naglakbay ang mga tao mula sa malayo upang marinig siya (vv. 29-34).

Kabanata 5

Si Hiram ay isang Hentil na hari ng Tiro, at dahil dito ay hawak niya ang napakaraming suplay ng troso sa Lebanon. Naging napakabuting kaibigan siya ni David at ngayon ay nais niyang ipakita ang gayunding pagkakaibigan kay Solomon. Kaya isinaayos na magbibigay siya ng kahoy na magagamit ni Solomon sa pagtatayo ng templo para kay Jehova.

Magpapadala si Solomon ng mga manggagawa pahilaga sa Lebanon upang tumulong sa pagputol. Pagkatapos ay dadalhin ang mga troso sa Dagat Mediteraneo, palulutangin pababa hanggang sa isang lugar malapit sa Joppe, at pagkatapos ay dadalhin papaloob hanggang Jerusalem. Bilang bayad sa troso, binigyan ni Solomon ang sambahayan ni Hiram ng panustos na pagkain taun-taon (vv. 1-12).

Upang makakuha ng lakas-paggawa para sa napakalaking gawaing ito ng pagputol ng kahoy, sapilitang kinuha ni Solomon ang 30,000 lalaki ng Israel, at pinapupunta sila sa Lebanon nang salitan, 10,000 bawat buwan. Bukod sa mga lalaking ito, may mga aliping Cananeo ang hari na nagtatrabaho sa mga tibagan ng bato sa Israel, na naghahanda ng mga bato para sa templo (ihambing ang v. 15; 2 Chrn. 2:17,18) (vv. 13-18).

(Tingnan ang mga tala tungkol sa mga suliranin sa 2 Chronicles 2 para sa paliwanag sa pagkakaiba ng mga bilang sa dalawang kabanatang ito.)

“Ang napakalaking mga proyekto ni Solomon sa pagtatayo ay nangailangan ng malaking pangkat ng mga aliping manggagawa (ihambing ang 9:15-22). Ngunit hindi pa rin ito sapat, at napilitan siyang kumuha ng mga katutubong Israelita (malamang na hindi kasama ang Juda), hindi bilang mga alipin kundi bilang sapilitang manggagawa. Ang mga Israelita, na may tradisyon ng matatag na kalayaan, ay labis na nagdamdam dito, at ito ay naging isang pangunahing dahilan ng pagkakahati ng kaharian (12:4). Gaano kahalaga na magkaroon ng karunungang mula sa Diyos sa lahat ng bagay, at hindi yurakan ang damdamin at kapakanan ng iba!”3

Kabanata 6

Sa talata 1, sinasabing sinimulan ang gawaing pagtatayo ng templo 480 taon matapos ang paglabas sa Ehipto. Kung sinimulan ni Solomon ang pagtatayo noong 967 B.C., ang paglabas sa Ehipto ay naganap noong 1447/46 B.C. Gayunman, hindi posibleng tiyakin ang mga

petsang ito nang ganap. Maraming pagtatalo sa mga iskolar tungkol dito.

Ang mga detalye tungkol sa plano ng templo ay ibinibigay sa kabanatang ito. Kung minsan ay teknikal at masalimuot ang mga ito, kaya mahirap makuha ang eksaktong larawan. Gayunman, alam natin na ang templo ay itinayo nang humigit-kumulang ganito. Ito ay 90 talampakan ang haba, 30 talampakan ang lapad, at 45 talampakan ang taas (v. 2). Hinati ito sa dalawang silid. Ang unang silid ay ang dakong banal, na 60 talampakan ang haba, 30 talampakan ang lapad, at 45 talampakan ang taas (vv. 2,17). Ang mga bintanang may rehas, malamang ay malapit sa itaas, ang nagbibigay ng liwanag at labasan ng usok (v. 4). Ang ikalawang silid ay ang Kabanal-banalang Dako, 30 talampakan ang haba, 30 talampakan ang lapad, at 30 talampakan ang taas. Ang portiko ay nagdagdag pa ng 30 talampakan sa haba sa silangan o harapang dulo at nakataas nang 15 talampakan mula sa lupa. Sa hilaga, kanluran, at timog na panig ng templo ay may tatlong palapag ng mga silid para sa mga saserdote. Ang mga ito ay katabi ng templo ngunit hindi tunay na bahagi nito (vv. 5,6).

Lahat ng kahoy at bato para sa templo ay inihanda sa ibang lugar ayon sa eksaktong sukat upang pagdating sa Jerusalem, mapagdugtong-dugtong ang mga piraso nang hindi gumagamit ng kasangkapang bakal (v. 7). Kaya tahimik na itinayo ang templo, gaya ng tahimik na pagtatayo sa buhay na templo ng Diyos sa ngayon. Inilalarawan ng mga talata 8 at 10 ang pasukan sa mga silid sa gilid at ang taas ng bawat palapag (7½ talampakan). Inilalarawan ng talata 9 ang bubong ng buong templo. Mapagbiyayang dumating kay Solomon ang salita ng Panginoon habang itinatayo ito, na

nangangakong pagtitibayin ang Tipan kay David at mananahan sa templo kung susunod ang hari (vv. 11-13). Ang loob ng gusali ay nilagyan ng sedro, na lahat ay binalutan ng ginto; walang batong makikita (vv. 15-22). Ang mga batong ito, na napakahusay at napakaeksaktong tinabas, ay hindi man lamang makikita. “Kahit ang mga batong pundasyon ay hindi magaspang at baku-bako, kundi tinabas at mamahalin. Nais ng Diyos na ang lahat ng ginagawa para sa kanya ay gawin nang mahusay. Hindi gaanong mahalaga sa kanya ang nakikita ng mata ng tao; nagagalak siya sa kagandahan ng mga buhay na bato ng kanyang espirituwal na templo na nakatago sa paningin.”4

Nakatayo sa magkabilang panig ng kaban, sa Kabanal-banalang Dako, ang dalawang inukit na kerubin, na binalutan ng ginto. Ang kanilang nakaunat na mga pakpak ay umaabot mula sa isang pader hanggang sa kabila (vv. 23-28). Ang mga ito ay hindi ang mga kerubin sa luklukan ng awa (Exod. 25:18; 37:9).

Walang ibang makikita sa loob ng templo kundi ginto.

Ang mga pintong natitiklop o dumudulas na papasok sa Kabanal-banalang Dako ay inilalarawan sa mga talata 31 at 32. (Ang mga silid ay pinaghihiwalay din ng isang tabing na nakabitin sa loob ng mga pinto ng Kabanal-banalang Dako—2 Chrn. 3:14.) Ang pangunahing mga pinto papasok sa dakong banal ay inilalarawan sa mga talata 33-35.

Sa harap ng templo ay ang panloob na looban ng mga saserdote. May mababang pader (v. 36) sa pagitan nito at ng panlabas na looban. Ang pader na ito ay binubuo ng tatlong patong ng bato at isang patong ng mga biga ng sedro.

Sa panloob na looban ay may isang napakalaking altar na tanso para sa mga handog, isang napakalaking hugasan na ginagamit ng mga saserdote sa paglilinis, at sampung mas maliliit na hugasan (kab. 7). Ang panlabas na looban ay para sa bayang Israel.

Sinimulan ang templo sa ikaapat na taon ng paghahari ni Solomon at natapos pagkaraan ng pitong taon (vv. 37,38).

Kabanata 7

Ang salaysay ay bumabaling ngayon sa pagtatayo ng sariling bahay ni Solomon at ng iba pang maharlikang gusali na kasama sa malaking looban.

Ang bahay ni Solomon, o ang maharlikang palasyo, ay natapos sa loob ng 13 taon. Ito ay nasa bahagyang timog-silangan ng templo at nasa labas lamang ng pader ng panloob na looban. Iniisip ng ilan na ang katotohanang anim na taon na mas matagal ang pagtatayo ng palasyo kaysa sa templo ay nagpapakita ng higit na pagpapahalaga sa sariling karangalan ni Solomon kaysa sa kaluwalhatian ng Diyos.

Ang Bahay ng Gubat ng Lebanon (vv. 2-5) ay nasa timog na bahagi ng malaking looban. Ang pinakatanyag na katangian nito ay ang napakaraming haliging sedro rito (marahil ito ang pinagmulan ng pangalan nito). Hindi natin tiyak na alam ang gamit ng gusaling ito, ngunit hinuhulaan natin mula sa 1 Kings 10:17 na ito ay taguan ng mga sandata. Kasunod mismo sa hilaga ng Bahay ng Gubat ng Lebanon ay ang Bulwagan (o Portiko) ng mga Haligi (v. 6). Malamang na ito ang pasukan sa Bulwagan ng Paghatol at sa silid ng trono (v. 7). Katabi ng maharlikang palasyo ang Bahay ng Anak ng Faraon,

kung saan nakatira ang maharlikang harem (v. 8). Lahat ng gusali ay gawa sa malalaking bloke ng batong tinabas ayon sa eksaktong sukat. Gayundin, ang pader sa palibot ng malaking looban ay gawa sa tatlong hanay ng bloke ng bato na tinakpan ng mga biga ng sedro (vv. 9-12).

Ang isa pang pananaw sa mga talatang ito ay itinuturing ang Bahay ng Gubat ng Lebanon, ang Bulwagan ng mga Haligi, at ang Bulwagan ng Trono (ang Bulwagan ng Paghatol) bilang lahat ay bahagi ng palasyo. Ang bulwagang ginawa para sa anak ng Faraon ay katabi ng tirahan ng hari.

Ang Hiram na binanggit sa mga talata 13 at 14 ay hindi ang hari ng Tiro. Ang Hiram na ito ay isang dalubhasang manggagawa na may lahing Judio na nakatira sa Tiro.

Inilalarawan ng mga talata 15-22 ang dalawang napakalaking haliging tanso na nakatayo sa pasukan ng templo. Ang isa ay pinangalanang Jachin (“Siya ang magtatatag”) at ang isa ay Boaz (“Nasa kanya ang lakas”). Sa itaas ng bawat haligi ay may hugis-mangkok na palamuti, na napakaganda ng pagkakagawa. Bagaman ibinigay ang pisikal na detalye ng mga haliging ito, hindi sinabi sa atin ang espirituwal na kahulugan sa likod ng mga ito. Mahusay na napansin ng isang tao na ang mga haligi ng buhay na templo ng Diyos ngayon ay ang mga taong may banal na pagkatao (Gal. 2:9). Ang Revelation 3:12 ay pangako ng Diyos na ang mga magtatagumpay ay gagawing mga haligi sa kanyang makalangit na templo magpakailanman.

Ang binubong dagatan (vv. 23-26) ay ang napakalaking hugasan na nakatayo sa panloob na looban. Isa itong malaking palangganang tanso, na nakapatong sa 12 bakang tanso at nakalagay sa pagitan ng templo at ng

altar, ngunit sa may timog (2 Chrn. 4:10). Ito ang nagbibigay ng tubig para sa paghuhugas ng kamay at paa ng mga saserdote. Bukod sa malaking hugasan, may sampung mas maliliit na hugasan na nakapatong sa mga patungang may apat na gulong (vv. 27-39). (Hindi binabanggit ang altar na tanso hanggang sa 8:64, bagaman ito ay nasa panloob na looban din.)

Pinamahalaan ni Hiram ang paggawa ng lahat ng gawang tanso na may kaugnayan sa lugar ng templo, kabilang ang mga sisidlan ng templo mismo (vv. 40-47). Ang mga kagamitang tanso ay hinulma sa luwad, sa paraang halos kapareho ng ginagawa ngayon (v. 46). Ang mga kasangkapan ng dakong banal ay kinabibilangan ng gintong altar ng insenso, sampung gintong mesa ng tinapay na handog (2 Chrn. 4:8), sampung gintong ilawan, at ang mga gintong kagamitan (vv. 48-50).

Gumawa si David ng masusing paghahanda para sa templong hindi siya pinahintulutang itayo. Dinala ni Solomon ang mga kayamanang ito sa templo upang gamitin at ingatan (v. 51).

Ang mga pagkakaiba ng kabanatang ito at ng 2 Chronicles 2-4 ay tinalakay sa mga tala sa 2 Chronicles.

Kabanata 8

Nang matapos ang templo, ang sumunod na hakbang ay dalhin ang kaban mula sa bahagi ng Jerusalem na kilala bilang lungsod ni David, o Sion, patungo sa templo sa Bundok Moria. Malamang na naganap ito halos isang taon matapos makumpleto ang gusali (ihambing ang v. 2 sa 1 Kgs. 6:37,38).

Bago mismo ang Pista ng mga Tabernakulo, nagkaroon ng isang malaking pambansang pagdiriwang, at dinala ng mga saserdote at mga Levita ang kaban, ang tabernakulo, at ang mga banal na sisidlan sa templo. Sinamahan ito ng paghahandog ng napakaraming tupa at baka (vv. 1-5).

Inilagay ang kaban sa Kabanal-banalang Dako. Sa paraang hindi natin nauunawaan, nakikita ang mga pasanan mula sa dakong banal, ngunit hindi makikita mula sa labas, sa portiko. Hindi inalis ang mga pasanan (NASB), gaya ng sinasabi ng KJV (v. 8). Sa panahong ito, ang tanging laman ng kaban ay ang dalawang tapyas na bato, na naglalaman ng Sampung Utos (v. 9). Hindi sinabi sa atin kung ano ang nangyari sa banga ng mana o sa tungkod ni Aaron na namulaklak (Heb. 9:4). Pagkalagay na pagkalagay sa kaban (larawan ni Cristo) sa nararapat nitong lugar, napuno ng ulap ng kaluwalhatian, na tanda ng presensiya ng Diyos, ang templo. Hindi makapagpatuloy ang mga saserdote sa kanilang mga tungkulin dahil napuno ng kaluwalhatian ng Panginoon ang bahay (vv. 10,11).

Nang matapos ang lahat, nagsalita si Solomon sa Panginoon (vv. 12,13). Sinabi ng Diyos na mananahan siya sa makapal na kadiliman. Ngayon ay nagtayo si Solomon ng bahay para sa kanya na may Kabanal-banalang Dako na walang ibang liwanag kundi ang kaluwalhatian ng Diyos mismo.

Pagkatapos ay humarap ang hari sa bayan upang basbasan sila (vv. 14-21). Isinalaysay niya ang katuparan ng pangako ng Diyos kay David tungkol sa templo at ipinahayag ang kanyang kasiyahan na may permanenteng tahanan na ngayon ang kaban ng tipan.

Ang panalangin ng pagtatalaga ay nakatala sa mga talata 22-53. Matapos purihin ang Diyos sa pagtupad sa kanyang tipan kay David tungkol sa templo, hiniling niya sa kanya na tuparin ang isa pang tipan na ginawa niya kay David—ang pangakong hindi kailanman mawawalan ng inapo si David na uupo sa trono (vv. 22-26). Bagaman alam ni Solomon na walang templo sa lupa na sapat upang kumasya ang dakilang Diyos, hiniling pa rin niya na kilalanin ng Panginoon ang templong ito at na kapag siya o sinuman sa bayang Israel ay nanalangin sa Diyos doon, siya ay makinig at magpatawad (vv. 27-30). Pagkatapos ay inilista ng hari ang iba't ibang tiyak na kalagayan kung saan lalong ninanais ang sagot ng Panginoon. 1. Sa mga usapin sa hukuman kung saan nanunumpa (marahil dahil walang tiyak na ebidensiya), hiniling sa Diyos na parusahan ang may sala at gantimpalaan ang walang sala (vv. 31,32). 2. Kapag natalo ang hukbo ng Israel dahil sa kasalanan, hiniling sa Diyos na patawarin sila at ibalik sa kanilang lupain kapag ipinagtapat nila ang kanilang kasalanan (vv. 33,34). 3. Sa panahon ng tagtuyot, hiniling sa Diyos na magpadala ng ulan kapag nagpakumbaba ang bayan sa harap niya sa pagsisisi (vv. 35,36). 4. Kung dumating sa kanila ang taggutom, o salot, o pagkalanta ng pananim, o amag, o salot ng mga insekto, o pagkubkob ng kaaway, o anumang ibang sakuna, hiniling sa Diyos na pakinggan ang anumang panalanging iniaalay sa kanya sa templo at patawarin ang lupain (vv. 37-40). 5. Kung ang isang Hentil ay magbalik-loob sa Judaismo at manalangin sa Diyos, hiniling sa kanya na sagutin ang panalangin ng gayong proselita (vv. 41-43). 6. Inaasahan ni Solomon ang mga panalangin para sa tagumpay sa labanan, at hiniling niya sa Panginoon na alalahanin ang lahat ng gayon (vv. 44,45). 7. Sa paraang panghuhula, inilarawan

ni Solomon ang panahong maaaring madalang bihag ang Israel dahil sa kasalanan. Hiniling niya sa Panginoon na pakinggan ang kanilang panalangin ng pagsisisi at gawing maawain sa kanila ang mga bumihag sa kanila; pagkat ang mga Israelita ay kanyang bayan, na iniligtas niya mula sa Ehipto (vv. 46-53). Natupad ang mga talatang ito sa pagkabihag sa Babilonia at sa sumunod na pagbabalik sa ilalim ng utos ni Ciro.

Matapos manalangin sa Diyos, binasbasan ni Solomon ang bayan sa pamamagitan ng isang makabagbag-damdaming kahilingan para sa presensiya ng Diyos, at para sa kapangyarihang sumunod sa kanya at maging saksi niya sa gitna ng mga bansa sa lupa (vv. 54-61). “Ang basbas ni Solomon, gaya ng natitirang bahagi ng kanyang panalangin, ay nagpapakita ng napakalalim na pagpapahalaga sa dakilang espirituwal na katotohanan: 1. Lubos na maaasahan ang Diyos. ‘Walang isa mang salita ang nabigo’ (56)—napakagandang patotoo! 2. Ang nakaraan ang garantiya ng hinaharap (57). Yamang hindi nagbabago ang Diyos (ihambing ang Heb. 13:8), makapagtitiwala tayo na kung ano ang ipinakita niya noong nakaraan ay siya rin niyang ipapakita sa atin (ihambing ang Josh. 1:5). 3. Kailangan ng tao ang tulong ng Diyos sa buhay ng pagiging alagad (58), isang katotohanang alam ni Jeremias at ibinigay niya ang dahilan (tingnan ang Jer. 10:23; 17:9). Kahit ang udyok ng malayang kalooban ng tao ay nagmumula sa Diyos—tunay na kabalintunaan! Ihambing ang gawain ng Banal na Espiritu sa John 16:8-11. 4. Araw-araw nating kailangan ang tulong ng Diyos (‘ayon sa kailangan ng bawat araw,’ 59). Ngunit hindi naman siya umiidlip ni natutulog (Psa. 121:4)! 5. Ang pag-aalaga ng Diyos sa kanyang mga anak ay hindi kailanman para sa kanilang

makasariling kasiyahan, kundi upang makilala siya ng iba (60). 6. Dahil sa lahat ng ito, maibibigay ba natin sa kanya ang anumang kulang sa ganap na katapatan at pagsunod (61)?”5

Ang panalanging ito ay nakatala rin sa 2 Chronicles 6 (tingnan ang mga tala), at ang tanging pagkakaiba ay: Sa 2 Chronicles ay tinapos ni Solomon ang kanyang panalangin sa tatlong kahilingan (2 Chrn. 6:40-42), na wala sa 1 Kings; sa 1 Kings ay binasbasan ni Solomon ang bayan (vv. 54-61). Wala ito sa 2 Chronicles.

Ang napakaraming hayop na inihandog ay nakatala sa mga talata 62-65. Ang ilan sa mga ito, siyempre, ay ginamit na pagkain para sa napakaraming taong nagtipon. Dahil hindi sapat ang laki ng altar na tanso upang tanggapin ang lahat ng handog na susunugin, atbp., itinalaga ni Solomon ang isang lugar sa gitna ng looban kung saan maihahandog sa Panginoon ang iba pa. Ang malaking pagdiriwang na ito ay puno ng kagalakan, pagsamba, at pasasalamat. Sa libu-libong hayop na pinatay, wala isa mang inihandog bilang handog para sa kasalanan o handog para sa pagkakasala (vv. 63,64).

Sa panahon ding ito, idinaos ni Solomon ang Pista ng mga Tabernakulo (v. 65) kasama ang mga Israelitang nanggaling pa sa pasukan ng Hamath, malapit sa Dan, sa hilaga at mula sa batis ng Ehipto sa timog. Ang Pista ng Pagtatalaga at ang Pista ng mga Tabernakulo ay tumagal nang 14 na araw. Pagkatapos ay umuwi ang bayan sa kanilang mga tahanan na may malaking kagalakan (v. 66). Sinasabi ng 2 Chronicles 7:9 na nagdaos ng isang taimtim na pagtitipon sa “ikawalong araw,” samantalang sinasabi ng talata 66 na pinauwi ang

bayan sa “ikawalong araw.” Ganito pinagtutugma ni John Haley ang dalawang salaysay: “Ang pista ng mga tabernakulo ay nagsimula sa ikalabinlima at natapos sa ikadalawampu't dalawa ng buwan, na nagtapos sa isang ‘banal na pagpupulong’ sa ‘ikawalong araw’ (Lev. 23:33-39), at sa pagtatapos nito ay pinauwi ni Solomon ang bayan; at ang pag-uwi ay natuloy kinaumagahan, sa ikadalawampu't tatlo (2 Chrn. 7:10).”6

Kabanata 9

Ang sagot ng Diyos sa panalangin ni Solomon ay tatanggapin niya ang templo bilang kanyang bahay at ilalagay niya roon ang kanyang Pangalan magpakailanman (vv. 1-5). Bagaman matagal nang wala ang templo ni Solomon, mananahan pa rin ang Diyos sa isang templo sa Jerusalem kapag bumalik ang Panginoong Jesus upang itatag ang kanyang pandaigdigang kaharian. Samantala, ang Diyos ay nananahan sa templo ng katawan ng mananampalataya at ng iglesya.

Tungkol sa pamilya ni Solomon, nangako ang Diyos na laging magkakaroon si Solomon at ang kanyang mga anak ng mga inapong uupo sa trono kung sila ay susunod. Ngunit kung tatalikod sila sa buhay na Diyos at babaling sa pagsamba sa diyus-diyosan, ipatatapon niya ang bayan, wawasakin ang templo, at gagawin ang Israel na kawikaan at katatawanan sa gitna ng mga Hentil. Magiging bunton ng guho ang templo, at mamamangha ang mga dadalaw sa pagkatiwangwang nito (vv. 8,9).

Tungkol sa mga talata 10-14, iminumungkahi ng ilang komentarista na humiram si Solomon ng 120 talentong ginto kay Hiram (v. 14) upang tustusan ang kanyang

maringal na programa ng pagtatayo, at ibinigay niya ang 20 lungsod ng Galilea kay Hiram bilang garantiya. Dahil sa naunang tulong ni Hiram (v. 11a) kaya nadama ni Solomon na malaya siyang humiram. Nang makita ni Hiram ang mga lungsod, hindi siya nasiyahan at tinawag niya itong Cabul (na nangangahulugang “hindi kalugud-lugod” o “marumi” o “basura”). Tila mula sa 2 Chronicles 8:2 ay maaaring tinubos ni Solomon ang mga lungsod sa pamamagitan ng pagbabayad sa utang.

Ibinibigay ng mga talata 15-22 ang salaysay (hindi “dahilan,” gaya ng sa KJV) ng sapilitang paggawa na ginamit ni Solomon sa kanyang programa ng pagtatayo. Ang Hazor, Megiddo, at Gezer ay tatlong lungsod na pinatibay ni Solomon para sa pagtatanggol. Ang Hazor ay nasa hilaga at nagbabantay sa hilagang pintuan ng Palestina. Ang Megiddo ay “isang mahalagang lungsod sa gitnang-hilagang Palestina, na nakatanaw sa Kapatagan ng Esdraelon. Kontrolado nito ang sangandaan ng mahahalagang ruta ng kalakalan at nagsilbing susi sa pagtatanggol sa Libis ng Jordan (mula sa timog) at sa Gitnang Kapatagan (mula sa hilaga).”7 Ang Gezer ay nasa kanluran ng Jerusalem sa isang pangunahing ruta ng kalakalan mula sa loob ng lupain hanggang sa baybaying lupain ng Filistia. Lahat ng Hentil na bihag na nakalista sa talata 20 ay mga alipin. Ang bayang Israel ay hindi ginawang alipin (vv. 22,23). Ang “Millo” na itinayo ni Solomon (v. 24) ay isang uri ng kuta para sa Jerusalem. Sinimulan ito nang matapos ang palasyo para sa anak ng Faraon.

Naghandog si Solomon sa Panginoon nang tatlong beses sa isang taon sa tatlong pangunahing pista: ang Tinapay na Walang Lebadura, ang mga Sanlinggo (Pentecostes), at ang mga Tabernakulo (2 Chrn. 8:13).

May isang hanay ng mga barko si Solomon sa Ezion-geber, sa Golpo ng Aqaba, malapit sa Elath. Nagpadala si Hiram ng ilan sa kanyang mga lingkod kasama ng mga barko patungong Ophir (hindi alam ang eksaktong lokasyon—sinasabi ng ilan na timog Arabia, ng iba ay India, at ng iba pa ay Africa). Nagdala sila ng 420 talentong ginto kay Solomon (vv. 26-28).

Kabanata 10

Ang layunin ng kabanatang ito ay bigyang-diin ang kaluwalhatian ni Solomon. Mula sa mga sisidlang inuman hanggang sa mga sasakyang-dagat, mula sa tronong garing hanggang sa mga karuwaheng gawa-sa-kamay, taglay niya ang lahat ng maaaring naisin ng puso ng tao sa dami na halos hindi maisip. Ang Reyna ng Sheba, ang babaeng iyon na sanay sa karangyaan, ay lubusang namangha sa karunungan ni Solomon at sa karilagan ng kanyang kaharian. Ito ay katuparan ng pangako ng Panginoon, na sa kanya utang ni Solomon ang lahat (3:11-13).

Maaaring nagmula ang Reyna ng Sheba sa hilagang Arabia; pinagtatalunan ang eksaktong lokasyon ng Sheba. Dumating siya upang subukin ang karunungan ni Solomon sa pamamagitan ng sunud-sunod na mahihirap na tanong, ngunit nasagot niya ang lahat ng ito (v. 3a). Nang makita niya ang karilagan ng kanyang kaharian, kinailangan niyang aminin na bahagi lamang ang naririnig niyang magagandang ulat. Binigyan niya ito ng napakaraming regalong ginto at pabango at pagkatapos ay tumanggap din siya ng mga regalo mula rito bago bumalik sa sarili niyang lupain (vv. 1-13).

Ang tulong ni Hiram ay nagdala kay Solomon hindi lamang ng ginto mula sa Ophir kundi pati ng

napakaraming kahoy na almug at mamahaling bato. Henyo si Solomon sa ugnayang pangkalakalan (vv. 14,15). Napakarami ng ginto kaya ginamit pa ito ni Solomon sa paggawa ng mga kalasag na isinabit sa Bahay ng Gubat ng Lebanon. Ang kanyang tronong garing ay binalutan ng ginto. Sa magkabilang panig ng trono ay may malaking inukit na leon. Gayundin sa bawat dulo ng anim na baitang paakyat sa trono ay may leon. Ang pilak ay itinuring na halos walang gaanong halaga noong panahon ni Solomon (vv. 16-22). Ang kayamanan at karunungan ni Solomon ang nagbigay sa kanya ng katanyagan sa buong mundo, at bumuhos ang mga regalo sa kanya mula sa mga humahangang dumadalaw sa kanya (vv. 23-25).

Binanggit na gumastos nang malaki si Solomon sa mga kabayo at karuwahe (vv. 26-29). (Binabanggit ng KJV ang sinulid na lino sa talata 28, ngunit tama ang NASB na wala ito.) Ang Kue (Cilicia) ay tanyag sa mga kabayo nito. Hindi lamang kumuha si Solomon ng mga karuwahe at kabayo para sa pambansang pagtatanggol kundi iniluwas din niya ang mga ito sa ibang mga bansa.

Bagaman hindi binanggit dito, ang karangyaan ng paghahari ni Solomon ay nangailangan ng mabigat na buwis upang matustusan ito. Ito ang hahantong sa pagkakawatak-watak ng kaharian (12:3-15). “Tiyak na nakadudurog ang buwis, at sa likod ng lahat ng karilagan at karangyaang ito na pang-Silangan, may kabulukan sa loob. Si Solomon ang Louis XIV ng mga Judio.”8 Ang pagpaparami ng kayamanan at mga kabayo ay paglabag sa Salita ng Diyos (Deut. 17:16,17).

Kabanata 11

Ipinagbawal ng Deuteronomy 17:17 sa hari ng Israel na mag-asawa ng mga paganong babae. Kung gaano kalayo ang pagsuway ni Solomon sa mahalagang utos na ito ay ipinapakita sa mga talata 1-3. Ang naging resulta ay eksakto gaya ng inihula: Inakay siya ng kanyang mga asawa sa pagsamba sa diyus-diyosan. Nagtayo siya ng mga dambana ng diyus-diyosan sa Bundok ng mga Olibo, sa silangan ng Jerusalem. Ang ibig sabihin ng talata 4 ay buong-tapat sa Panginoon niyang Diyos ang puso ni Haring David pagdating sa pag-iwas sa pagsamba sa diyus-diyosan, ngunit hindi sumunod si Solomon sa kanyang ama sa bagay na ito (vv. 4-8).

Dalawang beses nagpakita ang Diyos kay Solomon—sa Gibeon (3:5) at sa Jerusalem sa pagtatalaga ng templo (9:2). Ngayon ay ipinahayag niya na, dahil sa pagsamba ni Solomon sa diyus-diyosan, aagawin sa kanya ang kaharian at ibibigay sa isa sa kanyang mga lingkod. Gayunman, hindi ito mangyayari habang buhay si Solomon, at hindi lahat ng 12 lipi ay kukunin sa sambahayan ni David. Isang lipi (ang Benjamin, kasama ang Juda na nauunawaan na) ang ibibigay sa anak ni Solomon (vv. 9-13).

Inilalarawan ngayon ang tatlong kaaway ni Solomon. Ang una ay si Hadad (vv. 14-22), isang prinsipeng Edomita na tumakas patungong Ehipto noong bata pa siya nang pinapatay ni Joab ang lahat ng lalaki sa Edom. Pinakitunguhan siya nang mabuti ng Faraon at binigyan pa siya ng kapatid na babae ng reyna bilang asawa. Nang mabalitaan ni Hadad na patay na sina David at Joab, nakakuha siya ng pahintulot ng Faraon, kahit atubili ito, na bumalik sa Edom. Mula roon ay sinimulan

niya ang mga pagsalakay-militar laban kay Solomon mula sa timog.

Ang ikalawang kaaway ay si Rezon (vv. 23-25), na nakatakas nang salakayin ni David ang Soba at naging pinuno ng isang pangkat ng mga mandarambong. Pagkatapos ay nagtatag siya ng isang malayang kaharian sa Damasco, at naging panganib-militar kay Solomon mula sa hilaga. Ang Damasco ay nasa ilalim ng pamatok ng Israel mula pa nang sakupin ni David ang lungsod at maglagay ng mga kawal doon (2 Sam. 8:5,6). “Ang pagkawala ng Damasco, ang kabisera ng Siria, ay lalong makahulugan, dahil ang kahariang ito ay magiging tinik sa laman ng Israel sa loob ng maraming siglo pagkatapos.”9

Ang ikatlong kaaway ay ang lingkod ni Solomon na binanggit ng Diyos sa talata 11. Siya ay si Jeroboam, ang anak ni Nabat, mula sa lipi ni Ephraim. Binigyan siya ni Solomon ng posisyon ng pananagutan sa pagtatayo ng Millo. Marahil ang kapangyarihang ito ang nagbigay kay Jeroboam ng hangaring maghari sa buong Israel (vv. 26-28). Isang araw ay nakatagpo niya ang isang propetang nagngangalang Ahias. Nang sila ay nag-iisa sa bukid, kinuha ni Ahias ang sarili niyang bagong balabal at pinunit ito sa 12 piraso. Ibinigay niya ang sampung piraso kay Jeroboam bilang tanda na ibibigay sa kanya ng Diyos ang pamamahala sa sampung lipi ng Israel. Ipinaliwanag din niya kay Jeroboam na isang lipi (ang Benjamin) ang maiiwan para sa anak ni Solomon (ang Juda ay nauunawaan na) (12:23) at na hindi mahahati ang kaharian hanggang sa pagkamatay ni Solomon. Kung susunod si Jeroboam sa Panginoon, matitiyak niya ang pagpapala at tulong ng Panginoon (vv. 29-39). Pansinin ang mga hangganang inilagay ng

Diyos kay Jeroboam: Sampung lipi ang mapupunta sa kanya, hindi ang buong bansa (vv. 31-33); mamamahala lamang siya pagkamatay ni Solomon (vv. 34-37); gagawin siya ng Diyos na isang matatag na sambahayan kung susunod lamang siya sa Panginoon at buong-pusong susunod sa kanya (v. 38).

Tila naghimagsik si Jeroboam habang buhay pa si Solomon (v. 26), at kinailangan niyang tumakas patungong Ehipto upang makaiwas sa galit ng hari. Nanatili siya roon hanggang sa pagkamatay ni Solomon (v. 40). Sa halip na harapin ang kanyang kasalanan at magsisi, sinikap ni Solomon na hadlangan ang salita ng Diyos sa pamamagitan ng pagpatay kay Jeroboam. Kahangalan ang labanan si Jeroboam, gayunman, dahil siya na ngayon ang tagapagmanang itinalaga ng Diyos para sa hilagang mga lipi. Nabigo si Saul sa kanyang mga pagtatangkang patayin ang kanyang kahalili, si David. Nabigo rin si Solomon sa kanyang mga pagtatangkang paslangin si Jeroboam.

Ang mga liping pamamahalaan ni Jeroboam ay: Ruben, Dan, Neftali, Gad, Aser, Isacar, Zabulon, Ephraim, Manases, at mga bahagi ng Levi at Simeon. Ang mga liping paghahariang ng anak ni Solomon ay: Juda, Benjamin, at mga bahagi ng Levi at Simeon. Ang Levi (2 Chrn. 11:13-16) at Simeon ay karamihang tapat sa Juda.

Ang Aklat ng mga Gawa ni Solomon ay malamang na opisyal na talaan ng kanyang paghahari, ngunit tiyak na hindi kinasihang bahagi ng Kasulatan (v. 41).

Matapos maghari nang 40 taon, namatay si Solomon at inilibing sa Jerusalem. Ang kanyang anak na si Rehoboam ang humalili sa kanya (vv. 42,43). Mas mabuti ang simula ni Solomon kaysa sa kanyang wakas. Hindi

garantiya ng mabuting pagtatapos ang mabuting simula. Itinaas siya sa rurok ng kadakilaan, ngunit bumulusok siya sa bangin ng pagkasira ng moralidad at pagsamba sa diyus-diyosan. Kung isinagawa lamang sana ng hari ang ipinangaral niya sa Ecclesiastes 12:13,14 NASB: “Ang wakas, kapag narinig na ang lahat, ay ito: matakot ka sa Diyos at sundin mo ang kanyang mga utos, sapagkat ito ay para sa bawat tao. Sapagkat dadalhin ng Diyos sa paghatol ang bawat gawa, ang bawat nakatago, mabuti man o masama.”

Kabanata 12

Pumunta si Rehoboam sa Siquem upang kilalanin bilang hari. Nang mabalitaan ang pagkamatay ni Solomon, bumalik si Jeroboam mula sa Ehipto at pumunta rin sa Siquem, kasama ang mga lalaki ng Israel. Nagbigay ang mga Israelita ng isang huling kondisyon kay Rehoboam —“Babaan mo ang mga buwis na ipinang-api sa amin ng iyong ama, at maglilingkod kami sa iyo. Kung hindi, maghihimagsik kami.” Humingi si Rehoboam ng tatlong araw upang pag-isipan ito. Sa panahong iyon ay sumangguni muna siya sa kanyang matatandang tagapayo. Pinayuhan nila siyang pakitunguhan nang mabuti ang bayan at maging lingkod nila. Ngunit iminungkahi ng kanyang mga kabataang tagapayo ang kabaligtaran—sinabi nilang takutin niya ang bayan ng mas mabigat na buwis. Sa diwang iyon, ang kalingkingan ni Rehoboam ay magiging mas makapal kaysa sa baywang ni Solomon. Kung pinarusahan sila ni Solomon ng mga latigo, gagamit naman si Rehoboam ng mga alakdan (malamang ay nangangahulugang mga panghampas na may matutulis na dulo) (vv. 1-11).

Nang bumalik si Jeroboam at ang kapulungan ng Israel para sa pasya sa ikatlong araw, sinagot sila ayon sa payo ng mga kabataang lalaki. Itinuturo ng talata 15 na ang pangyayaring ito ay pinangyari ng Panginoon upang tuparin ang kanyang salitang sinabi sa pamamagitan ni Ahias na Silonita (11:30-39). Sa puntong ito ay naghimagsik ang bayang Israel laban kay Rehoboam, bagaman ang ilan sa kanila ay nakatira pa rin sa teritoryo ng Juda. Ipinadala ni Rehoboam si Adoram, ang kanyang kinamumuhiang tagapangasiwa ng sapilitang paggawa, upang pasukuin ang mga Israelitang ito, ngunit binato nila si Adoram hanggang mamatay. Pagkatapos ay ginawang hari ng bayang Israel si Jeroboam. Binalak ni Rehoboam na hadlangan ito sa pamamagitan ng pagdedeklara ng digmaan sa Israel, ngunit kinansela niya ang kanyang plano dahil sa utos ng Diyos. Matapos balewalain kanina ang payo ng matatanda, sinunod naman ngayon ni Rehoboam ang payo ng Panginoon at iniligtas ang buhay ng maraming Israelita. Ang salita ng Panginoon ang nagtakda ng pagkakahati, at ang salita ng Panginoon ang tumiyak na ang pagkakahati ay walang pagdanak ng dugo (vv. 12-24). Bagaman sinasabi sa talata 20 na ang lipi lamang ng Juda ang sumunod kay Rehoboam, dapat nating tandaan na ang Benjamin (v. 21), Simeon (Josh. 19:1b), at karamihan ng Levi ay kabilang sa Juda.

Dito nagsisimula ang kasaysayan ng nahating kaharian at nagpapatuloy hanggang sa 2 Kings. Naghari si Jeroboam sa sampung lipi sa hilaga, na karaniwang kilala bilang Israel at kung minsan ay tinatawag na Ephraim sa mga propeta. Ang kahariang ito ay nagkaroon ng sunud-sunod na siyam na dinastiya, at masasama ang lahat ng hari.

Naghari si Rehoboam sa timog na kaharian, na kilala bilang Juda. Iisa lamang ang dinastiya ng kahariang ito. Bawat hari ay inapo ni David. Sa pamamagitan ng kahariang ito sinusundan ang legal na karapatan ni Cristo sa trono ni David (tingnan ang talaangkanan sa Matt. 1). Ang ilan sa mga haring ito ay natatanging mga repormador, bagaman masasama ang karamihan sa kanila.

Ang mga hari ng Israel at Juda ay ang mga sumusunod:

Israel (dinastiya) | Juda
1 Jeroboam | Rehoboam
Nadab | Abiam (Abias)
2 Baasa | Asa (mabuti)
Ela | Josaphat (mabuti)
3 Zimri | Joram (Jehoram)
4 Omri-Tibni | Ochozias
Ahab | Athalia—mang-aagaw
Ochozias | Joas (Jehoash) (mabuti)
Joram (Jehoram) | Amasias (mabuti)
5 Jehu | Uzias (Azarias) (mabuti)
Joachaz | Jotham (mabuti)
Joas (Jehoash) | Ahaz
Jeroboam II | Ezechias (mabuti)
Zacarias | Manases
6 Sallum | Amon
7 Manahem | Josias (mabuti)
Pekaias | Joachaz (Sallum)
8 Peka | Joacim (Eliacim)
9 Oseas | Joachin (Jechonias, Conias)
| Sedecias (Mattanias)

Ang kasaysayan ng nahating kaharian ay maaaring hatiin sa apat na yugto. Una ay ang panahon ng

hayagang alitan, mula kay Jeroboam (1 Kgs. 12:1) hanggang kay Omri (1 Kgs. 16:28). Pagkatapos ay pumasok ang dalawang kaharian sa isang panahon ng pagkakasundo, mula kay Omri (1 Kgs. 16:29) hanggang kay Jehu (2 Kgs. 8). Ang ikatlong yugto, mula kay Jehu hanggang sa pagkabihag ng Israel sa Asiria (722 B.C.), ay panahon ng medyo pagsasarili (2 Kgs. 9—17). Sa wakas ay naiwan ang Juda bilang natitirang kaharian, hanggang sa ito ay madalang bihag ng mga taga-Babilonia noong 586 B.C. (2 Kgs. 18—25).

Ang kaharian ng Israel ay hindi na kailanman nakabalik sa lupain bilang isang bansa. Nanatiling bihag ang Juda sa loob ng 70 taon, at pagkatapos ay bumalik sa Jerusalem ang mga pangkat na malaki ang bilang, gaya ng nakatala sa Ezra at Nehemiah. Kaya ang timog na mga lipi ay nakabalik sa lupain, sa ilalim ng pamamahala ng mga Hentil, mga 500 taon bago isinilang si Cristo.

Sa pagtatapos ng kasaysayan ng Lumang Tipan, ang mga Judio sa lupain ay nasa ilalim ng hari ng Persia. Pagkatapos ay nasakop ng Gresya ang Persia, at pinamahalaan ng pandaigdigang kapangyarihang ito ang mga Judio. Sa wakas, ang mga Griyego ay sinakop ng Imperyong Romano; ang imperyong ito ang nasa kapangyarihan nang dumating ang Panginoong Jesus.

Sa pag-aaral ng nahating kaharian, madalas makatagpo ang mag-aaral ng tila mga salungatan sa mga petsang ibinigay. Karamihan sa mga suliraning ito sa pagkakasunod-sunod ng panahon ay maipapaliwanag sa katotohanang magkakaibang paraan ang ginamit sa pagbilang ng haba ng paghahari sa Israel at sa Juda. Ang isa pang mahalagang salik ay na madalas ay dalawang hari ang magkasamang namamahala nang

ilang panahon. Ang buong paksa ng pagkakasunod-sunod ng panahon ng mga hari ay mahusay at napakadetalyadong tinalakay sa The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings, ni Edwin R. Thiele.

Pag-aaralan natin ang nahating kaharian ayon sa pagkakasunod-sunod ng mga hari sa listahan, at ibibigay ang mahahalagang pangyayari sa paghahari ng bawat isa. Ang mga petsa ay kinuha sa aklat ni Thiele na binanggit sa itaas.

JEROBOAM, Anak ni Nabat, Lipi ni Ephraim, Hari ng Israel, 22 taon, 931/30-910/09 (1 Kgs. 12:25—14:20).

Ginawa ng unang hari ng Israel na kabisera ang Siquem sa simula, at pagkatapos ay itinayo ang Penuel, sa kabila ng Ilog Jordan (v. 25). Sa takot na bumalik ang bayang Israel sa Jerusalem upang sumamba sa mga araw ng pista at pagkatapos ay ibalik ang kanilang katapatan sa kaharian ng Juda, nagtatag siya ng sarili niyang sistema ng relihiyon: Ginawa niyang bagong sentro ng pagsamba ang Dan at Bethel, naglagay ng isang gintong guya sa bawat lugar at ipinahayag na ang mga ito ang mga diyos na nagligtas sa Israel mula sa Ehipto (vv. 26-30). Gumawa siya ng bahay ng matataas na dako (v. 31a)—ibig sabihin, mga dambana ng diyus-diyosan. Nagtatag siya ng bagong pagkasaserdote mula sa lahat ng tao (v. 31b) at hindi kinakailangang mula sa lipi ni Levi, gaya ng itinakda ng Diyos. Nagtakda siya ng bagong kalendaryong panrelihiyon, na may malaking pista sa ikalabinlimang araw ng ikawalong buwan (vv. 32,33), kapalit ng Pista ng mga Tabernakulo, na nasa ikapitong buwan. Siya mismo ang umagaw sa tungkulin ng saserdote sa paghahandog sa altar sa Bethel (v. 33).

Ang pagtanggap ng marami sa bayang Israel sa mga pagbabagong ito ay nagpapakita na malayo ang kanilang puso sa Panginoon. Sumamba na sa guya ang kanilang mga ninuno noon at pinarusahan dahil dito (Exod. 32). Nagtayo si Solomon ng matataas na dako at nawala sa kanya ang karamihan ng kanyang kaharian dahil dito (kab. 11). Sinikap ni Kore at ng kanyang mga tagasunod na agawin ang pagkasaserdote at namatay sila dahil dito (Num. 16). Ang mga pagbabagong ito na ginamit ni Jeroboam upang mapatatag ang kanyang kaharian ay tumiyak lamang sa pagbagsak nito sa bandang huli. Ang mga may puso para sa Diyos ay tumakas patungong Juda (2 Chrn. 11:14-16), at iniwan ang kanilang mga kapatid sa mga kaginhawahan—at mga kahihinatnan—ng relihiyong gawa ng tao. Mahusay na nasabi na "Hindi karapat-dapat si Jeroboam sa napakagandang puwesto [bilang hari], ngunit karapat-dapat ang Israel sa napakasamang prinsipe."

Kabanata 13

JEROBOAM (karugtong)

Habang naghahandog ng insenso si Jeroboam sa altar sa Bethel, isang propeta ng Diyos ang isinugo mula sa Juda upang tuligsain ang altar ng diyus-diyosan. Inihula niya na may isang haring nagngangalang Josias na lilitaw sa Juda at susunugin ang mga saserdote ng diyus-diyosan sa ibabaw ng altar. (Ang katuparan ng hula sa talata 2 ay matatagpuan sa 2 Kings 23:15,16. Mahigit 300 taon ang lumipas sa pagitan ng hula at ng katuparan nito.) Bilang tanda ng katiyakan ng hula, sinabi niyang mabibiyak ang altar at matatapon ang abo (vv. 1-3).

Habang itinuturo ni Jeroboam ang propeta at iniutos na hulihin ito, natuyo ang kamay ng hari. Gayundin,

nabiyak ang altar at natapon ang abo—isang tanda ng kapahamakan para sa relihiyon ni Jeroboam (vv. 4,5). Bilang sagot sa mapagbiyayang panalangin ng propeta, naibalik sa dati ang natuyong kamay (v. 6).

Kung hindi mapatahimik ng hari ang propeta sa pamamagitan ng pananakot, susubukan naman niya sa pamamagitan ng pakikipagkaibigan. Nagbigay ang Diyos ng mahigpit na bilin sa propeta na huwag gumawa ng anumang magpapakita ng kahit kaunting pagpapaubaya sa masamang paghahari ni Jeroboam. Kaya, ayon sa bilin ng Panginoon, tumanggi ang propeta na kumain o uminom kasama ni Jeroboam (vv. 7-10). Gayundin, ibang daan ang tinahak niya pauwi mula sa Bethel.

Sa daan ay hinarang siya ng isa sa matatandang propeta ng Bethel. Noong una ay tinanggihan ng lalaki ng Diyos ang pag-aanyaya ng matandang propeta upang hindi siya magpakita ng kahit kaunting pakikiramay sa nangyayari sa Bethel. Ngunit pagkatapos ay sinabi ng matanda na isang anghel ang nag-utos sa kanya na patuluyin ang lalaki ng Diyos, at ang kasinungalingang ito ang nakakumbinsi rito na tanggapin ang alok na pagpapatuloy (vv. 11-19). Habang sila ay magkasamang kumakain, nagsalita ang Panginoon sa matandang propeta ng Bethel, at siya naman ang naghatid ng mensahe sa lalaki ng Diyos. Dahil sa kanyang pagsuway, mamamatay ang lalaki ng Diyos at hindi ililibing kasama ng kanyang pamilya. Kung tila malupit o mabagsik ito, dapat nating tandaan na mas mahigpit ang pakikitungo ng Diyos sa mga minamahal niya, sa mga tagapagsalita niya, at sa mga lubhang pinagpala. Pauwi, pinatay ng isang leon ang lalaki ng Diyos. Salungat sa lahat ng batas ng kalikasan, ang isang leon at ang asno ng propeta ay magkasamang nagbantay sa kanyang

bangkay sa lansangan (vv. 20-25). Nang marinig ng matandang propeta ang balita, agad niyang napagtanto na ito ang hatol ng Panginoon laban sa pagsuway (v. 26). Pumunta siya sa pinangyarihan ng trahedya, dinala ang bangkay pabalik sa Bethel, at inilibing ito sa sarili niyang libingan. Pagkatapos ay ibinilin niya sa kanyang mga anak na nais niyang mailibing sa tabi ng lalaki ng Diyos; napagtanto niya na ang sistema ng pagsamba sa diyus-diyosan na kinabibilangan niya ay itinakda ng Diyos sa pagkawasak (vv. 27-32).

Nagpatuloy si Haring Jeroboam sa kanyang kasamaan, at gumawa ng mga saserdote mula sa lahat ng tao at naglingkod pa mismo bilang saserdote. Ang gayong kasalanan ang naging sanhi ng pagkawasak ng dinastiya ni Jeroboam sa bandang huli (vv. 33,34).

Ganito ang puna ni Irving Jensen: “Dapat sanang nakita ni Haring Jeroboam ang larawan ng kanyang sarili at ng sarili niyang kahihinatnan kung hindi siya magsisisi, sa pamamagitan ng sinapit ng propeta mula sa Juda. Si Jeroboam, gaya ng propeta, ay pinili ng Diyos para sa mataas na posisyon. Gaya rin ng propeta, alam na alam niya kung ano ang nais ng Diyos na gawin niya. Ngunit gaya ng propeta, sinuway niya ang salita ng Diyos.”10

Kabanata 14

JEROBOAM (karugtong)

Nang magkasakit si Abias, ang anak ni Jeroboam, ipinadala ng hari ang kanyang asawa sa propetang si Ahias—ang lalaki ng Diyos na nagsabi noon kay Jeroboam na siya ay magiging hari ng sampung lipi sa hilaga.

Nagbalatkayo ang reyna, marahil sa ilang dahilan: Una, ang hayagang pagdalaw sa lalaki ng Diyos ay magpapakita ng kawalan ng pananampalataya sa mga diyus-diyosan sa Dan at Bethel; ikalawa, alam ni Jeroboam na tutol si Ahias sa pagsamba sa diyus-diyosan at hindi ito magsasalita ng mabubuting bagay sa reyna kung malalaman nito kung sino siya; ikatlo, marahil ay inakala ng hari na kung malilinlang niya ang propeta ay malilinlang din niya ang Panginoon (vv. 1-4).

Binalaan muna ng Panginoon ang bulag na propeta sa pagdating ng reyna. Pagdating na pagdating niya, inilantad ng propeta ang kanyang pagbabalatkayo at pagkatapos ay pinabalik siya kay Jeroboam na may dalang mensahe ng kapahamakan. Dahil sa pagsuway at pagsamba sa diyus-diyosan ng hari, ihihiwalay ng Panginoon sa kanya ang bawat lalaki, alipin man o malaya, sa Israel at lubusang lilipulin ang kanyang sambahayan (vv. 5-10). Wala sa kanyang pamilya ang mabibigyan ng disenteng libing, maliban sa may-sakit na anak, si Abias—na mamamatay pagkapasok na pagkapasok ng reyna sa lungsod (vv. 11-13). Magbabangon ang Diyos ng ibang hari (si Baasa), na lilipol sa kanyang pamilya (v. 14). Sa bandang huli ay madadalang bihag ang bansang Israel dahil pinasimulan ni Jeroboam ang pagsamba sa mga Asherim (v. 15). (Ang mga Asherim ay mga inukit na larawang kahoy na sumasagisag sa pagkamayabong. Ang salitang “groves” sa KJV ay dapat isalin na “Asherim.”)

Tila mula sa talata 17 na ang Tirsa na ngayon ang kabisera ng Israel. Pagbalik na pagbalik ng reyna roon, namatay ang kanyang anak. Inilibing siya ng Israel at ipinagluksa, gaya ng inihula ng propeta.

Matapos maghari nang 22 taon, namatay si Jeroboam at humalili sa kanya ang kanyang anak na si Nadab. Ang Aklat ng mga Kasaysayan ng mga Hari ng Israel (v. 19) ay hindi tumutukoy sa Aklat ng Chronicles sa Biblia kundi sa opisyal na talaan ng mga hari na iniingatan bilang pampublikong pambansang kasaysayan.

Lumilipat ngayon ang tagpo sa kaharian ng Juda.

REHOBOAM, Anak ni Solomon, Hari ng Juda, 17 taon, 931/ 30-913 (1 Kgs. 12:20-24; 14:21-31; 2 Chrn. 11 at 12).

Napag-aralan na natin ang unang bahagi ng paghahari ni Rehoboam sa kabanata 12. Binubuod ng bahaging ito ang mahahalagang katangian ng kanyang paghahari: Ang inang-reyna ay isang Ammonita (vv. 21,31). Ang pagbanggit dito nang dalawang beses ay naglalayong ituon ang pansin ng mambabasa sa isang nakatagong dahilan ng kabiguan ng pamamahala ni Rehoboam—ang kanyang amang si Solomon ay nag-asawa ng mga dayuhang babae, na umakay sa kanya at sa kanyang pamilya sa pagsamba sa diyus-diyosan. Laganap ang pagsamba sa diyus-diyosan sa Juda (vv. 22,23), at ang mga lalaking patutot sa kulto (mga sodomita) ay nagsasagawa ng kanilang kasuklam-suklam na gawain sa mga dambana (v. 24). Sinalakay at sinamsaman ang Jerusalem ni Sisac, hari ng Ehipto. Ninakaw ang mga kayamanan mula sa templo at sa maharlikang palasyo. Ipinagawa ni Rehoboam ang mga kalasag na tanso kapalit ng mga gintong kinuha (vv. 25-28). Hindi ba kabalintunaan na sinikap ni Solomon na protektahan ang sarili mula sa Ehipto sa pamamagitan ng pagpapakasal sa anak ng Faraon, ngunit hindi nagtagal matapos siyang mamatay ay tinangay ng Ehipto ang

karamihan ng kinang ng ginintuang lungsod ni Solomon! Ito ay panahon ng digmaan sa pagitan ng Juda at Israel (v. 30). Nagpatuloy ito nang 57 taon, hanggang sa paghahari ni Asa sa Juda at ni Omri sa Israel. (Hinadlangan ng Panginoon ang malawakang digmaan sa pagitan ng Juda at Israel [12:24], ngunit patuloy na nagsasagupaan ang magkapatid na kaharian.) Namatay si Rehoboam sa edad na 57, at ang kanyang anak na si Abiam ang naging hari kapalit niya (v. 31).

Kabanata 15

ABIAM, Anak ni Rehoboam, Hari ng Juda, 3 taon, 913-911/10 (1 Kgs. 15:1-8; 2 Chrn. 13—14:1a).

Ang talata 1 ay naglalaman ng isang pormulang madalas ulitin sa mga aklat ng Mga Hari. Inilalarawan ng pormulang ito ang simula ng isang paghahari sa pamamagitan ng pagbanggit sa haring naghahari sa kabilang kaharian at kung gaano na katagal ito naghahari. Kaya ipinaliliwanag ng talatang ito na nagsimulang maghari si Abiam sa Juda noong ikalabingwalong taon ng paghahari ni Jeroboam sa Israel. Tinatawag din siyang Abia (1 Chrn. 3:10) at Abias (2 Chrn. 12:16).

Dito ang ina ni Abiam ay nakatalang si Maacah na anak ni Abisalom; sa 2 Chronicles 11:21 ay si Maacah na anak ni Absalom; sa 2 Chronicles 13:2 ay si Micaias na anak ni Uriel. Posibleng may dalawang pangalan ang kanyang ina, at siya ay anak ni Uriel at apo ni Absalom (na siya ring Abisalom). (Ang “anak na lalaki” o “anak na babae” ay madalas na tumutukoy lamang sa isang inapo sa paggamit ng Biblia.)

Sumunod si Abiam sa kanyang ama bilang mananamba sa diyus-diyosan at sa gayon ay hindi sumunod kay David, na “sakdal” sa diwa na umiwas siya sa pagsamba sa mga larawang inanyuan. Ipinahihiwatig ng mga talata 4 at 5 na lilipulin sana ng Diyos ang sambahayan ni Abiam kung hindi dahil sa kanyang tipan kay David. Pansinin sa dulo ng talata 5 kung paanong ang isang buhay na huwaran sana ay masisira ng isang sandali ng masidhing pagnanasa! Ang digmaan sa Israel na nagsimula sa paghahari ni Rehoboam (v. 6) ay nagpatuloy sa paghahari ni Abiam (v. 7). Sa talata 6, sina Rehoboam at Jeroboam ay kumakatawan sa Juda at Israel. Nagkaroon ng digmaan sa pagitan ng dalawang kahariang ito sa buong buhay ni Abiam. Sinikap niyang ibalik ang Israel kapwa sa pamamagitan ng panghihikayat at ng lakas ng sandata, at pumatay ng 500,000 Israelita sa pagtatangka (2 Chrn. 13:1-20).

ASA, Anak ni Abiam, Hari ng Juda, 41 taon, 911/10-870/69 (1 Kgs. 15:9-24; 2 Chrn. 14:1b—16:14).

Ang “ina” ni Asa (v. 10) ay malamang na nangangahulugang “lola.” Si Asa ay isa sa iilang mabubuting hari ng Juda. Inalis niya ang mga sodomita (mga homosekswal na mananamba sa diyus-diyosan) sa lupain at winasak ang mga diyus-diyosang ginawa ng kanyang ama (v. 12; ihambing ang 2 Chrn. 14:3-5). Inalis niya sa puwesto ang kanyang lola at winasak ang diyus-diyosan nito (v. 13), bagaman hindi ang matataas na dakong kaugnay ng diyus-diyosang ito (v. 14a). Pinayaman niya ang templo ng mga regalo mula sa kanyang ama at mula sa kanyang sarili (v. 15).

Nang simulang patibayin ni Baasa, hari ng Israel, ang Rama, ilang milya sa hilaga ng Jerusalem, napagtanto ni

Asa na nanganganib ang kanyang kabisera. Gayunman, sa halip na bumaling sa Panginoon, humingi siya ng tulong kay Ben-hadad, hari ng Siria. Sa pamamagitan ng malaking bayad sa dayuhang haring ito, nahikayat niya itong salakayin ang Israel mula sa hilaga sa rehiyon ng Galilea. Dahil dito ay napunta sa hilaga ang hukbo ni Baasa at nagawa ni Asa na gibain ang Rama at itayo ang mga napapaderang lungsod ng Geba at Mizpa sa kahabaan ng kanyang hilagang hangganan (vv. 16-22).

Ang pilak at gintong dinala ni Asa sa templo ay ibinigay sa Panginoon (v. 15). Ngunit nang bantaan ni Baasa ang kanyang kaharian, kinuha ni Asa ang mga kayamanan at ibinigay sa isang paganong hari, sa gayon ay dinaya ang Diyos at pinayaman ang Siria. Kailangang mag-ingat ang mga Cristiano na huwag kunin ang nauukol sa Diyos (ibig sabihin, ang kanilang panahon, kayamanan, atbp.) at ibigay sa iba.

Ang pagbanggit na tinamaan siya ng sakit sa paa ay maaaring upang ipakita ang hindi pagkalugod ng Diyos dahil umasa si Asa sa hari ng Siria upang iligtas siya. Sa kanyang huling tatlo o apat na taon, malamang na kasama niyang naghari ang kanyang anak na si Josaphat (vv. 23,24).

NADAB, Anak ni Jeroboam, Lipi ni Ephraim, Hari ng Israel, 2 taon, 910/09-909/08 (1 Kgs. 15:25-31).

Sumunod si Nadab sa kanyang ama sa pagsamba sa diyus-diyosan. Isa sa kanyang mga sakop, si Baasa, ang naghimagsik laban sa kanya at pumatay sa kanya. Kasabay nito ay pinatay ni Baasa ang lahat ng natitirang miyembro ng sambahayan ni Jeroboam, bilang katuparan ng hula ni Ahias (14:10,14).

BAASA, Anak ni Ahias, Lipi ni Isacar, Hari ng Israel, 24 taon, 909/08-886/85 (1 Kgs. 15:32—16:7).

Ang paghahari ni Baasa ang hudyat ng simula ng ikalawang dinastiya sa kaharian ng Israel. Nagpatuloy ang alitan sa pagitan ng Israel at Juda sa buong paghahari ni Baasa. Sa Tirsa bilang kanyang kabisera, ipinagpatuloy niya ang pagsamba sa diyus-diyosan na pinasimulan ni Jeroboam.

Kabanata 16

BAASA (karugtong)

Ipinahayag ng isang propetang nagngangalang Jehu kay Baasa na dahil sumunod siya sa pagsamba sa diyus-diyosan ni Jeroboam, ganoon din ang sasapitin ng kanyang mga inapo. Hindi sila bibigyan ng karaniwang libing kundi kakainin ng mga aso o mga buwitre. Ang isa pang dahilan ng kapahamakan ni Baasa ay ibinibigay sa dulo ng talata 7—pinatay niya ang sambahayan ni Jeroboam. Maaaring hindi siya ang nilayon ng Diyos na gumawa nito o ginawa niya ito sa malupit at mapaghiganting paraan, salungat sa kalooban ng Diyos (vv. 1-7).

ELA, Anak ni Baasa, Lipi ni Isacar, Hari ng Israel, 2 taon, 886/85-885/84 (1 Kgs. 16:8-14).

Si Ela ay isang masamang hari, na nalulong sa pagsamba sa diyus-diyosan at paglalasing. Matapos maghari nang dalawang taon, pinaslang siya ng pinuno ng kalahati ng kanyang mga karuwahe, si Zimri. Pinatay din ang lahat ng natitirang pamilya ni Baasa, bilang katuparan ng hula ni Jehu (16:3). Ang pagkamatay ni Ela ang nagwakas sa ikalawang dinastiya sa Israel. ZIMRI, Hari ng Israel, 7 araw, 885/84 (1 Kgs. 16:15-20).

Ang masamang paghahari ni Zimri ang pinakamaikli sa lahat ng hari, na tumagal lamang nang pitong araw. Nang agawin niya ang trono, sinisikap ng hukbo ng Israel na sakupin ang lungsod ng Gibbethon mula sa mga Filisteo. Ipinahayag ng hukbo na hari ang kanilang pinuno, si Omri. Agad siyang nagmartsa laban sa Tirsa, ang kabisera, upang agawin ang pamamahala. Umatras si Zimri sa maharlikang palasyo, sinilaban ito, at namatay sa apoy.

TIBNI, Hari ng Israel, 4 taon, 885/84-881/80 (1 Kgs. 16:21,22).

OMRI, Hari ng Israel, 12 taon, 885/84-874/73 (1 Kgs. 16:21-28).

Ang paghahari ni Omri ang nagpasimula ng ikaapat na dinastiya sa hilagang kaharian. Ang kanyang karapatang mamahala ay hinamon noong una ni Tibni, na nagbunga ng digmaang sibil nang mga apat na taon (ihambing ang vv. 15,23). Natalo si Tibni noong 880 B.C., at si Omri ang naging haring wala nang kalaban. Sa unang anim na taon ay naghari siya sa Tirsa. Pagkatapos ay binili niya ang burol ng Samaria sa halagang dalawang talentong pilak at inilipat doon ang kanyang kabisera. Ang masamang katangian ng kanyang paghahari ay binibigyang-diin sa mga talata 25 at 26.

Medyo masalimuot ang pagkakasunod-sunod ng panahon ni Omri. Ipinahayag siyang hari noong ika-27 taon ni Asa, pagkamatay ni Zimri (v. 15). Pagkaraan ng apat na taon ng digmaang sibil, siya ang naging haring wala nang kalaban sa hilagang kaharian noong ika-31 taon ni Asa (v. 23). Namatay siya noong ika-38 taon ni Asa (v. 29). Kaya nagkaroon siya ng mga apat na taon ng

alitan sa loob at mga walong taon ng medyo kapayapaan.

Si Omri ay isang progresibong hari at nagdala ng kaunting kapayapaan at kasaganaan sa Israel. Natagpuan ng mga arkeologo ang pinaniniwalaan nilang palasyo ni Omri sa Samaria.

AHAB, Anak ni Omri, Hari ng Israel, 22 taon, 874/73-853 (1 Kgs. 16:29—22:40).

Si Ahab ay napakasamang hari, hindi lamang dahil sumunod siya kay Jeroboam sa pagsamba sa diyus-diyosan, kundi dahil din pinakasalan niya si Jezebel, isang anak na babae ng hari ng mga Sidonio. Ang masamang babaeng ito ay mananamba kay Baal na nagtagumpay na impluwensiyahan si Ahab na itaguyod ang pagsamba kay Baal sa Israel sa pamamagitan ng pagtatayo ng templo, altar, at mga Asherim. Ang kawalang-diyos ng panahong iyon ay makikita sa walang-hiyang pagtatangka ni Hiel na taga-Bethel na muling itayo ang Jerico bilang paglaban sa sumpa ng Diyos (Josh. 6:26). Nang ilatag niya ang pundasyon, namatay ang kanyang panganay na si Abiram. Nang itayo ang mga pintuang-bayan, namatay ang kanyang bunsong si Segub (v. 34).

Kabanata 17

AHAB (karugtong)

Sa kabanatang ito ay ipinakikilala sa atin ang propetang si Elias. Ang kanyang ministeryo ay umaabot hanggang sa 2 Kings 2:11. Nagsalita ang Diyos sa kanyang bayan sa pamamagitan ng mga propeta sa mga panahon ng kasalanan at paghina. Ang mga propetang ito ay tunay na tagapagsalita ni Jehova. Walang takot nilang tinuligsa

ang pagsamba sa diyus-diyosan, imoralidad, at lahat ng iba pang anyo ng kasamaan. Hinimok nila ang bayan na magsisi at bumalik sa Panginoon, at pagkatapos ay nagbabala ng kakila-kilabot na kahihinatnan kung hindi nila ito gagawin. Ang ilang propeta ay naglingkod pangunahin sa Israel, ang ilan sa Juda, at ang ilan sa dalawa. Dahil mas masama ang Israel sa dalawang kaharian, sinamahan ng Diyos ng mga himala at kababalaghan ang mga mensahe ng propeta sa Israel. Dahil dito ay walang maidadahilan ang Israel.

Si Elias (Elijah) ay binabanggit sa mga Ebanghelyo kaugnay ng ministeryo ni Juan Bautista. Dumating si Juan sa espiritu at kapangyarihan ni Elias (Luke 1:17).

Nagmula si Elias sa Tisbe (RSV) sa Galaad, sa silangan ng Ilog Jordan, kaya tinawag siyang Tisbita. Ang kasaysayan ni Elias ay nakatala lamang sa Mga Hari. Wala tayong alam tungkol sa kanyang pinagmulan, pamilya, o pagkatawag sa ministeryo ng propeta. Ngunit walang makapagkakaila na siya ay isang taong isinugo ng Diyos. Siya ang piniling kasangkapan ng Diyos upang paluhurin ang mapangalunya at mapagmataas na Israel. Ang kanyang mga panalangin ay maaaring magdala ng pagpapala (ulan) o poot (tagtuyot at apoy). Naglingkod siya sa kanyang salinlahi bilang isang walang-takot at buhay na konsensiya. Ang una niyang nakatalang ginawa ay ipahayag kay Haring Ahab na daranas ng tagtuyot ang lupain (v. 1). Malinaw na ito ay hatol ng Diyos laban sa pagsamba sa diyus-diyosan. Pinili ng Diyos na gumamit ng matinding tagtuyot upang makuha ang pansin ng bayan. Wala silang pakialam na ang pagsamba sa diyus-diyosan ay nagdala ng espirituwal na tagtuyot sa lupain, ngunit hindi nila mabalewala ang pisikal na tagtuyot na larawan nito.

Bilang pagsunod sa Panginoon, pumunta si Elias mula sa Samaria sa batis ng Querit, sa silangan ng Jordan. Doon siya binuhay ng tubig mula sa batis at ng pagkaing himalang dinadala sa kanya umaga at gabi ng mga uwak (vv. 2-7). Nang matuyo ang batis dahil sa tagtuyot, naglakbay si Elias patungong Sarepta, sa baybayin ng Mediteraneo sa pagitan ng Tiro at Sidon. Doon ay isinaayos ng Diyos na isang Hentil na balo ang magpapakain sa kanya. Noong una ay nag-atubili ito dahil sapat lamang ang harina niya para sa kanyang anak at sa kanyang sarili. Gayunman, inutusan siya ng propeta na gawan muna siya ng tinapay (sa paggawa nito, sa diwa ay ibinibigay niya sa Diyos ang unang lugar). Nang sumunod siya, natutuhan niya ang mahalagang aral na ang mga naglalagay sa Diyos sa unang lugar ay hindi kailanman nagkukulang sa mga pangangailangan sa buhay. Hindi kailanman naubos ang kanyang banga ng harina at sisidlan ng langis (vv. 8-16). Binanggit ni Jesus na si Elias ay isinugo sa isang Hentil na balo at hindi sa alinman sa maraming balong Israelita (Luke 4:26).

Sa panahon ng tagtuyot, tinustusan ni Jehova ang kanyang propeta sa mga paraang lubhang nakapagpapakumbaba—una sa pamamagitan ng maruruming ibon at pagkatapos ay sa pamamagitan ng isang Hentil na babae, at isang mahirap na balo pa. Gipit ang hari sa kanyang palasyo, ngunit nasa kay Elias ang lahat ng kailangan niya. Ang tao ng Diyos, na sumusunod sa tinig ng Diyos, ay laging matutugunan ang kanyang mga pangangailangan, anuman ang kalagayang nakapalibot sa kanya.

Pagkatapos ay tinamaan ng malubhang sakit ang anak ng balo at namatay. Agad na naghinala ang ina na

ipinag-utos ni Elias ang kamatayan dahil sa ilang kasalanang nagawa niya. Dinala ng propeta ang bata sa kanyang silid sa itaas, tatlong beses na dumapa sa bata, at dumaing sa Panginoon. Nabuhay ang bata at ibinaba sa kanyang ina na malusog na. Dahil dito ay naniwala ang balo na si Elias ay isang lalaki ng Diyos at na ang salita ng Panginoon ay katotohanan. Bilang isang Hentil, nagpakita siya ng pananampalataya sa Diyos ng Israel (vv. 17-24).

Kabanata 18

AHAB (karugtong)

Tatlong taon matapos umalis si Elias sa Israel, at 3½ taon mula nang magsimula ang tagtuyot (Luke 4:25), inutusan ang propeta na humarap kay Ahab—isang hakbang na, sa pananaw ng tao, ay lubhang mapanganib. Napakatindi ng taggutom kaya hinanap ni Ahab at ng kanyang katiwala, si Abdias (hindi ang propetang sumulat ng aklat ng Obadiah), ang buong lupain para sa damo na maipakakain sa mga hayop. (Ang Abdias na ito ang nagligtas sa 100 propeta ng Panginoon nang pinapatay ni Jezebel ang ilan at sinisikap na lipulin ang iba.) Habang naghahanap, nakatagpo ni Abdias si Elias at inutusan siya nito na ipaalam kay Ahab kung nasaan si Elias. Natakot si Abdias na ikamamatay niya ito, dahil walang tigil na hinahanap ni Ahab si Elias. Kung ibubunyag ni Abdias na naroon si Elias, walang alinlangang darating ang hari. Ngunit baka sa panahong iyon ay nadala na si Elias ng Espiritu ng Panginoon sa ibang lugar. Kung magkagayon ay papatayin ni Ahab si Abdias dahil sa maling ulat. At bukod pa rito, delikado na ang posisyon ni Abdias sa maharlikang korte dahil pinrotektahan niya ang mga propeta ni Jehova. Nangako

si Elias na hindi siya aalis sa lugar na iyon, at isinaayos ang pagkikita (vv. 1-15).

Pumunta si Haring Ahab upang salubungin si Elias at inakusahan siyang nanggugulo sa Israel, nang hindi napagtatantong ang lalaki ng Diyos ay isa sa pinakamabubuting kaibigan na nagkaroon kailanman ang Israel. Walang takot para sa sariling buhay, sinagot ni Elias si Ahab nang walang takot at may paratang. Sinisi niya ang hari sa paghahalo ng pagsamba kay Jehova at ng pagsamba kay Baal at hinamon niya ito na tipunin ang mga propeta nito ng diyus-diyosan para sa isang paligsahan sa Bundok Carmel upang malaman kung sino ang tunay na Diyos (vv. 16-19). (Ang 450 propeta ni Baal ay pumunta sa Carmel, ngunit hindi pumunta ang 400 propeta ng Ashera; ihambing ang vv. 19,22.)

Sa pagsasalita sa mga nagtipong kinatawan ng Israel, inakusahan sila ni Elias ng pag-aalinlangan sa pagitan ng dalawang isip; dapat nilang piliin ang Panginoon o si Baal. Pagkatapos ay nagsimula ang paligsahan. Dalawang toro ang papatayin at ilalagay sa ibabaw ng kahoy na panggatong. Si Elias ang kakatawan sa Panginoon, samantalang 450 propeta ni Ahab ang kakatawan kay Baal. Ang diyos na sasagot sa pamamagitan ng apoy ang kikilalaning tunay na Diyos. Dumaing ang mga propeta ni Baal sa kanilang diyos at nagluluksuhan sa palibot ng altar mula umaga hanggang tanghali. Kinutya sila ni Elias sa pamamagitan ng mga “nakatutulong” na dahilan kung bakit hindi sumasagot si Baal. “Marahil ay napakaliit at napakahinang diyos niya kaya hindi niya kayang gawin ang dalawang bagay nang sabay.” Sa kawalan ng pag-asa, sinugatan nila ang kanilang sarili ng mga tabak at sibat at nagpatuloy sa

pagwawala hanggang sa oras ng paghahandog sa gabi, ngunit “walang tinig, ni sinomang sumagot, ni sinomang pumansin” (vv. 20-29).

Pagkatapos ay gumawa si Elias ng altar na may 12 bato, na kumakatawan sa 12 lipi ng Israel. Pagkatapos, upang alisin ang anumang posibilidad na magliyab ang altar sa anumang paraan maliban sa himala, binasa niya ang toro at ang kahoy ng 12 bariles ng tubig (apat na bariles na ibinuhos nang tatlong beses) (vv. 30-35).

Nagtataka ang ilan kung paano nakakuha si Elias ng ganoon karaming tubig sa panahon ng tagtuyot. Ngunit hindi ito tunay na suliranin. Ang labindalawang bariles ng tubig ay hindi imposibleng dami sa panahon ng tagtuyot. Naapektuhan ng tagtuyot ang mga sakahan, ngunit tiyak na may makukuha pang inuming tubig, kung hindi ay namatay na sana ang lahat. Ang isa pang paliwanag ay maaaring nagmula ang tubig na ito sa Dagat Mediteraneo, ilang milya lamang ang layo. Sinasabi ni Williams, “Ang Kison (v. 40), ang dagat (v. 43), at isang balong naroroon pa hanggang ngayon ay maaaring isa-isa o sama-samang nagtustos ng tubig na kailangan upang punuin ang kanal (v. 35).”11

Sa oras ng paghahandog sa gabi, nanalangin si Elias na ihayag ng Diyos ang kanyang sarili sa pamamagitan ng pagpapadala ng apoy mula sa langit. Agad na bumagsak mula sa langit ang apoy ng Panginoon, at tinupok hindi lamang ang handog kundi pati ang kahoy, ang mga bato, ang alabok, at ang tubig sa kanal sa palibot ng altar. Kaya napilitan ang bayan na kilalanin ang Panginoon bilang tunay na Diyos. Pagkatapos ay sinunod nila ang utos ni Elias na patayin ang masasamang propeta ni Baal (vv. 36-40). Nang kilalanin lamang ng bayan na si

Jehova ang Diyos at patayin ang mga propeta ni Baal saka maaaring dumating ang ulan. Ang pagtatapat ng kasalanan at pagsunod sa Salita ng Diyos ang mga hakbang tungo sa pagpapala.

Pinayuhan ng propeta si Ahab na kumain dahil malapit na niyang iwan ang Bundok Carmel upang makaiwas sa paparating na ulan. Habang umuupo si Ahab upang kumain, tumayo naman si Elias upang manalangin. Umakyat siya sa tuktok ng Bundok Carmel, yumukod sa lupa na ang mukha ay nasa pagitan ng kanyang mga tuhod, at taimtim na hiniling sa Panginoon na tuparin ang kanyang salita sa pamamagitan ng pagpapadala ng ulan. Nagpatuloy siya sa panalangin hanggang sa iulat ng kanyang lingkod ang isang maliit na ulap sa abot-tanaw. Sapat na iyon para kay Elias. Agad siyang nagpadala ng balita kay Ahab na magmadali patungong Jezreel, isang lungsod sa Isacar kung saan kung minsan ay nakatira ang maharlikang pamilya (21:1). Bilang tapat na sakop at tapat na lingkod, tumakbo ang propeta sa unahan ng karuwahe ni Ahab sa malakas na ulan nang 20 milya hanggang Jezreel (vv. 41-46).

Kabanata 19

AHAB (karugtong)

Nang sabihin ni Ahab kay Jezebel ang pagkatalo at pagkamatay ng mga propeta ni Baal sa Bundok Carmel, sumumpa ito na papatayin niya si Elias sa loob ng isang araw. Pagkatapos ay ang propetang ang pananampalataya ay nagkamit ng napakalaking tagumpay noong nakaraang araw ay nawalan ng lakas ng loob at tumakas mula sa Jezreel, patimog sa kabila ng lupain hanggang Beer-sheba, mga 100 milya ang layo, sa timog na hangganan ng Juda. Iniwan ang kanyang

lingkod sa Beer-sheba, nagpatuloy si Elias patimog nang isang araw na paglalakbay sa ilang. Sa wakas ay nagpahinga siya sa ilalim ng isang puno ng enebro (retama), nanlulumo, talunan, at lugmok (vv. 1-4). Kawili-wiling pansinin ang lunas ng Diyos sa matinding panlulumong ito: pahinga (v. 5a); pagkain at inumin (vv. 5,6); higit pang pahinga (v. 6b); higit pang pagkain at inumin (vv. 7,8). Sa gayong pagpapalakas, naglakbay ang propeta nang 200 milya sa loob ng 40 araw at gabi hanggang sa Bundok Horeb (Sinai), kung saan ibinigay ng Diyos ang kautusan kay Moises. Doon sa isang kuweba ay hinarap siya ng Panginoon. Sa espiritu ng pagmamatuwid sa sarili, ipinagtanggol ni Elias ang sarili niyang katapatan at tinuligsa ang bayang Israel. Sinabi niya, sa diwa, na siya lamang ang nanatiling tapat kay Jehova. Pagkatapos ay inutusan siya ng Diyos na tumayo sa bundok ng kautusan, ngunit hindi sumunod si Elias. Sunud-sunod na dumaan sa bundok ang isang malakas na hangin, isang lindol, at isang apoy. Tiyak na ipinaalala ng mararahas na unos na ito kay Elias ang kanyang mabagsik at mapamintas na espiritu. Wala sa mga ito ang nakapagpalabas sa kanya sa kuweba. Sa wakas ay narinig ng propeta ang isang marahan at mahinang tinig (banayad na ihip, NASB). Ang mapagbiyayang tinig na ito ng Panginoon ang nagdala sa kanya sa bunganga ng kuweba. Doon ay muli niyang itinaas ang sarili bilang nag-iisang natitirang saksi ng Diyos (vv. 9-14). “Kung hindi abala ang kanyang puso sa sarili, natutuhan sana niya na hindi kayang gawin ng mga unos, lindol at apoy ang kayang gawin ng banayad na tinig ng pag-ibig. Dapat sana ay nakilala niya na walang pagkakaiba ang kanyang puso at ang puso ng bansa; at na kung paanong nabigo ang pamimilit na paalisin siya sa kanyang kuweba, gayundin nabigo ito, at tiyak na mabibigo, na

pilitin ang mga tao na iwan ang kanilang mga kasalanan.”12

Tila nabawasan ang pagiging kapaki-pakinabang ni Elias bilang lingkod ng Diyos nang taglayin niya ang ganitong saloobin ng pagpapahalaga sa sarili. Sinabi sa kanya ng Diyos na bumalik pahilaga sa ilang ng Damasco, kung saan siya magsasagawa ng tatlong pagpapahid: 1. Papahiran niya si Hazael upang maging hari ng Siria. Parurusahan ng haring ito ang masuwaying bansang Israel. 2. Papahiran niya si Jehu upang maging hari ng Israel. Isasagawa ni Jehu ang hatol ng Diyos sa sambahayan ni Ahab. 3. Papahiran niya si Eliseo bilang sarili niyang kahalili. Ituturo nito sa kanya na hindi siya kailangang-kailangan. Isasagawa ng tatlong lalaking ito ang hatol ng Diyos sa mga mananamba sa diyus-diyosan sa Israel (v. 17), ngunit mag-iiwan ang Panginoon ng 7000 na hindi lumuhod kay Baal o humalik sa kanya (vv. 15-18).

Tiyak na inutusan ni Elias ang kanyang kahalili, si Eliseo, na tuparin ang utos ng Panginoon na pahiran sina Hazael at Jehu, dahil naganap ang mga pagpapahid na ito pagkatapos ng pag-uwi ni Elias sa langit (2 Kgs. 8:7ff; 9:1ff). Si Eliseo lamang sa tatlo ang personal na papahiran ni Elias. Ang katotohanang may 12 pares ng baka si Eliseo (v. 19) ay nagpapakita na hindi siya mahirap. Malamang na nag-aararo siya gamit ang isang pares at ang kanyang mga lingkod ang gumagamit ng iba pang 11.

Pagkatapos ay naglakbay si Elias pahilaga sa Abel-mehola, sa Libis ng Jordan malapit sa Beth-sean. Doon ay natagpuan niya si Eliseo, isang magsasaka, sa bukid. Inihagis ni Elias ang kanyang balabal kay Eliseo, isang

tanda na si Eliseo ang magiging kahalili niya. Humingi si Eliseo ng pahintulot na umuwi at maghanda ng pamamaalam na piging para sa kanyang pamilya. Pumayag si Elias ngunit binalaan siyang huwag kalimutan ang kanyang naranasan—ibig sabihin, kung paano siya pinahiran ni Elias. Matapos ang isang masaganang piging, sumunod si Eliseo kay Elias at naging personal niyang lingkod (vv. 19-21).

Kabanata 20

AHAB (karugtong)

Si Ben-hadad, ang hari ng Siria (v. 1), ay dating inaakalang anak ng Ben-hadad na binanggit sa 15:18,20. Ngunit ang mas bagong pananaliksik ay nagbukas ng posibilidad na iisang tao lamang sila. Bumuo siya ng alyansa ng 32 haring Arameo at nagmartsa laban sa Samaria. Nang makubkob ang lungsod, nagpadala siya ng mga kondisyon ng pagsuko kay Ahab—"Ang iyong pilak … ang iyong ginto … ang iyong pinakamagagandang asawa at mga anak" (RSV). Mahina at sunud-sunurang pumayag si Ahab. Hindi nasiyahan sa pagsuko ni Ahab sa kanyang unang mga kondisyon, sumunod na hiniling ni Ben-hadad ang karapatan ng kanyang mga lingkod na pumasok at kunin ang anumang gustuhin nila. Nagalit ang matatanda ng Israel sa ikalawang kahilingang ito at hinimok na huwag sumunod. Nang ipaalam kay Ben-hadad ang pagtanggi ng Israel, nagngitngit siya sa galit, at nagyabang na huhubaran niya nang husto ang Samaria kaya hindi magkakaroon ng kahit isang dakot ng alikabok para sa bawat isa sa kanyang mga kawal. Dito ay sumagot si Ahab na ang isang kawal na nagsusuot pa lamang ng kanyang baluti ay hindi dapat magyabang na para bang

nakamit na niya ang tagumpay. Ang panunuyang ito ang nag-udyok sa nagpipiging na taga-Siria at sa kanyang mga kakampi na kumilos (vv. 1-12).

Sa puntong ito ay nagpakita kay Ahab ang isang propeta ng Panginoon, at tiniyak sa kanya ang tagumpay. Gumamit ang Diyos ng isang maliit na pangkat ng 232 lingkod ng mga gobernador ng mga lalawigan, na sinundan ng 7000 sa bayang Israel, upang talunin ang nagtipong mga hukbo mula sa hilaga. Ang "… lahat ng anak ni Israel" (v. 15b) ay nangangahulugang lahat ng kawal sa Samaria. Isang maliit na bilang ng mga kabataang lingkod ang pinili upang simulan ang labanan, upang lalong maging malinaw na ang tagumpay ay mula sa Panginoon at hindi mula sa bisig ng laman. Sumalakay si Ahab nang tanghali, habang naglalasing si Ben-hadad at ang kanyang mga kakampi. Nang marinig ni Ben-hadad na sumusulong ang 232 lalaki ng Israel, iniutos niyang hulihin sila nang buhay. Siyempre, nagbigay ito ng kalamangang militar sa mga Israelita at nagbunga ng malaking pagpatay sa mga taga-Siria. Umatras ang mga nakaligtas sa kanilang sariling bayan. Binalaan ng propeta ng Panginoon si Ahab na babalik ang hukbo ng Siria sa tagsibol (vv. 13-22).

Iniugnay ng mga lingkod ni Ben-hadad ang kanilang kahiya-hiyang pagkatalo sa dalawang dahilan: 1. Nanalo ang mga Israelita sa labanan sa kabundukan. Walang alinlangang ang kanilang mga diyos ay mga diyos ng kabundukan. Ngunit wala silang magagawa sa kapatagan. Kaya dapat silang harapin ng mga taga-Siria sa kapatagan sa susunod. 2. Ang 32 haring lumaban kay Ahab ay tila napatunayang hindi sanay sa digmaan.

Ipinayo ng mga lingkod ni Ben-hadad na palitan sila ng mga propesyonal na pinuno (vv. 23-25).

Sa tagsibol, muling nagmartsa si Ben-hadad laban sa Israel. Ang hukbo ng Israel ay mukhang dalawang maliliit na kawan ng kambing kung ihahambing sa hukbo ng Siria. Sinabi ng isang lalaki ng Diyos kay Ahab na ipapakita ng Panginoon kay Ben-hadad na siya ang Diyos ng mga libis gayundin ng mga burol. Sa labanan, pumatay ang Israel ng 100,000 kawal na naglalakad. Ang mga taga-Siriang nakatakas ay sinikap na pumuwesto sa mga pader ng lungsod ng Aphek, ngunit gumuho ang mga pader, at 27,000 sa kanila ang namatay (vv. 26-30).

Nagtago ang hari sa isang panloob na silid sa Aphek. Hinikayat siya ng kanyang mga lingkod na hayaan silang pumunta kay Ahab, nakasuot ng mga tanda ng pagsuko at pagdadalamhati, at makiusap ng awa. Sa pag-uusap, tinawag ni Ahab nang kahangalan ang hari na kanyang “kapatid.” Mabilis na sinunggaban ng mga lalaki ng Siria ang salitang iyon at sinabing, “Oo, ang iyong kapatid na si Ben-hadad!” Iniutos ni Ahab na dalhin sa kanya ang hari ng Siria. Nangako si Ben-hadad na ibabalik ang mga lungsod na kinuha sa hinalinhan ni Ahab (15:20) at papayagan ang Israel na magtatag ng kalakalan sa Damasco (v. 34). Nakipagtipan si Ahab sa mga kondisyong ito at hinayaang makatakas si Ben-hadad sa halip na patayin ito, gaya ng dapat sana niyang ginawa (vv. 31-34). Nais ni Ahab ng isang malakas na Siria bilang pananggalang sa pagitan ng Israel at ng lumalaking banta ng Asiria. Ang pangyayaring sumunod ay isang buhay na aral, na isinadula ng propeta, upang ilarawan ang kahangalan ng ginawa ni Ahab.

Inutusan ng isa sa mga anak ng mga propeta ang kanyang kasama, sa utos ng Panginoon, na saktan siya. Sinuway siya ng lalaki at sa gayon ay sinuway ang Panginoon. Dahil sa hindi niya pagsunod sa tinig ng Panginoon, pinatay siya ng isang leon. “Kung ang isang mabuting propeta ay pinarusahan nang ganito dahil pinatawad niya ang kanyang kaibigan at kaibigan ng Diyos, nang sabihin ng Diyos na Saktan, gaano pa kabigat na parusa ang nararapat sa isang masamang hari na nagpatawad sa kanyang kaaway at kaaway ng Diyos nang sabihin ng Diyos na Saktan.”13 Nakahanap ang propeta ng ibang lalaking sumunod sa kanya sa pagsakit at pagsugat sa kanya. Pagkatapos ay nagbalatkayo ang propeta na may benda sa kanyang mga mata at hinintay si Haring Ahab. Nang dumaraan ang hari, ikinuwento ng propeta na siya ay nasa labanan at pinagkatiwalaang bantayan ang isang bihag na kaaway. Binalaan daw siya na kung makatakas ang bihag, kailangan niyang magbayad ng sarili niyang buhay o ng napakalaking halagang isang talentong pilak. Ikinuwento ng nagbabalatkayong propeta kung paano siya naging abala sa ibang mga bagay at kung paano nakatakas ang bihag. Hindi nagpakita ng kaluwagan ang hari; ipinilit niyang isagawa ang orihinal na kondisyon ng parusa. Pagkatapos ay isinara ng propeta ang bitag. May bihag na kaaway si Ahab, si Ben-hadad, sa kanyang mga kamay. Ang pagsunod sa Panginoon ay humihingi na patayin ang hari ng Siria. Dahil sa kanyang pagsuway ay papatayin si Ahab (vv. 35-43).

“Ito ang kahulugan ng talinghaga: May isang bagay na dapat gawin si Ahab ayon sa utos ng Diyos, at habang gumagawa siya ng sandaang bagay, napabayaan niya

ang iisang iyon. Napakalinaw na pagbubunyag ito ng palagiang dahilan at paraan ng kabiguan! Binibigyan tayo ng Diyos ng isang pananagutan, isang sentral at tiyak na bagay na dapat gawin. Sinisimulan natin itong gawin nang may mabuting hangarin, at pagkatapos ay dumarating sa ating daan ang ibang mga bagay, na hindi naman masama sa ganang sarili. Nagiging 'abala tayo rito at doon' sa paggawa ng maraming bagay at napababayaan natin ang iisang sentral na bagay."14

Gaya ni Haring David bago niya, hinatulan ni Ahab ang kanyang sarili sa sarili niyang mga salita. Ngunit hindi tulad ni David, na nagsisi, nagalit si Ahab at padabog na umuwi sa kanyang palasyo upang magmaktol. Sa halip na humingi ng awa sa Panginoon, nagpatuloy siya sa pag-uudyok sa Panginoon sa galit, gaya ng mababasa natin sa natitirang mga kabanata ng 1 Kings.

Kabanata 21

AHAB (karugtong)

Sinusundan ng kabanatang ito ang mga pangyayaring humantong sa pagkamatay ni Ahab. Ang tagpo ay sa Jezreel, kung saan may palasyo sina Ahab at Jezebel. Katabi ng palasyo ang isang ubasan na pag-aari ni Naboth na Jezreelita. Nais ni Ahab na isama ang ubasan sa kanyang ari-arian upang taniman niya ito ng gulayan. Tumanggi si Naboth na ipagbili o ipagpalit ang kanyang lupa, dahil itinakda ng kautusan ng Israel na ang ari-arian ay dapat manatili sa pamilyang orihinal na pinagbigyan nito (Lev. 25:23-28; Num. 36:7; Ezek. 46:18) (vv. 1-4). Nang makita ni Jezebel na yamot at nagmamaktol ang kanyang asawa at malaman ang pagtanggi ni Naboth na ipagbili ang kanyang ubasan, tiniyak niya kay Ahab na malapit nang mapasakanya ang

ubasan. Nag-utos siya ng isang pag-aayuno at isang paglilitis. Dalawang masamang lalaki ang itinalaga upang paratangan si Naboth ng paglapastangan sa Diyos at sa hari. Kaya dinala si Naboth sa labas ng lungsod at binato hanggang mamatay (vv. 5-16). Sa gayon ay tusong pinagbintangan siya ni Jezebel upang lumabas na siya ay pinapatay dahil sa paglabag sa kautusan ni Jehova. Dahil mapupunta ang ari-arian sa mga anak ni Naboth pagkamatay niya, ipinapatay rin sila ni Jezebel (2 Kgs. 9:26). Ang masamang reyna ay kasing-lubusan ng kanyang kasamaan.

Nang papunta si Ahab upang angkinin ang ubasan, sinalubong siya ni Elias at hinatulan siya sa pagpatay at pagnanakaw. Inihula ni Elias na si Ahab mismo ay papatayin (v. 19), na ang kanyang mga lalaking inapo ay papatayin, na magwawakas sa kanyang dinastiya (vv. 21,22), na ang bangkay ni Jezebel ay kakainin ng mga aso sa Jezreel (v. 23), at na ang mga inapo ni Ahab ay hindi bibigyan ng disenteng libing (v. 24). Ang bigat ng parusa kay Ahab ay ipinaliliwanag ng sukdulang inabot niya sa pagsamba sa diyus-diyosan (vv. 25,26). Nang marinig ni Ahab ang kanyang kapahamakan, nagpakumbaba siya sa harap ng Panginoon. Dahil dito, itinakda ng Panginoon na ang mga hatol sa kanyang asawa at pamilya ay hindi mangyayari hanggang sa pagkamatay ni Ahab (vv. 27-29).

Kung may matututuhan tayo sa mga talata 27-29, iyon ay na ang Diyos ay Diyos ng biyaya at awa. “ ‘Buhay ako!’ sabi ng Panginoong Diyos, ‘wala akong kaluguran sa kamatayan ng masama, kundi ang masama ay humiwalay sa kanyang mga lakad at mabuhay. Manumbalik kayo, manumbalik kayo mula sa inyong masasamang lakad! Bakit kayo mamamatay? …’ ” (Ezek.

33:11 NASB). Kahit ang mababaw na pagsisisi ni Ahab ay nagdulot ng pansamantalang ginhawa. Ngunit pinatutunayan ng susunod na kabanata na hindi nagbago ang kanyang puso. Sinalubong ng kapalaluan ang biyaya, kaya ibinigay ng Panginoon si Ahab sa anghel ng kamatayan, at hinirang si Jehu upang isagawa ang madugong utos laban sa natitirang bahagi ng kanyang sambahayan ayon sa hula ni Elias (2 Kgs. 9, 10).

Kabanata 22

AHAB (karugtong)

Matapos ang tatlong taon ng kapayapaan sa pagitan ng Israel at Siria, naisip ni Ahab na bawiin ang Ramoth-galaad, sa silangan ng Jordan, mula sa mga taga-Siria. (Nangako si Ben-hadad na ibabalik ang mga lungsod ng Israel nang tumanggap siya ng kapatawaran mula kay Ahab [20:34], ngunit tila hindi niya ito ginawa.) Si Josaphat, hari ng Juda, ay nagkataong dumadalaw kay Ahab noon at nagpahayag ng kahandaang makipagtulungan sa gawaing militar na ito. Ngunit iminungkahi muna ni Josaphat na sumangguni sila sa Panginoon sa pamamagitan ng mga propeta. Apat na raang propeta sa korte ni Ahab ang sumang-ayon sa plano at nangako ng tagumpay (vv. 1-6). (Maaaring ito ang 400 propetang hindi pumunta sa Bundok Carmel para sa paghaharap kay Elias—18:19,22.)

Tiyak na hindi mapalagay si Josaphat dahil itinanong niya kung may propeta ng Panginoon na maaaring sanggunian. Dahil dito ay lumitaw si Micaias, isang walang-takot na propeta na kinamumuhian ni Ahab dahil sa kanyang mga mensaheng hindi nakikipagkompromiso. Nang ipatawag si Micaias,

nagkakaisang hinihimok ng 400 propeta ang mga hari ng Israel at Juda na magmartsa laban sa Siria. Ang isa sa kanila, si Sedecias, ay gumawa ng mga sungay na bakal upang ilarawan ang di-mapigilang kapangyarihan nina Ahab at Josaphat laban sa mga taga-Siria (vv. 7-12). Sinabihan si Micaias na ang kanyang mensahe ay dapat sumang-ayon sa mensahe ng ibang mga propeta, ngunit nasayang lamang sa kanya ang payong iyon. Nang itanong ni Ahab kung dapat ituloy ang pagsalakay laban sa Ramoth-galaad, sa simula ay sinabi ni Micaias ang gayunding sinabi ng mga propeta: “Umahon ka, at guminhawa ka; sapagka't ibibigay ng Panginoon sa kamay ng hari.” Ngunit malamang na sinabi niya ito sa paraang nanunuya. Tiyak na nagpakita ng kabalintunaan at pang-uuyam ang tono ng kanyang tinig.

Napansin ito ni Ahab at pinanumpa si Micaias na magsabi ng totoo (Lev. 5:1). Pagkatapos ay isinalaysay ng propeta ang isang pangitain kung saan nangalat ang Israel dahil wala silang pastol, na nagpapahiwatig na papatayin si Ahab at mangangalat ang kanyang hukbo (vv. 13-17).

Iniharap ito ni Haring Ahab kay Josaphat bilang katibayan na walang masasabi si Micaias kundi kasamaan laban sa kanya. Pagkatapos ay muling nagsalita ang matapang na propeta. Isinalaysay niya ang isang pangitain kung saan isang sinungaling na espiritu, na humarap sa Panginoon, ang pumayag na linlangin si Ahab na sumalakay sa Ramoth-galaad at mapatay. Ilalagay ng sinungaling na espiritu ang payong ito sa bibig ng lahat ng propeta ng hari (vv. 18-23). Ito ay halimbawa kung paanong ang Diyos, bagaman hindi siya ang may-akda ng kasamaan, ay ginagamit ito upang makamit ang kanyang panghuling layunin. Isinugo niya

ang sinungaling na espiritu (v. 23) sa diwa lamang na pinahintulutan niya ito.

Hindi nakaligtaan ni Sedecias ang punto ng talinghagang ito. Napagtanto niyang sila ng ibang mga propeta ay pinararatangan ng pagsisinungaling, kaya sinampal niya si Micaias at nagtanong, “Saan dumaan ang Espiritu ng Panginoon mula sa akin upang magsalita sa iyo?” Sa madaling salita, sinasabi ni Sedecias, “Nagsalita ako sa pamamagitan ng Espiritu ng Diyos nang payuhan ko si Ahab na sumalakay sa Ramoth-galaad. Ngayon ay nag-aangkin kang nagsasalita sa pamamagitan ng Espiritu, ngunit kabaligtaran ang iyong payo. Paano lumipat ang Espiritu mula sa akin patungo sa iyo?” Mahinahong sumagot si Micaias na malalaman ni Sedecias ang totoo kapag nagtago siya sa takot sa isang lihim na lugar—malamang kapag ang pagkamatay ni Ahab ay maglalantad kay Sedecias sa sasapitin ng isang huwad na propeta (vv. 24,25).

Iniutos ng galit na galit na si Ahab na ikulong si Micaias at pakainin ng tinapay at tubig hanggang sa bumalik siya (si Ahab) nang payapa mula sa Ramoth-galaad. Ang pamamaalam na pananalita ni Micaias ay, “Kung talagang babalik ka nang ligtas, hindi nagsalita ang Panginoon sa pamamagitan ko.” Nagpasya si Ahab na magbalatkayo bago pumasok sa labanan, sa pag-asang sa ganitong paraan ay maiiwasan niya ang sakunang inihula ni Micaias. Si Josaphat naman ay magsusuot ng kanyang maharlikang kasuotan, at ilalantad ang sarili sa mismong panganib na sinisikap iwasan ni Ahab. Kaya sinikap ni Ahab na linlangin ang Panginoon at ang hari ng Siria, ngunit “Ang Diyos ay hindi napabibiro; sapagkat anuman ang ihasik ng tao, iyon din ang

kanyang aanihin” (Gal. 6:7 NASB). Napatay si Ahab, ngunit naligtas si Josaphat.

Inutusan ang mga taga-Siria na patayin ang hari ng Israel; ito ang kanilang pangunahing layuning militar. Noong una ay napagkamalan nilang si Ahab si Josaphat. Sumigaw sa takot ang hari ng Juda, marahil sa ganitong paraan ay nahayag kung sino talaga siya. Pagkatapos ay tinamaan si Ahab ng isang palasong pinakawalan nang walang tiyak na puntirya at inalis siya sa mismong labanan. Itinukod siya sa kanyang karuwahe upang hindi panghinaan ng loob ang kanyang hukbo. Nang mamatay siya sa paglubog ng araw, nalaman ito, at umuwi ang kanyang mga kawal sa kanilang mga tahanan (vv. 26-36).

Ang bangkay ni Ahab ay dinala pabalik sa Samaria at inilibing. Ang kanyang karuwaheng may bahid ng dugo ay hinugasan sa tabi ng isang tangke ng tubig sa Samaria kung saan naliligo ang mga patutot (v. 38 NASB). Ito ay bahagyang katuparan lamang ng hula ni Elias (21:19); naganap ito sa Samaria sa halip na sa Jezreel. Dahil nagpakumbaba si Ahab (21:29), mahabaging ipinagpaliban ng Diyos ang ganap na katuparan sa anak ng hari, si Joram (2 Kgs. 9:25,26) (vv. 37-40).

Tumanggap si Ahab ng tatlong magkakahiwalay na hulang babala tungkol sa kanyang kamatayan. Ang isa ay binigkas ng isang hindi pinangalanang propeta nang patawarin ni Ahab si Ben-hadad (20:42); ang isa ay ibinigay ni Elias nang kunin ni Ahab ang ubasan ni Naboth (21:19); at ang ikatlong hula ay binigkas ni Micaias sa bisperas ng makasaysayang labanan (vv. 17-23).

JOSAPHAT, Anak ni Asa, Hari ng Juda, 25 taon, 873/72-848 (1 Kgs. 22:41-50; 2 Chrn. 17—21:3).

Sa unang tatlo o apat na taon, kasamang naghari ni Asa si Josaphat. Naipakilala na sa atin si Josaphat sa mga talata 2-4, kung saan nakipag-alyansa siya nang kahiya-hiya sa masamang hari ng Israel at muntik nang mamatay dahil dito. Sa pangkalahatan, gayunman, mabuti ang kanyang paghahari. Ang mga sumusunod ay mahahalagang katangian ng pamamahala ni Asa.

1. Sinundan niya ang halimbawa ng kanyang ama sa paglaban sa pagsamba sa diyus-diyosan, bagaman hindi siya nagtagumpay na lubusan itong maalis (v. 43). 2. Kasama siyang naghari ng kanyang ama. 3. Nakipagpayapaan siya kay Ahab, hari ng Israel (v. 44). 4. Pinalayas niya sa lupain ang mga lalaking patutot sa kulto (v. 46). 5. Kasama sa kanyang kaharian ang lupain ng Edom (2 Sam. 8:14), kung saan may kinatawan siya (v. 47). Nawala ang Edom sa kanyang anak na si Joram pagkatapos dahil sa isang paghihimagsik (2 Kgs. 8:20). 6. Nakipag-alyansa siya kay Ochozias, anak ni Ahab, sa isang proyekto ng paggawa ng barko sa Ezion-geber (2 Chrn. 20:35,36). Ang plano nila ay ipadala ang mga barko sa Ophir para sa ginto. Ngunit nawasak ang mga barko bago pa man umalis sa daungan (v. 48), walang alinlangang dahil sa isang bagyo. Sinabi ng propetang si Eliezer kay Josaphat na ito ay dahil hindi sinang-ayunan ng Panginoon ang hindi banal na alyansa kay Ochozias (2 Chrn. 20:37). Nang imungkahi ni Ochozias na ituloy muli ang proyekto, tumanggi si Josaphat (v. 49).

OCHOZIAS, Anak ni Ahab, Hari ng Israel, 2 taon, 853-852 (1 Kgs. 22:51-53; 2 Kgs. 1:1-18).

Ang paghahari ni Ochozias ay paghahari ng matinding pagsamba sa diyus-diyosan at kasamaan. Walang alinlangang hinikayat siya ng kanyang inang si Jezebel sa kawalang-diyos gaya ng pagtulak nito sa kanyang ama. Sumamba siya kay Baal at ginalit si Jehova—kung ano ang ama, siya ang anak. Walang pormal na pagtatapos ang 1 Kings, dahil ang 1 at 2 Kings ay orihinal na iisang aklat. Ipinagpapatuloy ng Ikalawang Mga Hari ang salaysay mula sa puntong ito.

1 O.J. Gibson, hindi nailathalang mga tala.

2 Matthew Poole, Matthew Poole's Commentary on the Holy Bible, p. 657.

3 Daily Notes of the Scripture Union, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

4 C. H. Spurgeon, Spurgeon's Devotional Bible, p. 305.

5 Daily Notes of the Scripture Union, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

6 John Haley, Alleged Discrepancies of the Bible, p. 223.

7 Baker's Bible Atlas, p. 309.

8 J. R. Lumly, wala nang karagdagang detalye ng pinagmulan.

9 Matthew Henry, The Matthew Henry Commentary, p. 378.

10 Irving L. Jensen, I Kings with Chronicles, pp. 80-81.

11 George Williams, The Student's Commentary on the Holy Scriptures, p. 195.

12 Ibid., p. 196.

13 Matthew Henry, op. cit., p. 394.

14 G. Campbell Morgan, Searchlights from the Word, p. 100.

2 Kings

Balangkas ng 2 Kings

I. Ang Nahating Kaharian (Karugtong, mula sa 1 Kings) (1—17)

A. Si Ochozias at ang ministeryo ni Elias (1)

B. Ang pagdadala kay Elias sa langit at ang simula ng ministeryo ni Eliseo (2)

C. Ang paghahari ni Joram (Jehoram) at ang ministeryo ni Eliseo (3:1—8:15)

D. Joram (Jehoram) (8:16-24)

E. Ochozias (8:25-29)

F. Ang paghahari ni Jehu at ang ministeryo ni Eliseo (9, 10)

G. Ang pang-aagaw ni Athalia (11)

H. Joas (Jehoash) (12)

I. Joachaz (13:1-9)

J. Joas (Jehoash) (13:10-13) at ang pagtatapos ng ministeryo ni Eliseo (13:14-25)

K. Amasias (14:1-20)

L. Azarias (Uzias) (14:21,22; 15:1-7)

M. Jeroboam II (14:23-29)

N. Zacarias (15:8-12)

O. Sallum (15:13-15)

P. Manahem (15:16-22)

Q. Pekaias (15:23-26)

R. Peka (15:27-31)

S. Jotham (15:32-38)

T. Ahaz (16:1-20)

U. Si Oseas at ang pagbagsak ng kaharian ng Israel (17)

II. Ang Kaharian ng Juda Hanggang sa Pagkabihag (18—25)

A. Ezechias (18—20)

B. Manases (21:1-18)

C. Amon (21:19-26)

D. Josias (22:1—23:30)

E. Joachaz (23:31-33)

F. Joacim (23:34—24:7)

G. Joachin (24:8-16; 25:27-30)

H. Si Sedecias at ang pagbagsak ng Jerusalem (24:17—25:21)

I. Ang pagkagobernador ni Gedalias (25:22-26)

Ang dalawang aklat ng Mga Hari ay orihinal na iisang aklat. Ito ang paliwanag sa pagkaputol ng talaan ng paghahari ni Ochozias.

Kabanata 1

OCHOZIAS (karugtong)

Ang Moab ay sinakop ni David (2 Sam. 8:2). Nang mahati ang kaharian ni Solomon sa Israel at Juda, napasailalim ang Moab sa kapangyarihan ng Israel. Pagkamatay ni Ahab, naghimagsik ang mga Moabita at nakamit ang kanilang kalayaan (v. 1).

Nahulog si Haring Ochozias sa sala-salang rehas sa bubungan ng kanyang palasyo sa Samaria at malubhang nasugatan. Sa halip na humingi ng kagalingan sa Panginoon, nagpadala siya ng mga mensahero kay Baal-zebub, ang diyos ng Ekron, upang alamin kung siya ay gagaling. “Ang tunay na pangalan ng diyos na ito ng Siria ay Baal-zebul (‘Panginoon ng buhay’), ngunit tinawag siya ng mga Judio na Baal-zebub (‘Panginoon ng mga langaw’) bilang panunuya. Pagsapit ng panahon ni Cristo, ang diyos na ito ay naging sagisag ni Satanas.”1 Nakalulungkot na ang isang haring ang pangalan ay nangangahulugang “inaalalayan ni Jehova” ay babaling pa kay Baal para gumaling!

Nakasuot ng damit na balahibo at may sinturong katad, sinalubong ni Elias ang mga mensahero at pinabalik sila kay Ochozias na may mahigpit na pagsaway dahil sumangguni siya kay Baal-zebub at may pahayag na ikamamatay niya ang kanyang karamdaman (vv. 2-4). Tumugon si Ochozias sa pagpapadala ng isang kapitan na may 50 tauhan upang utusan si Elias na humarap agad sa kanya. Nang ihatid ng kapitan ang walang-galang na utos, ipinagtanggol ng Diyos si Elias sa pagpapababa ng apoy mula sa langit upang lipulin ang kapitan at ang kanyang mga tauhan. Isang ikalawang kapitan na may 50 tauhan ang nag-utos kay Elias na bumaba agad, ngunit gayundin ang sinapit nila. Sa pamamagitan ng apoy mula sa langit ay ipinahiya na noon ng Diyos si Baal at ang kanyang mga saserdote (1 Kgs. 18). Ngayon ang gayunding makalangit na apoy ang lumipol sa mga kawal ni Baal na nagtangkang hawakan si Elias nang may maruming kamay. Tumatanggap ang propeta ng utos mula sa tunay na Hari ng Israel, hindi mula sa isang mang-aagaw na

mananamba sa diyus-diyosan. Hindi tiyak na sinabi sa atin kung bakit pinatay ang dalawang kapitan at ang kanilang mga tauhan; marahil ay kaisa sila ni Ochozias sa determinasyong patayin si Elias. Nang mapagpakumbabang kilalanin lamang ng ikatlong kapitan ang kapangyarihan ni Elias at makiusap ng awa saka inutusan ng anghel ng Panginoon (si Cristo sa pagpapakita bago siya nagkatawang-tao) ang propeta na pumunta at makipag-usap kay Ochozias. Walang takot na sinabi ni Elias sa hari na hindi siya gagaling dahil hinamak niya ang Panginoon sa pagsangguni kay Baal-zebub (vv. 5-16).

Nang mamatay si Ochozias, humalili sa kanya ang kanyang kapatid na si Joram, dahil wala siyang anak na lalaking magsusuot ng korona (vv. 17,18). Sa panahong ito ang Juda ay may magkasamang paghahari nina Josaphat (3:1) at ng kanyang anak, na nagngangalan ding Joram.

Kabanata 2

Ang kabanatang ito ay nagsisimula sa banal na si Elias na “iniakyat” (vv. 1-11) at nagtatapos sa mga basagulero ng Bethel na “nilapa” (vv. 23-25).

Dumating na ang panahon upang tapusin ni Elias ang kanyang ministeryo at upang humalili sa kanya si Eliseo. Ngunit kailangan munang dalawin ni Elias ang Bethel, Jerico, at Jordan. Tapat na ipinilit ni Eliseo na sumama sa kanya sa mga lugar na ito. Sa Bethel at Jerico, sinabi ng mga anak ng mga propeta kay Eliseo na kukunin ng Panginoon si Elias “mula sa kanyang ulo” sa araw na iyon. Tumutukoy ito sa kaugalian ng isang alagad na umuupo sa paanan ng kanyang guro; sa ganitong ayos, siyempre, ang guro ay nasa ulunan ng alagad. Alam na

ito ni Eliseo at sinabihan niya ang mga propeta na tumahimik. Masyadong malungkot at sagrado ang bagay na iyon upang pag-usapan (vv. 1-6). Mula sa Jerico, bumaba sina Elias at Eliseo sa Ilog Jordan, na sinusundan mula sa malayo ng 50 sa mga propeta. Nang hampasin ni Elias ang Jordan ng kanyang balabal, nahawi ang tubig at tumawid ang dalawang lalaki sa tuyong lupa. Nanggaling si Elias sa Galaad, sa silangan ng Jordan, noong paghahari ni Ahab, upang simulan ang kanyang gawain bilang propeta (1 Kgs. 17:1). Ngayon, sa pagtatapos ng kanyang ministeryo, tumawid siya pabalik sa Jordan upang iakyat sa langit. Nang hikayatin ng paalis na propeta na humiling, humingi si Eliseo ng dobleng bahagi ng kanyang espiritu. Ang dobleng bahagi ay karapatan ng panganay na anak at maaaring ang ibig lamang sabihin dito ay nais ni Eliseo na maging karapat-dapat na kahalili niya. Sinasabi ni Williams na ang katuparan ng kahilingan ay makikita sa katotohanang, samantalang walong himala ang nakatalang ginawa ni Elias, 16 naman ang ginawa ni Eliseo.2 Sinabi ni Elias na wala sa kanyang kapangyarihan na ipagkaloob ang kahilingan, at pagkatapos ay nagdagdag ng isang kondisyong wala rin sa kanyang kontrol: Kung makikita siya ni Eliseo na umaalis, ipagkakaloob ang kanyang kahilingan. Habang naglalakad sila, pinaghiwalay sila ng mga karuwahe at kabayong apoy. Pagkatapos ay iniakyat ng isang ipu-ipo si Elias sa langit sa harap mismo ng paningin ni Eliseo. Sumigaw si Eliseo, “Ama ko, ama ko, ang mga karo ng Israel at ang mga nangangabayo niyaon!” Ang ibig sabihin nito ay si Elias ang pinakamalakas na sandata ng kapangyarihan ng Diyos at ang pinakamabuting tanggulan ng Israel (vv. 7-12).

Matapos punitin ang kanyang damit sa pagdadalamhati, bumalik si Eliseo sa silangang pampang ng Jordan, hinampas ang tubig ng balabal ni Elias, at sumigaw, “Saan nandoon ang Panginoon, ang Dios ni Elias?” Ang tanong na ito ay hindi nagpapahayag ng pag-aalinlangan o kawalan ng pananampalataya kundi nagbibigay lamang ng pagkakataon sa Diyos na ipakitang kasama siya ni Eliseo gaya ng pagkakasama niya kay Elias. Nahawi ang tubig, at nakabalik ang propeta sa kanlurang pampang ng ilog, kung saan naghihintay at nagmamasid ang 50 anak ng mga propeta. Matapos makita ang pagkahawi ng Jordan, kinilala nila na si Eliseo nga ang tunay na kahalili ni Elias. Salungat sa mas mabuting pasya ni Eliseo, ipinilit nilang magpadala ng isang pangkat upang hanapin si Elias, ngunit nawalan ng saysay ang lakad, siyempre, gaya ng babala ni Eliseo. Maaaring hindi nila nasaksihan ang pagdadala kay Elias sa langit, o kung nasaksihan man nila, inakala nilang pansamantala lamang ang kanyang pagkawala (vv. 13-18).

Ang ministeryo ni Eliseo mula rito hanggang 13:20 ay binubuo ng sunud-sunod na mga himala na naglalayong ilayo ang bansang Israel sa pagsamba sa diyus-diyosan at ibaling sa tunay at buhay na Diyos. Hindi kinakailangang sunud-sunod ayon sa panahon ang mga pangyayari. Ang una sa mga himalang ito ay naganap nang ihagis ni Eliseo ang asin sa maalat at masamang tubig sa bukal sa Jerico; hindi na ito muling nagdulot ng kamatayan o pagkabaog (vv. 21,22). Habang naglalakbay mula Jerico patungong Bethel, isa sa mga sentro ng pagsamba sa guya, sinalubong si Eliseo ng ilang magugulong kabataan na tumawag sa kanya na kalbo at nanunuyang hinamon siyang umakyat sa langit gaya ng

ginawa ni Elias. Matapos niya silang sumpain sa pangalan ng Panginoon, dalawang babaeng oso ang lumabas mula sa gubat at sinugatan ang 42 sa kanila (vv. 23-25). Ang pag-insulto sa mensahero ng Diyos ay pag-insulto sa Diyos mismo.

Sinundan ni Eliseo ang mga yapak ni Elias, at pumunta sa mga paaralan ng mga propeta sa Jerico at Bethel bago naglakbay patungong Bundok Carmel at Samaria. Sa Jerico ay iginalang siya ng mga tao at tumanggap sila ng pagpapala. Sa Bethel ay hinamak siya ng mga kabataan dahil sa kanilang kawalang-galang kay Jehova, at tumanggap sila ng sumpa.

Kabanata 3

JORAM, Anak ni Ahab, Hari ng Israel, 12 taon, 852-841 (2 Kgs. 3:1—9:29).

Nang magsimulang maghari si Joram, anak ni Ahab, bilang hari ng Israel, may magkasamang paghahari sa Juda (si Josaphat at ang kanyang anak na si Joram). Ito ang paliwanag kung paanong si Joram, hari ng Israel, ay nagsimulang maghari sa ikalabingwalong taon ni Josaphat (talata 1) at sa ikalawang taon ni Joram, hari ng Juda (2 Kgs. 1:17).

Si Joram (kapareho ng pangalang Jehoram) ay hindi kasinsama ng kanyang mga magulang; inalis niya ang haligi ni Baal na itinayo ni Ahab. Gayunman, kumapit pa rin siya sa pagsamba sa gintong guya na pinasimulan ni Jeroboam (vv. 1-3).

Sa ilalim ng paghahari ni Ahab, ang hari ng Moab ay obligadong magbayad ng taunang buwis sa Israel. Nang mamatay si Ahab, nagpasya si Mesa na ito ang tamang panahon upang maghimagsik. Ang tanyag na Batong

Moabita, na natuklasan ng isang Alemang misyonero noong 1868, ay bumabanggit sa pagsakop ng Israel sa Moab at sa matagumpay na paghihimagsik ni Mesa.

Walang ginawa si Ochozias tungkol sa paghihimagsik ng Moab, ngunit nang maupo sa kapangyarihan si Joram ay agad niyang sinikap na ibalik ang Moab sa ilalim ng kanyang pamamahala, dahil ayaw niyang mawala ang malaking buwis nito. Hiniling ni Joram kay Josaphat na sumama sa kanya sa labanan, at muli ay kahangalang pumayag si Josaphat. (Tingnan ang 1 Kings 22, kung saan muntik nang mamatay si Josaphat dahil sa pakikipag-alyansa sa Israel.) Nagpasya silang magmartsa pababa sa kanlurang panig ng Dagat na Patay, pasilangan sa Edom, at pahilaga sa Moab. Dahil ang hari ng Edom ay sakop ni Josaphat noong panahong ito, isinama ang kanyang tulong sa digmaan (vv. 4-9). Habang papalapit sila sa Moab, naubusan ng tubig ang mga hukbo. Ang kapangahasan ni Joram sa pagsisi sa Diyos ay sinagot ng mungkahi ni Josaphat na sumangguni sa isang propeta ng Panginoon. Nang malaman na si Eliseo, ang lingkod ni Elias, ay nasa malapit, pumunta sa kanya ang tatlong hari (vv. 10-12). Noong una ay tumutol si Eliseo na wala siyang kinalaman sa haring mananamba sa diyus-diyosan ng Israel at iminungkahing pumunta ito sa mga propeta ng diyus-diyosan ng kanyang mga magulang. Ang sagot ni Joram ay maaaring nagpapahiwatig na hindi ang mga diyus-diyosan kundi ang Panginoon ang nagdudulot ng suliranin. Bilang paggalang kay Josaphat, pumayag si Eliseo na hanapin ang kalooban ng Panginoon. Habang tumutugtog ang isang manunugtog, dumating kay Eliseo ang kapangyarihan ng Diyos at inihula niya na mapupuno ang libis ng mga tubigang hindi dulot ng ulan

(vv. 16,17 RSV) at na matatalo ang Moab. Kinaumagahan ay umagos ang tubig sa libis, na nanggagaling sa direksiyon ng Edom. Sa liwanag ng pagsikat ng araw, mukhang dugo ang tubig sa paningin ng mga Moabita, at inakala nilang nagpatayan ang mga hari ng Israel, Juda, at Edom. Habang nagmamadali sila sa kampo ng Israel para sa samsam, sinalubong sila ng mapangwasak na pagsalakay. Pinuno ng mga Israelita ng bato ang lupang tinataniman, tinabunan ang mga balon, at pinutol ang mabubuting puno (vv. 13-25).

Ang hari ng Moab, na may sama ng loob sa kanyang dating mga kakampi, ang mga Edomita, at naghihinalang hindi buong-pusong lalaban ang kanilang hari gaya ng Israel at Juda, ay sinikap na lumusot sa hanay ng Edom. Nang mabigo ang estratehiyang ito, inihandog niya ang kanyang panganay na anak bilang handog sa pader ng lungsod upang payapain ang kanyang mga diyos, upang udyukan ang kanyang mga tauhan na lumaban nang mas mabangis, at upang takutin ang kaaway. Natigilan ang Israel sa paghahandog na ito ng tao, na siyempre ay kasuklam-suklam. Tinamaan man nang tuwiran ng Diyos o ng sarili nilang konsensiya, umatras sila nang hindi naibabalik ang Moab sa pagkasakop (vv. 26,27). “Tila nagtatanong ang may-akda: Kung lubhang naantig ang Israel sa pagkakataong ito, bakit hindi siya nabigla nang sapat upang iwan ang sarili niyang pagsamba sa diyus-diyosan? Ngunit nagpatuloy ang pagsamba sa diyus-diyosan sa Israel at sa Juda.”3

Kabanata 4

Itinatala ng kabanatang ito ang limang himalang ginawa ni Eliseo.

Himalang paglalaan ng langis (vv. 1-7). Isang naghihirap na balo ng isa sa mga maka-Diyos na propeta ang nanganganib na mawalan ng kanyang mga anak na magiging alipin dahil sa hindi nababayarang mga utang. Binigyan siya ng langis, at ang tanging hangganan ay ang bilang ng mga sisidlang mayroon siya upang tanggapin ito. Sa pagbebenta ng langis ay nabayaran niya ang kanyang mga pinagkakautangan at natustusan ang kanyang pamilya. Dito ay nakikita natin ang biyaya para sa may utang, sapat upang matugunan ang kasalukuyang pangangailangan at upang maglaan para sa ikabubuhay sa hinaharap. Ang biyaya ng Diyos sa nangangailangang makasalanan ay nagpapalaya sa atin mula sa utang at pagkaalipin at naglalaan ng lahat ng kailangan natin para sa isang bagong buhay.

Himalang kapanganakan (vv. 8-17). Isang mayamang Hentil na babae ng Sunem ang nagpakita ng di-pangkaraniwang pagtanggap kay Eliseo, at naghanda pa ng isang silid para sa kanya sa kanyang tahanan. Nang tanungin siya ng lalaki ng Diyos kung ano ang kanyang kahilingan, mapagpakumbaba niyang sinabi na kontento na siyang mamuhay nang simple sa gitna ng sarili niyang mga kababayan. Iminungkahi ni Giezi, ang lingkod ng propeta, na baka gusto niya ng isang anak na lalaki, at ang mungkahing ito ay naging katotohanan sa salita ng propeta. Nang sumunod na tagsibol ay nanganak siya ng isang lalaki. Mula sa kamatayan (ang baog na sinapupunan) ay naglabas ang Panginoon ng buhay, isang larawan ng espirituwal na kapanganakan ng bawat anak ng Diyos (Eph. 2:1-10).

Ang pagbuhay sa anak ng Sunamita (vv. 18-37). Pagkaraan ng mga taon, ang bata ay inatake ng isang uri ng karamdaman habang nasa bukid. Dinala siya

pabalik sa kanyang ina at namatay sa mga bisig nito nang tanghali. Inilagay ng ina ang kanyang bangkay sa silid ng propeta; pagkatapos, nang hindi sinasabi ang dahilan, sinabi niya sa kanyang asawa na nais niyang dalawin ang lalaki ng Diyos sa Bundok Carmel. Inakala ng asawa na kakatwa ang pagdalaw sa propeta kung hindi naman araw ng banal na pista, ngunit isinaayos niya ang kailangang sasakyan. Napakabilis niyang naglakbay mula sa Sunem, sa kapatagan ng Esdraelon, hanggang Bundok Carmel. Nang makita siyang papalapit, isinugo ni Eliseo si Giezi upang salubungin siya at kumustahin. Hindi niya sinabi kay Giezi ang layunin ng kanyang pagdalaw. Sa katunayan, nilinlang niya ito sa pagsasabing mabuti ang kalagayan niya, ng kanyang asawa, at ng kanyang anak. Mas gusto niyang tuwirang iharap ang kanyang kalagayan sa propeta. Sinalubong ng babae si Eliseo na may matinding pagbuhos ng damdamin at pinaalis na sana siya ni Giezi kung hindi naramdaman ng propeta ang kanyang malalim na pag-aalala at pinayagan siyang magsalita. Hindi inihayag ng Panginoon kay Eliseo ang layunin ng kanyang pagdalaw, at hindi rin ito sinabi ng babae. Ngunit nagbigay siya ng pahiwatig nang sabihin niyang, “Humingi ba ako ng anak sa aking panginoon? Hindi ba sinabi ko, ‘Huwag mo akong dayain’?” (v. 28). Sa madaling salita, “Ayaw kong madaya sa pagbibigay sa akin ng anak at pagkatapos ay kunin ito sa akin.” Marahil ay nahinuha ni Eliseo mula rito na malubha ang kalagayan ng anak.

Noong una ay isinugo ng propeta si Giezi upang ilagay ang kanyang tungkod sa patay na bata, at sinabihan siyang iwasan ang karaniwang mahahabang pagbati ng mga taga-Silangan sa daan. Naramdaman ng babae na

hindi ito sasapat at ipinilit na si Eliseo mismo ang sumama sa kanya pabalik. Habang papalapit sila sa Sunem, sinalubong sila ni Giezi na may balitang hindi nagising ang bata. Pagkatapos ay pumunta si Eliseo sa silid kung saan nakahiga ang bangkay, isinara ang pinto, nanalangin, at dumapa sa ibabaw ng bata—bibig sa bibig, mata sa mata, at kamay sa kamay. Bumangon ang propeta, naglakad nang paroo't parito, at pagkatapos ay muling dumapa sa bata. Sa pagkakataong ito ay bumahing ang bata nang pitong beses at iminulat ang kanyang mga mata. Tinanggap ng nagpapasalamat na ina ang kanyang anak na buhay muli. Sa pagbuhay sa bata, lubusang nakiisa si Eliseo sa patay na kabataan: bibig sa bibig, mata sa mata, kamay sa kamay. Walang naging epekto ang kanyang tungkod, ngunit nang ilagay niya ang sarili sa bata at hingahan ito ng sarili niyang buhay, nabuhay ang bata.

Pag-aalis ng lason sa nilagang may lason (vv. 38-41). Ang sumunod na nakatalang himala ay naganap sa Gilgal. Sa panahon ng taggutom (marahil ang pitong-taong taggutom na binanggit sa kabanata 8), inutusan ni Eliseo ang kanyang lingkod na magluto ng nilaga para sa mga anak ng mga propeta. Nagkamaling nailagay sa palayok ang ilang nakalalasong ligaw na upo. Nang matuklasan ang pagkakamali, naghagis si Eliseo ng harina sa palayok at sa ganitong paraan ay naging ligtas itong kainin.

Himalang paglalaan ng tinapay (vv. 42-44). Sa isa pang pagkakataon ay pinakain ni Eliseo ang 100 lalaki ng 20 maliliit, bilog, at lapad na tinapay na sebada at ilang sariwang uhay ng butil. Sapat ito at may natira pa, gaya ng ipinangako ng Panginoon. Hindi makasariling ibinigay ni Eliseo sa iba ang nararapat na sa kanya.

Kapag nagbabahagi tayo sa iba at ipinauubaya ang kahihinatnan sa Diyos, kaya niyang tugunan ang ating mga pangangailangan at ang mga pangangailangan ng iba, at mag-iwan pa ng labis (Prov. 11:24,25).

Kabanata 5

Ang kapangyarihan ni Eliseo na gumawa ng himala ay umabot pa sa hukbo ng mga taga-Siria. Isang bihag na dalagang Judio ang lingkod sa tahanan ni Naaman, ang kapitan ng hukbo ng Siria. Dahil alam niyang ketongin ito, iminungkahi niya na ang propetang si Eliseo sa Samaria ay makapagpapagaling sa kanya.

Kumuha si Naaman ng isang sulat ng pagpapakilala mula kay Ben-hadad, hari ng Siria, para kay Joram, hari ng Israel, at nagdala rin ng mga regalong salapi at damit. Tila hindi binanggit ng sulat si Eliseo kundi humiling lamang ng kagalingan para kay Naaman. Nagngitngit ang hari ng Israel sa ganoong di-makatwirang kahilingan at naghinala na naghahanap ng dahilan ang hari ng Siria upang salakayin ang Israel (vv. 1-7).

Nabalitaan ni Eliseo ang suliranin ng hari at hiniling na ipadala sa kanya si Naaman. Walang kapangyarihan sa palasyo, dahil lahat sila roon ay mananamba sa diyus-diyosan; ngunit may propeta ng Diyos sa Israel na may kapangyarihang linisin ang isang tao at pagalingin siya.

Hindi personal na nakipag-usap si Eliseo kay Naaman; sapat na ang kanyang salita kung isasagawa nang may pananampalataya. Nagpasabi si Eliseo kay Naaman na maligo sa Ilog Jordan nang pitong beses. Umasa si Naaman ng mas kahanga-hanga at mas makulay na paraan ng pagpapagaling kaysa rito, at tumutol siya na

mas mabuti ang mga tubig ng kanyang katutubong Damasco kaysa sa Jordan. “May dalawang sakit si Naaman—kapalaluan at ketong. Ang una ay kailangang pagalingin gaya ng ikalawa. Kailangang bumaba si Naaman mula sa kanyang karuwahe ng kapalaluan; pagkatapos, maligo ayon sa itinakdang paraan.”4 Sa wakas ay hinikayat siya ng isang lingkod na sundin ang propeta sa ganoon kasimpleng bagay, at lubusan siyang gumaling. Gaya ng mahusay na nasabi, “Nilunok niya ang kanyang kapalaluan at nawala ang kanyang ketong” (vv. 8-14).

Nagbalik-loob si Naaman sa Diyos ng Israel at sinikap na gantimpalaan si Eliseo, ngunit walang tinanggap ang propeta mula sa kanya. Pagkatapos ay humingi ng pahintulot ang heneral na taga-Siria na magdala ng lupang kasinrami ng kargada ng dalawang mola pauwi upang masamba niya ang tunay na Diyos sa inilipat na lupa ng Israel. Ipinaliwanag niya na maaaring hingin ng kanyang opisyal na tungkulin na pumunta siya sa dambana ng diyus-diyosang si Rimmon kasama ng kanyang panginoon at yumukod pa nga, ngunit umaasa siyang patatawarin siya ng Panginoon dito. Hindi ito sinang-ayunan ni tinutulan ni Eliseo, kundi pinalakad lamang siya (vv. 15-19).

Sa kuwento ni Naaman ay matatagpuan natin ang isang klasikong paglalarawan ng ebanghelyo ng biyaya. Siya ay kaaway ng Diyos, bilang kapitan ng hukbo ng Siria. Sa pananaw ng tao, wala siyang magagawa at wala nang pag-asa ang kanyang kalagayan, bilang isang ketongin (ihambing ang Rom. 5:6-10). Siya ay dayuhan sa mga pangako at mga tipan ng Diyos at walang karapatan sa kanyang pagpapala, bilang isang Hentil (Eph. 2:11,12). Ngunit inabot ng biyaya ng Diyos ang pangangailangan

ng tao. Ang tanging kailangang gawin ni Naaman ay magpakumbaba at sundin ang salita ng Panginoon. Sa wakas ay naligo siya bilang pagsunod sa salita ng Diyos at umahon bilang isang bagong tao, na may bagong balat at bagong puso.

Kahanga-hangang biyaya ng mapagmahal nating Panginoon,
Biyayang higit pa sa ating kasalanan at pagkakasala,
Ibinuhos doon sa bundok ng Kalbaryo,
Doon kung saan dumanak ang dugo ng Kordero.
—Julia H. Johnston

Inimbot ni Giezi ang mga regalo ni Naaman na tinanggihan ni Eliseo. Sinabi niya sa taga-Siria na isinugo siya ni Eliseo upang kunin ang mga regalo para sa dalawang batang propeta na kararating lamang mula sa Ephraim.

Pagkatapos ay dinala niya ang salapi at ang mga damit sa sarili niyang bahay. Bilang propeta, madalas tumanggap si Eliseo ng natatanging pahayag mula sa Panginoon. Ngayon ay ipinaalam sa kanya ang ginawa ng kanyang lingkod, at nang dumating si Giezi, inilantad siya ni Eliseo. Ipinaalala niya sa sakim na lingkod na hindi ito panahon upang tumanggap ng salapi at damit o ng iba pang bagay na mabibili ng salapi. Tinamaan si Giezi ng ketong ni Naaman. Malaki ang kanyang kasalanan sa pagbibigay sa mga taga-Siria ng dahilan upang isipin na ang libreng kaloob na biyaya ng Diyos ay hindi pala libre (vv. 20-27).

Kabanata 6

Ang ilan sa mga anak ng mga propeta ay hindi nasisiyahan sa masikip na tirahan nila kasama ni Eliseo,

malamang sa Jerico o Gilgal. Kaya humingi sila ng pahintulot sa propeta na lumipat malapit sa Jordan at magtayo roon ng isang lugar. Habang nagtatayo, nahulog sa Jordan ang hiram na ulo ng palakol ng isa sa mga lalaki. Tumugon si Eliseo sa kanyang nababahalang pakiusap sa paghahagis ng isang patpat sa ilog. Lumutang ang ulo ng palakol at nakuha ito ng nagpapasalamat na tagapagtayo (vv. 1-7).

Ang isa pang katibayan ng himalang kapangyarihan ni Eliseo ay ang kanyang kaalaman sa lubhang lihim na mga kilos-militar sa kampo ng kaaway. Nalito ang hari ng Siria dahil paulit-ulit na nalalaman ng hari ng Israel ang lahat ng kanyang lihim na plano; naghinala siya na may isa sa kanyang mga tauhan na espiya ng Israel. Nang malaman niyang ang propetang si Eliseo ang nagbubunyag ng kanyang mga plano sa hari ng Israel, ipinasya niyang hulihin si Eliseo anuman ang mangyari. Nang mabalitaan na ang propeta ay nasa Dothan, isang lungsod na hindi kalayuan sa hilaga ng Samaria, nagpadala siya ng isang pangkat ng mga mandarambong upang palibutan ang lungsod sa gabi. Kinaumagahan ay nasindak ang lingkod ni Eliseo nang makita ang hukbo ng kaaway na nakapalibot sa lungsod. Ngunit bilang sagot sa panalangin ng propeta, binigyan ang lingkod ng himalang kakayahang makita ang isang nagtatanggol na hukbo ng mga karuwahe at kabayo na isinugo ng Diyos upang bantayan ang kanyang bayan.

Hiniling ni Eliseo sa Panginoon na bulagin ang mga taga-Siria. Pagkatapos ay naakay sila ng propeta mula Dothan hanggang Samaria nang walang paglaban. Nang imungkahi ng hari ng Israel na patayin sila, ipinaalala sa kanya ni Eliseo na hindi niya papatayin ang mga bihag na nahuli niya sa tabak at busog, kaya bakit papatayin

ang mga ito na ibinigay sa kanyang mga kamay nang walang anumang pagsisikap mula sa kanya? Sa halip, inutusan ang hari na pakainin sila at pauwiin. Sa makataong pakikitungong ito, dinaig niya ang masama sa pamamagitan ng mabuti.

Hindi na muling sumalakay sa Israel ang gayong mga pangkat ng mandarambong (vv. 8-23). Ipinaaalala sa atin ng talata 16 ang 1 John 4:4—"… lalong dakila ang nasa inyo kaysa sa nasa sanlibutan." Sa ating espirituwal na pakikipaglaban sa mga puwersa ng kasamaan, may proteksiyon at kapangyarihan tayong ibinigay ng ating makapangyarihan-sa-lahat na Kakampi. Sa pamamagitan ng panalangin ng pananampalataya, kayang buksan ng Panginoon ang mga mata ng ating puso sa nakapagpapalakas-loob na katotohanang ipinagtatanggol niya tayo at binibigo ang mapangwasak na mga balak ni Satanas.

Ang pangyayaring nagsisimula sa talata 24 ay hindi kinakailangang sunod ayon sa panahon. Kinubkob ni Ben-hadad, hari ng Siria, ang Samaria nang napakatagumpay kaya naghari ang taggutom sa lungsod. (Kung naganap ang pagkubkob na ito pagkatapos ng pitong-taong taggutom na binanggit sa 8:1,2, gaya ng iminumungkahi ng ilan, mauunawaan natin kung gaano kalubha ang kalagayan.) Kinailangang magbayad ng mga tao ng napakataas na halaga para sa mga pagkaing marumi ayon sa seremonya (ulo ng asno) at para sa mga halaman o butil. (Ang "dumi ng kalapati" ay pangalan ng isang halamang may nakakaing bulbo. Ang halaman ay may pangalang "Star of Bethlehem" ngayon.) Inamin ng hari ng Israel na walang makatutulong kundi si Jehova, at labis siyang nagdalamhati nang malaman niyang kinakain na ng mga

tao ang kapwa tao. Sinisi niya si Eliseo sa kakila-kilabot na kalagayan at sa hindi nito paggawa ng anuman upang maibsan ito, at sumumpa siyang papatayin ito bago matapos ang araw. Tumanggap si Eliseo ng kaalaman mula sa Diyos tungkol sa balak ng hari at sinabi sa matatanda na may mensahero ng hari na papunta, na susundan ng hari mismo. Inutusan niya silang huwag papasukin ang mensahero hanggang sa dumating ang hari mismo. Halos agad-agad ay dumating ang mensahero, at pagkatapos ay ang hari. Nadama niyang wala nang magagawa kundi sumuko sa Siria. Sinabi niya, “Narito, ang kasamaang ito ay mula sa Panginoon; bakit pa ako maghihintay sa Panginoon?” (vv. 24-33 NASB). Ipinaaalala sa atin ng pangyayaring ito na “Ang puso ng hari ay gaya ng mga daluyan ng tubig sa kamay ng Panginoon; ibinabaling niya ito saanman niya naisin” (Prov. 21:1 NASB). Ang kahulugan ng talata 33 ay ganito: Habang nakikipag-usap pa si Eliseo sa matatanda, dumating ang mensahero, na agad sinundan ng hari (tingnan ang v. 32b). Sinabi ng hari sa kawalan ng pag-asa na wala nang saysay na magtiis pa laban sa mga taga-Siria.

Hindi binanggit dito ang pangalan ng hari ng Israel; sa katunayan, hindi ibinigay ang pangalan ng hari sa alinman sa mga pangyayaring nakatala sa mga kabanata 4—8. Maraming komentarista ang naniniwala na si Joram (Jehoram) ang hari noong pagkubkob, ngunit imposibleng makatiyak dahil ang ministeryo ni Eliseo, na umabot nang kalahating siglo sa ilalim ng apat na magkakaibang hari, ay hindi nakatala nang sunud-sunod ayon sa panahon.

Kabanata 7

Pagkatapos ay gumawa si Eliseo ng isang kahanga-hangang hula sa hari. Ipinangako niya na kinabukasan ay ipagbibili ang mainam na harina at sebada sa napakababang halaga sa pintuang-bayan ng Samaria. Nang pagdudahan ng mapag-alinlangang katulong ng hari ang posibilidad ng ganoong di-kapani-paniwalang kasaganaan, idinagdag ni Eliseo na makikita niya ito ng kanyang mga mata ngunit hindi niya ito matatamasa (vv. 1,2).

Nang gabing iyon, apat na ketonging nakaupo sa pintuang-bayan ng Samaria ang nagpasya sa kawalan ng pag-asa na tumakas sa kampo ng mga taga-Siria sa pag-asang makakuha ng pagkain. Pagdating nila, iniwan na ang kampo—ipinarinig ng Panginoon sa hukbo ng kaaway ang tunog ng isang malakas na hukbong sumusugod. Sa akalang iyon ay mga kawal na Heteo at Ehipsiyo na inupahan ng hari ng Israel, umatras sila nang nagkakagulo. “Ang mga taga-Siriang kumubkob sa Dothan ay nilinlang ang paningin, 6:18. Ang mga ito naman ay nilinlang ang pandinig. Kung ang ingay ay talagang ginawa sa hangin sa pamamagitan ng paglilingkod ng mga anghel, o kung ito ay tunog lamang sa kanilang mga tainga, ay hindi tiyak; alinman doon, ito ay mula sa Diyos.”D Noong una ay kumuha nang sagana ang mga ketongin ng pagkain, salapi, at damit. Ngunit nang mapagtanto nilang malapit nang malaman ng bayan na wala na ang mga taga-Siria at parurusahan sila dahil sa kanilang pananahimik, nagpasya silang ipaalam ito sa hari. Agad naghinala ang hari na nag-aabang ang mga taga-Siria upang tambangan ang mga Israelita. Ngunit iminungkahi ng isang lingkod na magpadala ng ilang lalaki bilang tagamanman, na ikinatwirang kung

hindi sila papatayin ng mga taga-Siria, mamamatay rin naman sila sa gutom gaya ng iba pang bahagi ng Israel. Natuklasan ng mga tagamanman na talagang tumakas ang mga taga-Siria, at nag-iwan ng bakas ng mga inabandonang samsam. Kaya sinamsaman ng bayang Israel ang kampo ng mga taga-Siria, at natapos ang taggutom (vv. 3-16).

Ayon sa hula ni Eliseo, ipinagbili ang mainam na harina at sebada sa napakababang halaga nang araw na iyon. Nakita ito ng katulong ng hari na nag-alinlangan sa hula, ngunit hindi niya ito natamasa dahil natapakan siya hanggang mamatay ng nagsasayang karamihan sa pintuang-bayan ng lungsod. Muling binibigyang-diin ng mga talata 18-20 na namatay ang lalaki ayon sa salita ng Panginoon dahil sa kanyang kawalan ng pananampalataya. Inaagawan ng kawalan ng pananampalataya ng pagpapala ang mga biktima nito at ginagantimpalaan sila ng kamatayan.

Ang di-malilimutang mga salita ng mga ketongin, “Hindi tayo gumagawa ng mabuti: ang araw na ito ay araw ng mabuting balita, at tayo'y tumatahimik” (v. 9), ay palaging hamon sa ating mga pinagkatiwalaan ng ebanghelyo ng tumutubos na biyaya.

Kabanata 8

Bago dumating ang pitong-taong taggutom sa lupain (marahil ang taggutom sa 4:38), binalaan ni Eliseo ang babaeng Sunamita (kab. 4) na umalis kasama ang kanyang pamilya, pati ang anak na binuhay niyang muli. Pumunta siya sa lupain ng mga Filisteo at pagkatapos ay bumalik nang matapos ang taggutom. Sa panahong ito ay nasa korte ng hari ng Israel si Giezi, isang lugar na karaniwang ipinagbabawal sa isang ketongin. Habang

ikinukuwento niya sa hari kung paano bumuhay si Eliseo ng isang bata, dumating ang babae upang humiling na ibalik sa kanya ang kanyang ari-arian. Iniutos ng hari na ibalik sa kanya hindi lamang ang ari-arian, kundi pati ang ani na tumubo rito sa loob ng pitong taon ng kanyang pagkawala (vv. 1-6).

Nang mabalitaan ng may-sakit na si Ben-hadad, hari ng Siria, na dumating si Eliseo sa Damasco, nagpadala siya ng isang opisyal, si Hazael, na may malaking regalo upang itanong kung siya ay gagaling. Dahil si Naaman ang kapitan ng hukbo ng Siria sa ilalim ni Ben-hadad, alam ng hari ang kapangyarihan ni Eliseo na magpagaling (kab. 5). Marahil ay pagagalingin din siya ng propeta. Ang malabong sagot ng propeta kay Hazael ay, “Yumaon ka, sabihin mo sa kanya, ‘Tunay na gagaling ka,’ ngunit ipinakita sa akin ng Panginoon na tiyak na siya ay mamamatay.” Ang ibig sabihin nito ay hindi naman nakamamatay ang sakit mismo, ngunit hindi gagaling si Ben-hadad dito dahil papaslangin siya ni Hazael. Napakatitig ni Eliseo kay Hazael kaya nahiya ito. Nakita rin ni Eliseo na magdudulot si Hazael ng kakila-kilabot na pinsala at pagdurusa sa mga anak ni Israel—napakakakila-kilabot kaya napaiyak siya sa pag-iisip nito. Sumagot si Hazael na siya ay isang aso lamang; paano siya aasahang gumawa ng ganoon kalaking bagay? Ganito ang paraphrase ni Williams: “Maaari bang ako, na isang aso lamang, ay umakyat sa trono ng Siria at magsagawa ng ganoon kalalaking gawa!”6 Ngunit sinabihan na ng Panginoon si Eliseo na si Hazael ang magiging hari ng Siria. Pagkatapos ng pahayag na ito, bumalik si Hazael kay Ben-hadad, sinabi ritong gagaling ito, at pagkatapos ay taksil na pinatay ito sa

inis sa pamamagitan ng isang makapal na telang ibinabad sa tubig (vv. 7-15).

Ang sumusunod na sipi, na kinuha mula sa The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible, ay maikling naglalahad kung gaano katumpak ang hula ni Eliseo. “Hindi nagtagal [pagkatapos ng pagpatay kay Ben-hadad], nakipaglaban si Hazael sa pinagsamang puwersa nina Joram at Ochozias sa Ramoth-galaad (8:28,29; 9:14,15). Madalas niyang talunin si Jehu sa labanan, at winasak ang buong lupain nito sa silangan ng Jordan mula sa Arnon sa timog hanggang Basan sa hilaga (10:32,33). Noong paghahari ni Joachaz, ang kahalili ni Jehu, paulit-ulit siyang lumusob sa teritoryo ng Israel, na nailigtas lamang mula sa lubusang pagkawasak dahil sa awa ng Diyos (13:3,22,23). Pumasok din si Hazael sa timog-kanlurang Palestina, at sinakop ang Gath; pinilit niya ang hari ng Juda na magbayad ng malaking suhol upang hindi galawin ang Jerusalem (12:17,18; 2 Chrn. 24:23,24). Nang mamatay lamang si Hazael saka matagumpay na napigil ng Israel ang pananalakay ng Siria sa ilalim ni Ben-hadad III, ang anak ni Hazael (2 Kgs. 13:24,25).”7

JORAM (JEHORAM), Anak ni Josaphat, Hari ng Juda, 8 taon, 853-841 B.C. (2 Kgs. 8:16-24; 2 Chrn. 21:4-20)

Maaaring binigkas ng propetang si Obadias ang kanyang hula laban sa Edom noong paghahari ni Joram.

Ang pagkakasunod-sunod ng panahon sa talata 16 ay kailangang pagtugmain sa nasa 1 Kings 22:42,51; 2 Kings 3:1; at 2 Kings 8:25. Ang isang paliwanag ay kasamang naghari ni Joram ang kanyang amang si Josaphat sa loob ng limang taon. Ang isa pa ay kasama ni Josaphat si Asa sa bahagi ng kanyang paghahari, at

ang paghahari nina Ochozias at Joram ay binibilang mula sa simula ng nag-iisang paghahari ni Josaphat.

Pinakasalan ni Joram si Athalia, isang anak na babae nina Ahab at Jezebel. Walang alinlangang ang kasal na ito ay isinaayos ng kanyang amang si Josaphat bilang bahagi ng kanyang patakaran ng pakikipagkasundo sa Israel. Ngunit ang naging bunga nito ay lalong naakay ang kaharian ng Juda sa mga gawi ng pagsamba sa diyus-diyosan ng hilagang kaharian. Dahil sa pagtalikod na ito, nilipol sana ng Diyos ang Juda kung hindi dahil sa kanyang pangako kay David (2 Sam. 7:12-16).

Noong paghahari ni Joram, naghimagsik ang Edom laban sa kanya. Upang supilin ang paghihimagsik, nagmartsa siya kasama ang kanyang hukbo patungong Zair (Edom), sa timog ng Dagat na Patay. Pinalibutan siya ng mga Edomita, kaya napilitan siyang lumusot sa kanilang hanay upang makaligtas. Tumakas pauwi ang kanyang hukbo. Mula noon, hindi na lubusang sakop ng Juda ang Edom. Binanggit din na naghimagsik ang Libna, malapit sa Filistia, na nagbibigay-pansin sa likas na kahinaan ng kaharian ng Juda sa panahon ng masamang paghahari ni Joram. Ang Libna ay isang lungsod ng mga Levita. Ang dahilan ng kanyang paghihimagsik ay ibinibigay sa 2 Chronicles 21:10,11. Tila nabawi ng Juda ang lungsod pagkatapos (19:8).

OCHOZIAS, Anak ni Joram, Hari ng Juda, 1 taon, 841 (2 Kgs. 8:25-29; 2 Chrn. 22:1-9).

Binanggit si Ochozias sa talata 26 bilang anak ni Athalia, na anak na babae ni Omri. Ang “anak na babae” rito ay nangangahulugang apo, gaya ng sa NASB.

Si Ochozias ay siya ring si Joachaz sa 2 Chronicles 21 at tinatawag na Azarias sa 2 Chronicles 22:6. Si Ochozias

ay pamangkin ni Joram, hari ng Israel. Ang kanyang inang si Athalia ay anak na babae ni Ahab at kapatid ni Joram. Medyo nakalilito ang mga pangalan sa partikular na bahaging ito ng kasaysayan. Si Ahab, hari ng Israel, ay may dalawang anak na sunod-sunod na umupo sa trono, sina Ochozias at Joram (Jehoram). Si Josaphat, hari ng Juda, ay may anak na nagngangalang Joram na naghari pagkatapos niya. Ang Joram na ito ay sinundan sa trono ng kanyang anak na si Ochozias. Kaya sina Ochozias at Joram ang namahala sa Israel samantalang sina Joram at Ochozias ang namahala sa Juda.

ISRAEL | JUDA
Ochozias | Joram
Joram | Ochozias

Dito ay sinasabing 22 taong gulang si Ochozias, hari ng Juda, nang magsimula siyang maghari; sa 2 Chronicles 22:2 ang kanyang edad ay ibinigay na 42 taon. Karamihan sa ebidensiya ay tumuturo sa 22 bilang tamang edad. Ang ibang bilang ay maaaring bunga ng pagkakamali ng tagakopya. Sumama si Ochozias sa kanyang tiyuhing si Joram, hari ng Israel, sa isang digmaan laban sa Siria sa Ramoth-galaad. Nasugatan si Joram sa labanan at dinala sa Jezreel upang magpagaling. Dinalaw siya roon ni Ochozias habang nagpapagaling siya. Ang ama ni Joram na si Ahab ay namatay sa Ramoth-galaad (1 Kgs. 22). Ang lolo ni Ochozias na si Josaphat ay di-matalinong sumama kay Ahab doon at muntik nang mamatay dahil dito. Ngunit hindi pinakinggan ni Ochozias ang babala ng kasaysayan (tungkol sa pakikipag-alyansa sa Israel) at napatay siya dahil dito (kab. 9).

Kabanata 9

Inutusan ni Eliseo ang isa sa mga anak ng mga propeta na pumunta sa Ramoth-galaad at lihim na pahiran si Jehu bilang hari ng Israel na hahalili kay Joram. Si Jehu ay anak ni Josaphat, na anak ni Nimsi (v. 2), hindi anak ni Josaphat, hari ng Juda. Si Jehu ang kapitan ng hukbo ni Joram at nakadestino sa Ramoth-galaad upang pigilan ang mga taga-Siria. Sa pagpapahid sa kanya, inatasan siya ng propeta na lipulin ang sambahayan ni Ahab, ayon sa hula ni Elias (1 Kgs. 21:21-24). Inutusan si Elias na pahiran si Jehu (1 Kgs. 19:16), ngunit tila ipinasa niya ang pananagutang ito sa kanyang kahalili, si Eliseo, na nagpadala naman ng isang di-kilalang propeta sa Ramoth-galaad upang maisagawa nang lihim ang pagpapahid. Ang paglilihim na ito ang nagbigay kay Jehu ng kalamangan ng sorpresa, na mahusay niyang ginamit sa pag-agaw ng trono. Nang lumabas si Jehu, nais malaman ng kanyang mga kapwa opisyal kung ano ang sinabi sa kanya ng “baliw na propeta.” Sinikap muna ni Jehu na iwasan ang tanong sa pagsasabing alam na nila. Marahil ay naghinala siya na sila ang nagpadala sa propeta upang pahiran siya upang ibagsak si Joram. Ngunit dahil sa kanilang pagpipilit, ibinunyag niya na kapapahid lamang sa kanya bilang hari. Nagmamadaling inilatag ng kanyang mga tauhan ang kanilang mga damit sa mga baitang at hayagang ipinahayag siyang hari ng Israel (vv. 1-13).

JEHU, Anak ni Josaphat, Hari ng Israel, 28 taon, 841-814/13 (2 Kgs. 9:14—10:36).

Ang paghahari ni Jehu ang nagpasimula ng ikalimang dinastiya ng hilagang kaharian. Bago pa makarating sa Jezreel ang balita ng kanyang pagpapahid, nagmadali si

Jehu roon upang patayin si Joram. Nakita ng isang bantay ang paglapit ng pangkat ni Jehu at ipinaalam kay Joram. Dalawang beses nagpadala ng mga mensahero upang alamin kung sino ang papalapit na pangkat, ngunit hindi sila pinabalik ni Jehu. Noon ay ipinaalam ng mga bantay sa hari na ang mabangis na pagpapatakbo ay kahawig ng kay Jehu, ang “anak” (apo) ni Nimsi. Pagkatapos ay lumabas si Joram sakay ng kanyang maharlikang karuwahe, kasama ang kanyang pamangkin na si Ochozias, hari ng Juda, sa akalang may mahalagang balita tungkol sa Ramoth-galaad. Binati niya si Jehu ng “Shalom” (kapayapaan) ngunit mga salitang pandigma ang natanggap niyang sagot (v. 22). Naramdaman ang kataksilan, sinikap ni Joram na tumakas ngunit napatay siya ng palaso ni Jehu. Bilang literal na katuparan ng hula ni Elias (1 Kgs. 21:19), itinapon ang kanyang bangkay sa lupa sa ubasan ni Naboth (vv. 14-26).

Sinikap din ni Ochozias na tumakas, ngunit tinamaan din siya ng palaso at namatay sa Megiddo. Sa pakikipagkaibigan sa sambahayan ni Ahab, nahulog siya sa ilalim ng sumpa ng Diyos na iniatas kay Jehu na isagawa. Ang kanyang bangkay ay ibinalik sa Jerusalem upang ilibing. Sinasabi ng Second Chronicles 22:9 na namatay siya sa Samaria, ngunit maaaring tumutukoy ito sa kaharian ng Samaria o sa rehiyon (vv. 27-29). Ang talata 29 ay hindi sunod ayon sa panahon, at isang pag-uulit ng 8:25. Ang pagkakaiba ng mga taong binanggit (ikalabing-isa at ikalabindalawa) ay malamang na dahil sa magkakaibang paraan ng pagbilang.

Nang marating ni Jehu ang lungsod mismo ng Jezreel, kinutya siya ni Jezebel, at sumigaw, “Kapayapaan ba, ikaw na Zimri, na pumatay sa iyong panginoon?” (v. 31

RSV). (Naging hari rin ng Israel si Zimri sa pagpatay sa kanyang panginoon, ngunit walang kapayapaang natamasa siya. Ang kanyang bigong pag-agaw ng kapangyarihan ay tumagal lamang nang pitong araw [1 Kgs. 16:9-19]. Ipinahihiwatig ni Jezebel kay Jehu na hindi siya uunlad sa kanyang paghihimagsik.) Dalawang opisyal sa palasyo ang nagpatunay ng kanilang katapatan kay Jehu sa paghagis kay Jezebel sa bintana. Tumilamsik ang kanyang dugo sa lansangan, at kinain ng mga aso ng Jezreel ang kanyang bangkay bilang katuparan ng 1 Kings 21:23—lahat maliban sa bungo, sa mga paa, at sa mga palad ng kanyang mga kamay. "Maging ang mga aso ay umiwas sa bungo at mga kamay at paa na nagbalak at nagsagawa ng gayong mga kasuklam-suklam na gawain; at walang libingan kundi kahihiyan ang nagpapanatili ng kanyang alaala"8 (vv. 30-37).

Kabanata 10

Ang sumunod na hakbang ni Jehu ay patayin ang 70 inapo ("mga anak") ni Ahab na nakatira sa Samaria. Una niyang binigyan ng huling kondisyon ang kanilang mga tagapag-alaga—piliin ang pinakamahusay sa mga inapo ni Ahab bilang hari at labanan si Jehu at ang kanyang mga tauhan. Ngunit naalala nila kung paanong walang nagawa ang dalawang hari (sina Joram at Ochozias) laban kay Jehu sa Jezreel, kaya nagpasabi sila pabalik na sila ay magiging masunuring sakop. Sumulat siya pabalik na maipapakita nila ang kanilang katapatan sa kanya sa pamamagitan ng paghahatid ng mga ulo ng 70 lalaking inapo ni Ahab sa Jezreel kinabukasan. Pumayag sila rito. Kinaumagahan ay lumabas si Jehu upang tingnan ang mga ulo, na nakalagay sa dalawang bunton

sa pasukan ng pintuang-bayan. Marahil ay inasahan ng nagtipong bayan na magagalit siya sa malawakang pagpatay na ito, nang hindi alam na siya ang nag-utos nito. Mabilis niyang pinanatag ang kanilang loob, na para bang sinasabi, “Wala kayong kasalanan sa gawang ito. Wala rin akong kasalanan. Totoong pinatay ko ang aking panginoong si Joram, ngunit sino ang pumatay sa mga ito? Tiyak na ang Diyos, na tumutupad sa inihula niya sa kanyang lingkod na si Elias.” Bilang karagdagang katuparan ng hula ni Elias, pinatay ni Jehu ang lahat ng kamag-anak ni Ahab, ang mga dakilang tao, malalapit na kaibigan, at mga saserdote nito sa Jezreel (vv. 1-11).

Papunta sa kabisera, sa Samaria, nakatagpo ni Jehu ang 42 kamag-anak ni Ochozias. Ang “mga kapatid” (v. 13) ay nangangahulugang mga pinsan, pamangkin, atbp., dahil napatay na ang mga kapatid ni Ochozias (2 Chrn. 21:17). Ang mga taong ito ay nanggaling sa Juda upang dalawin ang maharlikang pamilya ng Israel. Dahil alam niyang may ugnayan sila sa sambahayan ni Ahab, iniutos ni Jehu na patayin sila sa hukay ng Beth-eked (vv. 12-14 NASB).

Nakatagpo rin ni Jehu si Jonadab (tinatawag ding Jehonadab), isang Recabita. Nang matiyak na tapat sa kanya si Jonadab, inanyayahan siya ni Jehu na sumakay patungong Samaria at saksihan ang kanyang sigasig para sa Panginoon. Sinasabi sa atin ng Jeremiah 35 ang kaunti pa tungkol kay Jonadab. Inutusan niya ang kanyang mga inapo na bumalik sa sinaunang pamumuhay na nakilala ng Israel sa ilalim nina Moises at Joshua, sa pagtatangkang pigilan silang sumunod sa kaharian sa pagtalikod, ang pambansang kasalanan ng Israel. Nang mabalitaan ang paglilinis na ginagawa ni

Jehu, sumama siya sa bagong hari, na agad siyang tinanggap bilang malaking kakampi sa paglaban sa pagsamba kay Baal. Sa Samaria, pinatay ni Jehu ang lahat ng natitirang kamag-anak ni Ahab (vv. 15-17). “Ipinagmamalaki niya [ni Jehu] ang sarili niyang sigasig. Gaano kapino ang panganib! At ito nga ay panganib. Saanman ito naroroon ay humahantong ito sa ibang masasamang bagay. Habang isinasagawa ng lalaking ito ang mga hatol ng Diyos sa Israel, siya mismo ay tiwali sa sarili niyang buhay.”9

Ang sumunod na pagsalakay ng bagong hari ay nakatuon sa mga mananamba kay Baal. Upang makilala sila, nag-utos siya ng isang malaking pagdiriwang bilang parangal kay Baal. Napuno ang bahay ni Baal ng mga mananamba mula sa lahat ng bahagi ng Israel, na nakasuot ng natatanging damit na palatandaan. Tiniyak na walang mananamba kay Jehova ang naroroon. Matapos maghandog si Jehu ng handog na susunugin, nagbigay siya ng hudyat sa kanyang mga kawal na patayin ang lahat ng mananamba sa diyus-diyosan. Walumpung lalaki ang nakapuwesto sa labas upang hadlangan ang sinumang tatakas. Pumasok ang mga tauhan ni Jehu sa panloob na silid ng bahay ni Baal, inalis ang haliging diyus-diyosan na naroon, at sinunog ito. Sinira nila ang templo ni Baal, at ginawa itong palikuran o tapunan ng dumi (vv. 18-28).

Sa maraming paraan, si Jehu ay isa sa pinakamabubuti, marahil ang pinakamabuti, sa mga hari ng Israel. Isinagawa niya ang hatol ng Diyos sa sambahayan ni Ahab at nilinis ang lupain mula sa mga mananamba kay Baal. Ginantimpalaan ng Panginoon ang kapuri-puri sa pamamagitan ng pangakong magpapatuloy ang kanyang dinastiya hanggang sa ikaapat na salinlahi (v. 30) (ibig

sabihin, sina Joachaz, Joas, Jeroboam II, at Zacarias). Gayunman, patuloy na itinaguyod ni Jehu ang pagsamba sa mga gintong guya, na pinasimulan ni Jeroboam. Gayundin, hinatulan siya sa Hosea 1:4 dahil sa kanyang sukdulang kalupitan sa paglipol sa sambahayan ni Ahab. Bilang bunga ng kanyang mga kabiguan, sinimulan ng Diyos na bawasan ang teritoryo ng Israel. Sinakop ni Hazael, ang hari ng Siria, ang lupain sa silangan ng Jordan na orihinal na tinirhan ng mga lipi ni Ruben at Gad at ng kalahating lipi ni Manases (vv. 29-36). Nakita na ni Eliseo ang gagawin ni Hazael (8:12). Isinasagawa ng hari ng Siria ang hatol ng Panginoon sa sambahayan ng Israel gaya ng pagsasagawa ni Jehu ng hatol sa sambahayan ni Ahab. Sa likod ng mga gawain ng masasamang haring ito, nakikita ng espirituwal na mata ang makapangyarihang kamay ni Jehova na ginagamit ang galit ng tao upang matupad ang kanyang mga layunin.

Kabanata 11

ATHALIA, Anak na Babae ni Ahab, Reyna ng Juda, 6 na taon, 841-835 (2 Kgs. 11:1-21; 2 Chrn. 22:10—23:21).

Lumilipat ngayon ang tagpo mula sa Israel patungong Juda. Inagaw ni Athalia ang pamamahala nang mapatay ni Jehu ang kanyang anak na si Ochozias. Upang hadlangan ang anumang banta sa kanyang pamamahala, pinatay niya ang lahat (o iyon ang akala niya) ng mga anak ni Ochozias. Ang kakayahan ni Athalia na walang-awang ipag-utos ang pagpatay sa sarili niyang mga apo ay nagpapakita kung gaano siya kahawig ng kanyang ina (si Jezebel). Nang hindi niya namamalayan, isinasagawa rin niya ang sumpang binigkas sa mga inapo ni Ahab, ang kanyang ama (1 Kgs. 21:21,22). Si Josabet, ang

asawa ni Joiada (2 Chrn. 22:11) at tiyahin ng mga anak na itinakdang mamatay, ay buong-tapang na pumasok sa maharlikang bahay at kinuha ang isang batang lalaki na nagngangalang Joas (na siya ring Jehoash) mula sa mga anak na pinapatay. Naputol sana ni Athalia ang maharlikang angkan, ngunit iningatan ng Panginoon si Joas dahil sa tipan kay David. Napakalaki ng pangmatagalang kahihinatnan ng sinikap niyang gawin. Ito ay isang makademonyong pagtatangka na putulin ang maharlikang angkan ng Mesiyas. Itinago si Joas kasama ng kanyang yaya sa isang silid-tulugan sa templong hindi ginagamit. Nanatili siya roon nang anim na taon habang naghahari si Athalia (vv. 1-3).

Sa ikapitong taon, ipinatawag ng dakilang saserdoteng si Joiada ang mga kapitan ng mga Cariano at ng mga bantay, ipinakita sa kanila ang tagapagmana ng trono, at nakipagtipan sa kanila upang ibagsak si Athalia at putungan si Joas bilang hari. “Ang mga hakbang na ginawa ni Joiada upang maisagawa ang maharlikang rebolusyon (vv. 4-11) ay maaaring ipaliwanag nang ganito. Ipinatawag niya ang mga opisyal ng mga bantay ng hari, ang mga Cariano; ang mga upahang kawal na ito ay nagmula sa Caria sa Asia Minor. Isang rehimyento ang inutusang palibutan ang bahay ng hari, at ang dalawang natitirang rehimyento ay pinapagmartsa sa harap ng templo. Sinumang magtangkang lumusot sa hanay ng mga kawal ay papatayin. Ang mga bantay na pinalitan nang umagang iyon (v. 9) ay hindi babalik sa kuwartel, kundi sasama sa mga humalili at makikiisa sa pangunahing pangkat sa pagtatanggol sa hari.”10

Pagkatapos ay inilabas si Joas sa bayan. Inilagay ang korona sa kanyang ulo at iniabot sa kanya ang isang

kopya ng patotoo (ang kautusan). Sumigaw ang bayan, “Mabuhay ang hari!” (v. 12 NASB).

Nang maakit si Athalia ng ingay patungo sa looban ng templo at makita ang nangyayari, sumigaw siya, “Pagtataksil! Pagtataksil!” Dahil ayaw ni Joiada na mapatay siya sa paligid ng templo, iniutos niyang ilabas siya sa pagitan ng mga hanay ng kawal at patayin sa pintuan ng mga kabayo (vv. 13-16).

Pagkatapos ay ginawa ang isang tipan sa pagitan ng bagong hari at ng bayan na sila ay maglilingkod sa Panginoon. Bilang pagpapakita nito, giniba ng bayan ang bahay ni Baal, na itinaguyod ni Athalia, at pinatay si Mattan na saserdote ni Baal. Inihatid ang hari sa maharlikang palasyo sa isang malaking prusisyon. Nagsaya ang bayan, at tumahimik ang lungsod matapos mapatay si Athalia (vv. 17-21).

Kabanata 12

JOAS (JEHOASH), Anak ni Ochozias, Hari ng Juda, 40 taon, 835-796 (2 Kgs. 12:1-21; 2 Chrn. 23:1—24:27).

“Ang apatnapung-taong paghahari ni Joas ay maaaring hatiin sa dalawang bahagi—bago at pagkatapos ng kamatayan ng kanyang espirituwal na tagapag-alaga, si Joiada. Ang pahayag na ‘Ginawa ni Joas ang matuwid sa paningin ni Jehova sa lahat ng araw ni Joiada na saserdote’ ay nagbabadya ng masama. Kung wala ang tapang na moral at espirituwal ng dakilang saserdoteng ito, si Joas ay kasing-hindi-matatag ni Lot nang wala si Abram. Kaya ipinakita ng Diyos ang kanyang awa sa bayan ng Juda sa pamamagitan ng pagpapahaba sa buhay ni Joiada hanggang sa kahanga-hangang 130 taon (2 Chrn. 24:15)! Kaya nabuhay si Joiada nang mas

matagal kaysa sinumang nakatala sa nakaraang sanlibong taon, dahil si Amram, isang ninuno ni Moises, ay namatay sa edad na 137 (Exod. 6:20).”n

Sa pangkalahatan, kapuri-puri ang paghahari ni Joas. Gayunman, hindi niya napigilan ang bayan sa pagsamba sa matataas na dako (vv. 1-3). Ang kanyang pangunahing ambag ay ang kanyang pagsisikap na ayusin ang templo. Upang magawa ito, nagbigay siya ng bilin sa mga saserdote na ilaan ang ilang pondo para sa pagpapanumbalik ng bahay ng Panginoon. Ayon kay Williams, ang mga ito ay: 1. ang salapi ng bawat isang dumaan sa pagbilang—ibig sabihin, ang buwis ng sensus sa Exodus 30:12; 2. ang salaping itinakda sa bawat tao—ibig sabihin, ang salaping pantubos sa Leviticus 27; 3. ang lahat ng salaping nais dalhin ng isang tao—ibig sabihin, ang karaniwang kusang-loob na handog na itinakda sa Leviticus (vv. 4,5).12

Nang wala pang naisagawang pag-aayos pagsapit ng ika-23 taon ng paghahari ni Joas, ipinatawag ng hari si Joiada at ang iba pang mga saserdote at ipinahayag ang isang bagong plano sa pangongolekta ng salapi at pag-aayos ng templo. Hindi na tuwirang kokolektahin ng mga saserdote ang pondo, ni hindi na nila pangangasiwaan ang pag-aayos ng templo (v. 7). Sa halip, isang kahong may butas sa takip ang ilalagay sa kanang panig ng altar upang tumanggap ng salapi para sa pagpapanumbalik ng templo. Binilang ng kalihim ng hari at ng dakilang saserdote ang pondo at ipinamahagi ito sa mga manggagawa. Tapat ang mga tagapangasiwa, kaya hindi na kinailangang humingi ng pampublikong ulat ng pondo (vv. 7-16). Tila sinasalungat ng talata 13 ang 2 Chronicles 24:14; gayunman, ang ibig sabihin ng talata 13 ay hindi ginamit ang pondong ito sa pagbili ng

mga kagamitan para sa templo habang inaayos ito, samantalang ang ibig sabihin ng 2 Chronicles 12:14 ay, matapos makumpleto ang gawain sa templo, ginamit ang sobrang pondo para sa layuning ito. Bilang pagsunod sa Salita ng Diyos (Lev. 5:16; Num. 5:8,9), patuloy na ibinigay sa mga saserdote ang salapi mula sa mga handog para sa kasalanan at handog para sa pagkakasala (v. 16).

Sa panahong ito ay sinakop ni Hazael, hari ng Siria, ang Gath at nagmartsa patungong Jerusalem. Binigyan siya ni Joas ng mga kayamanan mula sa templo at mula sa maharlikang palasyo upang hindi niya salakayin ang kabisera ng Juda (vv. 17,18).

Pagkamatay ni Joiada, inakay ng mga prinsipe ng Juda ang kanilang hari sa pagsamba sa diyus-diyosan (2 Chrn. 24). Nang sikapin ni Zacarias, isang anak (o apo) ng dakilang saserdote, na tawagin ang bayan pabalik sa pagsamba kay Jehova, iniutos ng hari na batuhin siya hanggang mamatay. Binanggit ni Jesus ang pagkamatay ni Zacarias nang sawayin niya ang mga dalubhasa sa kautusan (Luke 11:51). Sinabi niya na ang dugo ng lahat ng propeta, mula sa dugo ni Abel hanggang sa dugo ni Zacarias, ay sisingilin sa salinlahing iyon. Kaya isinama niya ang dugo ng lahat ng martir sa panahon ng Lumang Tipan, mula kay Abel sa Genesis hanggang kay Zacarias dito at sa 2 Chronicles, ang huling aklat ng Biblia ng mga Hebreo. (Ang Biblia ng mga Hebreo ay naglalaman ng parehong mga aklat ng ating Lumang Tipan ngunit iba ang pagkakasunod-sunod.) Ang sarili niyang mga lingkod ang nagsabwatan laban kay Joas at pinatay siya sa bahay ng Millo (vv. 19-21). Ito ang hatol ng Diyos sa kanya dahil sa pagpatay kay Zacarias.

Si Joiada ay isang maka-Diyos na lalaki na nag-alay ng sarili sa paglilingkod sa kaharian at sa templo. Tumanggap siya ng dalawang pagpapala bilang ganti: Sumunod sa kanyang mga yapak ang kanyang anak na si Zacarias, at inilibing siya kasama ng mga hari ng Juda, isang tunay na malaking karangalan para sa isang ipinanganak sa labas ng maharlikang pamilya. Si Joas naman ay lalong sumama pagkamatay ni Joiada. Sinamsaman niya ang templong minsan niyang inayos at ninakawan ang maharlikang kabang-yaman upang bayaran ang mga taga-Siria. Hindi siya inilibing sa libingan ng mga hari dahil namatay siya sa ilalim ng hatol ng Diyos dahil sa pagpatay kay Zacarias. Napakahalaga na magpatuloy tayo sa kabanalan upang hindi natin mahadlangan ang kaharian ng Diyos. Si Joiada, isang nagniningning na halimbawa! Si Joas, isang mabigat na babala!

Kabanata 13

JOACHAZ, Anak ni Jehu, Hari ng Israel, 17 taon, 814/13-798 (2 Kgs. 13:1-9).

Sumunod si Joachaz kay Jeroboam sa halong pagsamba kay Jehova at sa Ashera (v. 6). Pinarusahan siya ng Diyos sa pamamagitan ng pagpapadala ng mga taga-Siria laban sa Israel. Binawasan nila ang puwersa ni Joachaz hanggang sa 50 mangangabayo, 10 karuwahe, at 10,000 kawal na naglalakad. Nang dumaing si Joachaz sa Panginoon, nagbangon siya ng isang tagapagligtas na nagligtas sa Israel mula sa kamay ng mga taga-Siria. Ang tagapagligtas ay maaaring si Adad-nirari III, hari ng Asiria, na sa huling bahagi ng paghahari ni Joachaz ay nagdulot ng lalong maraming gulo sa Siria, kaya kaunti na lamang ang panahon nito upang guluhin ang Israel.

Iminumungkahi ng ilang komentarista na si Eliseo ang tagapagligtas. Sinasabi naman ng iba na ang talata 5 ay tumutukoy kay Joas (v. 25) o kay Jeroboam II (14:26,27). Ipinaliliwanag ng talata 23 kung bakit sinagot ng Diyos ang panalangin ni Joachaz: Ito ay dahil sa kanyang tipan kina Abraham, Isaac, at Jacob.

Pansinin na ang mga talata 5 at 6 ay isang panaklong. Ang panaklong na ito ay isang panaklong ng biyaya. Bago lumipas ang isa pang siglo, tatangayin ang Israel palabas ng lupang pangako dahil sa kanyang pagpupumilit sa mga kasalanan ni Jeroboam. Sa paglalaan ng isang tagapagligtas para sa bansa, sinisikap ng Panginoon na ilayo ito sa mapangwasak nitong landas bago bumagsak ang huling dagok ng paghatol (v. 5). Gayunman, “hindi sila humiwalay sa mga kasalanan ng sambahayan ni Jeroboam … kundi lumakad sila sa mga iyon” (v. 6).

JOAS (JEHOASH), Anak ni Joachaz, Hari ng Israel, 16 na taon, 798-782/81 (2 Kgs. 13:10—14:16).

Ang haring ito ay dapat ibukod sa hari ng Juda na may gayunding pangalan na naghahari noong panahong ito (v. 10). Masama ang paghahari ng Joas na ito, na ginaya ang kay Jeroboam na anak ni Nabat. Ibinibigay ng mga talata 10-13 ang maikling salaysay ng kanyang paghahari: Naging hari siya; gumawa siya ng masama sa paningin ng Panginoon; natulog siyang kasama ng kanyang mga magulang. Isinasalaysay ng mga talata 14-25 ang hula at kamatayan ni Eliseo, na naganap noong pamamahala ni Joas.

Nang mamamatay na ang propetang si Eliseo, dinalaw siya ni Joas at iniyakan, na nagsasabing, “Ama ko, ama ko, ang karo ng Israel at ang mga nangangabayo

niyaon!” Ang ibig niyang sabihin ay ang mga taong may kalibre ni Eliseo ang pinakatunay at pinakamabuting tanggulan ng bayang Israel. Ginamit din ni Eliseo ang gayunding mga salita sa pagtangis sa paglisan ni Elias (2:12). Napagtanto ni Joas na ang pagkamatay ng propeta ay magiging malaking kawalan sa kaharian. Mula sa kanyang higaan ng sakit, inutusan ni Eliseo si Joas na kumuha ng busog at palaso, pakawalan ang isang palaso pasilangan, at pagkatapos ay hampasin ang lupa ng mga palaso. Ang palasong pinakawalan pasilangan ay sumasagisag sa tagumpay laban sa mga taga-Siria, na sumakop sa lupain ng Israel sa silangan ng Jordan. Dahil tatlong beses lamang hinampas ni Joas ang lupa, tatlong beses lamang niyang matatalo ang Siria. Kung hinampas niya ito nang lima o anim na beses, naalis sana ang banta ng Siria. Ngunit kulang siya sa pagtitiyaga at pagtitiis (vv. 14-19). Tiyak na alam ni Joas ang kahulugan ng kanyang ginagawa, kung hindi ay hindi siya papanagutin. Ang pagkamatay ni Eliseo (v. 20) ay hindi nagdulot ng anumang mabuti para sa hilagang kaharian.

Sa tagsibol ng bawat taon, sumasalakay sa lupain ang mga pangkat ng mandarambong na Moabita. Isang araw, habang inilalabas ng ilang lalaki ng Israel ang isang bangkay upang ilibing, nakita nilang papalapit ang isa sa mga pangkat ng mandarambong na ito. Nagmamadali nilang binuksan ang libingan ni Eliseo at inihagis doon ang bangkay. Nang dumikit ang lalaki sa mga buto ni Eliseo, nabuhay ito at tumayo (vv. 20,21).

Walang sinasabi sa atin ang Kasulatan tungkol sa huling 45 taon ng ministeryo ni Eliseo (mula sa pagpapahid kay Jehu, noong 841 B.C. [kab. 9], hanggang sa kanyang kamatayan, mga 795 B.C.). Ang kanyang huling hula ay

hula ng tagumpay (v. 17). Ang kanyang huling himala (na naganap matagal na matapos siyang mamatay) (v. 21) ay pagpapatunay sa kanyang mensahe at ministeryo sa Israel at sa hari nito. Bilang katuparan ng hula ni Eliseo, nabawi ni Joas ang mga lungsod na kinuha ni Hazael sa Israel. Naisagawa ito sa tatlong sunud-sunod na tagumpay (vv. 22-25).

Kabanata 14

AMASIAS, Anak ni Joas, Hari ng Juda, 29 taon, 796-767 (2 Kgs. 14:1-20; 2 Chrn. 25).

Ang paghahari ni Amasias, bagaman mabuti, ay kulang sa kahusayan ng paghahari ni David. Mas kahawig ito ng sa kanyang ama (si Joas) dahil kapwa sila nabigong alisin ang matataas na dako. Isa sa mga unang ginawa ni Amasias ay patayin ang mga nagsabwatang pumatay sa kanyang ama (12:20,21). Gayunman, hindi niya pinatay ang mga anak ng mga lalaking ito, bilang pagsunod sa Deuteronomy 24:16. Gayundin, namuno siya ng isang napakahusay na pagsalakay laban sa Edom, pinatay ang 10,000 sa mga naninirahan dito at sinakop ang batong lungsod ng Sela (malamang na siya ring Petra) (vv. 1-7). Sa kasamaang-palad, nagdala siya pabalik ng mga diyos ng Edom at sinimulang sambahin ang mga ito (2 Chrn. 25:14).

Lumaki ang ulo dahil sa kapalaluan, kahangalang hinamon ni Amasias si Joas, hari ng Israel, sa isang pagtatagisan ng lakas. Sumagot si Joas sa pamamagitan ng isang talinghaga kung saan sinabi ng dawag (Juda) sa sedro (Israel), “Ibigay mo ang iyong anak na babae sa aking anak na lalaki upang maging asawa” (isang damong ligaw na gumagawa ng walang-galang na kahilingan sa isang makapangyarihang puno). Isang

mabangis na hayop (ang hukbo ng Israel) ang yumapak sa dawag (Juda). Dapat makuntento na si Amasias sa kanyang tagumpay laban sa Edom, at huwag nang mag-anyaya ng kapahamakan sa pamamagitan ng paggalit sa Israel. Nang tumangging makinig si Amasias, nagmartsa si Joas laban sa Juda, giniba ang mga pader ng Jerusalem, at tinangay ang ilan sa mga kayamanan nito (vv. 8-14).

Ang alitan sa pagitan ng Juda at Israel na nagsimula sa panahong ito ay nagpatuloy hanggang sa pagbagsak ng Israel (722 B.C.). Tumakas si Amasias patungong Laquis upang makaiwas sa isang sabwatan ngunit sinundan siya at pinatay roon (v. 19).

AZARIAS (na siya ring UZIAS), Anak ni Amasias, Hari ng Juda, 52 taon, 792/91-740/39 (2 Kgs. 14:21,22; 15:1-7; 2 Chrn. 26).

Ang ministeryo nina Isaias, Amos, at Oseas ay nagsimula sa panahong ito sa kasaysayan ng Lumang Tipan (Isa. 1:1; Hos. 1:1; Amos 1:1). Nagsimula ring manghula si Oseas sa panahong ito (Hos. 1:1). Inihahayag ng mga aklat ng Amos at Hosea ang mga kalagayang panlipunan at panrelihiyon na laganap sa Israel. Sa pamamagitan ng mga propetang ito, patuloy na nagbabala ang Panginoon ng darating na sakuna habang sinisikap na suyuin ang kanyang bayan pabalik mula sa bangin ng paghatol.

Kasamang naghari ni Azarias ang kanyang ama sa unang 24 na taon. Itinayo niya ang Elath, sa hilaga ng Golpo ng Aqaba (v. 22). Ang mas buong talaan ng kanyang paghahari ay ibinibigay sa susunod na kabanata at sa 2 Chronicles 26.

JEROBOAM II, Anak ni Joas, Hari ng Israel, 41 taon, 793/ 92-753 (2 Kgs. 14:23-29).

Ang unang 12 taon ng paghahari ni Jeroboam ay kasabay ng sa kanyang amang si Joas. Tungkol sa kanyang patakarang panrelihiyon, sinundan ng haring ito ang pagsamba sa diyus-diyosan ng kapangalan niyang si Jeroboam na anak ni Nabat. Sa politika, nabawi niya para sa Israel ang lupain mula sa pasukan ng Hamath (Galilea) hanggang sa Dagat ng Araba (Transjordan), gaya ng inihula ni Jonas. Ang partikular na hulang ito ay hindi nakatala sa Biblia. (Tinutukoy ng talata 25 ang panahon ng ministeryo ni Jonas, na mahalaga sa pag-aaral ng aklat na nagtataglay ng kanyang pangalan. Nakagugulat mapagtanto na dinalang bihag ng mga taga-Asiria ang Israel 40 hanggang 70 taon lamang matapos ang pagsisisi ng Nineveh dahil sa pangangaral ni Jonas!) Maaaring si Jeroboam II ang tagapagligtas na binanggit sa 13:5 (ihambing ang 14:26,27). Nagbibigay ang mga talata 26 at 27 ng malalim na pagkaunawa sa magiliw na pag-ibig at pagtitiis ni Jehova. Ang talata 27 ay dapat unawain ayon sa konteksto nito; ang Israel, at pagkatapos ang Juda, ay pansamantalang pinawi pagkatapos, ngunit, ayon sa pangako ng Diyos sa mga ninunong Judio, ang bansa ay muling titipunin at muling itatanim sa lupain.

Kabanata 15

AZARIAS (UZIAS) (karugtong) (vv. 1-7).

Sa pangkalahatan ay mabuting hari si Azarias. Bahagi ng kanyang kabiguan ay ang pagpapahintulot niya na magpatuloy ang matataas na dako sa Juda. Nang ipilit niyang panghimasukan ang tungkulin ng saserdote sa paghahandog ng insenso sa templo, sa kabila ng pagtutol ng mga saserdote, tinamaan siya ng ketong at kinailangang tumira sa isang bahay na nakabukod

hanggang sa araw ng kanyang kamatayan (2 Chrn. 26:16-21).

Natapos ang ministeryo ni Amos sa panahong ito.

ZACARIAS (binabaybay ding ZECHARIAH, NASB) Anak ni Jeroboam II, Hari ng Israel, 6 na buwan, 753-752 (2 Kgs. 15:8-12).

Gaya ng mga nauna sa kanya, lumakad si Zacarias sa mga yapak ni Jeroboam I, at sumamba sa mga gintong guya sa Dan at Bethel. Matapos ang maikling paghahari na anim na buwan, pinaslang siya ni Sallum. Sinasabi ng RSV, batay sa LXX, na pinatay siya sa Ibleam, isang bayan sa Libis ng Jezreel na malapit sa kung saan pinatay ni Jehu si Ochozias (9:27). Ang kanyang kamatayan ang hudyat ng katapusan ng dinastiya ni Jehu, at si Zacarias ang ikaapat na salinlahi na ipinangako ng Diyos kay Jehu na uupo sa trono ng Israel (v. 12; ihambing ang 10:30).

SALLUM, Anak ni Jabes, Hari ng Israel, 1 buwan, 752 (2 Kgs. 15:13-15).

Kaunti lamang ang nakatala tungkol sa haring ito. Ang kanya lamang ang paghahari sa ikaanim na dinastiya ng sampung lipi. Nakuha ni Sallum ang trono sa pamamagitan ng pagpaslang at nawala ito sa kanya sa gayunding paraan pagkaraan ng isang buwan. Pinaslang siya ni Manahem.

MANAHEM, Anak ni Gadi, Hari ng Israel, 10 taon, 752-742/41 (2 Kgs. 15:16-22).

Sinalakay at sinamsaman ni Manahem ang Tifsa (Tappua, RSV)—hindi ang lungsod ng Tifsa sa Eufrates kundi ang malapit sa Tirsa. Nang tumangging sumuko

ang lungsod, malupit niyang minasaker ang mga tao, kabilang ang mga babaeng buntis.

Sa panahong ito ay humina na ang kaharian ng Siria, at ang Asiria na ang naging pangunahing kaaway ng Israel. Noong paghahari ni Manahem, sinalakay ni Pul, ang hari ng Asiria, ang Israel. Binigyan siya ni Manahem ng 1000 talentong pilak upang payapain siya at upang makuha ang suporta ni Pul sa pagpapatibay ng di-tiyak na kapangyarihan ni Manahem. Nalikom ng hari ng Israel ang salaping ito sa pamamagitan ng pagpapataw ng buwis sa lahat ng mayayamang lalaki, 50 siklong pilak bawat isa (v. 20). Ang halaga ng isang alipin sa Asiria noong panahong ito ay 50 siklong pilak. Kusang-loob na nagpapasakop si Manahem sa pamatok ng Asiria dahil nadama niyang may personal siyang pakinabang dito. Karaniwang itinuturing na si Pul ay siya ring si Tiglath-pileser III (v. 29).

PEKAIAS, Anak ni Manahem, Hari ng Israel, 2 taon, 742/41-740/39 (2 Kgs. 15:23-26).

Ang tanging alam natin tungkol sa haring ito ay maikli at masama ang kanyang paghahari at pinatay siya ni Peka at ng 50 Galaadita sa Samaria. Ang kanyang paghahari ang nagwakas sa ikapitong dinastiya ng Israel. Siya lamang sa mga huling hari ng Israel ang hindi kumuha ng korona sa pamamagitan ng dahas, ngunit hindi nagtagal ay sapilitang kinuha ito sa kanya ng isa sa kanyang mga opisyal.

PEKA, Anak ni Remalias, Hari ng Israel, 20 taon, 752-732/31 (2 Kgs. 15:27-31).

Si Peka ay kapitan ni Pekaias, na pinatay niya. Mula sa ibang mga Kasulatan ay nalaman natin na sinalakay niya ang Juda at pagkatapos ay humingi ng tulong sa Siria

laban sa Juda. Ngunit tumawag si Ahaz, hari ng Juda, sa Asiria upang tulungan siya. Unang pinatay ng hari ng Asiria si Rezin, hari ng Siria, at pagkatapos ay sinalakay ang Israel. Sinakop niya ang 2½ lipi sa silangan ng Jordan at ang teritoryo ng Galilea, at dinalang bihag ang mga naninirahan doon. Ito ang unang yugto ng pagkabihag sa Asiria. Ang kapangyarihan ni Peka bilang kapitan ay kasabay ng kay Manahem (10 taon) at ng kay Pekaias (2 taon). Sa suporta ng Asiria, inagaw ni Oseas ang trono ng Israel sa pamamagitan ng pakikipagsabwatan laban kay Peka at pagpatay sa kanya. Ito ang nagwakas sa ikawalong dinastiya ng Israel.

JOTHAM, Anak ni Uzias, Hari ng Juda, 20 taon, 750-732/31 (2 Kgs. 15:32-38; 2 Chrn. 27).

Ang unang bahagi ng paghahari ni Jotham ay ginugol sa magkasamang paghahari kasama ang kanyang ama, at ang huling bahagi kasama si Ahaz. Ang kanyang opisyal na paghahari ay tumagal nang 16 na taon. Si Jotham ay isa sa mas mabubuting hari ng Juda, kahit hindi niya inalis ang matataas na dako. Itinayo niya ang itaas na pintuan ng bahay ng Panginoon at itinaguyod ang iba pang mga proyekto ng pagtatayo sa lupain. Bago siya mamatay, sinimulan nina Rezin at Peka ang kanilang pinagsamang pagsalakay laban sa Juda. Sinimulan ng propetang si Mikas ang kanyang ministeryo noong paghahari ni Jotham.

Ang Chronicles ay may kasamang puna ng may-akda na pumupuri kay Jotham. “Kaya naging makapangyarihan si Jotham dahil inayos niya ang kanyang mga lakad sa harap ng Panginoon niyang Diyos” (2 Chrn. 27:6 NASB). Lubhang kaiba ito sa mga hari ng Israel, na nag-ayos ng

kanilang mga lakad ayon kay Jeroboam. Binanggit din ni Josephus ang kabanalan ni Jotham.13

Kabanata 16

AHAZ, Anak ni Jotham, Hari ng Juda, 20 taon, 735-716/15 (2 Kgs. 16:1-20; 2 Chrn. 28).

Kasamang naghari ni Ahaz ang kanyang ama nang marahil 12 taon. Ang pangalang Ahaz ay pinaikling anyo ng Joachaz. Sa huling pangalang ito kilala ang hari sa mga inskripsiyon ng Asiria. Ang unlaping “Jeho-” ay kumakatawan kay Jehova, at walang alinlangang sinadya ng Banal na Espiritu na alisin ito dahil si Ahaz ay isang tumalikod sa pananampalataya. Sinundan niya ang mga hari ng Israel sa kanyang pagsamba sa diyus-diyosan, at pinaraan pa nga ang kanyang anak sa apoy (vv. 1-4). Sa pagsamba kay Molech, pinararaan ang mga bata sa pagitan ng nagbabagang mga bisig ng tansong diyus-diyosan, na sumasagisag sa paglilinis mula sa masama at pag-aalay sa diyos. Kung minsan ay talagang pinapatay at sinusunog ang mga bata (Jer. 7:31; Ezek. 16:21).

Upang pilitin ang Juda na sumama sa kanila laban sa Asiria, at upang maglagay ng isang sakop na hari sa trono ng Juda (Isa. 7:6), nagsanib ang Siria at Israel upang salakayin ang Jerusalem. Kasabay nito ay sinakop ng Siria ang Elath at nagtatag doon ng isang kolonya ng mga taga-Siria (v. 6). Sa kanyang kagipitan, nanawagan si Ahaz ng tulong sa Asiria, kasama ang mga kayamanan mula sa templo at sa palasyo. Tumugon si Tiglath-pileser sa pagsakop sa Damasco at pagpatay sa hari ng Siria (vv. 5-9) bilang katuparan ng hula ni Isaias. Ngunit gagawin ng Diyos na sumpa sa Juda ang mga taga-Asiria (Isa. 7:17-25).

Sa isang paglalakbay sa Damasco upang dalawin si Tiglath-pileser, nakita ni Ahaz ang isang paganong altar at nagpasyang magtayo ng kahawig nito sa Jerusalem. Kaya nagpadala siya ng modelo nito kay Urias na saserdote, at ipinatayo naman nito ang altar bago bumalik si Ahaz. Naghandog si Ahaz ng iba't ibang handog sa kanyang bagong altar (lahat maliban sa handog para sa kasalanan at handog para sa pagkakasala) at pagkatapos ay iniutos kay Urias na gamitin na ito mula noon sa halip na ang altar na tanso. Ang huling bahagi ng talata 15 ay tila nagpapahiwatig na gagamitin ni Ahaz ang altar na tanso sa panghuhula. Gayunman, maaari din itong unawain na nangangahulugang, “Tungkol sa altar na tanso, ako na ang magsisiyasat (o mag-iisip) kung ano ang gagawin ko rito.”14 Makasalanang sinunod ni Urias na saserdote ang hari sa kanyang paglapastangan sa halip na walang takot na sawayin ito (vv. 10-16). Si Urias ay binanggit nang mabuti sa Isaiah 8:2, ngunit iyon ay bago ang pagsalakay sa Jerusalem. Ang kanyang masamang pagsang-ayon sa utos ni Ahaz na itayo ang altar ay naganap sa mas huling panahon.

Isinasalaysay ng mga talata 17 at 18 kung paano inalis ni Ahaz ang ilang kasangkapan mula sa lugar ng templo, marahil sa takot na kunin ito ng hari ng Asiria kung masakop man nito ang Jerusalem. (Iniisip ng ilan na ginamit niya ang mga ito sa pagbabayad ng buwis.) Isinasalaysay ng Second Chronicles 28:24 kung paano tuluyang isinara ni Ahaz ang templo sa pagtatapos ng kanyang paghahari. Gaya ng ibang mga haring tumalikod bago niya, hindi inilibing si Ahaz sa mga maharlikang libingan (2 Chrn. 28:27).

Kabanata 17

OSEAS, Anak ni Ela, Hari ng Israel, 9 na taon, 732/31-723/22 (2 Kgs. 17:1-41).

Dumating na tayo ngayon sa huling hari at sa ikasiyam at huling dinastiya ng Israel. Pinatay ni Oseas si Peka, marahil dahil hindi nito napigilan ang paglusob ng Asiria sa Israel, at hinawakan ang renda ng pamahalaan. Hindi siya kasinsama ng mga nauna sa kanya, ngunit napakalayo na ng narating ng bansa—huli na ang kanyang mga pagbabago. Nagmartsa si Salmanasar, hari ng Asiria, laban sa Samaria at pinagbayad ng buwis si Oseas. Nakipagsabwatan si Oseas sa hari ng Ehipto laban sa Asiria at hindi na nagbayad ng buwis. Kaya ibinilanggo ng hari ng Asiria (si Salmanasar man o si Sargon, ang kanyang kahalili) si Oseas, kinubkob ang Samaria nang tatlong taon, at dinalang bihag ang ilan sa bayan. Hindi sinabi sa atin kung ano ang sinapit ni Oseas; basta na lamang siyang naglaho sa isang bilangguan ng Asiria, at naiwan ang Samaria na walang hari sa mga huling araw nito. Ang huling pagbagsak ng Israel ay naganap noong 723 o 722 B.C. (vv. 1-6).

Ipinaliliwanag ng mga talata 7-23 ang mga pinagbabatayang dahilan kung bakit hindi nalugod ang Diyos sa Israel at pinahintulutang masakop at maipatapon ang bansa. Natakot sila sa ibang mga diyos (v. 7), lumakad sa mga kaugalian ng mga bansa (v. 8), nagtayo para sa kanilang sarili ng matataas na dako, mga sagradong haligi, at mga Asherim sa lahat ng dako, at pinarami ang kanilang pagsamba sa diyus-diyosan (vv. 9-12). Tumanggi silang makinig sa mga propeta kundi pinatigas ang kanilang leeg at tumangging maniwala sa salita ng Panginoon (vv. 13,14). Tinalikuran nila ang mga

utos ng Diyos at tinanggap ang relihiyong gawa ng tao ng kanilang mga kapitbahay (vv. 15,16). Masigasig sila sa paghahangad ng kasamaan, at inihandog ang kanilang mga anak sa mga huwad na diyos (vv. 17,18).

Dinala ng hari ng Asiria ang sampung lipi sa hilaga ng Israel sa Mesopotamia at Media. Gayundin, kumuha siya ng mga tao mula sa limang ibang bansa na kanyang nasakop (v. 24) at inilagay sila sa lupain ng Israel. Noon, nang sumunod ang Israel sa Panginoon, pinalayas niya ang mga paganong bansa at pinanirahan ang kanyang bayan sa Canaan sa pamamagitan ng kamay ni Joshua. Nang tumigil sila sa pakikinig kay Jehova, pinalayas niya sila at ibinalik ang mga bansa sa pamamagitan ng kamay ng hari ng Asiria. Sinamba ng mga paganong taong ito ang sarili nilang mga paganong diyos at sa gayon ay nagdala sa kanilang sarili ng galit ng Diyos, lalo na't nakatira na sila ngayon sa lupain ni Emmanuel. Nahayag ang galit ng Panginoon nang gumala sa lupain ang mga leon, na pumatay sa ilan sa mga tao. May nagsabi sa hari na ang salot ng mga leon ay dulot ng pagkanaroroon ng mga dayuhang ito na hindi nakakaalam ng kautusan ng Diyos ng Israel. Pagkatapos ay iniutos ng hari ng Asiria na ibalik mula sa pagkabihag ang isang saserdoteng Israelita upang turuan ang mga paganong kolonista kung paano sila dapat matakot sa Panginoon. Ang saserdoteng bumalik ay isa sa mga saserdote ng diyus-diyosan ng Israel, hindi isang tunay na saserdote ni Jehova. Pumunta siya sa Bethel, ang sentro ng pagsamba sa guya (bagaman wala na roon ang guya), at itinuro sa mga bagong naninirahan ang maruming relihiyon ni Jeroboam, na kinabibilangan, ngunit hindi limitado sa, pagsamba kay Jehova. Nakipag-asawahan ang mga dayuhang kolonistang ito sa mga

Israelita sa lupain, at ito ang nagluwal sa mga taong kilala bilang mga Samaritano—isang halong lahi na may sariling relihiyon at mga kaugalian.

Tila inilalarawan ng mga talata 29-34a ang mga dayuhang nanirahan sa lupain. Bawat lahi ay may sariling diyos at naghirang ng mga saserdote mula sa sarili nilang mga tao. Tinanggap din nila ang pagsamba kay Jehova, at ang naging bunga ay isang halong relihiyon (v. 33), na, gaya ng sinabi ng isang manunulat, ay mas masama pa kaysa sa lantarang paganismo.

Ang bahagi mula sa talata 34b (“hindi sila natatakot sa Panginoon …”) hanggang talata 40 ay tila naglalarawan sa mga Israelitang naiwan sa lupain. Hindi nila pinansin ang paulit-ulit na babala ng Panginoon laban sa pagsamba sa diyus-diyosan kundi patuloy na sumamba sa mga gintong guya.

Tumutukoy pabalik ang talata 41 sa mga dayuhang nanirahan sa lupain. Tila mas maliit ang kanilang pagkakasala kaysa sa Israel. Sa kaunting liwanag na mayroon sila, natakot sila sa Panginoon sa kanilang paraan; ngunit ang sampung lipi, sa lahat ng liwanag na mayroon sila, ay hindi natakot sa Panginoon (v. 34b).

Malamang na natapos ang ministeryo ng propetang si Oseas sa panahong ito—ibig sabihin, sa pagbagsak ng Samaria at pagkabihag ng Israel.

Kabanata 18

EZECHIAS, Anak ni Ahaz, Hari ng Juda, 29 taon, 716/15-687/86 (2 Kgs. 18—20; 2 Chrn. 29—32; Isa. 36—39).

Mas maraming puwang ang inilaan kay Ezechias sa Kasulatan kaysa sa halos sinumang hari mula noong

panahon ni Solomon. Dapat basahin ang mga kahalintulad na salaysay sa 2 Chronicles 29—32 at Isaiah 36—39 upang lalong maunawaan ang espirituwal at pampolitikang mga tagumpay na nakamit ni Ezechias sa pamamagitan ng kanyang pananampalataya sa Diyos.

Nang maupo sa kapangyarihan si Ezechias, ang Juda ay halos isang sakop na estado sa ilalim ng Asiria. Ang kanyang paghahari ay paghahari ng malaking reporma. Nagsagawa siya ng kampanya laban sa lahat ng anyo ng pagsamba sa diyus-diyosan, at winasak pa ang matataas na dako at ang tansong ahas sa Numbers 21 (dahil nagsusunog ng insenso rito ang bayang Israel). Tinawag niya itong Nehustan, na nangangahulugang isang piraso ng tanso. Pagdating sa pagtitiwala sa Diyos, siya ang pinakadakila sa mga hari ng Juda (v. 5). Si Josias naman ang pinakadakila sa mga hari pagdating sa kalubusan ng pagpapalayas sa mga gumagawa ng masama mula sa lupain (23:24,25) (vv. 1-6).

Sa bandang huli ay naghimagsik si Ezechias laban sa pamatok ng Asiria, marahil dahil sa kanyang tagumpay-militar sa pagpapalayas sa mga Filisteo mula sa lupain, mula sa bantayan (mga lugar sa lalawigan) hanggang sa napapaderang lungsod (mga lugar na makapal ang naninirahan at mahusay na naipagtatanggol) (vv. 7,8 NASB).

Ang mga talata 9-12 ay isang pagbabalik-tanaw sa pagsakop ng mga taga-Asiria sa Samaria, na ipinasok dito marahil upang bigyang-diin ang bigat ng bantang hinaharap ni Ezechias noong panahong ito. Ang tila salungatan ng mga petsa sa mga talata 9 at 10 ay ipinaliliwanag ng katotohanang ang bahagi ng isang taon ay binibilang na isang taon. Nagsimula ang

pagkubkob sa Samaria sa huling bahagi ng ikaapat na taon ng paghahari ni Ezechias, nagpatuloy sa ikalimang taon, at natapos sa unang bahagi ng ikaanim na taon—kaya “tatlong taon.” May sarili ring mga suliranin ang Asiria noong panahong ito; namatay si Sargon II at naghihimagsik ang Babilonia. Noong 701 B.C. lamang nakapagmartsa si Senacherib, ang kahalili ni Sargon, laban sa Palestina at Fenicia. Sa kanyang mga talaan ay inangkin ni Senacherib na nasakop niya ang 46 na napapaderang lungsod at 200,000 bihag mula sa Juda. Nagpadala si Ezechias ng isang mapagpakumbabang mensahe sa kanya na umaamin na nagkamali siya sa paghihimagsik. Kaawa-awang nagbayad siya ng napakalaking halaga upang hadlangan ang pagsalakay sa Jerusalem. Sa panahong iyon, si Senacherib ay nasa Laquis, sa timog-kanluran ng Jerusalem, patungong Ehipto (vv. 13-16).

Pagkatapos ay sinimulang patibayin ni Ezechias ang Jerusalem (2 Chrn. 32:5). Marahil ang balita tungkol dito ang nag-udyok sa hari ng Asiria pagkatapos na isugo ang kanyang mga opisyal ng hukbo sa Jerusalem, na humihingi ng walang-kondisyong pagsuko (vv. 17,18). Tatlong opisyal na Judio ang lumabas upang salubungin ang mga sugo ng Asiria at pakinggan ang kanilang mga hinihingi. Sa NIV, ganito ang talata 17: “Isinugo ng hari ng Asiria ang kanyang kataas-taasang pinuno, ang kanyang punong opisyal, at ang kanyang pinuno sa larangan kasama ang isang malaking hukbo.” Sa KJV ang mga opisyal na ito ay tinatawag na Tartan, Rabsaris, at Rabsaces. Ang mga salitang ito ay talagang mga titulong militar, hindi mga pangalan. Nagsalita sa kanila nang may pang-iinsulto ang rabsaces sa sarili nilang wikang Hebreo. Una, kinutya niya ang pagtitiwala ni

Ezechias sa mga kuta ng Jerusalem (vv. 19,20). Pagkatapos ay ibinunyag niya na alam niyang humingi si Ezechias ng tulong sa Ehipto laban sa Asiria, at nilibak ang Ehipto bilang isang baling tambo (v. 21). Ikatlo, sinabi niyang hindi makapagtitiwala ang Juda sa Panginoon dahil winasak ni Ezechias ang lahat ng matataas na dako at mga altar. (Hindi alam ng taga-Asiria na ang mga ito ay mga paganong dambana at hindi mga lugar kung saan sinasamba ang Panginoon.) Sumunod ay nagmungkahi siya ng isang pustahan—magbibigay siya ng 2000 kabayo sa Juda kung makakakita si Ezechias ng ganoong bilang ng mangangabayo. Wala raw ganoon karaming kabalyero ang Juda, panunuya niya, kaya kailangan nitong umasa sa mga karuwahe at mangangabayo ng Ehipto. Sa wakas, inangkin ng rabsaces na isinugo ng Diyos ang Asiria upang wasakin ang Juda (v. 25). Mabilis na iminungkahi ng mga opisyal na Judio na ang lahat ng susunod na pag-uusap ay gawin sa wikang Arameo (ang wika ng diplomasya) sa halip na sa Hebreo; lihim silang natatakot na ang gayong mapagmataas na pananalita ay sumira sa loob ng mga Judiong nakikinig sa pader. Ngunit sumagot ang rabsaces na gusto niyang marinig at maunawaan ng bayan ang paparating nilang pagkagutom at kapahamakan. Pagkatapos ay tuwirang kinausap ng rabsaces ang bayan, at binalaan silang huwag hayaang linlangin sila ni Ezechias na magtiwala sa Panginoon para sa kaligtasan. Kung susuko sila, bibigyan sila ng pribilehiyong pansamantalang manirahan sa Jerusalem. Pagkatapos, kapag bumalik ang hari ng Asiria mula sa kampanya sa Ehipto, dadalhin niya sila sa Asiria, “isang lupaing gaya ng sa inyo.” Walang ibang diyos ng mga lipi ang nakapagligtas sa mga bansa mula sa Asiria; paano nila aasahang gagawin

iyon ng kanilang Diyos? Nanatiling tahimik ang mga tao sa pader habang bumabalik ang tatlong opisyal na Judio kay Ezechias, na lubhang nanghihina ang loob (vv. 26-37).

Kabanata 19

EZECHIAS (karugtong)

Labis na nabagabag si Ezechias nang marinig niya ang mensahe ng rabsaces; nagpadala siya ng mga mensahero sa propetang si Isaias, na nagsasabing walang lakas ang Juda kung kailan ito pinakakailangan (v. 3). Bukod dito, hiniling niya kay Isaias na ipanalangin ang nalabi ng Juda at Jerusalem (v. 4). Nagpasabi si Isaias pabalik kay Ezechias na hindi niya kailangang matakot sa hari ng Asiria, na lalagyan ito ng Diyos ng espiritu ng takot at iparirinig dito ang isang balita at pababalikin ito sa sarili nitong lupain, kung saan ito papatayin (vv. 1-7).

Nang bumalik ang rabsaces sa Laquis, natuklasan niyang inilipat ni Senacherib ang kanyang pagsalakay sa kalapit na kuta ng Libna.

Nabalitaan ni Senacherib na si Tirhaka, hari ng itaas na Ehipto, ay sumusulong upang salakayin siya. Agad niyang sinikap na takutin ang Jerusalem upang sumuko agad sa pamamagitan ng pagpapadala ng isang sulat na lumalapastangan sa Diyos (vv. 8-13). Iniisip ng ilang iskolar na ang balitang binanggit sa talata 7 ay ipinaliliwanag sa talata 9—ibig sabihin, ang balita ng paglapit ng mga Ehipsiyo. Sinasabi naman ng iba na ito ay ulat na naghihimagsik ang mga taga-Babilonia.

Matalinong dinala ni Ezechias ang sulat sa templo at inilatag ito sa harap ng Panginoon. Ang kanyang

panalangin ay pagbubunyag ng kanyang malalim na pagtitiwala kay Jehova. Bilang sagot, isinugo ng Diyos si Isaias kay Ezechias na may dalawahang sagot. Ang mga talata 21-28 ay para kay Senacherib. Ang mga talata 29-34 ay para kay Ezechias.

Ang hula ni Isaias (vv. 21-28) ay isang awit ng panunuya laban sa Asiria. Inilalarawan nito ang Jerusalem (ang dalagang anak na babae ng Sion) na tinatawanan ang mga banta ng Asiria (v. 21). Tinutuligsa nito si Senacherib sa paglapastangan sa banal na Pangalan ng Diyos (vv. 22,23a), at sa pagyayabang na sasalakayin niya ang Juda (Lebanon), lilipulin ang mga pinuno at dakilang tao nito (mga sedro at mga sipres), at papasukin ang mga palasyo ng Bundok Sion (tuluyan at gubat) (v. 23b). Ipinagyabang din ni Senacherib ang iba pang mga pananakop sa ibang bansa, kabilang ang kanyang tagumpay laban sa Ehipto (v. 24). Ang hindi niya napagtanto ay ang lahat ng kanyang ginawa ay itinakda na ng Diyos na mangyari (vv. 25,26). Kilalang-kilala siya ng Diyos sa loob at labas at babaliin ang kanyang nagtataasang kapalaluan, at pababalikin sa Asiria ang mga labi ng kanyang durog na hukbo (vv. 27,28).

Pagkatapos, sa pagbaling kay Ezechias, nagbigay ang Panginoon ng tanda na hindi masasakop ng taga-Asiria ang Jerusalem. Sa loob ng dalawang taon ay hindi makapagtatanim ang bayan ng Juda ng karaniwang pananim dahil sa pagkanaroroon ng Asiria, ngunit kakain sila ng mga bagay na tumutubo nang hindi tinatamnan; pagkatapos, sa ikatlong taon, magiging ligtas na sila mula sa banta ng pagsalakay kaya maipagpapatuloy na nila ang kanilang karaniwang gawain. Hindi lamang makaliligtas ang bayan ng

Jerusalem, kundi hindi man lamang papayagan ang hari ng Asiria na lumapit sa lungsod o magpana roon ng palaso.

Nang gabing iyon, dinalaw ng Anghel ng Panginoon (si Cristo) ang kampo ng Asiria at pinatay ang 185,000 kawal. Nang bumangon ang mga tao kinaumagahan, mga bangkay na ang mga taga-Asiria. Bumalik si Senacherib sa kanyang kabisera, ang Nineveh, kung saan siya pinatay pagkaraan ng 20 taon (681 B.C.). (Ang totoo, limang taon pa siyang nabuhay pagkatapos ni Ezechias.) Natupad ang hula ni Isaias (v. 7) nang paslangin si Senacherib ng dalawa niyang anak at ang ikatlo ang naghari kapalit niya (vv. 35-37).

Kabanata 20

EZECHIAS (karugtong)

Ang mga pangyayari sa kabanatang ito ay karaniwang pinaniniwalaang naganap nang mas maaga, malamang sa unang bahagi ng kabanata 18, noong unang pagsalakay ni Senacherib (tingnan ang v. 6). Nang malubhang magkasakit si Ezechias, sinabi sa kanya ni Isaias na ayusin ang kanyang sambahayan dahil malapit na ang kanyang kamatayan. Taimtim na nanalangin ang hari na gumaling at pinagkalooban siya ng karagdagang 15 taon ng buhay (vv. 1-7). “Ano ang gagawin ko sa natitirang bahagi ng aking buhay kung sabihin sa akin ng Diyos na 15 taon na lamang ang aking ilalagi? Ano ang ginawa ni Ezechias sa mga taong iyon? Hindi sinasabi ng Biblia, sapagkat ang huling pangyayaring itinala sa kanyang paghahari ay ang pagkawasak ng hukbo ni Senacherib, noong 701 B.C. (na malamang ay naganap wala pang isang taon matapos ang kanyang pagkakasakit). Iminungkahi na isang dahilan kung bakit

pinahaba ng Diyos ang kanyang buhay ay dahil wala siyang lalaking tagapagmana ng trono (sinasabi ng 2 Kings 21:1 na si Manases ay labindalawang taong gulang lamang nang magsimula siyang maghari). Gayunman, malamang na kasamang naghari si Manases ng kanyang ama nang halos sampung taon, dahil kung hindi ay imposibleng maipasok ang 55 taon ng kanyang paghahari sa yugtong ito ng kasaysayan ng Juda, kung bibilang pabalik mula sa tiyak na mga petsa ng Pagkabihag sa Babilonia.”15

Bilang tanda na gagaling si Ezechias at babalik sa templo upang sumamba, pinaurong ng Diyos nang sampung grado ang anino sa orasang-araw ni Ahaz (mga baitang ni Ahaz, NASB). (Ayon sa pagkakasunod-sunod ng panahon, ang talata 7 ay kasunod ng mga talata 8-11.)

Mula sa 2 Chronicles 32:31 ay nahihinuha natin na ito ay isang pangyayaring higit sa karaniwan, na ang balita ay umabot hanggang sa Babilonia (vv. 8-11). Sinasamba ng mga taga-Babilonia ang mga bagay sa kalangitan at tiyak na mapapansin nila ang anumang di-pangkaraniwan. Mabilis na kumalat ang balita na para kay Ezechias kaya naganap ang dakilang himalang ito.

Ang hari ng Babilonia, si Merodach-baladan, ay nagpadala ng pagbati kay Ezechias sa kanyang paggaling. Walang alinlangang ang tunay niyang layunin ay patibayin ang kanyang ugnayan sa Juda laban sa Asiria. Kahangalang ipinakita ni Ezechias ang lahat ng kanyang kayamanan sa mga mensahero mula sa Babilonia. (Mula sa 2 Chronicles 32:31 ay nalaman natin na sinusubok siya ng Diyos sa kalagayang ito upang malaman kung ano ang nasa kanyang puso. Ang sagot:

KAPALALUAN!) Sinaway siya ni Isaias dahil dito at inihula na dadalhing bihag ng Babilonia ang Juda at na ang ilan sa sarili niyang mga anak ay magiging mga eunuko (mga opisyal, NASB) sa palasyo ng hari ng Babilonia (vv. 12-18). Bago mapunta sa Babilonia ang mga kayamanang ito, marami sa mga ito ang unang mapupunta sa Asiria bilang bahagi ng buwis na ibinayad ni Ezechias kay Senacherib nang salakayin ng mga taga-Asiria ang Palestina hindi nagtagal matapos gumaling si Ezechias (18:13-16). Nagpasakop si Ezechias sa utos ng Diyos at kinilala ang kaluwagan nito. “Sapagkat inisip niya, ‘Bakit hindi, kung magkakaroon ng kapayapaan at katiwasayan sa aking mga araw?’ ” (v. 19 RSV).

Inilalarawan ng talata 20 ang pagpapagawa ni Ezechias ng isang daluyan ng tubig na sa pamamagitan nito ay madadala ang tubig sa Jerusalem mula sa isang balon sa labas ng lungsod. Ang ganoong nakatagong mapagkukunan ay lalong mahalaga sa panahon ng pagkubkob.

Natapos ang ministeryo ni Mikas sa panahong ito.

Kabanata 21

MANASES, Anak ni Ezechias, Hari ng Juda, 55 taon, 697/96-643/42 (2 Kgs. 21:1-18; 2 Chrn. 33:1-20).

Ang paghahari ni Manases ang pinakamahaba at pinakamasama sa lahat ng hari ng Juda. Ang ilan sa mga dungis sa kanyang talaan ay: Ibinalik niya ang pagsamba kay Baal, sa Ashera, at sa mga bituin (v. 3); nilapastangan niya ang templo sa pagtatayo roon ng mga altar para sa pagsamba sa mga bituin (vv. 4,5); pinaraan niya ang kanyang anak sa apoy (v. 6a); hinikayat niya ang mga espiritista, mga medium, at mga

mangkukulam (v. 6b); naglagay siya ng isang larawang inanyuan ng Ashera (isang malaswang sagisag na sekswal) sa templo ng Diyos (v. 7). Binibigyang-diin ng Espiritu ng Diyos ang bigat ng gawaing ito sa pamamagitan ng pag-uulit ng pangako ng Diyos sa kanyang bayan kaugnay ng templo (1 Kgs. 8:29; 9:3). Inakay ni Manases ang bayan sa mas masasamang kasuklam-suklam na gawain kaysa sa mga Amorrheo (vv. 8,9). Dahil dito, sinabi ng Diyos na parurusahan niya ang Juda gaya ng pagparusa niya sa Samaria at sa sambahayan ni Ahab. (Ang pising panukat at ang tingga [v. 13] ay sumasagisag sa paghatol.) Gayundin, aalisan niya ng laman ang Jerusalem gaya ng pag-aalis ng tao ng laman ng isang pinggan sa pagtaob at pagpunas dito. Dadalhing bihag ang kanyang bayan dahil lubha nilang ginalit ang Panginoon (vv. 10-15). Bukod sa kanyang pagsamba sa diyus-diyosan, nagpadanak si Manases ng maraming dugong walang sala. Ayon sa aklat na hindi kabilang sa Kasulatan na The Assumption of Isaiah, ipinalagari ni Manases ang propetang si Isaias sa dalawa (ihambing ang Heb. 11:37).

Mula sa 2 Chronicles 33 ay nalaman natin na si Manases ay dinalang bihag sa Babilonia ng hari ng Asiria (si Ashurbanipal). Doon, habang nasa bilangguan, nagsisi siya at bumaling sa Panginoon. Pagkatapos nito ay pinayagan siyang bumalik sa Jerusalem at ipagpatuloy ang kanyang paghahari—isang angkop na patunay ng biyaya, pag-ibig, at awa ng Panginoon. Sinikap niyang ayusin ang pinsalang kanyang nagawa, ngunit huli na. Sinundan ng bayan, kabilang ang kanyang anak, ang kanyang naunang halimbawa (2 Chrn. 33:14-23).

AMON, Anak ni Manases, Hari ng Juda, 2 taon, 642-639 (2 Kgs. 21:19-26; 2 Chrn. 33:21-25).

Kilala si Amon sa kanyang pagsamba sa diyus-diyosan at pagtalikod sa tunay na Diyos. Nagsabwatan laban sa kanya ang ilan sa kanyang mga lingkod at pinatay siya matapos ang maikling paghahari na dalawang taon. Pinatay ng bayan ang mga may-salang pumaslang at pagkatapos ay ginawang hari si Josias. Ni si Amon ni ang kanyang ama ay hindi inilibing sa mga libingan ng mga hari ng Juda.

Kabanata 22

JOSIAS, Anak ni Amon, Hari ng Juda, 31 taon, 641-609 (2 Kgs. 22:1—23:30; 2 Chrn. 34, 35).

Sinimulan nina Sofonias (Zeph. 1:1) at Jeremias (Jer. 25:3) ang kanilang ministeryo bilang propeta sa panahong ito. Maaaring naglingkod si Habacuc sa pagtatapos ng panahon ni Josias. Ang paghahari ni Josias ang huling panahon ng reporma sa kaharian ng Juda. Kumilos siya nang buong-tatag laban sa pagsamba sa diyus-diyosan at hinimok ang bayan na bumalik kay Jehova. Sa ikalabingwalong taon ng kanyang paghahari, nang siya ay 26 na taong gulang, nagpasimula siya ng isang programa ng pag-aayos ng templo. Ang salaping nalikom sa templo ay ibinigay sa mga manggagawa para sa paggawa at mga materyales. Dahil sa kanilang katapatan, hindi na hiningan ng ulat ang salaping ibinigay sa kanila (vv. 1-7). Habang isinasagawa ang pag-aayos, natagpuan ng dakilang saserdoteng si Hilkias ang isang kopya ng aklat ng kautusan, marahil ang buong Pentateuch o ang aklat ng Deuteronomy. Dinala ito kay Haring Josias at binasa sa harap niya (vv. 8-10). Nang marinig ni Josias ang Salita ng Diyos at mapagtanto kung gaano kalayo na ang paglihis ng bansa sa Diyos, pinunit niya ang kanyang damit bilang

pagsisisi. Pagkatapos ay nagpadala siya ng limang opisyal upang sumangguni sa Panginoon, dahil alam niyang tiyak na nakaamba ang poot ng Diyos sa Juda dahil sa mga kasalanan nito (vv. 11-13).

Pumunta ang mga opisyal kay Hulda, isang propetisang nakatira sa Ikalawang Distrito (NASB), isang distrito o karatig-pook ng lungsod. Hindi sila tuwirang pumunta kay Jeremias o kay Sofonias. Malamang na si Hulda ay tiyahin ni Jeremias (v. 14; ihambing ang Jer. 32:7). Pinatunayan niya ang kinatatakutan ni Josias na malapit nang parusahan ng Diyos ang Juda dahil sa kasamaan ng bayan. Ngunit idinagdag niya na hindi ito mangyayari habang buhay si Josias dahil nagpakumbaba siya at nagsisi (vv. 14-19).

Ang katotohanang namatay si Josias pagkatapos sa labanan (23:29) ay hindi sumasalungat sa talata 20. Ang "Ikaw ay matitipon sa iyong libingan na payapa" ay maaaring mangahulugang "bago ang ipinangakong sakuna ng pagkabihag sa Babilonia." O maaaring nangangahulugan ito na mamamatay si Josias na may kapayapaan sa Diyos (tiyak na hindi siya namatay na may kapayapaan sa tao).

Kabanata 23

JOSIAS (karugtong)

Nagdaos ngayon ang hari ng isang banal na pagtitipon sa templo at binasa ang aklat ng kautusan sa buong bayan. Nakatayo sa tabi ng haligi, nakipagtipan siya na susundin ang lahat ng salita ng kautusan. Pumasok din ang bayan sa tipan kay Jehova (vv. 1-3).

Kasunod nito ay isang listahan ng maraming repormang isinagawa ni Josias. Nilinis niya ang templo mula sa

lahat ng sisidlang ginamit sa pagsamba sa diyus-diyosan, sinunog ang mga ito, at dinala ang abo sa Bethel (upang dungisan ang dambana roon) (v. 4). Inalis niya sa puwesto at malamang ay pinatay ang mga saserdote ng diyus-diyosan (v. 5). Inilabas niya ang Ashera mula sa templo, sinunog ito, at ikinalat ang abo sa mga libingan ng karaniwang mga tao (v. 6). Giniba niya ang mga bahay ng mga patutot sa kulto (mga sodomita) sa lugar ng templo, kung saan humahabi ang mga babae ng mga tapiseriya para sa Ashera (v. 7). Dinungisan niya ang matataas na dako (v. 8). Ibig sabihin, nilapastangan niya ang mga ito sa paraang hindi na magagamit pang muli. Inilabas niya ang mga saserdote mula sa mga lungsod ng Juda, kung saan sila naghahandog kay Jehova sa matataas na dako (v. 8a). Itinalaga ng Diyos ang Jerusalem bilang lugar kung saan dapat gawin ang mga handog na ito. Pinagbawalan ni Josias ang mga saserdoteng ito na maglingkod pa sa templo, ngunit binigyan sila ng bahagi ng tinapay na walang lebadura (v. 9). Dinungisan niya ang Tofet, sa libis ng anak ni Hinnom, kung saan inihahandog ang mga bata kay Molech (v. 10). Inalis niya ang mga kabayo at sinunog ang mga karuwaheng ginamit ng mga hari ng Juda kaugnay ng pagsamba sa araw (v. 11). Winasak niya ang mga altar ng diyus-diyosan na itinayo nina Ahaz at Manases (v. 12). Si Manases mismo ang nag-alis ng mga altar na ito matapos siyang magbalik-loob (2 Chrn. 33:15), ngunit walang alinlangang muling ginamit ang mga ito ng mananamba sa diyus-diyosan na si Amon. Tiniyak ni Josias na hindi na magagamit pang muli ang mga ito. Dinungisan niya ang matataas na dako sa timog na dulo ng Bundok ng mga Olibo (Bundok ng Kasamaan), na mula pa noong panahon ni Solomon (v. 13). Giniba niya ang mga haligi ng diyus-diyosan at

pinutol ang Ashera, at pagkatapos ay dinungisan ang kanilang mga lugar ng mga buto ng tao (v. 14). Winasak niya ang altar sa Bethel at sinunog ang Ashera. Pagkatapos ay kumuha siya ng mga buto mula sa kalapit na mga libingan at sinunog ang mga ito sa mga labi ng altar. (“Kapwa ang mga Israelita at ang mga pagano ay itinuturing na walang-hanggang karumihan ang mga buto ng patay.”)16 Lahat ng ito ay katuparan ng hulang binigkas mahigit 300 taon na ang nakararaan ng lalaki ng Diyos kay Jeroboam. Si Josias ay isa sa iilang tao sa Kasulatan na pinangalanan bago pa siya ipanganak (1 Kgs. 13:2). Siya ay isang piniling sisidlan, na itinalaga na noon pa upang tuparin ang hula ng hindi pinangalanang propeta laban sa altar sa Bethel.

Nang makita ng hari ang bantayog (lapida) ng lalaki ng Diyos na nagpatotoo laban sa altar sa Bethel, iniutos niya na walang gagalaw sa mga buto ng propeta. Kaya pinayagan silang manatili roon kasama ng mga buto ng hindi pinangalanang propeta na nanggaling sa Samaria (vv. 15-18; ihambing ang 1 Kgs. 13:30,31).

Ang mga reporma ni Josias ay umabot pa sa Samaria (v. 19). Tila nakuha niya ang pamamahala sa lugar na ito, higit sa lahat dahil humihina na ang kapangyarihan ng Asiria. Winasak niya ang matataas na dako at pinatay ang mga saserdote ng diyus-diyosan sa mga altar kung saan sila naghahandog (vv. 19,20). Gayundin, dinungisan niya ang mga lugar na ito ng abo ng mga buto ng tao. Pagbalik niya sa Jerusalem, muli niyang itinatag ang Paskuwa, ayon sa Salita ng Panginoon na kanyang nabasa (tingnan ang 2 Chronicles 35:1-19 para sa higit pang detalye). Ito ang pinakadakilang pagdiriwang ng ganito mula pa noong panahon ng mga hukom (vv. 21-23). Ang ibang mga Paskuwa ay mas malaki at mas

marangya, ngunit ang isang ito ay lalong kalugud-lugod kay Jehova. Tatlong Paskuwa lamang ang binanggit ng Kasulatan sa mga taon ng kaharian: kay Solomon (2 Chrn. 8), kay Ezechias (2 Chrn. 30), at kay Josias. Nilinis din niya ang lupain mula sa mga espiritista, manghuhula, at iba pang mga salamangkero (v. 24).

Pagdating sa kalubusan ng kanyang mga reporma, siya ang pinakadakila sa mga hari ng Juda (v. 25). Si Ezechias ang may gayunding karangalan pagdating sa pagtitiwala sa Diyos (18:5,6). Ngunit sa kabila ng mabuting paghahari ni Josias, hindi binago ng Panginoon ang kanyang plano na parusahan ang Juda sa pamamagitan ng pagpapadala sa bayan sa pagkabihag at pagwasak sa Jerusalem (vv. 26,27).

Noong 609 B.C. ay nagmartsa si Faraon Necao ng Ehipto pahilaga sa kahabaan ng baybayin ng Palestina upang tulungan ang mga taga-Asiria sa kanilang pakikipaglaban sa Babilonia. (Sinasabi ng KJV na papunta siya “laban” sa hari ng Asiria, ngunit dapat itong basahing “upang tulungan,” gaya ng sa NASB.) Dahil sa mga dahilang pampolitika, nagpasya si Josias na labanan ang pagsulong ni Necao at bilang bunga ay nasugatan nang nakamamatay sa Megiddo (v. 29). Dinala siya ng kanyang mga lingkod sa Jerusalem, kung saan siya namatay at inilibing (v. 30; ihambing ang 2 Chrn. 35:20-24). Sumulong si Necao hanggang sa Ilog Eufrates, kung saan pagkaraan ng apat na taon ay tinalo siya ng mga taga-Babilonia sa labanan sa Carquemis (Jer. 46:2).

JOACHAZ (tinatawag ding SALLUM), Anak ni Josias, Hari ng Juda, 3 buwan, 609 (2 Kgs. 23:31-33; 2 Chrn. 36:1-4).

Binalewala ni Joachaz ang mga reporma ng kanyang ama at pinayagan ang bayan na bumalik sa pagsamba sa diyus-diyosan. Ipinatawag siya ng hari ng Ehipto sa Ribla, sa Hamath, isang rehiyon ng Siria kung saan nagkampo ang mga Ehipsiyo (v. 33), at doon ay pinagbayad niya ng buwis ang Juda. Pagkatapos ay dinala niya si Joachaz sa Ehipto, kung saan ito namatay (v. 34) (Jer. 22:11,12).

Ginawa ni Faraon Necao na hari si Eliacim, ang kapatid ni Joachaz, kapalit niya at pinalitan ang pangalan ni Eliacim ng Joacim (v. 34).

JOACIM, Anak ni Josias, Hari ng Juda, 11 taon, 609-598 (2 Kgs. 23:34—24:7; 2 Chrn. 36:5-8; Jer. 22:18,19; 26:21-23; 36:9-32).

Si Joacim ang pinakamatandang nabubuhay pang anak ni Josias (ihambing ang vv. 31,36), ngunit si Joachaz ang inilagay ng bayan sa trono. Binaligtad ito ni Necao at hinirang si Joacim bilang sakop na hari. Mas tapat siya sa Faraon kaysa kay Jehova (vv. 34-36).

Kabanata 24

JOACIM (karugtong)

Natalo ng Babilonia ang Ehipto sa Carquemis noong 605 B.C., at napasailalim ang Juda sa pamamahala ng mga taga-Babilonia (v. 1).

Ipinapatay ni Joacim si Urias na propeta (Jer. 26:23) at sinunog ang Salita ng Diyos na isinulat ni Jeremias tungkol sa Juda at Israel (Jer. 36:23). Sinikap niyang hulihin si Jeremias at pati si Baruc, ang kanyang eskriba, ngunit itinago sila ng Panginoon (Jer. 36:26). Sa ikatlong taon ng paghahari ni Joacim, dumating si Nabucodonosor laban sa Jerusalem, dinala ang ilan sa

mga naninirahan (kabilang si Daniel) sa Babilonia, at kinuha rin ang ilan sa mga sisidlan mula sa templo (2 Chrn. 36:7; Dan. 1:1,2). Iginapos din niya si Joacim sa mga tanikala upang dalhin ito sa Babilonia. Maaaring nagbago ang kanyang isip o ibinalik niya ang hari ng Juda sa Jerusalem dahil pagkatapos ay naghimagsik si Joacim laban sa mga taga-Babilonia (24:1). Ganito inilalarawan ni J. C. Whitcomb ang kalagayan: “Sinasabi ng Tagapagtala na si Nabucodonosor ay ‘iginapos siya ng mga tanikala upang dalhin siya sa Babilonia’ (2 Chrn. 36:6); ngunit bago natupad ang plano ay may nangyaring napakahalagang bagay na nagpabago sa isip ni Nabucodonosor. Nakatanggap siya ng balita na namatay ang kanyang amang si Nabopolassar sa Babilonia noong Agosto 15. Napagtanto niyang nanganganib na ngayon ang trono, kaya pinilit niya si Joacim na mangako ng katapatan bilang sakop na hari, at pagkatapos ay dumaan sa maikling ruta sa kabila ng disyerto ng Arabia patungong Babilonia.”1’ Nagpadala ang Diyos ng mga hukbong sumalakay mula sa apat na bansa laban sa Juda dahil sa mga kasalanan ni Manases (vv. 2-4).

Itinakda ng Panginoon na ang hari ay ililibing na gaya ng isang asno—ibig sabihin, kakaladkarin ang kanyang bangkay sa labas ng lungsod at iiwang nakalantad sa panahon at sa mga mandaragit na hayop (Jer. 22:19). Walang ibinigay na detalye ng kanyang kamatayan (vv. 5,6).

JOACHIN (tinatawag ding JECONIAS at CONIAS), Anak ni Joacim, Hari ng Juda, 3 buwan, 598-597 (2 Kgs. 24:8-16; 25:27-30; 2 Chrn. 36:9,10).

Sa maikling paghahari ng masamang haring ito, kinubkob ni Nabucodonosor ang lungsod ng Jerusalem at dinala ang ikalawang pangkat ng mga bihag. Dinala si Ezekiel sa Babilonia sa pagpapatapong ito. Kasama rin ang maharlikang pamilya, 7000 kawal, at ang mga sanay na manggagawa. Sa katunayan, ang pinakamahihirap na tao lamang ng lupain ang naiwan. Kinuha rin ni Nabucodonosor ang mga kayamanan mula sa templo at mula sa palasyo ng hari. Sinasabi ng talata 14 na 10,000 ang kabuuang bilang ng mga bihag. Sinasabi ni Jeremias na 4600 bihag ang dinala (Jer. 52:28-30). Ang bilang sa Mga Hari ay maaaring kasama ang mga bihag na dinala rin sa ibang mga pagkakataon. Hinirang ng hari ng Babilonia si Mattanias, isang tiyuhin ni Joachin, bilang hari kapalit niya (v. 17). Matapos mabihag si Joachin nang 37 taon, pinalaya siya mula sa bilangguan ni Evil-merodach, ang hari ng Babilonia, inilagay siya sa itaas ng ibang mga bihag na hari, binigyan siya ng marangal na puwesto sa korte, at masaganang tinustusan siya (25:27-30).

Sinimulan ni Ezekiel ang kanyang ministeryo sa panahong ito.

SEDECIAS, Tiyuhin ni Joachin, Hari ng Juda, 11 taon, 597-586 (2 Kgs. 24:17—25:21; 2 Chrn. 36:11-21; Jer. 52:1-30).

Pinalitan ng hari ng Babilonia ang pangalan ni Mattanias ng Sedecias. Nakipagkasundo si Sedecias kay Nabucodonosor, at pumayag na maglingkod bilang kanyang papet. Ngunit pagkatapos ay sinira niya ang kasunduan, naghimagsik laban sa Babilonia, at humingi ng tulong sa Ehipto. Ang kataksilan ni Sedecias sa

pagsira sa kanyang sumpa at ang sumunod na hatol ng Diyos sa kanya ay nakatala sa Ezekiel 17:11-21.

Kabanata 25

SEDECIAS (karugtong)

Ang pakikipagsabwatan ni Sedecias sa Ehipto ang nagdala ng huling dagok sa lungsod ng Jerusalem. Kinubkob ito ni Nabucodonosor nang 18 buwan, na nagdulot ng matinding taggutom sa loob ng mga pader. Sinikap ni Sedecias at ng kanyang mga mandirigma na tumakas mula sa lungsod sa gabi at tumungo sa ilang malapit sa Dagat na Patay. Nahuli ng mga Caldeo ang hari at dinala siya kay Nabucodonosor sa Ribla (sa Hamath ng Siria). Matapos patayin ang kanyang mga anak sa harap ng kanyang mga mata, iniutos ng hari ng Babilonia na dukitin ang kanyang mga mata at dalhin siyang nakatanikala sa Babilonia (vv. 1-7). Tinupad nito ang dalawang kahanga-hangang hula: Inihula ni Jeremias na makikita ni Sedecias nang mukhaan ang hari ng Babilonia (32:4; 34:3). Natupad ito sa Ribla. Inihula rin ni Ezekiel na dadalhin siya sa Babilonia ngunit hindi niya ito makikita at doon siya mamamatay (Ezek. 12:13). Dinukit ang mga mata ni Sedecias bago pa man siya nakarating sa Babilonia. Namatay siya sa Babilonia.

Ang huling pagwasak sa Jerusalem ay naganap noong 586 B.C. sa kamay ni Nabuzaradan, kapitan ng mga bantay ng Babilonia. Sinunog niya ang templo, ang maharlikang palasyo, at ang lahat ng malalaking gusali; giniba niya ang mga pader; at dinalang bihag ang lahat maliban sa pinakamahihirap na tao ng lupain (vv. 8-12).

Inilalarawan ng mga talata 13-17 ang malawakang pagnanakaw sa mga kayamanan ng templo. Ang mga bagay na masyadong malaki upang matangay ay pinagputul-putol sa mas maliliit na piraso. Ang tansong nasamsam ay “hindi na matimbang” (v. 16 NASB). Bukod dito, kinuha ng mga Caldeo ang lahat ng ginto at pilak na kanilang natagpuan (v. 15).

Dinala ni Nabuzaradan ang mga 72 nangungunang mamamayan ng Jerusalem kay Haring Nabucodonosor sa Ribla, kung saan sila agad na pinatay (vv. 18-21).

May tatlong suliranin sa mga bilang sa kabanatang ito, at lahat ng ito ay maaaring pagkakamali ng mga tagakopya, dito man sa 2 Kings o sa kaukulang mga talata sa 1 Kings at Jeremiah. Ang mga ito ay: ang petsa ng pagsunog sa Jerusalem (sinasabi ng talata 8 na ikapito samantalang sinasabi ng Jeremiah 52:12 na ikasampu); ang taas ng mga kapitel sa mga haligi (sinasabi ng talata 17 na tatlong siko ngunit sinasabi ng 1 Kings 7:16 na limang siko); ang bilang ng mga tagapayong pinatay (sinasabi ng mga talata 19-21 na lima ang pinatay; sinasabi ng Jeremiah 52:25 na pito ang pinatay).

ANG PAGKAGOBERNADOR NI GEDALIAS (2 Kgs. 25:22-26).

Hinirang ng hari ng Babilonia si Gedalias upang maging gobernador ng bayang naiwan sa Juda. Nang marinig ito ng apat na kapitan ng hukbo, pumunta sila sa kanya sa Mizpa, marahil upang imungkahi na tumakas ang bayan patungong Ehipto. Pinayuhan sila ni Gedalias na magpasakop sa pamatok ng Babilonia at magiging maayos ang lahat. Pagkatapos ay sinalakay at pinatay ni Ismael, isang miyembro ng maharlikang pamilya, si

Gedalias at ang kanyang mga kasamahan. Kaya naiwan ang bayan na walang maayos na pamahalaan at tumakas sila patungong Ehipto.

Tinatapos ng mga talata 27-30 ang aklat sa isang nakapagpapalakas-loob na tala. Magkapareho ang pagtatapos ng Ikalawang Mga Hari at ng Jeremias (ihambing ang 25:27-30; Jer. 52:31-34). Matapos ang 37 taon sa pagkatapon, binigyan si Joachin ng marangal na pakikitungo sa korte sa Babilonia. Nagbigay ito ng pag-asa na gagaan ang hirap ng pagkatapon at pagkatapos ay tuluyang matatapos.

Nagsisimula ang Unang Mga Hari sa pagkamatay ni David at nagtatapos ang Ikalawang Mga Hari sa pagkawasak ng Juda. Nabigo ang bansa sa ilalim ni Moises, nabigo sa ilalim ng mga hukom, at ngayon ay nabigo sa ilalim ng mga hari. Tumanggi ang bayan na makinig sa salita ng Diyos. Tumanggi silang maantig ng mga luha ng mga propeta. Pinatigas nila ang kanilang puso at leeg hanggang sa italaga ng Diyos ang mga taga-Asiria at taga-Babilonia upang turuan sila na ang kabayaran ng kasalanan ay kamatayan. Mahusay na natupad ng pagkabihag ang layunin nito: Nilinis nito ang puso ng piniling bayan ng Diyos mula sa pagsamba sa diyus-diyosan.

1 John C. Whitcomb, Jr., Solomon to the Exile, p. 64.

2 George Williams, The Student’s Commentary on the Holy Scriptures, p. 200.

3 Charles F. Pfeiffer at Everett F. Harrison, The Wycliffe Bible Commentary, p. 344.

4 D. L. Moody, Notes from My Bible, p. 58.

5 Matthew Henry, The Matthew Henry Commentary, p. 409.

6 George Williams, op. cit., p. 207.

7 Merrill C. Tenney, The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible, Vol. III, p. 49.

8 George Williams, op. cit., p. 209.

9 G. Campbell Morgan, Searchlights from the Word, p. 104.

10 George Williams, op. cit., p. 210.

11 John C. Whitcomb, Jr., op. cit., p. 103.

12 George Williams, op. cit., p. 211.

13 Flavius Josephus, sinipi sa The Matthew Henry Commentary, p. 420.

14 F. C. Cook, ed., Barnes' Notes on the Old and New Testaments, I Samuel-Esther, p. 273.

15 John C. Whitcomb, Jr., op. cit., p. 127.

16 George Williams, op. cit., p. 221.

17 John C. Whitcomb, Jr., op. cit., p. 146.

1 Cronica (1 Chronicles)

Balangkas ng 1 Chronicles

I. Ang mga Talaangkanan (1—9)

A. Mula kay Adan hanggang kay Abraham (1:1-27)

B. Mula kay Abraham hanggang kay Israel (1:28-54)

C. Ang mga inapo ni Israel (2—8)

Juda (2:1—4:23)

Simeon (4:24-43)

Ruben, Gad, at ang kalahating lipi ni Manases (sa silangan ng Jordan) (5)

Levi (6)

Isacar (7:1-5)

Benjamin (7:6-12)

Neftali (7:13)

Kalahating lipi ni Manases (sa kanluran ng Jordan) (7:14-19)

Efraim (7:20-29)

Aser (7:30-40)

Benjamin (8)

D. Ang mga bumalik mula sa pagkabihag (9:1-34)

E. Talaangkanan ni Saul (9:35-44)

II. Ang pagkamatay ni Saul (10)

III. Ang paghahari ni David (11—29)

A. Ang hukbo ni David (11, 12)

B. Dinala ang kaban sa Jerusalem (13—16)

C. Ang nais ni David na itayo ang templo at ang tugon ng Diyos (17)

D. Ang mga tagumpay ni David (18—20)

E. Ang pagbilang sa bayan at ang salot (21)

F. Ang mga paghahanda para sa templo (22—26)

G. Ang mga pinuno ng hukbo at ng pamahalaan (27)

H. Ang mga huling araw ni David (28, 29)

Sa Bibliyang Hebreo, iisang aklat lamang ang Una at Ikalawang Cronica, at ito ang huling aklat doon. Ang pangalan ay galing sa salin ni Jerome ng Bibliya sa wikang Latin. Sa Hebreo, ang literal na kahulugan nito ay "mga pangyayari ng mga araw."

Sa unang tingin, parang inuulit lang ng 1 Cronica ang 1 at 2 Samuel, at parang pareho lang ng laman ng 2 Cronica ang 1 at 2 Mga Hari. Pero malaki ang pagkakaiba nila. Ang mga aklat ng Samuel at Mga Hari ay nagbibigay-diin sa kasaysayan, samantalang ang Cronica ay nagbibigay-diin sa espirituwal na bahagi. Kaya nakatuon ang Cronica sa paghahari ni David at ng kanyang mga kahalili, at sa templo at sa pagsamba roon. Nagbibigay ito ng mga detalyeng wala sa naunang mga aklat tungkol sa mga saserdote, mga Levita, mga manunugtog, mga mang-aawit, at mga bantay-pinto. Mas pinahahaba nito ang kuwento ng paglilipat ng kaban sa Jerusalem, ng paghahanda sa pagtatayo ng templo, at ng mga pagbabagong ginawa ng ilang mabubuting hari ng Juda. Binabanggit lamang ang kaharian sa hilaga kapag may kinalaman ito kay David at sa kanyang angkan. Nilalaktawan pa nga ng sumulat ng Cronica ang malulungkot na kuwento nina Amnon,

Absalom, at Adonias, pati na ang pagtataksil ni Solomon. Kaya ang mga aklat ng Cronica ay hindi basta pag-uulit na hindi kailangan. Sa halip, ito ay espirituwal na pagpapaliwanag ng kasaysayang nasa mga naunang aklat.

Para sa karamihan ng mga komentarista, si Ezra ang sumulat ng Cronica. Kumuha siya ng impormasyon sa ilang akdang isinulat noong panahong iyon, gaya ng makikita sa sumusunod na listahan ng mga sangguniang binabanggit niya:

Ang Aklat ni Samuel na Tagakita (1 Chrn. 29:29)

Ang Aklat ni Nathan na Propeta (1 Chrn. 29:29)

Ang Aklat ni Gad na Tagakita (1 Chrn. 29:29)

Ang hula ni Ahias (2 Chrn. 9:29)

Ang mga pangitain ni Iddo na tagakita (2 Chrn. 9:29)

Ang Aklat ni Semaias na Propeta (2 Chrn. 12:15)

Ang Aklat ni Iddo na Tagakita (2 Chrn. 12:15)

Ang kasaysayan ng propetang si Iddo (2 Chrn. 13:22)

Ang Aklat ng mga Hari ng Israel at Juda (2 Chrn. 20:34; 27:7; 32:32)

Ang kasaysayan ng Aklat ng mga Hari (2 Chrn. 24:27)

Ang pangitain ni Isaias (2 Chrn. 26:22; 32:32)

Ang mga salita ng mga tagakita (lit. Hozai) (2 Chrn. 33:19)

"... ang mga gawain sa paghahari ng bawat hari ay regular na itinatala sa isang aklat (1 Kgs. 14:29; 15:7; atbp.), at walang duda na sa iisang pinagmulang ito

kinuha ang mga bahagi sa mga aklat ng Samuel at Mga Hari na kapareho ng nasa mga aklat ng Cronica."

Isinulat ang Cronica pagkatapos ng pagkabihag (2 Chrn. 36:22,23).

Kabanata 1

Ang unang siyam na kabanata ng aklat ay mga talaan ng angkan. Napakahalaga ng mga talaangkanan sa mga Judio para mapanatili ang pagkakakilanlan ng bawat lipi. Pagkatapos ng kaguluhang dulot ng pagkabihag, mahalaga ring maitatag muli kung sino ang nasa linya ng mga hari at ng mga saserdote.

May ilang pagkakataon sa mga kabanatang ito na iba ang pangalan kaysa sa ibinigay sa ibang bahagi ng Bibliya. Iba-iba ang dahilan ng mga tila hindi pagkakatugmang ito. Minsan, higit sa isa ang pangalan ng isang tao. Marami rin ang pagkakamali ng mga tagakopya. Kapag tiningnan ang wikang Hebreo, makikita kung gaano kadaling mangyari ito. Hindi natitisod dito ang seryosong mag-aaral, dahil wala ang mga "pagkakaibang" ito sa orihinal na mga sulat, at hindi naman ito nakaaapekto sa anumang pangunahing doktrina ng pananampalataya.

Mukhang ang aklat ng Genesis ang pinagkunan ng mga talaangkanang ito. Ang talatang 1-4 ay mula sa Genesis 5 (Adan hanggang Noe). Ang talatang 5-23 ay nagbibigay ng mga inapo ni Noe, gaya ng nakatala sa Genesis 10. Mula sa Genesis 11 ang talaangkanan ni Abraham (tal. 24-27). Ang mga likas na inapo ni Abraham, na nakalista sa Genesis 25, ay nasa talatang 28-33. Sumunod ang mga inapo ni Isaac, ang anak ng pangako. Si Esau, mula sa Genesis 36, ay binanggit sa

talatang 35-54, para mabigyang-daan ang mga inapo ni Jacob (Israel). Ang kabanata 2 hanggang 9 ay sumusubaybay sa mga inapo ni Israel.

Sa Kabanata 1, pinakikitid ng sumulat ang tuon—mula kay Adan, ang ama ng sangkatauhan, hanggang kay Jacob, ang ama ng 12 lipi ng Israel. Mabilis niyang inaalis sa entablado ang lahat maliban sa piniling bansa. Dito rin natin makikita ang pasimula ng linya ng Mesiyas (cf. Luke 3:34-38).

ADAN
NOE
JAFET SEM CAM
ABRAHAM
ISMAEL ISAAC
ESAU JACOB

Kabanata 2:1—4:23

Si Juda ang pinuno ng pinakamalaking lipi at nangunguna sa pagpapala at pangako, kaya ang talaangkanan niya ang una at pinakamahaba (2:3—4:23). Mas detalyado ang talaangkanan ng dalawang inapo ni Juda—si Caleb: 2:18-20, 42-55 (hindi ito ang Caleb sa Numbers 13; tingnan ang 4:15), at si David: 3:1-24.

May ilang tala tungkol sa kasaysayan na nakasingit sa mga talaangkanan. Ito ang mga bagay na gustong ipapansin sa atin ng Banal na Espiritu—mga kawili-wiling bahagi sa malawak na tanaw na ito ng kasaysayan ng mga Judio. Sa talaangkanan ni Juda, ipinakikita sa atin ang pakikitungo ng Diyos sa dalawang masamang tao at ang pagpapala Niya sa isang matuwid. "At si Er, na panganay ni Juda, ay masama sa paningin ng

Panginoon; at kaniyang pinatay siya" (2:3). Anak siya ni Juda sa isang babaing Cananea (Gen. 38:1,10). Hindi sinabi kung ano ang ginawa niya, kundi na masama lamang siya sa paningin ng Panginoon. Dahil sa kasamaan niya, nawala ang kanyang karapatan bilang panganay, ang lugar niya sa linya ng Mesiyas, at ang kanyang buhay. Naging mantsa ang pangalan niya sa talaan ng pamilya na makikita ng lahat ng salinlahi. Mabuting pag-isipan ng tao ang bunga ng kasamaan bago mahuli ang lahat. "Sapagka't ang mga manggagawa ng kasamaan ay mangahihiwalay: nguni't yaong nangaghihintay sa Panginoon, ay magsisipagmana ng lupain" (Psa. 37:9).

Ang kuwento ni Achar (Achan) (2:7) ay nasa Joshua 7. "Nakita" niya, "pinag-imbutan," at "kinuha" (Josh. 7:21) ang mga bagay sa Jerico na itinalaga sa pagkawasak. Ginulo niya ang Israel, sapagkat dahil sa kasalanan niya, 36 na lalaki ang namatay sa bigong pagsalakay sa Ai. Itinuro siya ng Panginoon, at siya at ang kanyang pamilya ay pinatay.

"At si Jabes ay lalong marangal kay sa kaniyang mga kapatid" (4:9). Narito ang isang taong malaki ang pagkakilala sa Diyos at nagparangal sa Kanya sa paghingi ng Kanyang pagpapala. Si Jabes ay taong may pananampalataya, at napansin ito ng Panginoon. "At kung walang pananampalataya ay hindi maaaring magbigay lugod sa kaniya: sapagka't ang lumalapit sa Dios ay kinakailangang sumampalataya na siya nga, at siya ang tagapagbigay ganti sa kanila na sa kaniya'y nagsisihanap" (Heb. 11:6). Naghanap si Jabes at ginantimpalaan; nawa'y palakasin tayo ng Diyos na sundan ang kanyang halimbawa!

Si Bithia (4:17) ay isa sa iilang babaing binanggit. Anak siya ni Faraon pero ngayon ay nakatira na kasama ng piniling bayan. Ang kahulugan ng pangalan niya ay "anak na babae ni Jehova."

May isang tila hindi pagkakatugma na dapat banggitin bago tayo magpatuloy. Sa 2:15, tinawag si David na ikapitong anak ni Isai, samantalang sa 1 Samuel 16:10,11 at 17:12 ay ikawalong anak siya. Malamang na isa sa mga anak ni Isai ang namatay nang walang anak o bago nag-asawa, kaya hindi na siya isinama ng sumulat.

Kabanata 4:24—5:26

Si Simeon, ang ikalawang anak ni Jacob, ang sumunod na tinalakay, marahil dahil malapit ang kaugnayan ng kanyang lipi sa Juda. Ang bahagi ni Simeon sa Lupang Pangako ay nasa loob ng teritoryo ng Juda (Josh. 19:9). Ang mga lunsod na nakalista sa 4:28-33 ang kanilang mana. Pero sa paglipas ng panahon, nakakuha pa sila ng dagdag na lupa sa pamamagitan ng pananakop (tal. 39-43).

Ang Kabanata 5 ay tungkol sa mga lipi sa kabila ng Jordan—ang Ruben, Gad, at ang kalahating lipi ni Manases. Kaunting espasyo lamang ang inilaan sa mga liping ito. Sila ang ilan sa mga naunang nabihag (5:26).

Ipinaliliwanag ng talatang 1 at 2 kung bakit napunta sa ibang lipi ang karapatan ng panganay at ang pagpapala sa halip na sa mga Rubenita. Nang basbasan ni Jacob ang kanyang mga anak bago siya mamatay (Gen. 49), binanggit niya ang kasamaan ni Ruben (Gen. 35:22) at inalis sa kanya ang pagiging pangunahin. Ang dobleng bahagi ng lupa na para sa panganay ay napunta kay Jose (sa pamamagitan nina Efraim at Manases), at ang

dobleng bahagi (pagdating sa pamumuno) ay napunta kay Juda.

Ang mga Gadita ay nakalista sa talatang 11-17, at ang mga pinuno ng kalahating lipi ni Manases ay nasa talatang 23 at 24.

Ang natitirang bahagi ng kabanata ay maikling salaysay tungkol sa sinapit ng mga liping ito. Magkakasama silang nagtagumpay sa pakikipaglaban sa mga Hagareo (mga Ismaelita) (tal. 10,19-22). Sa isang maliit na hukbo na may 44,760 lalaki, natalo nila ang kaaway na mas marami pa sa kanila. Nagtiwala sila sa kanilang Diyos (tal. 20), at binigyan Niya sila ng tagumpay at saganang samsam (tal. 21).

Dahil palagi silang napapalapit sa mga bansang sumasamba sa diyus-diyosan sa paligid nila, hindi nagtagal ay "nagpakasama sa mga diyos ng mga bayan ng lupain, na nilipol ng Diyos sa harap nila" (v. 25 NASB). Bumaling sila sa mga diyos na hindi nakapagligtas sa mga Ismaelita at tinalikuran ang nag-iisang tunay na Diyos na sa lakas Niya sila nagtagumpay. Kaya ibinigay sila ng Diyos sa kamay ng hari ng Asiria, at sila ay dinalang bihag.

Kabanata 6

Ang kabanatang ito ay tungkol sa mga Levita, mga inapo ng ikatlong anak ni Jacob. Ang talatang 1-15 at 49-53 ay tungkol sa pinakatanyag na pamilya ng liping ito, ang pamilya ni Aaron. Ibinigay kay Aaron at sa kanyang mga anak ang pagkapunong saserdote, kaya mahalaga ang tumpak na talaangkanan mula kay Aaron hanggang sa pagkabihag.

Si Samuel (tal. 28), anak ni Elkana (tal. 27), ay isang dakilang propeta at ang huling hukom sa Israel bago naging hari si Saul. Inilalarawan sa 1 Samuel ang kanyang ministeryo.

May tatlong anak si Levi: sina Gerson, Coat, at Merari. Ang talaangkanan nila ay nasa talatang 16-30. Ang talatang 31-48 ay may tatlong talaangkanan: si Heman, isang Coatita (tal. 33-38); si Asaf, isang Gersonita (tal. 39-43); at si Ethan, isang Merarita (tal. 44-47).

Sila ang mga "punong mang-aawit" na itinalaga ni David para maglingkod sa harap ng Panginoon (tal. 31,32).

Malamang na si Heman ang sumulat ng Psalm 88. Inapo siya ni Samuel (Semuel) na propeta. May mga awit na may pangalan ni Asaf—halimbawa, ang Psalm 50 at Psalms 73-83. Maaaring si Ethan ang sumulat ng Psalm 89.

Ang natitirang bahagi ng kabanata (tal. 54-81) ay listahan ng mga lunsod at pastulang ibinigay sa mga Levita ng ibang mga lipi. Ito ay ayon sa utos ng Panginoon sa pamamagitan ni Moises (Num. 35:1-8). Isinagawa ang utos sa pangangasiwa ni Josue (Josh. 21).

Kabanata 7

Anim na lipi ang binanggit sa kabanatang ito:

ISACAR (tal. 1-5)

BENJAMIN (tal. 6-12)

NEFTALI (tal. 13)

KALAHATING LIPI NI MANASES (sa kanluran ng Jordan) (tal. 14-19)

EFRAIM (tal. 20-29)

ASER (tal. 30-40)

Hindi kasingkumpleto ng sa Juda o Levi ang mga talaangkanang ito, marahil dahil wala rito ang may kinalaman sa trono o sa pagkasaserdote.

Bagaman minsang nabawasan ang lipi ni Benjamin hanggang 600 lalaki na lamang dahil sa kanilang kahangalan (Judg. 20), mukhang nabawi nila ang kanilang lakas at dami (tal. 6-12).

Mas pinalalim ng sumulat ang tungkol sa lipi ni Efraim para masundan ang lahi ni Josue, ang pinakatanyag na Efraimita sa sinaunang kasaysayan (tal. 26-27). Ang mga taong gumagawa ng dakilang bagay para sa Diyos ay karangalan ng kanilang pamilya, at magiliw silang inaalala at itinuturing na halimbawa ng mga susunod na salinlahi.

Kabanata 8

Ang Benjamin, Juda, at ilan sa mga lipi ng Simeon at Levi ang bumuo sa kaharian sa timog na dinalang bihag sa Babilonia. Karamihan sa mga Israelitang bumalik sa Juda sa ilalim ni Nehemias ay mula sa mga liping ito; kaya mas malaki ang espasyong inilaan sa kanila sa mga talaangkanang ito.

Mas buo ang pagtalakay sa mga Benjamita rito kaysa sa 7:6-12. Kapag pinaghambing ang dalawang listahang ito, pati na ang nasa Genesis 46:21 at Numbers 26:38-41, makatutulong ang mga sumusunod na prinsipyo para maunawaan ang tila mga pagkakaiba.

May mga taong higit sa isa ang pangalan.

Nagbago ang baybay ng ilang pangalan sa paglipas ng mga taon.

May mga pangalang hindi isinama dahil maagang namatay ang mga tao o walang naging anak.

Ang salitang "anak" ay maaaring mangahulugang anak, apo, apo sa tuhod, at iba pa.

May mga pangalang hindi isinama dahil hindi ito kailangan sa layunin ng sumulat.

Si Saul, isang Benjamita, ang unang hari ng Israel. Ang talaangkanan niya ay nasa talatang 29-40 at sa 9:35-44. Ang mga inapo lamang ng anak niyang si Jonatan, ang kaibigan ni David, ang ibinigay rito. Ang Merib-baal (tal. 34) ay isa pang pangalan ni Mefiboset.

Hindi ibinigay ang mga talaangkanan ng Dan at Zabulon. (Wala rin ang Dan sa ibang bahagi ng Kasulatan, lalo na sa Revelation 7.)

Kabanata 9

Ang talatang 2-9 ay maikling bumabanggit sa ilan sa mga anak ni Juda at Benjamin na bumalik sa Jerusalem, mga pinuno sa sambahayan ng kanilang mga ninuno (tal. 10). Ang talatang 10-13 ay bumabanggit sa mga saserdote, at ang talatang 14-34 naman ay sa iba pang mga Levitang bumalik, at inilalarawan ang ilan sa kanilang mga tungkulin. May isa pang listahan ng mga bumalik sa Nehemiah 11.

Ang huling mga talata ng kabanatang ito, 35-44 (halos kapareho ng 8:29-40), ay nagbibigay ng lahi ni Saul at naghahanda para sa bahaging pangkasaysayan ng 1 Cronica (kab. 10—29). Ang kasaysayan ni Saul ay nakatala sa 1 Samuel.

Kabanata 10

May kaparehong salaysay ng pagkamatay ni Saul at ng kanyang mga anak sa 1 Samuel 31:1-13.

Tungkol sa talatang 5, isinulat ni C. H. Spurgeon, "Habang mahigpit nating hinahatulan ang pagpapakamatay, hindi natin maiwasang humanga sa katapatan ng tagadala ng sandata—tapat hanggang kamatayan. Ayaw niyang mabuhay nang wala ang kanyang panginoon. Kung ang taong ito ay nabuhay at namatay para kay Saul, tayo ba ay magtataksil sa ating maharlikang Panginoon, si Jesus na Panginoon?"1

Kaugnay ng pagkamatay ni Saul, may ilang bagay na dapat pansinin. Ang "buong sangbahayan niya ay namatay na magkakasama" (tal. 6) ay tumutukoy lamang sa mga kasama ni Saul sa labanan (1 Sam. 31:6). May iba pang anak si Saul na hindi napatay ng mga Filisteo (tal. 13,14; 2 Sam. 2:8; 21:1-8). Pero kahit sila ay hindi rin nakatakas sa sinapit ng kanilang ama sa bandang huli (2 Sam. 21:1-8).

Ang talatang 13 at 14 ay nagbibigay ng dalawang dahilan ng pagkamatay ni Saul: Hindi niya sinunod ang salita ng Panginoon (tingnan ang 1 Sam. 13 at 15), at sumangguni siya sa isang espiritista (tingnan ang 1 Sam. 28).

Nang mabalitaan ang nangyari kay Saul at sa kanyang mga anak, ang mga lalaki ng Jabes-galaad ay naglakad buong magdamag para kunin ang kanilang mga bangkay mula sa mga Filisteo, at saka nila inilibing ang mga ito (tal. 11,12). Noong una, iniligtas ni Saul ang kanilang lunsod mula kay Nahas na Ammonita (1 Sam. 11); hindi nakalimutan ng magigiting na lalaking ito ang kanyang kabutihan.

Ang maikling salaysay na ito tungkol kay Saul ay nagbibigay-daan sa kasaysayan ni David, ang pinili ng Diyos para mamahala sa Kanyang bayang Israel.

Kabanata 11

Hindi binanggit ng Cronica ang maikli at bigong pamumuno ni Isboset (2 Sam. 2-4), kundi dumiretso ito sa pagpuputong kay David sa Hebron (tal. 1-3; cf. 2 Sam. 5).

Ang unang inasikaso ni Haring David ay ang pagkakaroon ng sariling kabisera. Ang talatang 4-9 ay nagsasabi kung paano nasakop ang Jerusalem (cf. 2 Sam. 5:6-10).

Si Joab, na pamangkin ni David at pinuno rin ng kanyang hukbo, ay nagpakita ng malaking tapang at kagitingan sa pagsakop sa Jerusalem. Ayon sa pangako ni David (tal. 6), ginawa siyang pinuno ng mga hukbo ng Israel. Bagaman magiting na mandirigma, si Joab ay taong walang awa, at hindi siya kasama sa mga makapangyarihang lalaki ni David, marahil dahil sa kanyang masamang ugali.

Ang listahang ito ng mga mandirigma ni David ay inilagay sa simula ng kanyang paghahari. Sa 2 Samuel 23, may katulad na listahan na inilagay sa katapusan ng kanyang paghahari. Lumapit ang mga lalaking ito kay David sa iba't ibang panahon ng kanyang buhay. Ang ilan ay lumapit noong nasa yungib siya ng Adullam (tal. 15-19). Ang ilan ay lumapit noong nasa Siclag siya (12:1-22). Ang ilan naman ay lumapit nang gawing hari si David sa Hebron (12:23-40).

Narito ang listahan ng ilan sa "mga makapangyarihang lalaki" ni David at ilan sa kanilang "makapangyarihang gawa":

Si Jasobam (tal. 11): Mag-isa niyang tinalo ang 300 lalaki gamit lamang ang isang sibat. Binigyan siya ng Diyos ng di-pangkaraniwang tagumpay laban sa mga kaaway ng Israel. Hanggang ngayon, ang magigiting na tao ay makagagawa pa rin ng di-pangkaraniwang bagay para sa Diyos kapag nagtitiwala sila sa Kanya at itinutuloy ang laban sa kaaway ng kaluluwa ng tao.

Si Eleazar (tal. 12-14): Pansinin muna na siya ay "kasama ni David" (tal. 13). Tapat siya kay David at tumayo sa tabi niya nang tumakas ang lahat. At para saan niya isinusugal ang sarili? Para sa isang bukid ng sebada! Prinsipyo, hindi ari-arian, ang nakataya. Ang lupang iyon ay sa Israel ayon sa pangako, at hindi dapat makuha ng mga Filisteo kahit isang talampakan nito. Ngayon, kailangang maunawaan ng mga Cristiano na sila ay pag-aari ng Diyos at hindi nila dapat bigyan si Satanas ng kahit kaunting puwang sa kanilang buhay, kahit sa bahaging tila maliit lamang.

Ang tatlong lalaki sa Adullam (tal. 15-19): Kasama sila ni David sa kanyang kagipitan at alam nila ang pananabik ng kanyang puso. Isinapanganib nila ang kanilang buhay para dalhan siya ng bagay na magpapaginhawa sa kanyang kalooban—hindi para sa karangalang matatanggap nila, dahil hindi nga binanggit ang kanilang mga pangalan, kundi para sa kasiyahang maibibigay nito kay David. Nasaan ngayon ang mga taong namumuhay nang napakalapit kay Jesus para malaman ang pananabik ng Kanyang puso? Nasaan ang mga taong isusugal ang lahat para paginhawahin ang

Kanyang kaluluwa sa pamamagitan ng pagdadala sa Kanya ng inumin mula sa isang nangangailangang larangan ng misyon? Ang mga gumagawa nito ay tiyak na ibibilang sa Kanyang mga makapangyarihang lalaki.

Si Abisai (tal. 20,21): Siya ang pinakapinarangalan sa ikalawang tatlo, ang pinuno ng 30. Sinasabi ng Kasulatan na si Abisai ay taong may di-natitinag na katapatan kay David; sumama siya kay David sa kampo ni Saul (1 Sam. 26), kasama siya ni David nang tumakas ito sa Jerusalem noong naghimagsik si Absalom (2 Sam. 16), dinurog niya ang paghihimagsik ni Seba (2 Sam. 20), iniligtas niya si David mula sa higanteng si Isbi-benob (2 Sam. 21), at sa marami pang paraan ay tapat siyang naglingkod sa kanyang hari (2 Sam. 10, 18; 1 Chrn. 18). Ang tapang na hindi makasarili, kasama ng tapat na pagmamalasakit, ay gagawa sa sinuman na mahalagang kaibigan at lingkod ng Hari ng mga hari.

Si Benaias (tal. 22-25): Ang kanyang ama ay isang saserdote (1 Chrn. 27:5) at isang magiting na lalaki. Siya ang pinuno ng personal na bantay ni David. Ilan sa kanyang mga nagawa ay nakalista rito. Sa kalaunan, pinalitan niya si Joab bilang pinuno ng mga hukbo ng Israel (1 Kgs. 2:34,35). Sa kanyang mga tagumpay, makikita natin ang larawan ng buhay na nagtatagumpay, kung saan ang sanlibutan (ang higanteng Egipcio), ang laman (ang mga Moabita), at ang diyablo (ang umuungal na leon) ay hinarap at nilupig lahat.

Bagaman walang nakatalang gawa sa talatang 26-47, maayos na binanggit ang mga pangalan ng mga naglingkod nang buong tapang kay David. Kawili-wili ang ilan sa mga pangalan. Halimbawa:

Si Selec na Ammonita (tal. 39) at si Itma na Moabita (tal. 46): Mula pagkapanganak ay mga kaaway sila ng Israel. Pero narito sila, naglilingkod sa hari ng Israel. Tayong lahat ay ipinanganak na mga kaaway ng Diyos, pero dahil sa Kanyang biyaya, makahahanap din tayo ng lugar sa hukbo ng Hari.

Si Urias na Heteo (tal. 41): Isa siyang Cananeo, na ang bayan ay dapat sanang nilipol ng mga Israelita nang sakupin nila ang Lupang Pangako (Deut. 7:1,2). Pero narito siya, isang mandirigma para kay David. Napatunayang hindi karapat-dapat si David sa kanyang katapatan, dahil iniutos ni David na patayin si Urias para makuha niya ang asawa nitong si Bathsheba (2 Sam. 11).

Kabanata 12

Ang Kabanata 11 ay tungkol sa mga indibidwal na pumanig kay David. Ang kabanatang ito naman ay pangunahing tungkol sa mga lipi, kasama ang kanilang mga kapitan, na nakipag-isa sa hari. Nakalista rito ang bawat lipi, mula sa mga lumapit kay David noong nagtatago siya (tal. 1-22) hanggang sa mga pumunta sa Hebron pagkamatay ni Isboset (tal. 23-40). "… at ang lahat ng iba pa sa Israel ay nagkaisa ng isip na gawing hari si David… . Tunay na may kagalakan sa Israel" (vv. 38,40 NASB).

Marami sa mga nasa gulo o kagipitan ang dating lumapit kay David para humingi ng proteksiyon (1 Sam. 22:1,2). Pero ngayon, lumapit ang mga lalaking ito para maglingkod kay David at tulungan siyang makuha ang tronong kanya ayon sa itinakda ng Diyos. Ngayon, kailangan ng kaharian ng Diyos ang mga taong inihanda ng Diyos (tal. 2), sanay at mabilis (tal. 8), malakas sa

pananampalataya, kayang manaig laban sa napakaraming kaaway at palayasin ang kalaban (tal. 14,15), puspos ng Espiritu, at buong-pusong nakatalaga kay Jesus nang walang pag-iimbot (tal. 32)—mga taong hindi hati ang puso (tal. 33)!

Tama lamang na tanungin ni David ang mga anak ni Benjamin at Juda (tal. 17), dahil noong una ay ipinagkanulo siya ng ilan sa kanila (1 Sam. 23).

Ang mga pangyayaring tinutukoy sa talatang 19-22 ay makikita sa 1 Samuel 29 at 30. Hinadlangan ng Diyos si David na lumaban sa Israel habang kasama niya ang mga Filisteo. Binigyan din Niya siya ng tagumpay laban sa mga Amalecita na lumusob sa Siclag at bumihag sa kanyang pamilya.

Dumating nang napakarami ang mga lipi sa silangan (tal. 37), samantalang ang mga mas malapit sa Hebron ay kinatawan ng mas maliliit na pangkat—halimbawa, ang Juda, Simeon, at iba pa (tal. 24, 25 at sumunod).

Ngayong nagkaisa na ang Israel sa paligid ng haring itinalaga ng Diyos, nagkaroon ng malaking kagalakan, pagpipista, at pagpapala (tal. 40). Lumipas na ang pagkakahati-hati at alitang dulot ng pagsuway ni Saul; makararanas na ngayon ang Israel ng bagong kasaganaan sa ilalim ng kanilang maka-Diyos na haring pastol.

Kabanata 13

Itinatala ng kabanatang ito ang unang pagtatangka ni David na dalhin ang kaban sa bagong maharlikang lunsod na nakuha niya.

Napabayaan ang kaban noong panahon ng paghahari ni Saul (tal. 3).

Nakuha ito ng mga Filisteo nang pitong buwan, at pagkatapos ay ibinalik nila ito sa Kiriat-jearim, kung saan iningatan ito sa bahay ni Abinadab, isang Levita (1 Sam. 4—7). Ngayon, sa pasimuno ni David, isinakay nina Uza at Ahio ang kaban sa isang bagong karuwahe para sa paglalakbay patungong Jerusalem. Ang Sihor ng Egipto (tal. 5) ay malamang na tumutukoy sa batis ng Egipto (Wady el Arish).

Nang matisod ang mga baka, iniabot ni Uza ang kanyang kamay para hawakan ang kaban (tal. 9). Agad siyang pinatay ng Diyos. Ipinagbabawal ng kautusan na hawakan ninuman ang kaban, kahit ng mga saserdote (Num. 4:15). Kapag pinapasan ng mga Coatita ang kaban, inilalagay nila ang mga pingga sa kanilang balikat, pero hindi nila nahahawakan ang kaban mismo. Mula noon, ang lugar ay tinawag na Perez-uza, ang pagbugso (pagkasira) kay Uza (tal. 11).

Nagalit si David at natakot na dalhin ang kaban sa Jerusalem (tal. 11,12). Kaya dinala ito sa bahay ni Obed-edom, isang Levita, kung saan ito nanatili nang tatlong buwan at nagdulot ng malaking pagpapala sa may-bahay (tal. 14).

Kabanata 14

Nang matatag na si David bilang hari sa buong Israel, nagpadala si Hiram, hari ng Tiro, ng mga tao at materyales para ipagtayo si David ng bahay (tal. 1,2). Ito ang pasimula ng isang mahaba at malapit na pagkakaibigan na umabot hanggang sa paghahari ni Solomon. (Dahil ang pangalang Hiram ay isa ring maharlikang titulo, may mga nag-iisip na ibang tao ang Hiram na tumulong kay Solomon.)

Nagkasala si David laban sa Panginoon sa "pagpaparami ng asawa"; tahasang ipinagbabawal ito sa Deuteronomy 17:17. Bagaman itinatala ng Cronica ang paglabag, hindi nito binabanggit na kasalanan ito. Ang unang apat na anak na binanggit sa talatang 4 ay mga anak ni Bathsheba (1 Chrn. 3:5). Itinatala ng 2 Samuel 11 ang bawal na pakikipagrelasyon ni David sa kanya. Pero kahit dito ay nakikita nating kumikilos ang biyaya ng Diyos, sapagkat ang pangalan ng dalawa sa mga anak ng pag-aasawang ito ay nasa talaangkanan ng ating Panginoon: si Nathan (Luke 3:31), ninuno ni Maria, at si Solomon (Matt. 1:6), ninuno ni Jose.

Nang mabalitaan ng mga Filisteo na ginawang hari si David sa Israel, umahon sila para salakayin siya (tal. 8,9). Sumangguni si David sa Panginoon (tal. 10) at nagkamit ng kahanga-hangang tagumpay (tal. 11,12). Nang makabawi ang mga Filisteo at bumalik para sa ikalawang pagsalakay, muling sumangguni si David sa Panginoon (tal. 13,14). Hindi niya inakala na pareho pa rin ang magiging patnubay ng Diyos. Sa pagkakataong ito, nagbigay ang Diyos ng tagumpay sa pamamagitan ng ganap na ibang plano ng labanan (tal. 15,16).

Ang mga diyus-diyosan, na hindi nakapagligtas sa kanilang mga sumasamba mula sa buhay na Diyos, ay tinangay (2 Sam. 5:21) at sinunog (tal. 12).

Ang mga tagumpay na ito ay nagdulot ng takot sa puso ng mga kalapit na bansa. Pansinin ang kaugnayan ng talatang 16 at 17: "At ginawa ni David ang ayon sa iniutos sa kanya ng Diyos… . At lumaganap ang katanyagan ni David sa lahat ng lupain" (NASB).

Kabanata 15

Tatlong buwan pagkatapos ng trahedya sa Perez-uza (kab. 13), muling naghanda si David na dalhin ang kaban sa kanyang kabisera, ang lunsod ng Sion. Pero sa pagkakataong ito, masigasig muna siyang nagsaliksik sa kautusan, at saka kumilos ayon dito.

Isang tolda, hindi bahay, ang inihanda para sa kaban sa panahong ito, dahil ito ang huwarang makikita sa kautusan (tal. 1). Malamang na ginawa ang tolda sa parehong paraan ng ginamit noong paglabas ng Israel sa Egipto (Exod. 26). Pero ang kaban lamang ang kasangkapang nasa tolda ni David, dahil ang tabernakulo at ang mga kasangkapan nito ay nasa Gabaon (16:39) hanggang sa panahon ni Solomon.

Ipinatawag ang mga puno ng mga sambahayang Levita (tal. 4-10). Ipinatawag din sa okasyong ito ang mga punong saserdoteng sina Sadoc at Abiatar (1 Kgs. 4:4) (tal. 11). Ngayon ay pinasan na ang kaban ng tamang mga tao at sa tamang paraan, "gaya ng iniutos ni Moises ayon sa salita ng Panginoon" (tal. 15). Kaya nagtagumpay ang pagsisikap na ito (16:1).

Ang matamis na mang-aawit ng Israel ay naghanda rin ng masusing kaayusan para sa masayang musika ng papuri na sasabay sa kaban (tal. 16-29). May mga umaawit, may mga tumutugtog ng instrumento, si David ay lumulukso at nagsasaya, at puspos ng kagalakan ang lahat. Pero may isang maasim na nota sa masayang himig na ito: si Mical, ang asawa ni David, ay nanunuya (tal. 29; cf. 2 Sam. 6:16 at sumunod).

Kabanata 16

Pagkalagay na pagkalagay ng kaban sa tolda, naghandog sila ng mga hain (tal. 1-3). Ang handog na susunugin ang pinakamataas na pagpapahayag ng pagsamba na maaaring gawin ayon sa seremonya (cf. Lev. 1). Lubusan itong sinusunog ng apoy at umaakyat bilang usok para tamasahin ni Jehova lamang.

Ang isa pang haing inihandog sa panahong ito ay ang handog tungkol sa kapayapaan. Ito lamang ang handog ng mga Levita na may bahagi ang lahat. Ang taba at ang mga bato ay inihahandog sa Panginoon sa ibabaw ng dambana, ang isang bahagi ng natitira ay napupunta sa mga saserdote, at ang iba ay ibinibigay sa naghandog para pagsaluhan ng kanyang pamilya at mga kaibigan sa harap ng Panginoon (cf. Lev. 3). Ang handog tungkol sa kapayapaan ay larawan ng pakikipag-isa sa Panginoon at ng pagbabahagi ng mabubuting bagay na galing sa Panginoon. Kapwa kilala ang handog tungkol sa kapayapaan at handog na susunugin sa pagdiriwang ng mga pista at mga banal na okasyon, at tiyak na araw ito ng pagdiriwang para sa buong Israel. Bawat isa ay tumanggap ng bahagi bago umuwi (tal. 3).

Sumunod na kumilos si David para matiyak na ang pasasalamat at pagsasaya sa harap ng Panginoon ay gagawin araw-araw at hindi lamang sa mga natatanging okasyon (tal. 4-7,37-42). Itinalaga ang mga Levita "para magdiwang at magpasalamat at magpuri sa Panginoon" (v. 4 NASB) sa pamamagitan ng mga instrumento at tinig.

May dalawang pangunahing bahagi ang awit na itinala sa okasyong ito. Ang talatang 8-22 ay para sa Israel, at ang talatang 23-34 ay para sa lahat ng bansa. Ang

talatang 35 at 36 ay pangwakas na panalangin at pagpapala.

Sa talatang 8-22, hinihimok ang mga Israelita na awitin ang kadakilaan ng Panginoon at hanapin ang mukha ng Panginoon (tal. 8-11). Dapat nilang alalahanin ang Kanyang mga gawa, ang mga kahanga-hangang bagay na ginawa Niya noon (tal. 12-14), at dapat nilang alalahanin ang Kanyang tipan, ang mga walang-kondisyong pangakong ginawa Niya sa kanilang mga ninuno (tal. 15-22).

Sa pagpapalawak ng tanaw sa "buong lupa" (tal. 23-34), hinihimok ng mang-aawit ang lahat ng tao na ihayag ang kaluwalhatian ng Panginoon (tal. 23,24). Nararapat Siyang katakutan bilang Diyos ng paglikha (tal. 25,26). Nararapat Siyang luwalhatiin bilang Diyos ng karilagan, kalakasan, at kamahalan (tal. 27-30). Nararapat Siyang ikagalak bilang Diyos na umaalalay at naghahari sa Kanyang sanlibutan (tal. 31-34).

Kabanata 17

Nahahati sa tatlong bahagi ang kabanatang ito: ang nais ni David na ipagtayo ang Diyos ng bahay (tal. 1,2), ang pasya ng Diyos na ipagtayo si David ng bahay (tal. 3-15), at ang panalanging tugon ni David (tal. 16-27). Ang Second Samuel 7 ang katapat na talata.

Sinabi ni David kay Nathan na propeta na hindi siya mapalagay na nakatira siya sa marangyang bahay samantalang ang kaban ng Diyos ay nasa tolda (tal. 1). Ang nais niyang ipagtayo ang Panginoon ng bahay ay agad na sinang-ayunan ni Nathan (tal. 2). Pero itinuwid ng Panginoon si Nathan: hindi si David ang taong pinili para sa gawaing ito (tal. 3).

Hindi kailanman nalagay ang kaban ng Diyos sa permanenteng bahay, kundi sa tolda. Hindi rin iniutos ng Diyos hanggang sa panahong iyon na magtayo ng ganoong bahay (tal. 4-6). Sa kalaunan, ipinaalam ni David sa anak niyang si Solomon ang isang bagay na hindi binanggit dito: hindi siya maaaring magtayo ng templo dahil marami siyang nabuong dugo at nasangkot sa karahasan (22:7,8). Naiwan ito sa kanyang anak, "isang lalaking mapagpahinga" (22:9), na dalhin ang kaban ng Panginoon sa pahingahan nito.

Kung paanong nagsalita ang Diyos nang may biyaya sa mga patriarka noon, gayundin ngayon ay pinili Niya ang haring pastol ng Israel para sa pagpapalang hindi niya karapat-dapat tanggapin (tal. 7-14). Ang mga walang-kondisyong pangakong ito ay kilala bilang Tipan kay David (Davidic Covenant). Itinatala rin ang tipan sa Second Samuel 7:12-16 at sa Psalm 89.

"Kabilang sa mga probisyon ng tipan kay David ang … mga sumusunod: (1) Magkakaroon si David ng isang anak, na hindi pa ipinapanganak, na hahalili sa kanya at magtatatag ng kanyang kaharian. (2) Ang anak na ito (si Solomon) ang magtatayo ng templo sa halip na si David. (3) Ang trono ng kanyang kaharian ay itatatag magpakailanman. (4) Hindi aalisin sa kanya (kay Solomon) ang trono kahit na ang kanyang mga kasalanan ay nararapat sa pagpaparusa. (5) Ang sambahayan, trono, at kaharian ni David ay itatatag magpakailanman."2

Ang tipang ito, gaya ng iba pang walang-kondisyong tipang ginawa ng Diyos, ay may mahalagang bahagi sa pakikitungo Niya sa sangkatauhan. Binabanggit ito sa ilang iba pang bahagi ng Kasulatan (hal., Isa. 9; Jer. 23,

33; Ezek. 37; Zech. 14). Lubos at ganap itong matutupad sa Panginoong Jesucristo, na Siyang may-ari ng trono at ng kaharian magpakailanman.

Nang marinig ni David ang mga bagay na ito, humarap siya sa Panginoon at ibinuhos ang kanyang puso sa panalanging may pananampalataya (tal. 16-27).

Kabanata 18

Ang mga pangyayaring buod sa susunod na tatlong kabanata (18—20) ay naganap ayon sa kasaysayan pagkatapos gawing hari si David (kab. 12) at bago dinala ang kaban sa Jerusalem (kab. 13— 17).

Marami sa mga kaaway na kalapit-bansa ng Israel ang napasailalim na ngayon sa kanyang kapangyarihan, gaya ng orihinal na layunin ng Diyos. Dati, dahil sa kasalanan at pagsuway, naalipin ang Israel sa ilalim ng mga bansang dapat sana ay sinakop niya. Ngayon, nagpapadala na ng buwis ang mga bansang Hentil na ito sa Israel bilang pagkilala sa kanyang pangingibabaw at kapangyarihan.

Natalo ang mga Filisteo, Moabita, Siryo, at Edomita dahil "tinulungan ng Panginoon si David saanman siya pumunta" (vv. 1-6 NASB). Maraming kayamanan ang nakuha pagkatapos at itinalaga sa Panginoon (tal. 7-11), na sa kalaunan ay ginamit ni Solomon sa pagtatayo ng templo.

Ang talatang 4 ay nagtatala ng isa pang pagkukulang ni David sa pagsunod sa mga kautusan tungkol sa pag-uugali ng mga hari ng Israel (Deut. 17:15-17). Una, nagparami siya ng asawa para sa sarili (14:3), at ngayon ay nagparami siya ng mga kabayo.

Naranasan ng mga kaaway ni David ang kanyang galit, pero tinamasa ng kanyang bayan ang kanyang katuwiran at katarungan (tal. 14). Hindi lamang siya mahusay na heneral kundi magaling ding tagapangasiwa.

Kabanata 19

Si Nahas (tal. 1) ay nakipaglaban sa Israel noong panahon ni Saul (1 Sam. 11). Maliwanag na may nagawa rin siyang hindi naitalang tulong kay David noong panahon ng paghahari ni Saul. Dahil dito, nagpadala si David ng mga sugo para aliwin ang anak niyang si Hanun pagkamatay niya. Pero sinunod ni Hanun ang hindi matalinong payo at hinamak ang mga sugo (tal. 3,4). Sa takot na gantihan, umupa ang mga Ammonita ng mga bayarang sundalo at naghanda para sa digmaan (tal. 5-7).

Tinalo ni Joab, kasama ang kapatid niyang si Abisai, ang pinagsamang hukbo ng mga Ammonita at Siryo (tal. 8-15). Ipinatawag ng mga Siryo ang kanilang mga kamag-anak at nagplanong gumanti sa kanilang pagkatalo. Nakita ni David ang panganib, tinipon ang kanyang hukbo, at siya na ang sumalakay. Ang nagulat na hukbo, sa pamumuno ni Sophach, ay walang laban sa Israel, at ang mapagmataas na mga Siryo ay naging mga lingkod ni David (tal. 16-19).

Ang panghihikayat ni Joab sa talatang 13 ay nagbigay-sigla sa mga Israelita at nagpakita na tama ang kanyang pananaw sa pagharap sa labanan.

Kabanata 20

Ipinadala ni David si Joab laban sa Rabba (ang Amman ngayon) habang siya mismo ay nanatili sa Jerusalem (2

Sam. 12:1). Malamang na tumagal nang mga dalawang taon ang pagkubkob. Sa panahong ito, nasangkot si David kay Bathsheba, ang asawa ni Urias, isa sa kanyang 30 "makapangyarihang lalaki." Ang Second Samuel 12 ay nagsasalaysay ng kasalanan at panunumbalik ni David, pero gaya ng karaniwang paraan ng Cronica, hindi binanggit dito ang kasalanan. Ipinatawag ni Joab si David nang malapit nang bumagsak ang lunsod, at ang korona ng natalong hari ay ipinutong sa ulo ni David (tal. 2).

Ang talatang 3 ay maaaring tumutukoy lamang sa mga lalaking mandirigma. Dahil medyo malabo ang salitang Hebreo sa bahaging ito, ang isang posibleng salin na iminumungkahi ng ilang komentarista ay pinagtrabaho nang sapilitan ang mga tao (tingnan ang mga tala sa 2 Samuel 12).

Tatlong higante ang napatay sa pakikipaglaban sa palaging kaaway ng Israel, ang mga Filisteo. Pinatay ni Sibbechai si Sippai sa Gezer (tal. 4), pinatay ni Elhanan si Lahmi (na tinawag na Goliath sa 2 Samuel 21) (tal. 5), at pinabagsak ni Jonatan na pamangkin ni David ang isang higanteng may anim na daliri sa bawat kamay at anim na daliri sa bawat paa (tal. 6-8).

"Ang mga lingkod ni David, bagaman karaniwang laki lamang ng tao, ay hindi kinaya ng mga higante ng Gath sa bawat paghaharap dahil nasa panig nila ang Diyos. Hindi natin kailangang matakot sa mga dakilang taong laban sa atin habang nasa atin ang dakilang Diyos. Ano ang magagawa ng isang dagdag na daliri sa bawat kamay, o isang dagdag na daliri sa bawat paa, laban sa Makapangyarihan sa lahat?"3

Kabanata 21

Kapag inihambing ang kabanatang ito sa 2 Samuel 24, hindi agad malinaw kung sino ang nasa likod ng kasalanan ni David na pagbilang sa bayan. Sinasabi ng Second Samuel na inudyukan ng Panginoon si David na bilangin ang Israel dahil nag-alab ang Kanyang galit laban sa bansa. Dito naman ay sinasabing si Satanas ang nag-udyok. Siyempre, parehong totoo ang dalawang pahayag. Pinahintulutan ng Diyos na tuksuhin ni Satanas si David. Hindi ang Diyos ang may-akda ng kasamaan, pero pinahihintulutan Niya ito at pinaglilingkod Niya ito sa Kanyang itinakdang layunin.

Tutol si Joab sa pagbilang mula pa sa simula at hindi siya gaanong masigasig sa pagsunod sa utos ng hari. Hindi man lang nabilang ang Levi at Benjamin (nakakalat ang mga liping ito sa buong Israel at Juda, at mahirap sana silang bilangin) (tal. 1-7). Sa pagbilang sa bayan, walang pantubos na kinolekta, gaya ng iniutos sa Exodus 30:12. Nagdulot ng mabigat na bunga ang pagsuway at pagmamataas ni David.

Bagaman nagkasala si David, agad siyang nagtapat at nagpakumbaba sa harap ng Panginoon. Nang bigyan siya ng pagpipilian kung ano ang magiging parusa sa kanyang pagkakamali, pinili niyang mahulog sa kamay ng Panginoon dahil alam niyang Siya ay mahabagin. Pitumpung libong lalaki ang namatay bago napahinto ang salot (tal. 8-15).

Sa pamamagitan ni Gad, inutusan ng Panginoon si David na bilhin ang giikan ni Ornan (Arauna sa 2 Samuel), isang Cananeo, at magtayo roon ng dambana at maghandog ng mga hain (tal. 16-19). Inalok ni Ornan ang lupa kay David bilang regalo, pero ipinilit ng hari na

bayaran ito. Ang talatang 24 ay isang mahalagang espirituwal na prinsipyo: Ang tunay na sakripisyo ay laging may halaga. Ang giikang ito sa kalaunan ang naging kinatatayuan ng templo (2 Chrn. 3:1).

Sa Moria inihandog ni Abraham si Isaac (Gen. 22). Dito napahinto ang salot, gaya ng mababasa natin sa kabanatang ito. Dito tumayo ang templo. At naniniwala tayo na sa parehong tagaytay na ito, bagaman hindi sa mismong parehong lugar, namatay ang Panginoong Jesus sa krus para sa mga kasalanan ng sangkatauhan.

May mga pagkakaiba ang mga bilang na ibinigay sa kabanatang ito at ang mga nasa 2 Samuel 24, gaya ng sumusunod:

2 Samuel 24 | 1 Chronicles 21
1. Bilang sa pagbilang ng bayan
800,000 magigiting na lalaki ng Israel na humahawak ng tabak (tal. 9) | 1,100,000 lahat ng taga-Israel na humahawak ng tabak (tal. 5)
500,000 lalaki ng Juda (tal. 9) | 470,000 lalaki ng Juda na humahawak ng tabak (tal. 5)
1,300,000 | 1,570,000

Pero pansinin ang magkakaibang pag-uuri: magigiting na lalaki laban sa lahat ng taga-Israel; mga lalaki ng Juda laban sa mga lalaki ng Juda na humahawak ng tabak. Natural lamang na magkakaibang uri ng tao ang kasama sa mga bilang.

2. Mga taon ng taggutom | pitong taon (tal. 13) | tatlong taon (tal. 12)

Ang pitong taon ay maaaring kasama ang tatlong taong taggutom na dulot ng pagpatay ni Saul sa mga Gabaonita (2 Sam. 21:1). Kung pumili si David ng tatlo

pang taon, ang anumang bahagi ng taon sa pagitan ay bibilangin bilang isang taon, kaya pito ang kabuuang taon ng taggutom.

3. Halagang ibinayad kay Arauna | 50 siklo (tal. 24) | 600 siklo (tal. 25)

Ang 50 siklo ay para sa giikan at sa mga baka. Ang 600 siklo ay para sa "dako ng giikang ito," ang mas malawak na lugar na bahagi lamang nito ang giikan.

Kabanata 22

Kinilala ni David na ang giikan (21:28) ang magiging kinatatayuan ng templo at ng dambana ng handog na susunugin (tal. 1). Kaya sinimulan niya ang paghahanda para sa pagtatayo, kahit alam niyang si Solomon ang magkakaroon ng pribilehiyong magtayo ng templo (tal. 2-5). Ang mga dayuhang binanggit sa talatang 2 ay ang mga Cananeong naiwan sa lupain (1 Kgs. 9:20,21). Dapat sana ay nilipol sila ng Israel, pero dahil hindi ito nagawa, pinagtrabaho sila ngayon ng mga Judio nang sapilitan.

Sa isang medyo pormal na pananalita kay Solomon, binalikan ni David ang sarili niyang nais na itayo ang templo, ang dahilan kung bakit hindi siya pinahintulutan dahil siya ay naging taong pandigma, at ang pangako ng Panginoon na ang anak niyang si Solomon ang magtatayo ng bahay ng Diyos (tal. 6-11). Hiniling niya na samahan ng Panginoon si Solomon at bigyan siya ng karunungan at pang-unawa, at hinimok niya si Solomon na sundin ang kautusan ng Diyos. Sa wakas, sinabi ni David kay Solomon ang tungkol sa mga tao at materyales na tinipon niya para sa gawain (tal. 12-16).

Pagkatapos ay hinimok ng hari ang mga pinuno ng Israel na makipagtulungan kay Solomon (tal. 17-19). Pansinin na ang pagtatayo para sa Diyos ay una munang usapin ng puso, saka ng mga kamay: "Ilagak ninyo ang inyong puso… at magsibangon kayo, at itayo ninyo ang santuario."

Kabanata 23

Ang Kabanata 23—26 ay tungkol sa paghahati at mga tungkulin ng mga Levita.

Malapit sa katapusan ng paghahari ni David, binilang ang mga Levitang lampas 30 taong gulang, ang edad kung kailan sila maaaring magsimula ng aktibong paglilingkod (tal. 1-3). Pero ibinaba ni David ang pinakamababang edad sa 20 dahil mas maraming tao ang kakailanganin sa paglilingkod sa templo (tal. 24-27). Ang 38,000 lalaki ay hinati sa apat na pangkalahatang grupo: 24,000 tagapangasiwa sa templo, 6000 pinuno o hukom, 4000 bantay-pinto, at 4000 manunugtog at mang-aawit para sumamba nang walang tigil sa harap ng Panginoon (tal. 4,5). Ang mga tagubiling ito ay kinasihan ng Diyos at ipinaabot kay David sa pamamagitan ng kanyang mga propeta (2 Chrn. 29:25).

Sa talatang 6-23, muling ibinigay ang mga talaangkanan ng mga Levita: mga Gersonita (tal. 7-11), mga Coatita (tal. 12-20) (kasama sina Moises at Aaron, ang pinakatanyag na mga Levita sa lahat), at mga Merarita (tal. 21-23).

May ilang tungkulin ng saserdote na ipinagkatiwala lamang kay Aaron at sa kanyang mga anak magpakailanman (tal. 13). Ang pagsusunog ng insenso, ang paglilingkod sa Panginoon sa dakong banal at sa

Kabanal-banalang Dako (para sa punong saserdote lamang), at ang pagbabasbas sa pangalan ni Jehova (Num. 6:23-27) ay nakalaan sa mga saserdote.

Sumunod na inilatag ang mga tungkulin ng mga Levita. Hindi na nila papasanin ang tabernakulo at ang mga kasangkapan nito gaya ng iniutos sa kanila ni Moises, dahil ang templo ay magiging permanenteng bahay ng Diyos (tal. 25,26). Ang 6000 hukom ay malamang na nakakalat sa buong Israel, samantalang ang ibang mga Levita ay naglingkod kaugnay ng templo. Ang 24,000 tagapangasiwa ng gawain sa templo ay tutulong sa mga saserdote sa mga tungkuling nakalista sa talatang 28-32.

Kabanata 24

Sa kabanatang ito, sinasabi sa atin kung paano binuo ang mga pangkat ng mga saserdote at ng mga Levita. May 24 na sambahayan o pangkat ng mga saserdote (tal. 1-19) at 24 na pangkat ng mga Levita (tal. 20-31). Bawat pangkat ay may takdang salitan sa paglilingkod sa templo, kaya lahat ay nagkaroon ng pagkakataong maglingkod nang humigit-kumulang dalawang linggo bawat taon.

Ang mga sambahayan ng dalawang natitirang anak ni Aaron, sina Eleazar at Itamar, ang bumuo ng pagkasaserdote—16 na pangkat ang kay Eleazar at walong pangkat ang kay Itamar (tal. 4). Nagsapalaran sa harap ni David, ng mga prinsipe ng Israel, at ng mga saserdoteng sina Sadoc at Ahimelec; maingat na itinala ang resulta ni Semaias na eskriba (tal. 6-19). Nagsapalaran din ang mga Levita sa harap ni David at ng mga prinsipe (tal. 20-31). Mukhang ang sapalaran ang nagpasya kung saang pangkat itatalaga ang bawat

lalaki. Si Zacarias (Luke 1:5) ay kabilang sa ikawalong pangkat, ang pangkat ni Abias (tal. 10).

Kabanata 25

Sa kabanatang ito, isa pang grupo ng mga Levita, ang mga mang-aawit at manunugtog, ang itinalaga sa kanilang mga pangkat para gampanan ang kanilang banal na paglilingkod (tal. 1). Sila ang mga anak ni Asaf (tal. 2), ni Jeduthun (tal. 3), at ni Heman (tal. 4,5). Ang 288 lalaking ito ay itinalagang umawit sa bahay ng Panginoon, kasabay ng mga simbalo, alpa, at lira (tal. 6,7). Itinalaga sila sa kanilang 24 na pangkat o salitan sa pamamagitan ng sapalaran, gaya ng nakasaad sa talatang 9-31.

Kabanata 26

Ang mga detalye tungkol sa mga bantay-pinto at sa mga pintuang itinalaga sa kanila sa pamamagitan ng sapalaran ay nasa talatang 1-19. Dito natin makikita ang mga Corita (tal. 1), "… ang kanilang tungkulin ay pigilan ang kapangahasang ginawa ng kanilang ama (Num. 16). Ganyan ang mga daan ng Diyos."4 Narito rin si Obed-edom, na nag-ingat sa kaban pagkamatay ni Uza (13:14). Hindi nakalimutan ng Diyos ang kanyang katapatan.

May mga Levitang itinalagang magbantay sa mga kayamanan ng templo, ang mga samsam at ang mga kusang-loob na handog na itinalaga sa Panginoon (tal. 20-28).

Ang ikatlong grupo ng mga Levita ay ibinukod bilang mga pinuno at hukom, 1700 sa kanluran ng Jordan at 2700 sa silangang panig ng ilog

(tal. 29-32).

Kabanata 27

Ang hukbo, gaya ng mga Levita, ay naglingkod nang pangkat-pangkat. Dalawampu't apat na libong lalaki ang nakatoka bawat buwan. Lahat ng mga pinuno ay nakalista sa mga makapangyarihang lalaki ni David (kab. 11 at 2 Sam. 23).

Ang mga lipi ay nakalista sa isang sinadyang pagkakasunod-sunod sa talatang 16-22. Unang nakalista ang mga anak ni Lea, ayon sa tamang pagkakasunod: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Isacar, at Zabulon. Sumunod ang mga anak ni Raquel: si Jose (na kinakatawan ng mga anak niyang sina Efraim at Manases) at si Benjamin. Ibinigay ang mga anak ni Bilha (pero hindi ayon sa pagkakasunod ng kapanganakan): Neftali at Dan. Hindi binanggit dito ang mga anak ni Zilpa (Gad at Aser).

Ang mga 20 taong gulang pababa ay hindi itinala sa pagbilang na iniutos ni David (tal. 23). Hindi kailanman natapos ang pagbilang dahil dumating ang galit ng Panginoon bago natapos ni Joab (tal. 24). Si David, marahil dahil nahiya sa kanyang kasalanan, ay nag-utos na huwag ilagay sa pampublikong talaan ang resulta ng minalas na pagbilang (tal. 24).

May 12 tagapamahala si David na nangangasiwa sa kanyang mga gawaing pambahay (tal. 25-31). May mga tagapayo rin siya at malalapit na kaibigang nagpapayo sa kanya (tal. 32-34). Ang malungkot na kuwento ni Ahitofel ay nasa 2 Samuel 15 at 17. Gaya ni Joab, mataas ang kanyang pribilehiyo pero mababa ang kanyang pagkatao. Gaano kaya kadakila si Husai, "ang kaibigan ng hari" (tal. 33)! Si Ahitofel ay makasariling oportunista, pero si Husai ay mapagpakumbabang

lingkod. Inani ng bawat isa ang kanyang inihasik (tingnan ang 2 Sam. 15—17). Kapwa sila naglingkod sa hari, pero magkaiba ang kanilang motibo. Ang oportunista ay nagtatrabaho para sa sarili niyang kaluwalhatian, pero ang lingkod ay para sa kaluwalhatian ng kanyang panginoon.

Kabanata 28

Ipinatawag ni David sa Jerusalem ang mga pinuno ng iba't ibang pangkat at ang mga prinsipe at kumander (tal. 1). Muli niyang ipinaliwanag ang nais niyang ipagtayo ang Panginoon ng bahay at ang mga dahilan kung bakit hindi siya pinahintulutang gawin ito (tal. 2,3). Pero siya ay pinili at itinatag bilang hari sa Israel, at ang anak niyang si Solomon ay pinili para humalili sa kanya (tal. 4-7). Dahil matibay na itinatag ng Diyos ang sambahayan ni David, dapat sundin ng bayan ang Panginoon sa pamamagitan ni Solomon gaya ng ginawa nila sa pamamagitan ni David (tal. 8).

Sumunod na kinausap ni David ang kanyang anak (tal. 9,10). Ang talatang 9 ay may isang utos, isang pangako, at isang babala. Ang utos: "At ikaw, Salomon na aking anak, kilalanin mo ang Dios ng iyong ama, at paglingkuran mo siya na may sakdal na puso at may kusang pagiisip." Ang pangako: "… kung iyong hanapin siya, siya'y masusumpungan mo." Ang babala: "Nguni't kung iyong pabayaan siya, kaniyang itatakuwil ka magpakailan man." Dahil itinalaga ng Panginoon si Solomon na magtayo ng templo, dapat siyang lumakas ang loob at gawin ito (tal. 10).

Pero, gaya ni Moises noon, kailangang magtayo si Solomon ayon sa huwarang ibinigay ng Panginoon, marahil sa isang pangitain. Walang puwang para sa

imahinasyon o katalinuhan ng tao, sapagkat ang templo ay larawan ni Cristo. Ibinigay ni David kay Solomon ang mga plano na iginuhit niya sa pagkasi ng Panginoon (tal. 11-19). Tinimbang pa nga niya ang mga hilaw na materyales na gagamitin sa bawat kasangkapan. (Mas kumpletong detalye ang nasa 2 Chronicles 2—4.) Hawak na ngayon ni Solomon ang mga plano; natipon na ang mga materyales; ang mga lingkod sa templo, ang mga Levita, ay naitalaga na lahat sa kanilang mga tungkulin. Kasama niya ang Diyos at hindi Siya magkukulang sa kanya; kaya muli siyang hinimok ng kanyang ama, "Magpakalakas ka … at kumilos ka" (vv. 20,21 NASB). Ang "karo ng mga querubin" (tal. 18) ay malamang na nangangahulugang "ang mga querubin bilang karo na sinasakyan ng Diyos o kinauupuan Niya bilang trono."5

Kabanata 29

Bagaman napakarami nang naibigay ni David sa gawain ng templo, bilang huling handog at halimbawa sa bayan ay nagtalaga pa siya ng dagdag na pilak at ginto mula sa sarili niyang kayamanan at hinimok ang bayan na magbigay nang bukas-palad (tal. 1-5). Ang kanilang bukas-palad na pagtugon ay nagdulot ng kagalakan sa kanilang sariling puso at sa puso ng hari (tal. 6-9). Pagkatapos ay nag-alay si David ng isang napakagandang panalangin ng pagsamba at pasasalamat. Pinuri niya ang Panginoon bilang karapat-dapat sa lahat ng karangalan, bilang Panginoon ng lahat, at bilang Pinagmumulan ng lahat ng kayamanan at karangalan. Inamin niya na siya at ang kanyang bayan ay hindi karapat-dapat na magbigay sa Diyos, at na ang ibinigay nila ay galing din naman sa Kanya. Ipinanalangin niya na ang kasalukuyang debosyon ng

kanyang bayan ay maging permanenteng katangian nila, at na ang kanyang anak ay magkaroon ng masunuring puso sa pagtatayo ng templo (tal. 10-19). Nang tawagan niya ang kapulungan na purihin ang Panginoon, yumukod sila nang mababa at nagbigay-galang sa Panginoon at sa hari (tal. 20). Kinabukasan, naghain sila ng 3000 hayop, at kumain at uminom sila sa harap ng Panginoon (tal. 21,22).

Ginawang hari si Solomon sa ikalawang pagkakataon (tal. 22; cf. 23:1); pagkatapos, nang mamatay si David, umupo siya sa trono, tinatamasa ang pagpapala ng Panginoon at ang katapatan ng bayan (tal. 23-25). Ang kanyang maluwalhating kaharian ay larawan ng karilagan ng paghahari ni Cristo sa buong lupa sa loob ng isang libong taon.

Nagtatapos ang Unang Cronica sa isang maikling buod ng paghahari ni David. Namatay siya na puspos ng mga araw (siya ay 70), ng kayamanan, at ng karangalan (tal. 28).

1 C. H. Spurgeon, Spurgeon's Devotional Bible, p. 265.

2 John Walvoord, sinipi ni J. Dwight Pentecost, Things to Come, pp. 101,102.

3 Matthew Henry, The Matthew Henry Commentary, p. 445.

4 George Williams, The Student's Commentary on the Holy Scriptures, p. 236.

5 Merrill F. Unger, Unger's Bible Dictionary, p. 190.

2 Cronica (2 Chronicles)

Balangkas ng 2 Chronicles

I. Ang Kaharian ni Solomon (1—9)

A. Pagsamba, karunungan, at kayamanan (1)

B. Paghahanda, pagtatayo, at pagtatalaga ng templo (2-7)

C. Ang karilagan ng kaharian (8:1—9:28)

D. Ang pagkamatay ng hari (9:29-31)

II. Ang Pagkakahati ng Kaharian (10)

III. Ang Kaharian ng Juda (11—36:19)

A. Rehoboam (11, 12)

B. Abias (13)

C. Asa (14—16)

D. Josafat (17—20)

E. Joram (21)

F. Ochozias (22:1-9)

G. Ang pang-aagaw ng trono ni Athalia (22:10—23:21)

H. Joas (24)

I. Amasias (25)

J. Uzzias (26)

K. Jotham (27)

L. Achaz (28)

M. Ezechias (29—32)

N. Manases (33:1-20)

O. Amon (33:21-25)

P. Josias (34, 35)

Q. Joachaz (36:1-3)

R. Joacim (36:4-8)

S. Joachin (36:9,10)

T. Sedecias (36:11-19)

IV. Ang Pagkabihag sa Babilonia (36:20,21)

V. Ang Utos ni Ciro (36:22,23)

Ipinagpapatuloy ng Ikalawang Cronica ang naiwan ng 1 Cronica. Sa 1 Chronicles 29, itinalaga ni David si Solomon bilang kahalili niya. Sinusubaybayan ng Ikalawang Cronica ang lahi ni David mula kay Solomon hanggang sa pagbabalik ng nalabing mga Judio mula sa pagkabihag sa Babilonia. Halos parehong panahon ang saklaw ng Una at Ikalawang Mga Hari, pero mas nakatuon ang Mga Hari sa Israel, samantalang sa Cronica ay nakatuon sa Juda, gaya ng nabanggit natin kanina. Binabanggit lamang ang mga hari ng Israel kapag may kinalaman sila sa kasaysayan ng Juda. Isa pa, espirituwal ang diin ng Cronica, samantalang pangkasaysayan ang sa Mga Hari. Bagaman marami sa nilalaman ay pareho sa dalawang aklat, minsan ay may mga detalye ang Cronica na wala sa Mga Hari, dahil isinulat ang Cronica sa mas huling panahon at para sa ibang layunin. Magbibigay tayo ng paliwanag sa ilan sa mga pagkakaiba ng dalawang aklat, pero hindi posible sa pagsusuring ito na talakayin nang malaliman ang lahat ng ito. (May ibang mga aklat na isinulat para sa layuning iyan.)

Sa pagpapaliwanag sa 2 Cronica, kailangan nating banggitin na may ilang tila hindi pagkakatugma ang aklat na ito at ang katapat na mga salaysay sa 1 at 2 Mga Hari. Kung babalewalain natin ang mga pagkakaibang ito, hindi natin napaglilingkuran nang tama ang ating mga mambabasa. Sa kabilang banda, kung masyado nating bibigyang-diin ang mga pagkakaiba, baka mapahina natin ang tiwala sa Salita, at tiyak na ayaw nating mangyari iyon. Ito ang ating solusyon: Nagpasya kaming ilantad ang mga pangunahing pagkakaiba, kahit hindi namin malutas ang lahat ng ito. Kasabay nito, gusto naming linawin na hindi ito nakaaapekto sa anumang paraan sa pagkasi ng Kasulatan. Naniniwala kami na ang Bibliya, gaya ng orihinal na ibinigay, ay kinasihan ng Diyos, walang mali, at hindi nagkakamali.

Marami sa mga hindi pagkakatugma ay pagkakamali ng mga tagakopya. Hindi tayo dapat magtaka kung nagkamali nang bahagya ang mga eskriba sa paulit-ulit na pagkopya ng Bibliya sa loob ng maraming siglo. Kahit ngayon, halos imposibleng maglathala ng aklat nang walang nakasisingit na typographical error. Maaaring may magtanong, "Kung kaya ng Diyos na gabayan ang orihinal na mga sumulat ng Kasulatan para maging walang mali, bakit hindi Niya nagawang walang mali rin ang mga kopya ng mga eskriba?" Ang sagot, siyempre, ay kaya Niya, pero sa Kanyang karunungan ay hindi Niya ito pinili. Ang mahalaga ay, sa kabila ng maliliit na pagkakamali ng mga eskriba o tagakopya (karamihan ay sa baybay ng mga pangalan at sa mga bilang), ang Bibliyang hawak natin ngayon ay Salita ng Diyos. Ang anumang problema ay tungkol sa maliliit na detalye at hindi sa anumang doktrina ng Bibliya.

Nakapagpapanatag ng loob na alalahanin na noong nasa lupa si Jesus, gumamit Siya ng isang bersiyon ng Lumang Tipan (hindi ang orihinal na mga manuskrito), at sinipi Niya ang bersiyong ito bilang Salita ng Diyos. Magagamit natin ang mapagkakatiwalaang mga bersiyon ng Bibliya ngayon nang may parehong tiwala na ang mga ito ay Salita ng Diyos.

Kabanata 1

Sinasabi ng First Kings 1—3 ang nangyari sa pagitan ng pagkamatay ni David (1 Chrn. 29) at ng panahong naitatag si Solomon bilang hari. Napatay sina Adonias at Joab sa isang agawan ng kapangyarihan habang tinitiyak ni Solomon ang trono ng kanyang ama ayon sa salita ng Panginoon (1 Chrn. 22:9,10).

Nang matiyak na ang kanyang kaharian, tinipon ni Solomon ang kanyang mga nasasakupan at pinangunahan sila sa isang banal na prusisyon patungong Gabaon, kung nasaan ang tabernakulo (tal. 1-3). Inilipat ni David ang kaban sa Jerusalem (1 Chrn. 13—15), pero ang iba pang kasangkapan ng tabernakulo ay nasa Gabaon, kasama ang dambanang tanso (tal. 4,5). Sa ibabaw ng dambanang ito, naghandog si Solomon ng 1000 handog na susunugin, bilang pagpapakita ng kanyang debosyon at katapatan kay Jehova, ang Diyos ng kanyang ama (tal. 6).

Nagpakita sa kanya si Jehova nang gabi ring iyon sa isang panaginip at tinanong kung ano ang pinakananais niya (tal. 7; 1 Kgs. 3:5). Labis na ikinalugod ng Panginoon ang paghingi ni Solomon ng karunungan sa pamamahala sa bayan, kaya ipinangako rin Niya sa kanya ang walang katulad na kayamanan, ari-arian, at karangalan (tal. 7-12). Sa isang diwa, nagpapakita ang

Diyos sa bawat mananampalataya at tinatanong siya kung ano ang gusto niya. Ang gusto natin sa buhay ang malaking nagpapasya kung ano ang makukuha natin.

Bumalik si Solomon sa Jerusalem sa isang paghaharing puno ng kasaganaan. Ang talatang 14-17 ay tumatalakay sa kanyang mga karuwahe, mangangabayo, mga lunsod ng karuwahe, pilak, ginto, sedro, kabayo, at lino. Pero ang kanyang kasaganaan ay may binhi ng kanyang pagbagsak sa kalaunan, gaya ng madalas mangyari.

Kabanata 2

Bilang paghahanda sa pagtatayo ng templo, nagtalaga si Solomon ng 70,000 lalaki para magbuhat ng mga materyales, at 80,000 tagatabas ng bato, at 3600 tagapangasiwa (tal. 1,2). Pagkatapos ay humingi siya ng tulong kay Huram (Hiram), hari ng Tiro, na nagbigay ng mga sedro para sa maharlikang palasyo ni David. Matapos ilarawan ang espirituwal na kahalagahan ng proyekto, partikular na humingi si Solomon ng isang dalubhasang manggagawa na makakatrabaho ng mga artisanong inupahan ni David, at gayundin ng kinakailangang troso. Nangako si Solomon na magbabayad nang malaki sa anumang tulong na ibibigay (tal. 3-10).

Ang tugon ni Huram ay tila nagpapakita ng tunay at espirituwal na pagkilala na makasaysayan ang gawaing ito. Sinabi niyang ipadadala niya si Huram-abi, isang manggagawang walang maipipintas ang kakayahan. (Ang lalaking ito ay tinawag na Hiram sa katapat na salaysay sa 1 Kings 7:13.) Nangako rin siyang magpapadala ng troso kapalit ng trigo, sebada, langis, at alak. Ang troso ay palulutangin sa mga balsa sa Dagat Mediteraneo pababa sa Joppe, saka dadalhin sa lupa

patungong Jerusalem (tal. 11-16). Ang mga dayuhan sa talatang 17 ay mga Cananeong hindi nalipol ng mga Israelita. Ngayon ay ginamit sila bilang sapilitang manggagawa.

Mga suliranin sa kabanata 2:

Magkano ang ibinayad ni Solomon kay Huram? Isang halaga ang sinasabi sa First Kings 5:11, at iba naman ang nasa talatang 10. Ang First Kings ay tumutukoy sa personal na regalong ibinigay sa sambahayan ni Huram, samantalang ang talatang 10 ay tumutukoy sa mga panustos na ibinigay sa mga manggagawa ni Huram na nagpuputol ng kahoy para kay Solomon.

Sino ang ina ni Huram-abi? Sinasabi ng talatang 14 na siya ay taga-Dan, samantalang sinasabi ng 1 Kings na siya ay balo mula sa lipi ni Neftali. Ang sagot ay siya ay taga-Dan na ang unang asawa ay mula sa lipi ni Neftali; kaya siya ay balo ng Neftali. Ang ikalawa niyang asawa ay isang lalaking taga-Tiro.

Ilan ang tagapangasiwa sa proyekto ng templo: 3600 (tal. 18) o 3300 (1 Kgs. 5:16)? May dalawa pang mahalagang talata na dapat tingnan para malutas ang problemang ito. Sinasabi ng Second Chronicles 8:10 na may 250 pinuno si Solomon na namamahala sa gawain. Idagdag ito sa 3600 tagapangasiwa (tal. 18) at makukuha mo ang 3850. Sa First Kings 9:23, ang bilang ng mga pinuno ni Solomon ay 550. Idagdag ito sa 3300 tagapangasiwa na binanggit sa 1 Kings 5:16 at makukuha mo ang 3850. Kaya pareho ang kabuuang bilang ng mga pinuno at tagapangasiwa sa dalawang aklat; magkaiba lamang ang pagkakahati sa pagbilang. Ang salitang "mga pinuno" ay tumutukoy sa mga tauhang militar o pampulitika, samantalang ang salitang

"mga tagapangasiwa" ay tumutukoy sa mga tauhang pang-industriya (ibig sabihin, mga superintendente o kapatas).

Kabanata 3

Pagkatapos ng mahabang pagpaplano at paghahanda, sa wakas ay nagsimula ang pagtatayo sa ikaapat na taon ng paghahari ni Solomon. Kahit may mahigit 150,000 manggagawa at halos walang hangganang yaman, aabutin pa rin nang mahigit pitong taon bago matapos ang napakalaking gawaing ito.

Inilagay ang mga pundasyon sa Bundok ng Moria. Ang templo ay may habang 90 talampakan, lapad na 30 talampakan, at taas na 45 talampakan (tal. 1-3) (tingnan ang 1 Kings 6, kung saan mas maraming detalye ang ibinigay). Halos doble ito ng laki ng tabernakulo at may portiko na 30 talampakan ang haba (tal. 4). Ang loob ng templo ay hinati sa dalawang silid sa pangunahing palapag. Ang dalawang silid ay ang dakong banal o malaking bahay (pangunahing silid) at ang Kabanal-banalang Dako o ang bahay (silid). Bato ang gusali. Ang loob ay may dingding na kahoy na binalutan ng dalisay na ginto, pinalamutian ng iba't ibang disenyo, at nilagyan ng mamahaling bato (tal. 5-9). Ang lahat ng makikita sa loob ng templo ay ginto, ang simbolo ng pagka-Diyos, na larawan ng kaluwalhatian ng Panginoon na pupuno sa lugar.

Dalawang querubin ang inilagay sa Kabanal-banalang Dako (bukod pa sa dalawang querubin na bahagi ng luklukan ng awa sa ibabaw ng kaban). Ang pinagsamang haba ng kanilang mga pakpak ay umabot sa buong lapad ng Kabanal-banalang Dako. Sa kalaunan ay ilalagay ang kaban sa ilalim nila (5:7) (tal. 10-13). Ang mga querubin

ay mga espiritung nilalang na madalas lumitaw sa Kasulatan. Pinalamutian sila sa mga dingding at sa tabing, na sumisimbolo sa kanilang patuloy na paghihintay sa Diyos. Ang templo at ang tabernakulo ay mga larawan ng tunay na tahanan ng Diyos—ibig sabihin, ang langit, kung saan Siya sinasamba at niluluwalhati araw at gabi ng di-mabilang na mga hukbo (Heb. 8:5). Sila rin ay mga larawan ni Cristo (John 1:14; 2:19).

May tabing na naghihiwalay sa dalawang silid, gaya ng sa tabernakulo (tal. 14). May mga pinto rin sa pagitan ng mga silid sa templo. Dalawang haligi na may mga kapitel at palamuti ang inilagay sa harap ng templo. Ang haligi sa kanan ay pinangalanang "Siya ang magtatatag" at ang nasa kaliwa ay tinawag na "Nasa Kanya ang lakas" (tal. 15-17).

Mga suliranin sa kabanata 3:

Gaano kataas ang portiko, 120 siko (tal. 4) o 30 siko (1 Kgs. 6:2)? Sinasabi ng ilan na ito ay pagkakamali ng tagakopya. Ang iba naman, gaya ni Josephus, ay naninindigan na 120 siko ang tunay na taas. Iniisip ni Matthew Poole na ang 120 siko ay tumutukoy sa isang uri ng tore.

Gaano kataas ang mga haligi sa harap ng templo, 35 siko (tal. 15) o 18 siko (1 Kgs. 7:15; Jer. 52:21)? Pansinin na partikular na tinutukoy ng 1 Kings ang taas ng isang haligi, samantalang ang tala sa gilid ng talatang 15 ay nagsasabing 35 siko ang haba ng mga haligi (ibig sabihin, pinagsama). Sa madaling salita, 35 siko ang kabuuang haba ng mga haligi, na malamang ay hinulma nang iisang piraso at saka hinati sa dalawa. Kaya

magiging 18 siko ang bawat isa sa dalawang haligi (sa pinakamalapit na siko).

Kabanata 4

Ang dalawang pangunahing metal na ginamit sa templo ay tanso at ginto. Maikling inililista ng Kabanata 4 ang ilan sa mga kasangkapang yari sa mga metal na ito. Tanso ang ginamit sa dambana ng handog na susunugin (tal. 1), sa dagat-dagatan at sa mga bakang umaalalay rito (tal. 2-5,10), sa sampung nailipat na hugasan (tal. 6), sa pambalot ng mga pinto ng looban (tal. 9), sa iba't ibang kagamitan (tal. 11,14-18), at sa dalawang haligi at mga kapitel (tal. 12,13). Lahat ng ito ay hinulma sa malagkit na lupa sa pagitan ng Succoth at Zereda (tal. 17).

Ginto ang ginamit ni Solomon sa sampung ilawan para sa dakong banal (tal. 7,20), sampung mesa para sa tinapay na handog (tal. 8,19), isang gintong dambana (tal. 19), iba't ibang kagamitan (tal. 8,21,22), at pambalot para sa dakong banal at Kabanal-banalang Dako (tal. 22). Pangunahing ginamit ang ginto sa mga bagay sa loob ng templo, samantalang ang mga kasangkapang tanso ay pangunahing ginamit sa labas.

Lahat ng kasangkapan para sa templo ay ginawa ni Solomon maliban sa kaban ng tipan. Iyon ay dinala mula sa tabernakulo.

Mga suliranin sa kabanata 4:

Ang mga sukat na ibinigay para sa hugasan sa talatang 2 ay minsang ginagamit para ipakitang may mali ang Bibliya. Kung 10 siko (180 pulgada) ang diyametro, ang sirkumperensiya ay magiging 180 na pinarami sa pi (3.1416), o 565.49 pulgada, sa halip na 30 siko (540

pulgada). Nalulutas ang suliranin kapag napansin na isang dangkal (4 na pulgada) ang kapal ng hugasan. Ang talatang 2 ay nagbibigay ng diyametro sa labas at ng sirkumperensiya sa loob. Ang diyametro sa loob ay 180 pulgada bawas ang dalawang dangkal (8 pulgada), o 172 pulgada.

Kapag pinarami ang 172 sa pi, makukuha natin ang 540.36 pulgada, na sa pinakamalapit na pulgada ay katumbas ng 30 siko sa teksto.

Gaano karaming tubig ang laman ng hugasan: 2000 bat (1 Kgs. 7:26) o 3000 bat (tal. 5)? Ang sagot: pareho. Ang dalawang libong bat ay malamang na karaniwang laman ng dagat-dagatan, pero 3000 bat ang laman nito kapag punong-puno.

Kabanata 5

Natapos na ngayon ang templo (tal. 1; cf. 1 Kgs. 8). Ang talatang 2-10 ay nagsasalaysay ng paglilipat ng mga kasangkapan mula sa tolda ng pagtitipon patungo sa templo. Inilagay ang kaban sa Kabanal-banalang Dako. Marahil ang ibang mga bagay, gaya ng dambana ng insenso at ng mesa ng tinapay na handog, ay inilagay sa kabang-yaman sa panahong ito, dahil hindi na ginamit ang mga ito sa templo ni Solomon.

Ang mga Levitang nagpasan ng kaban ay mga saserdote (tal. 4,7). Inilagay nila ang kaban sa lugar nito sa ilalim ng mga pakpak ng mga querubing nagbabantay (tal. 7,8). Iniuutos ng Exodus 25:15 na manatili ang mga pingga sa kaban. (Ang "Drew out," v. 9 KJV, ay hindi tumpak.) Ayon sa 1 Kings 8:8, makikita ang dulo ng mga pingga mula sa dakong banal. Nasa kaban ang dalawang tapyas ng kautusan sa panahong ito (tal. 10).

Ang talatang 11b, "hindi naghintay ang mga saserdote ng kanilang takdang pangkat," ay nangangahulugang lumahok ang lahat ng saserdoteng naroon nang araw na iyon, hindi lamang ang pangkat na nakatoka sa tungkulin.

Nang magtipon ang mga Levita at mga saserdote sa silangang dulo ng dambana, na nagpupuri sa Panginoon dahil sa Kanyang kabutihan at kagandahang-loob, napuno ng kaluwalhatian ng Panginoon ang templo kaya hindi makapaglingkod sa loob ang mga saserdote (tal. 11-14).

Kabanata 6

Ang pinakagitnang bahagi ng kabanatang ito ay ang panalangin ni Solomon sa pagtatalaga (tal. 12-42). Ito ang pinakamahabang panalanging nakatala sa Bibliya at puno ito ng papuri at pakiusap.

Bago siya humarap sa Panginoon, binalikan ni Solomon sa bayan kung paanong, sa naunang kasaysayan ng Israel, hindi pumili ang Panginoon ng isang lunsod bilang kabisera ng pagsamba o ng isang tao bilang pinuno. (Totoo na si Samuel at ang iba pa ay mga pinuno, pero wala silang kapangyarihan ng isang hari.) Pero dumating ang panahon na pinili ng Diyos ang Jerusalem bilang Kanyang lunsod at si David bilang hari sa Israel. Ninais ni David na itayo ang templo, pero ang kanyang mabuting hangarin ay isasakatuparan ng isa sa kanyang mga anak. At ngayon, narito si Solomon, isang patotoo sa katapatan ng Diyos. Umakyat siya sa isang natatanging plataporma sa looban ng templo, iniunat ang kanyang mga kamay, at nanalangin. Marami siyang dapat ipagpasalamat. Dahil pinalakas ang loob ng biyaya, marami rin siyang hiniling.

Talatang 14-17: Unang ipinanalangin ni Solomon ang tungkol sa trono ng Israel. Tinupad ng Diyos ang Kanyang salita hanggang sa panahong iyon tungkol sa Kanyang mga pangako kay David. Hiniling ni Solomon na magpatuloy ang Kanyang katapatan.

Talatang 18-21: Ang apat na pangungusap na ito ang buod at laman ng buong panalangin. Ang lahat ng kasunod ay pagpapalawak lamang sa simpleng kaisipang ipinahahayag ng tatlong pandiwa sa talatang 21: makinig, dinggin, at magpatawad.

Ang talatang 22 at 23 ay humihiling sa Panginoon na dinggin at hatulan ang mga sumpang ginagawa sa harap ng Kanyang dambana.

Ang talatang 24 at 25 ay humihingi ng tawad sa mga kasalanang maaaring magpatalo sa Israel sa kanyang mga kaaway.

Ang talatang 26 at 27 ay humihingi ng ulan pagkatapos ng tagtuyot na dulot ng kasalanan.

Ang talatang 28-31 ay humihingi ng kaligtasan mula sa taggutom o salot para matutuhan ng bayan ang pagkatakot sa Panginoon.

Ang talatang 32 at 33 ay humihiling na makita ng mga dayuhan ang paggawa ng Diyos kapag sila ay dumating para tumawag sa Kanyang dakilang Pangalan.

Ang talatang 34 at 35 ay humihingi ng tagumpay sa labanan.

Ang talatang 36-39 ay humihingi ng kaligtasan mula sa pagkabihag kapag nagsisi na ang bayan at ipinahayag ang kanilang kasamaan.

Nagtapos si Solomon sa paghiling ng tatlong bagay (tal. 40-42). Ipinanalangin niyang tanggapin ang kanyang panalangin. Humingi siya ng biyaya at kagalakan para sa mga saserdote, ang mga naglilingkod sa Diyos sa Kanyang templo. Ipinanalangin niya ang paglingap para sa kanyang sarili batay sa dakilang pag-ibig ng Diyos sa kanyang amang si David.

Baka isipin nating puro pakiusap lamang ang panalanging ito, kaya balikan natin itong muli. Napakarami ritong tungkol sa mga katangian ng Diyos. Binanggit ni Solomon ang Diyos na: walang katulad (tal. 14); mapagmahal at mabuti (tal. 14); higit sa lahat ng nilalang (tal. 18); walang hangganan (tal. 18); nasa lahat ng dako (tal. 18); makatarungan (tal. 23); mapagpatawad (tal. 25,27, atbp.); nakaaalam ng lahat (tal. 30); mapagbiyaya (tal. 33); mahabagin (tal. 38,39).

Bukod sa lahat ng ito, ipinahihiwatig sa buong panalangin ang pagiging makapangyarihan sa lahat at ang kabanalan ng Panginoon.

Kabanata 7

Pagkatapos na pagkatapos manalangin ni Solomon, tinupok ng apoy mula sa langit ang mga hain at handog, at napuno ng kaluwalhatian ng Panginoon ang templo. Nakita ng bayan ang ulap ng kaluwalhatian na bumababa sa templo, at yumukod sila sa sahig na bato, sumasamba at nagpupuri sa Panginoon (tal. 1-3). Pagkatapos ay pinangunahan ni Solomon ang bayan sa paghahandog ng libu-libong baka at tupa bilang hain sa Panginoon (tal. 4,5). Mas malinaw ang talatang 6 sa NIV; ganito ang nakasulat: "Pumuwesto ang mga saserdote, gayundin ang mga Levita na may mga instrumento ng Panginoon sa musika, na ginawa ni Haring David para sa

pagpupuri sa Panginoon at ginamit kapag siya ay nagpapasalamat, na sinasabi, 'Ang Kanyang pag-ibig ay magpakailanman.' Sa tapat ng mga Levita, hinipan ng mga saserdote ang kanilang mga trumpeta, at nakatayo ang lahat ng Israelita." Mukhang napakaliit ng dambanang tanso para sa napakaraming hain at handog (tal. 7).

Tumagal nang pitong araw ang pista ng pagtatalaga, kasama ang Araw ng Pagtubos. Sinundan ito ng Pista ng mga Tabernakulo, at pagkatapos ay pinauwi na ni Solomon ang bayan (tal. 8-10).

Nang matapos ni Solomon ang templo at ang sarili niyang palasyo, nagpakita sa kanya ang Panginoon sa gabi na may mga pangako at babala. Kung magpadala ang Diyos ng tagtuyot, balang, o salot sa bayan, dapat silang magpakumbaba, manalangin, hanapin ang Kanyang mukha, at talikuran ang kanilang masasamang lakad. Saka Niya patatawarin ang kanilang kasalanan at ibabalik sila. Kung mamumuhay si Solomon nang masunurin sa harap ng Diyos, itatatag Niya ang kanyang trono at pahihintulutan ang mga inapo ni Solomon na umupo roon. Sa kabilang banda, kung tatalikuran ni Solomon at ng kanyang bayan ang Panginoon para sa mga diyus-diyosan, dadalhin sila sa pagkabihag, at itatakuwil ng Diyos ang templo, kaya ito ay magiging katatawanan at patotoo sa mga bansa na tinalikuran ng Israel ang Panginoon (tal. 11-22).

Ang talatang 16 ay tila nagpapahiwatig na mananatili ang templo magpakailanman; pero alam nating winasak ito noong 586 B.C. Ang paliwanag, siyempre, ay may kondisyon ang pangako ng Diyos—ang katapatan at pagsunod ng Israel (tal. 19-22). Tahasang nagbabababala

ang talatang 19 at 20 na kung sasamba ang bayan sa diyus-diyosan, itatakuwil ng Diyos ang templo.

Kabanata 8

Dito natin mababasa ang mga nagawa at tagumpay ni Solomon sa iba't ibang larangan. Una, nagsagawa siya ng malawak na programa sa pagpapaunlad ng mga lunsod—muling itinayo o sinakop ang mga lunsod-imbakan, mga lunsod na may kuta, mga lunsod ng karuwahe, at mga pamayanan (tal. 1-6).

Sapilitan niyang kinuha ang mga Cananeo para sa kanyang mga aliping manggagawa, pero ang mga Israelita ay ginamit niya bilang mga mandirigma, kumander, at punong opisyal (tal. 7-10).

Hindi niya pinahintulutan ang kanyang asawa, ang anak ni Faraon, na tumira sa maharlikang palasyo, dahil sinabi niyang banal ito sapagkat pumasok doon ang kaban ng Panginoon (tal. 11). Hindi ito nangangahulugang talagang ipinasok ang kaban sa loob ng palasyo, kundi banal ang palasyo dahil malapit ito sa kaban na nasa templo. Kahit inilagay siya ni Solomon sa isang natatanging tirahan, hindi nito napigilan ang babae na akayin siya sa pagsamba sa diyus-diyosan (1 Kgs. 11:1-8).

Maingat ang hari sa pagsunod sa mga hain at handog na kaugnay ng kalendaryo ng pagsamba. Itinalaga rin niya ang mga saserdote at mga Levita na maglingkod ayon sa iskedyul na inihanda ng kanyang ama (tal. 12-15).

Ganito ang talatang 16 sa RSV: "Sa gayon ay natapos ang lahat ng gawain ni Solomon mula sa araw na inilagay ang pundasyon ng bahay ng Panginoon

hanggang sa ito ay matapos. Kaya nabuo ang bahay ng Panginoon."

Sa wakas, mababasa natin ang mga pakikipagsapalaran ni Solomon sa dagat kasosyo si Huram. Naglakbay ang mga barko sa pagitan ng Ezion-geber at Ophir (tal. 17,18).

Mga suliranin sa kabanata 8:

Ilan ang mga pinuno sa pamamahala ni Solomon, 250 (tal. 10) o 550 (1 Kgs. 9:23)? Tingnan ang mga tala tungkol sa mga suliranin sa 2 Chronicles 2.

Nakatanggap ba si Solomon ng 450 talentong ginto mula sa Ophir (tal. 18) o 420 lamang (1 Kgs. 9:28)? Napakadaling mapagpalit ng mga tagakopya sa kalaunan ang mga bilang na 2 at 5 sa Hebreo. May nagmumungkahi na ang 30 talentong pagkakaiba ay ipinambayad sa mga panustos at sahod para sa paglalakbay.

Kabanata 9

Nang mabalitaan ng Reyna ng Sheba ang katanyagan ni Solomon, naglakbay siya kasama ang isang malaking karaban na puno ng mga regalo para alamin ito mismo. Matapos makita ang karilagan ng kanyang kaharian at subukin ang kanyang karunungan sa mahihirap na tanong, lubos siyang namangha. Inamin niya na hindi pa nasabi sa kanya ang kalahati. Naunawaan niya na ang kasaganaan ni Solomon ay dahil sa paglingap ng kanyang Diyos (tal. 1-9). Pinuputol ng talatang 10 at 11 ang salaysay para ipaliwanag kung saan nanggaling ang ilan sa kayamanan ni Solomon at ang natatanging magagandang paggamit niya rito. Nang umalis ang Reyna ng Sheba, binigyan siya ni Solomon ng mga

regalong mas marami at mas mahalaga kaysa sa mga dinala niya (tal. 12).

Nakatatanggap si Solomon ng mahigit 666 na talentong ginto bawat taon (tal. 13,14) at ginamit ang ilan dito sa paggawa ng mga kalasag (tal. 15,16), sa pagbabalot ng kanyang trono (tal. 17-19), at sa paggawa ng mga kopa at kagamitan sa hapag (tal. 20). Ang kanyang kadakilaan ay nagdala sa kanya ng karangalan at kayamanan mula sa ibang mga bansa (tal. 22-24). Mayaman siya sa saganang kabayo, teritoryo, pilak, at sedro (tal. 25-28). Bagaman naghari siya sa teritoryo mula sa Eufrates pakanluran (tal. 26), hindi ito isinama bilang bahagi ng Israel kundi binubuo ng mga sakop na bansang nagbabayad ng buwis sa kanya.

Namatay si Solomon matapos maghari nang 40 taon, at hinalinhan siya ng anak niyang si Rehoboam (tal. 30,31). Ang mga aklat na wala sa kanon na binanggit sa talatang 29 ay malamang na ginamit na sanggunian ng sumulat ng Cronica, pero nawala na ang mga ito mula noon.

Mga suliranin sa kabanata 9:

Paano nakarating sa Tarsis (tal. 21) (ibig sabihin, Espanya) ang mga barko ni Solomon na nakabase sa Dagat na Pula, gayong wala pang Suez Canal noon? Natuklasan ng mga arkeologo ang isang tunawan ng tanso sa Ezion-geber, ang daungan ni Solomon sa Dagat na Pula. Sinasabi ni Unger na ang ganitong istasyon na pinagluluwasan ng hilaw na tanso ay tinatawag na tarshish, at ang mga barkong espesyal na inihanda para magdala ng ganitong kargamento ay tinatawag na mga barkong tarshish.1 Kaya hindi pumunta sa Espanya ang

mga barkong ito kundi pangunahing nanatili sa Dagat na Pula.

Mayroon bang 4000 kuwadra si Solomon para sa kanyang mga kabayo (tal. 25) o 40,000 (1 Kgs. 4:26)? Itinuturo ng tala sa gilid ng NASB na sa isang sinaunang manuskrito, 4000 ang nakasulat sa 1 Kings 4:26. Dahil 12,000 lamang ang mangangabayo, maaaring pagkakamali ng tagakopya ang bilang sa 1 Kings.

Kabanata 10

Marahil para makuha ang loob ng mga lipi sa hilaga, nagpasya si Rehoboam na pumunta sa Sichem para sa kanyang pagluluklok (tal. 1). Nangako ang bayan na paglilingkuran siya kung pagagaanin niya ang mabigat na pamatok ng buwis na ipinataw sa kanila ni Solomon (tal. 2-4). Ang "buong Israel" (tal. 3) ay nangangahulugang mga kinatawan mula sa lahat ng lipi sa hilaga. Humingi si Rehoboam ng tatlong araw para pag-isipan ang kahilingan ng bayan (tal. 5).

Una, sumangguni siya sa matatandang naglingkod sa kanyang ama. Sinabi nila sa kanya na pakinggan ang bayan (tal. 6,7). Sumunod ay humingi siya ng payo sa mga kabataang lalaki at narinig ang mas kaakit-akit sa kanya (tal. 8-11). Hinimok nila siyang magsalita nang magaspang sa bayan.

Nang bumalik ang bayan pagkalipas ng tatlong araw at marinig ang mga pagbabanta ng hari, naghimagsik sila (sa pamumuno ni Jeroboam).

Nahati ang kaharian, bilang katuparan ng salita ng Panginoon sa pamamagitan ni Ahias (1 Kgs. 11:29 at sumunod) (tal. 12-17). Matapos patayin si Hadoram,

umatras si Rehoboam sa Jerusalem, kung saan siya naghari sa Juda at Benjamin (tal. 18,19).

"Ang katuparang ito ng hula ni Ahias ay isang halimbawa, katulad ng marami pang iba sa Kasulatan, ng mga hulang natutupad sa pamamagitan ng pagkilos ng mga damdamin ng tao, at sa natural na takbo ng mga pangyayari. Iniisip ng mga tao na sinusunod nila ang sarili nilang kalooban at isinasagawa ang sarili nilang mga plano, nang hindi namamalayang ang bagay ay mula sa Diyos, at pinahihintulutan at pinangangasiwaan Niya para matupad ang Kanyang Salita."2

Kabanata 11

Nang bumalik si Rehoboam sa Jerusalem, namagitan ang Panginoon sa pamamagitan ni Semaias na propeta para hadlangan ang digmaang sibil. Sinabi Niya kay Rehoboam na tanggapin ang kalagayan dahil "ang bagay na ito ay mula sa akin" (tal. 4). Hindi nakinig si Rehoboam sa matalinong payo noon, pero nakinig siya sa pagkakataong ito. Laging may alitan ang dalawang kaharian (12:15), pero naiwasan ang lubusang digmaan (tal. 1-4). Ang pananalitang "buong Israel sa Juda at Benjamin" (tal. 3) ay tumutukoy sa lahat ng nasa kaharian sa timog na tapat sa angkan ni David.

Ginugol ng hari ang malaking bahagi ng kanyang panahon sa pagtatayo ng mga lunsod na pananggalang para sa Juda (tal. 5-12). Ang mga lunsod, na nasa timog ng Jerusalem, ay nagpapakitang natatakot siya sa pagsalakay mula sa Egipto.

Samantala, inilubog ni Jeroboam ang kaharian sa hilaga sa matinding pagsamba sa diyus-diyosan (1 Kgs. 12), kaya tumakas patungong Juda ang mga saserdote at

Levitang tapat kay Jehova. Sinundan sila ng lahat ng may pusong para sa Diyos, at sa ganitong paraan ay lumakas ang kaharian ni Rehoboam (tal. 13-17).

Ibinuwis nila ang lahat para makapunta sa Jerusalem, sapagkat iniwan nila ang kanilang mga tahanan at mga kaibigan (tal. 14).

Si Rehoboam ay may maraming asawa, bagaman hindi niya napantayan ang kanyang ama sa bagay na ito (tal. 18-23). May 18 asawa siya, 60 kerida, 28 anak na lalaki, at 60 anak na babae (tal. 21). Ang mga asawang binanggit sa pangalan ay mga Israelitang mula sa maharlikang pamilya at hindi mga paganong babae.

Kabanata 12

Samantalang binabanggit ng 1 Kings 14:22-24 ang ilang detalye ng pagtalikod ni Rehoboam, simpleng sinasabi ng Cronica na "kaniyang … pinabayaan ang kautusan ng Panginoon" (tal. 1) at "hindi niya inihanda ang kaniyang puso na hanapin ang Panginoon" (tal. 14). Ngayon, limang maiikling taon lamang matapos mamatay ang makapangyarihang haring si Solomon, nasa mga pintuang-bayan na ng Jerusalem ang mga Egipcio para tangayin ang kanyang mga kayamanan (tal. 1-4). Walang naitulong ang mga lunsod na may kuta ni Rehoboam. Nilupig ni Sisac ang Juda hindi dahil mas malakas ang hukbo ng Egipto kundi dahil hindi naging tapat ang Juda kay Jehova.

Nang dumating sa ikalawang pagkakataon ang propetang si Semaias kay Rehoboam (tingnan ang 11:2) at inihatid ang kanyang mensahe ng kapahamakan (tal. 5), nagpakumbaba ang hari at ang mga prinsipe ng Juda sa harap ng Panginoon at kinilala ang Kanyang

katuwiran sa darating na hatol (tal. 6). Agad na nagbigay ng kaligtasan ang awa at biyaya ng Panginoon (tal. 7), pero may kasamang masakit na aral tungkol sa pagkakaiba ng paglilingkod kay Jehova at paglilingkod sa mga bumihag sa kanila (tal. 8). Naligtas ang bayan pero nasamsaman ang kaharian (tal. 9,10).

Sinikap ni Rehoboam na umangkop hangga't kaya. Pinalitan niya ng tansong kalasag ang mga gintong kalasag (tal. 10-12), at nang hindi namamalayan ay naipakita niya na ang presensiya at paglingap ng Diyos (ginto) ay pinalitan ng Kanyang hatol (tanso).

Tinatapos ng talatang 13-16 ang kuwento ni Rehoboam sa pagsasabing gumawa siya ng masama (tal. 14) at natulog na kasama ng kanyang mga ninuno (tal. 16). Makikita ang pagkakaiba ni Rehoboam at ng lolo niyang si David kapag inihambing ang Psalm 27:8 sa talatang 14. Hinanap ni David ang mukha ng Panginoon, samantalang si Rehoboam ay hindi.

Kabanata 13

Si Abias ang naging sumunod na hari at naghari nang tatlong taon (tal. 1,2). Binabanggit ng First Kings 15 ang kanyang kasalanan na hindi pagsunod sa Panginoon, gaya ng ginawa ni David. Pero nilalaktawan ng Cronica ang lahat sa paghahari ni Abias maliban sa isang labanan kay Jeroboam (tal.

Sa kanyang talumpati bago ang labanan, ipinaalala ni Abias kay Jeroboam na ibinigay ng Diyos ang kaharian kay David at sa kanyang mga inapo (tal. 5). Naghimagsik si Jeroboam laban sa angkan ni David at nagtipon ng isang pangkat ng mga taong walang kuwenta laban kay Rehoboam noong halos wala itong kalaban-laban (tal.

6,7). Umaasa ang Israel na mananalo dahil mas marami sila at dahil sa mga gintong guya (tal. 8). Nagtatag ang Israel ng pekeng pagkasaserdote na mapapasukan ng tao kahit walang pahintulot ng Diyos (tal. 9). Ang Juda naman ay kumapit sa pagkasaserdote ng mga Levita, na naglilingkod pa rin sa Panginoon sa itinakdang paraan (tal. 11). Ang Diyos ang Kapitan ng hukbo ng Juda, at hinipan ng Kanyang mga saserdote ang kanilang mga trumpeta para magbabala laban sa Israel. Kaya kahangalan para sa lipi sa hilaga na lumaban sa Diyos (tal. 12).

Sa halip na makinig kay Abias, naglagay si Jeroboam ng pananambang. Nang masukol ang Juda, tumawag ang mga lalaki sa Panginoon at hinipan ng mga saserdote ang mga trumpeta. Sumagot ang Panginoon sa pagbibigay sa Juda ng malaking tagumpay. Kalahating milyong piling lalaki ng Israel ang nabuwal—napakabigat na halagang ibinayad sa pagtalikod sa Diyos (tal. 14-17)!

Nakakuha si Abias ng dagdag na teritoryo, bagaman hindi niya lubusang nalupig ang Israel (tal. 19). Matinding dagok ang pagkatalo para kay Jeroboam, na sa kalaunan ay sinaktan ng Panginoon (tal. 20). Pero naging makapangyarihan at masagana si Abias (tal. 21,22).

Suliranin sa kabanata 13:

Sino ang ina ni Abias, si Michaia na anak ni Uriel (tal. 2) o si Maacha na anak ni Absalom (11:20)? Sinasabi sa atin ni Josephus na si Uriel ay manugang ni Absalom at ama ni Michaia o Maacha (dalawang pangalan ng iisang tao).3 Kaya si Michaia ay anak ni Uriel at apo ni

Absalom. (Ang salitang Hebreo para sa anak na babae ay maaari ring mangahulugang apong babae.)

Kabanata 14

Ang susunod na tatlong kabanata ay nagbibigay ng maikling ulat tungkol kay Asa at sa kanyang 41 taong paghahari. Dapat basahin kasabay ng mga kabanatang ito ang First Kings 15:9-24. (Ang talatang 1 ay bahagi ng naunang kabanata. Sa Bibliyang Hebreo, nagsisimula ang kabanata 14 sa talatang 2.)

Ang pinagmulan ng kapayapaan ni Asa ay ang saloobin ng kanyang puso kay Jehova. Inalis niya ang marami sa mga kasalanan ng kanyang mga ninuno at hinimok ang kanyang bayan na hanapin ang Panginoon, at siya mismo ang nanguna sa masigasig na paglilinis ng kanyang kaharian mula sa pagsamba sa diyus-diyosan (tal. 3-5). Sa panahong ito ng kapahingahan, pinatibay ni Asa ang kanyang mga lunsod at nagtipon ng malaking hukbo (tal. 6-8).

Nabasag ang kapayapaan ng Juda ng isang hukbong Etiope na may isang milyong lalaki at 300 karuwahe. Nagtagumpay ang mas maliit na hukbo ng Juda dahil sa kanilang pagtitiwala kay Jehova. Lubusang napalayas ang kaaway (tal. 9-15).

Maikli at tuwiran ang panalangin ni Asa sa talatang 11. Walang panahon sa labanan para maging mabulaklak ang pananalita, pero napakabisa ng mga panalanging isinilang sa matinding pangangailangan kung ang nananalangin ay may tamang kaugnayan sa Diyos, gaya ni Asa. Dahil sinunod niya ang Panginoon sa panahon ng kapayapaan, alam niyang aalagaan siya ng Panginoon sa panahon ng digmaan. Nagsimula ang labanan sa

Maresa, isang lunsod sa Juda, at natapos sa paligid ng Gerar, isang lunsod ng mga Filisteo. Marami ang napatay, kasama ang mga may-ari ng hayop, at napakaraming samsam ang naiuwi sa Jerusalem. Ang "mga tolda ng hayop" (tal. 15) ay malamang na nangangahulugang mga kampo ng mga alagang hayop.

Suliranin sa kabanata 14:

Sinasabi ng talatang 3 at 5 na inalis ni Asa ang matataas na dako, pero sinasabi ng 15:17 na hindi. Alin ang tama? Parehong totoo ang dalawang pahayag. Ang ilang matataas na dako ay itinalaga sa mga diyus-diyosan, samantalang ang iba ay itinalaga kay Jehova (hal., 1 Kings 3:2). Iniisip ng ilang iskolar na ang mga dambana lamang ng diyus-diyosan ang winasak ni Asa. "Iniisip ni Keil na ipinahihiwatig lamang ng ikalawang teksto na hindi nagtagumpay ang hari na lubusang maisagawa ang kanyang mga reporma. Iminumungkahi ni Rawlinson na ang mga tekstong nabanggit ay tumutukoy sa magkaibang panahon; noong unang bahagi ng kanyang paghahari, mahigpit na sinupil ni Asa ang pagsamba sa diyus-diyosan, pero sa kanyang mga huling taon, nang humina na ang kanyang pagkatao, hinayaan niyang muling makapasok ang pagsamba sa diyus-diyosan."4 Tingnan din ang lunas sa suliraning ito na iminungkahi sa naunang komentaryo tungkol kay Asa (1 Kgs. 15).

Kabanata 15

Nagsasaya si Asa at ang kanyang mga tauhan sa kanilang katatapos na tagumpay laban sa napakaraming kaaway. Habang pabalik sila sa Jerusalem, may aral ang Panginoon para sa kanila. Una, ipinaalala sa kanila ni Azarias na kasama nila ang Panginoon dahil hinanap nila

Siya (tal. 1,2). Pero pababayaan Niya sila kung pababayaan nila Siya. At pinatunayan ng kasaysayan na mas madalas kaysa hindi ay pinabayaan ng Israel ang kanilang Diyos. Kaya wala silang kapayapaan, at palagi silang tinatalo ng kanilang mga kaaway (tal. 3-6). Pero kapag hinanap ng bansa ang Panginoon, lagi nilang nasusumpungan na handa Siyang magpatawad at magpanumbalik (tal. 4). Dahil hinahanap ni Asa si Jehova, hinimok siya ni Azarias na ipagpatuloy ang mabuting gawain at huwag panghinaan ng loob, sapagkat tiyak na may gantimpala ang kanyang pagpapagal (tal. 7). Ang katapat nito para sa mga mananampalataya ngayon ay ang 1 Corinthians 15:58. Ang "Oded" (tal. 8) ay tumutukoy sa anak ni Oded na si Azarias (tingnan ang NASB).

Tumugon ang hari sa salita ng propeta nang may tunay na sigla. Agad niyang pinaigting ang kanyang programa ng reporma, inalis ang mas marami pang diyus-diyosan (cf. 14:3), hindi lamang sa sarili niyang lupain kundi pati sa lupaing nasakop niya sa labanan (tal. 8). Ipinanumbalik niya ang dambana sa templo at itinalaga ito sa pamamagitan ng hain (tal. 8,11). Tumawag siya ng isang banal na pagtitipon sa Jerusalem, inihandog sa Panginoon sa dambana ang bahagi ng samsam mula sa mga Etiope, at itinali ang bayan sa isang sumpa na hahanapin nila ang Panginoon (tal. 9-15). Wala siyang iniwang puwang para sa mga tumututol: Ang lahat ng hindi susunod sa tipan ay papatayin (tal. 13). Inalis niya ang kanyang lola (hindi ang kanyang ina) sa pagiging reyna at winasak ang diyus-diyosan nito (tal. 16). Para sa paliwanag sa talatang 17, tingnan ang mga tala tungkol sa mga suliranin sa kabanata 14. Ipinasok ang mga kayamanan sa templo sa halip na ilabas (tal. 18).

Ginantimpalaan ang kanyang gawain gaya ng ipinangako ng Panginoon sa pamamagitan ni Azarias, at nagkaroon siya ng kapayapaan (tal. 19).

Suliranin sa kabanata 15:

Ayon sa 1 Kings 15:33, si Baasa, ang ikatlong hari ng mga lipi sa hilaga, ay namatay sa ika-27 taon ni Asa. Pero ang talatang 19 at 16:1 ay nagsasalita tungkol sa digmaan nina Baasa at Asa sa ika-36 na taon ni Asa. Naninindigan si Thiele na ang kasaysayan ng Juda, at hindi ang mismong paghahari ni Asa, ang tinutukoy dito. Ang ika-35 taon ng kaharian ng Juda, mula sa paghihimagsik laban kay Rehoboam, ay magiging ika-15 taon ng personal na paghahari ni Asa. May mga problema rin ang paliwanag na ito, na masyadong detalyado para talakayin dito. Marami ang nagmumungkahi na pagkakamali lamang ng tagakopya ang sanhi ng pagkakaiba.

Kabanata 16

Nang tangkain ni Baasa na pigilan ang kanyang bayan na lumipat kay Asa sa pamamagitan ng pagpapatibay sa Rama, isang bayang hindi kalayuan sa Jerusalem, bumaling si Asa sa tulong ng tao sa halip na magtiwala sa bisig ng Panginoon, gaya ng ginawa niya noon nang salakayin siya ng mga Etiope (tal. 1). Ipinadala niya ang kayamanan ng Panginoon para bilhin ang tulong ni Ben-hadad (tal. 2,3). Sinalakay ng haring Siryo ang Israel at pinilit si Baasa na umalis sa Rama para ipagtanggol ang kanyang hangganan sa hilaga (tal. 4,5). Mukhang umubra ang pakana ni Asa (tal. 6), pero hindi ito ikinalugod ng Diyos. Sa paningin ni Jehova, tiyak na hindi binibigyang-katuwiran ng resulta ang paraan, kaya

ipinadala Niya ang Kanyang propetang si Hanani para kausapin si Asa.

Buong tapang na sinabi ni Hanani na kahangalan ang ginawa ng hari (tal. 7-9). Hindi ba't iniligtas siya ng Panginoon mula sa mga Etiope (tal. 8)? Hindi ba't patuloy na naghahanap ang Diyos ng mga taong magagamit Niya (tal. 9)? Dahil pinili ni Asa na makipagdigma ayon sa laman, magkakaroon siya ng mga digmaan mula noon (tal. 9). Nagalit nang husto si Asa. Sa halip na pakinggan ang salita ng Panginoon, gaya ng ginawa niya noon (15:8), ipinakulong niya si Hanani (tal. 10).

Pinili ni Asa na kumilos nang salungat sa daan ng Panginoon, kaya pinahirapan siya ng Panginoon ng sakit sa paa (tal. 12). Pero ayaw pa rin ni Asa na magsisi at bumalik kay Jehova. Sa halip ay sa mga manggagamot siya lumapit, at hindi nagtagal ay namatay siya (tal. 13).

Sa kabila ng kanyang malungkot na wakas, si Asa ay isa sa pinakamabubuting hari ng Juda (15:17). Labis na ipinagluksa ng bayan ang kanyang pagkamatay (tal. 14). Ang malaking pagsusunog sa talatang 14 ay tumutukoy sa pagsusunog ng insenso, hindi sa pagsusunog ng kanyang bangkay.

Kabanata 17

Hinalinhan ni Josafat ang kanyang ama at naghari nang 25 taon (20:31). Mas malaking espasyo ang inilaan sa kanya sa 2 Cronica (kab. 17—20) kaysa sa Mga Hari. Walang katapat sa 1 Kings ang nilalaman ng kabanata 17.

Pagkaupo niya sa trono, pinalakas ni Josafat ang kanyang kaharian laban sa Israel (tal. 1). Pinatibay niya

ang kanyang kaharian, pero ang lihim ng kanyang matagumpay na paghahari ay ang pagsunod niya sa Panginoon, gaya ng ginawa ni David (tal. 3-5). (Kawili-wili kung paanong palaging ginagamit si David bilang pamantayan sa pagsukat sa mga hari. Kung sinunod nila ang kanyang halimbawa, umunlad sila at pinagpala. Kung hindi, nabigo sila.) Payapa ang lupain sa ilalim ni Josafat (tal. 5), at nagbayad ng buwis ang kanyang mga kaaway (tal. 10-12).

Napakahalaga ng Salita ng Diyos sa buhay ni Josafat. Masigasig siya sa pagsunod sa mga tuntunin nito at "ipinagmalaki nang husto" ang pagsunod dito (v. 6 NASB). Ginawa rin niya itong patakaran ng kanyang kaharian, nagpadala siya ng isang natatanging komisyon ng mga prinsipe, Levita, at saserdote para turuan ang bayan sa mga daan ng Panginoon (tal. 7-9), at sa gayon ay sinunod niya ang salita ng Panginoon sa Deuteronomy 6:6 at sumunod.

Sa ilalim ng pagpapala ni Jehova, si Josafat ay "lubhang dumakila" (tal. 12). At napakalaki ng kanyang hukbo! Nagsimula si Rehoboam mahigit 60 taon na ang nakararaan na may 180,000 lalaki. Ngayon, ang mga mandirigma ng Juda ay umabot sa 1,160,000 lalaki, hindi pa kasama ang mga nakatalaga sa mga lunsod na may kuta (tal. 14-19). Walang duda na marami sa mga lalaking ito ang lumipat mula sa Israel dahil nakita nilang kasama ng Juda ang Panginoon. Sayang at hindi ginamit ni Josafat nang mas matalino ang kanyang mga tauhan, gaya ng makikita natin sa susunod na kabanata.

Kabanata 18

Hanggang sa panahong ito, magkaaway ang Israel at Juda. Pero ang anak ni Josafat ay nag-asawa ng anak na

babae ni Ahab (21:5,6), at sa gayon ay nabuo ang alyansa ng dalawang kaharian (tal. 1).

Hiniling ni Ahab kay Josafat na tulungan siyang salakayin ang mga Siryo, na may hawak na ilang teritoryo ng Israel (tal. 2,3) (cf. 1 Kgs. 22:3,4). Agad na pumayag si Josafat na tulungan si Ahab, pero iminungkahi niyang sumangguni muna sila sa Panginoon (tal. 4). Kaya ipinatawag ni Ahab ang mga propeta, na nagkakaisang humula ng tagumpay (tal. 5). Pero mukhang hindi sila gaanong kapani-paniwala, dahil si Josafat, na may kaunting espirituwal na pagkilala, ay humingi ng "isang propeta ng Panginoon" (tal. 6), na para bang sinasabing ang 400 propetang naroon na ay walang ugnayan kay Jehova. Mukhang alam din ni Ahab ang pagkakaiba ng kanyang mga propeta at ng isang tunay na propeta. Pero si Micaias, ang nag-iisang taong mapagkukunan nila ng salita ng Panginoon, ay kinamumuhian ni Ahab dahil lagi siyang nanghuhula ng masama tungkol sa hari (tal. 7).

Habang ipinatatawag si Micaias, madramang ipinakita ni Sedecias kung paano wawasakin ang mga Siryo (marahil ang dalawang sungay na isinuot niya ay sumisimbolo sa dalawang haring Judio), habang sumasang-ayon naman ang lahat ng iba pang propeta (tal. 9-11). Samantala, pinipilit si Micaias ng sugo ng hari na sumang-ayon sa ibang mga propeta sa paghula ng tagumpay, pero ang ipinangako lamang ni Micaias ay ihahatid niya ang salita ng Panginoon (tal. 12,13). Ang talatang 13 ay dapat maging motto ng bawat mangangaral at bawat Cristiano: "Buhay ang Panginoon, kung ano ang sabihin ng aking Dios ay siya kong sasalitain."

Noong una, nagkunwari si Micaias na sumasang-ayon sa iba, pero agad na nahalata na hindi siya seryoso (tal. 14). Nang himukin siya ni Ahab na sabihin ang totoo, sinabi niya ang darating na pagkatalo ng Israel at ang pagkamatay ni Ahab (tal. 15-17). Ipinaliwanag din ni Micaias kung bakit maling impormasyon ang ibinibigay ng mga propeta ni Ahab: Nasa ilalim sila ng impluwensiya ng isang mapanlinlang na espiritu na ipinadala ng Panginoon dahil sa kasamaan ni Ahab. Si Ahab na ngayon ang tatanggap ng hatol, gaya ng inihula noon ni Elias (1 Kgs. 21:19-24) (tal. 18-22). "Hindi nanlilinlang ang diyablo ng tao nang walang pahintulot ng Diyos, at kahit sa pamamagitan nito ay naisasakatuparan ng Diyos ang sarili Niyang mga layunin. Kaya binigyan ni Micaias si Ahab ng sapat na babala, hindi lamang tungkol sa panganib ng pagpapatuloy sa digmaang ito, kundi pati sa panganib ng paniniwala sa mga humihikayat sa kanyang magpatuloy."5

Nagdusa si Micaias dahil sa kanyang katapatan. Sinampal siya ni Sedecias (tal. 23,24) at ipinakulong siya ni Ahab (tal. 25,26), marahil ay balak siyang patayin. Sa dalawang lalaki, sumagot si Micaias na patutunayan ng Panginoon na totoo ang sinasabi niya. Hindi sinasabi ng Kasulatan kung ano ang nangyari kay Sedecias, pero alam natin na napatay si Ahab sa labanan, ayon sa salita ni Jehova (tal. 27).

Tiyak na may epekto kay Ahab ang mga salita ng propeta, dahil sinubukan niyang magbalatkayo para makatakas sa hatol ng Diyos. Iminungkahi niya na isuot ni Josafat ang maharlikang kasuotan habang siya (si Ahab) ay nakasuot ng uniporme ng sundalo (tal. 27-29). Pero natupad ang salita ng Panginoon. Iniligtas si Josafat

mula sa mga Siryo, matapos matuto ng aral tungkol sa panganib ng di-banal na pakikipag-alyansa (2 Cor. 6:14) (tal. 30-32). Hindi naligtas si Ahab. Ginabayan ng Diyos ang isang palasong tila basta lamang pinakawalan papunta sa isang dugtungan ng kanyang baluti, at namatay siya (tal. 33,34).

Kabanata 19

Nang sawayin si Josafat ni Jehu, anak ni Hanani, na isa ring propeta, dahil sa pakikipag-alyansa nito kay Ahab, tumugon siya sa pamamagitan ng pagsisisi (tal. 1-4).

Masamang halimbawa sa kanyang mga nasasakupan ang pakikipag-ugnayan niya sa mapagsamba-sa-diyus-diyosang si Ahab. Kaya nilibot ng hari ang kanyang kaharian para ibalik ang bayan sa Panginoon (tal. 4). Nagtatag din siya ng sistema ng hukuman (tal. 5) ayon sa kautusan ni Moises (Deut. 16:18-20). Ito, kasama ng nauna niyang pagpapadala ng mga guro sa buong lupain (17:7-9), ay nagpakita ng napakalaking paggalang ni Josafat sa Kasulatan. Ipinakita rin ng mga hakbang na ito ang kanyang malasakit sa kanyang mga nasasakupan at ang kanyang hangaring kumilos nang tapat bilang kinatawan ni Jehova.

Ang mga pangaral ng hari ay kinuha mula sa kautusan. Pinagtibay niya ang orihinal na mga utos ni Jehova sa mga magiging hukom sa Kanyang bayan. Dahil ang hinahatulan nila ay ang bayan ng tipan ng Diyos at dahil nakamasid Siya sa lahat ng ginagawa, dapat matakot sa Panginoon ang mga hukom at "mag-ingat" (tal. 6,7). Nagtalaga rin ng mga hukom sa kabiserang lunsod ng Jerusalem, kung saan maaaring dalhin ang mahihirap na kaso (tal. 8-11). Si Amarias na saserdote ang namamahala sa mga kasong pang-relihiyon, at si

Zebadias na pinuno ng lipi ni Juda ang may pananagutan sa mga usaping sibil. Ang mga Levita ay naglingkod bilang mga opisyal.

Kabanata 20

Isang napakalaking hukbo mula sa kabila ng Dagat na Patay ang nagdeklara ng digmaan laban sa Juda (tal. 1,2). (Sa isang manuskrito, "Edom" ang nakasulat sa halip na "Siria" sa talatang 2.) Makatwiran lamang na nabahala si Josafat (tal. 3). Nagpahayag siya ng pag-aayuno at tinawag ang bayan sa templo, kung saan siya nanalangin kay Jehova (tal. 4,5). Ito ang ikatlong "panalangin ng hari" sa 2 Cronica (tingnan din ang panalangin ni Solomon, kabanata 6, at ang panalangin ni Asa, 14:11).

Ipinaalala ni Josafat sa Panginoon na ang mga Judio ay Kanyang bayan ng tipan (tal. 7). Ang templo, kung saan nananalangin si Josafat, ay santuwaryo ng Diyos at ang lugar kung saan Siya nangakong makikinig at sasagot sa panalangin (tal. 8,9). Ang mga minsang pinakitaan ng kabutihan ng Israel ay dumarating ngayon para wasakin siya at kunin ang kanyang lupain (tal. 10,11). Tinapos ni Josafat ang kanyang taimtim na pakiusap, at kasama ang buong Juda ay tumayo sa harap ng Panginoon, naghihintay ng Kanyang sagot (tal. 12,13).

Nagsalita ang Espiritu ng Panginoon sa pamamagitan ni Jahaziel, at napawi ang takot na sumakmal sa bansa. Ang labanan ay sa Panginoon; ang kailangan lamang gawin ng bayan ay lumabas kinabukasan at tingnan ang ginawa Niya (tal. 14-17). Sa pananampalataya, nagsaya ang bayan sa kanilang tagumpay bago pa man ito mangyari (tal. 18,19). Kinaumagahan, maaga silang bumangon para tingnan ang ginawa ng Panginoon.

Nagmartsa sila patungo sa larangan ng labanan na para bang pupunta sa isang pista, at nangunguna ang mga mang-aawit (tal. 20,21). Ginulo ng Diyos ang kaaway nang marinig Niya ang Kanyang bayan na umaawit ng kanilang awit ng pananampalataya. Pinagkagulo Niya ang mga kalaban kaya naglaban-laban sila at nilipol ang isa't isa (tal. 22,23). Pagdating ng Juda, ang tanging natitirang gawin ay tipunin ang samsam, isang gawaing umabot nang tatlong araw (tal. 24,25). Sa walang hanggang kagalakan, pinuri nila ang Panginoon at bumalik sa Jerusalem nang umaawit (tal. 26-28). Napansin ito ng mga kalapit na bansa, at tinamasa ng Juda ang kapayapaan (tal. 29,30).

Ang talatang 31-34 ay ang karaniwang buod ng paghahari ni Josafat. Sa kabila ng kanyang pagsisikap, hindi niya nasugpo ang pagsamba sa diyus-diyosan (tal. 33). Pero sa kabuuan, mabuti ang kanyang paghahari. Sinikap niyang gumawa ng mabuti, at kahit hindi siya perpekto, kadalasan ay ginawa niya ang tama sa paningin ng Diyos (tal. 32).

Ang talatang 35-37 ay isang pahabol tungkol sa pakikipagsosyo ni Josafat sa masamang si Haring Ochozias ng Israel. Gumawa sila ng mga barko sa Ezion-gaber para maglakbay patungong Tarsis, pero winasak ng Panginoon ang proyekto, gaya ng ipinahayag ng isang propetang nagngangalang Eliezer.

Si Josafat ay 60 taong gulang nang mamatay. Ang anak niyang si Joram, na naging kasamang hari niya, ang humalili sa kanya sa trono ng Juda (21:1).

Kabanata 21

Simula sa paghahari ni Joram, ang 2 Cronica ay kuwento ng pababang takbo na nagtatapos sa kapahamakan at pagkabihag.

Dalawang Azarias ang nakalista sa talatang 2 bilang mga kapatid ni Joram. Sa NIV, binago ang baybay ng isa at ginawang Azariahu.

Ang ikalimang hari ng Juda ay piniling lumakad sa mga daan ng mga hari ng Israel sa halip na sa mga daan ni David (tal. 1-11); si Joram ay mamamatay-tao at sumasamba sa diyus-diyosan. Walang awa niyang pinatay ang sarili niyang mga kapatid para patibayin ang hawak niya sa trono. Hindi tayo pinag-aalinlangan ng Kasulatan kung ano ang masamang impluwensiyang nagtulak kay Joram na kumilos nang napakasama: Ang anak na babae ni Ahab ang kanyang asawa (tal. 6). Noong una, inayos ni Josafat ang pag-aasawang ito sa pagitan ng dalawang kaharian, at ngayon ay nahawa ang Juda ng parehong kasamaang sumisira sa Israel. Si Athalia, anak ni Ahab, ay naging kasangkapan sa mga kamay ni Satanas para magdala ng hatol sa bayan ng Diyos. Pero inalala ng Panginoon ang Tipan kay David, kaya hindi Niya pinakitunguhan nang kasinghigpit si Joram at ang Juda gaya ng ginawa Niya kay Ahab at sa Israel. (Ang "isang ilawan" [tal. 7] ay nangangahulugang isang inapo na maglilingkod bilang hari.) Gayunman, labis na magdurusa ang Juda dahil sa di-banal na pagsasamang ito.

Ang mga Edomita, na natakot sa Juda noong panahon ni Josafat (17:10), ay naghimagsik ngayon (tal. 8,9). Naghimagsik din ang Libna, isang lunsod sa Juda (tal. 10). Pinalala pa ni Joram ang kalagayan sa pag-akay sa

kanyang bayan nang palalim nang palalim sa pagsamba sa diyus-diyosan (tal. 11). Kahit ang hula ni Elias, na nasa isang sulat sa hari, ay hindi nakapagpaliko sa kanya mula sa kanyang masamang landas (tal. 12-15). Tiyak na alam ni Joram ang makapangyarihang ministeryo ng propeta sa Israel, pero napatunayang hindi rin siya tumutugon dito, gaya ni Ahab.

Dinala sa langit si Elias sa isang panahon ng paghahari ni Josafat (2 Kgs. 2:11). Dahil naghari si Joram kasama ng kanyang ama nang mga limang taon, maaaring buhay pa si Elias nang ihatid ang mensaheng ito. O maaaring isinulat ng propeta ang sulat ayon sa tagubilin ng Diyos at ibinigay ito kay Eliseo para ihatid sa tamang panahon.

Tinangay ng mga Filisteo at Arabe ang pamilya ni Joram (gaya ng pagpatay niya sa pamilya ng kanyang ama) at kinuha ang kanyang mga kayamanan (tal. 16,17). Nang mamatay si Joram, walang pampublikong pagluluksa. Dahil hindi siya lumakad gaya ng ibang mga hari noong nabubuhay pa siya, hindi rin siya inilibing kasama nila nang mamatay siya (tal. 20).

Kabanata 22

Ang gulong idinulot ng pakikisama sa sambahayan ni Ahab ay umabot na ngayon sa ikatlong salinlahi. Si Ochozias (kapareho ni Joachaz, 21:17, at ni Azarias, v. 6 NASB marg.) ang naging hari pagkamatay ni Joram. Siya ay 22 taong gulang noon.

Ang kanyang ina, si Athalia, apo ni Omri (NASB), ay nagpatuloy sa kanyang mapanirang impluwensiya sa Juda pagkamatay ng kanyang asawa. Siya ang punong tagapayo ng kanyang anak sa paggawa ng masama—"sa kanyang ikapapahamak" (tal. 1-4). Naligtas si Ochozias

(tal. 1) para may maiwang anak ni David sa trono, pero napatunayang hindi siya marunong tumanaw ng utang na loob dahil inulit niya ang mga kasalanan ng kanyang ama. Sumama siya kay Joram (Joram ng Israel) para makipagdigma sa Siria. Natagpuan siya ni Jehu at ng kanyang mga tauhan na nagtatago sa Samaria at pinatay siya. Binigyan siya ng mga lingkod ng hari ng maayos na libing (2 Kgs. 9:28) dahil anak siya ng maka-Diyos na si Josafat. Walang iniwang anak si Ochozias na sapat na ang gulang para ipagpatuloy ang kaharian (tal. 5-9).

Dahil nawalan na ng asawa at ngayon ay ng anak, inagaw ni Athalia ang trono para sa sarili (tal. 10) sa pamamagitan ng pagpatay sa sarili niyang mga apo. Si Satanas ang di-nakikitang nag-uudyok sa likod ng walang-awang pagpatay na ito sa maharlikang pamilya, sinusubukang putulin ang linya ng Mesiyas gaya ng sinubukan niya noon at susubukan pa niyang muli. Pero dahil tinitiyak ng pangako sa Genesis 3:15 na iingatan ng Panginoon ang linya na pagmumulan ng Panginoong Jesus sa kalaunan, inudyukan ni Jehova si Josabeth na itago ang pamangkin niyang si Joas (tal. 11). Itinago siya sa templo, kung saan inalagaan siya ng asawa ni Josabeth na si Joiada nang anim na taon (tal. 12).

Ang Second Kings 8—11 ay nagbibigay ng mas maraming detalye tungkol sa mga pangyayaring ito at nagsasalaysay rin ng nangyayari sa Israel sa parehong panahon.

Suliranin sa kabanata 22:

Sinasabi ng talatang 2 na si Ochozias ay 42 taong gulang nang magsimulang maghari. Pero dahil sinasabi ng 2 Kings 8:26 na siya ay 22, at dahil mukhang ito ang tamang edad sapagkat 40 lamang ang kanyang ama

nang mamatay, halos tiyak na pagkakamali ng tagakopya ang 42 taong gulang.

Kabanata 23

Hangga't hindi niya nararamdamang sapat na ang gulang ni Joas, kinailangang maghintay ni Joiada habang nakaupo ang mang-aagaw sa trono ni David. Pero sa ikapitong taon, tinipon niya ang mga prinsipe at mga Levita at nagbalak na pabagsakin si Athalia (tal. 1). Kumalat ang balita sa buong kaharian (tal. 2), at marami ang nakipagtipan na iluklok si Joas sa trono ng kanyang ama (tal. 3). Ang mga salita sa talatang 6b, "ang buong bayan ay magiingat ng pagbabantay sa Panginoon," ay nangangahulugang dapat nilang sundin ang kautusang nagbabawal sa pagpasok sa templo (tingnan ang tal. 6a). Ibinigay sa mga Levita at mga prinsipe ang kanilang mga atas, at isang sabbath ang pinili bilang mahalagang araw. Habang dumarating sa templo ang mga bagong pangkat, hindi pinauwi ang mga lumang pangkat; kaya nakapagtipon si Joiada ng maraming lalaki nang hindi nagdudulot ng hinala. Binigyan ang mga lalaki ng mga sandata ni David na nasa templo, at nang handa na ang lahat, inilabas mula sa templo ang pitong taong gulang na si Joas at pinutungan ng korona (tal. 4-10). Binigyan siya ng isang kopya ng kautusan (ang patotoo) ayon sa salita ni Moises (Deut. 17:18-20) (tal. 11). May mga nag-iisip na ito ang orihinal na kopya ng kautusan na inilagay sa kaban (Exod. 25:21; 2 Chrn. 5:10).

Pumunta ang reyna sa templo para alamin ang hiyawan at sigawan, at natagpuan niya ang isang batang karibal na akala niya ay matagal nang patay, na ngayon ay nakasuot ng maharlikang korona. Pero ang marahil ay lalong nagpabahala sa kanya ay ang pagkaunawa na

buong-buo ang suporta ng bayan sa bata (tal. 12,13). Walang nakinig sa paratang niyang pagtataksil. Sa katunayan, siya ang mang-aagaw, hindi si Joas. Iniutos ni Joiada na patayin siya, pero hindi sa loob ng templo. Dinala siya sa Pintuan ng mga Kabayo, kung saan siya pinatay dahil sa mga kalupitang ginawa niya sa Juda (tal. 14,15). Ang "Ilabas ninyo siya sa pagitan ng mga hanay" ay nangangahulugang "Ilabas ninyo siya sa hayag na lugar" (tal. 14).

Nang mawala na si Athalia, mabilis ang reporma. Nakipagtipan si Joiada at ang bayan na sila ay magiging kay Jehova. Para ipakita ang kanilang pangako, winasak nila ang templo ni Baal at pinatay ang kanyang mga saserdote (tal. 16,17). Bilang saserdote, malapit sa puso ni Joiada ang templo at ang banal na pagsamba. Isa sa mga unang ginawa niya ay ayusin ang paglilingkod sa templo, gaya ng iniutos ni Moises at ni David. Itinalaga ang mga Levita at saserdote sa kanilang mga tungkulin. Hindi na dapat ituring na magaang bagay ang kabanalan ng templo; dapat harangin ng mga bantay-pinto ang mga taong marumi ayon sa seremonya. Alam ni Joiada na ang reporma ay dapat magsimula sa bahay ng Diyos (tal. 18,19). Dinala si Joas sa bahay ng hari (tal. 20). Inaabangan nang may pag-asa ng bayan ang buhay sa ilalim ni Joas, nagpapasalamat na muling nakaupo sa trono ng Juda ang isang anak ni David (tal. 21).

Kabanata 24

Para maipanumbalik ang templo, iniutos ni Joas sa mga Levita na bilisan ang pangongolekta ng pondo mula sa buong Israel. Nang hindi agad tumugon ang mga Levita, nainis siya kay Joiada. Sa wakas, isang natatanging kaban ang inilagay sa harap ng templo, at inutusan ang

bayan na pumunta at ihulog doon ang kanilang "buwis sa templo." Pagkatapos ay kinuha ito at ipinamahagi sa mga manggagawang nagpanumbalik sa bahay ng Panginoon (tal. 4-14).

Nang mamatay si Joiada, pagkatapos ng mahaba at mabungang buhay, pinarangalan siya sa paglilibing sa kanya kasama ng mga hari, isang di-pangkaraniwang karangalan para sa isang hindi maharlika (tal. 15,16). Pero nang mawala ang kanyang maka-Diyos na impluwensiya, bumaling si Joas sa mga sumasamba sa diyus-diyosan para humingi ng payo, sa ikapapahamak ng kanyang kaharian. Nagpadala si Jehova ng mga propeta para balaan siya, pero sa halip na magsisi, naghimagsik si Joas (tal. 17-19). Inihayag ni Zacarias ang babala ng Diyos sa bayan, at iniutos ng hari na batuhin siya dahil dito. Hindi inalala ni Joas ang kabutihang ipinakita sa kanya ni Joiada, ang ama (o lolo) ni Zacarias (tal. 20-22). Marahil bilang sagot sa panalangin ni Zacarias bago siya mamatay (tal. 22b), nagpadala ang Panginoon ng isang maliit na hukbo mula sa Siria para samsaman ang Juda at patayin ang mga opisyal at prinsipe. Pinatay ang mga nagbigay ng masamang payo kay Joas, at si Joas mismo, na noon ay malubhang may sakit, ay pinatay ng kanyang mga lingkod. Gaya ng masamang si Joram bago siya, hindi siya pinahintulutang ilibing kasama ng mga hari ng Juda (tal. 23-26).

Dahil tinalikuran ni Joas ang Panginoon sa huling bahagi ng kanyang buhay, nawalan ng saysay ang lahat ng ginawa niya noon. Kinumpuni niya ang templo at muling nilagyan ng mga kasangkapan, para lamang ibigay ang mga kayamanan nito kay Hazael na Siryo (2 Kgs. 12:17,18). Mabuting magsimula nang maayos, pero mas

mahalaga ang matapos nang maayos. Ang Apostol Juan, na alam ang hilig ng tao na "manghina sa huling bahagi ng karera," ay nagbabababala sa atin: "Mangag-ingat kayo sa inyong sarili, upang huwag ninyong iwala ang mga bagay na aming ginawa, kundi upang kayo'y tumanggap ng isang lubos na kagantihan" (2 John 8 NASB).

Ang Second Kings 12 ay nagbibigay ng mas maraming detalye tungkol sa buhay at paghahari ni Joas (doon ay tinawag na Jehoas); tingnan ang mga paliwanag sa kabanatang iyon.

Mga suliranin sa kabanata 24:

Saan inilagay ang kaban na pinaglalagyan ng koleksiyon ng pera—sa labas ng pintuan (tal. 8) o sa tabi ng dambana (2 Kgs. 12:9)? Iniisip ng ilang komentarista na dalawa ang kaban, isa sa labas at isa sa tabi ng dambana. Iniisip naman ng iba na iisa lamang ang kahon pero inilipat ito.

Sinasabi ng Second Kings 12:13 na walang kagamitan sa templo na ginawa mula sa perang nakolekta, pero sinasabi ng talatang 14 na may mga kagamitang ginawa mula sa sobra. Ang tinutukoy ng Second Kings ay ang napunta sa mga manggagawa para sa pagkukumpuni ng bahay, samantalang ang tinutukoy ng Cronica ay ang ginawa sa sobra pagkatapos.

Sa talatang 20, sinasabing si Zacarias ay anak ni Joiada. Pero tinukoy siya ng ating Panginoon bilang anak ni Barachias (Matt. 23:25). Isa pang Zacarias, ang sumulat ng aklat na may ganoong pangalan, ay sinasabi ring anak ni Barachias (Zech. 1:1,7). Ito ang malamang na paliwanag. Ang Zacarias na binanggit sa 2 Chronicles 24 ay apo ni Joiada at anak ni Barachias; sa gamit ng Hebreo, ang "anak" ay maaari ring mangahulugang

"apo." Ang Zacarias na sumulat ng aklat na may pangalan niya ay anak din ni Barachias, pero siyempre ay ibang Barachias. Karaniwan ang dalawang pangalang ito noong panahon ng Lumang Tipan.

Kabanata 25

Matapos patatagin ang kanyang trono at harapin ang mga pumatay sa kanyang ama ayon sa kautusan (tal. 1-4), ibinaling ni Amasias ang kanyang pansin sa mga usaping panlabas. Naghimagsik ang mga Edomita laban sa Juda noong paghahari ni Joram (21:10), at ngayon ay marahil gusto ni Amasias na ibalik sila sa ilalim ng kanyang pamamahala. Kaya umupa siya ng mga bayarang sundalo mula sa Israel. Pero matapos siyang balaan ng isang lalaki ng Diyos, pinauwi niya ang mga Israelita. Bagaman nag-aalala siyang mawawala ang perang naibayad na niya sa mga bayarang sundalo, tinanggap niya ang katiyakan ng propeta na bibigyan siya ng Panginoon ng higit pa para mapunan ang kanyang hangal na pamumuhunan (tal. 5-10).

Pinatay ni Amasias at ng kanyang mga tauhan ang 10,000 Edomita, saka binihag ang 10,000 pa, para lamang patayin sila sa kalaunan sa pamamagitan ng paghagis sa kanila mula sa isang bangin (tal. 11,12). Maaaring nagkasala ng di-pangkaraniwang kalupitan ang mga huling biktimang ito, o maaaring sinunod lamang ni Amasias ang tinatanggap na patakaran sa digmaan noong panahong iyon. Ang mga bayarang sundalong pinauwi ni Amasias sa Efraim ay galit na sumalakay sa mga lunsod ng Juda, pumatay ng 3000 tao, at kumuha ng maraming samsam (tal. 13). Nang magsimulang sumamba si Amasias sa mga diyus-diyosang iniuwi niya mula sa Edom, sinaway siya ng

isang propeta dahil inakala niyang matutulungan siya ng mga diyus-diyosang hindi nakapagligtas sa sarili nilang bayan. Pinutol ni Amasias ang propeta sa pamamagitan ng isang pagbabanta, marahil ay palihim na pagtukoy kay Zacarias, na namatay dahil sa paghula laban sa ama ni Amasias (24:20-22). Tumugon ang propeta sa babala ng hari na para bang sinasabi, "Hindi ako ang mapapatay. Dahil tinanggihan mo ang aking payo, ikaw ang mapapahamak" (tal. 16). Hindi nakinig si Amasias sa payo ng Diyos (tal. 17). Sa kahangalan, nakipagdigma siya kay Joas ng Israel, at ayaw niyang pakinggan ang babala ni Joas (tal. 18-21). Natalo nang husto ang Juda, at napahiya at naghirap si Amasias. Sinalakay ang Jerusalem at sinamsaman ang templo (tal. 22-24). Nagsabwatan ang mga nasasakupan ni Amasias laban sa kanya, at sa kalaunan ay tumakas siya mula sa Jerusalem. Pinatay siya sa Lachis, saka iniuwi sa Jerusalem at inilibing (tal. 25-28).

Kabanata 26

Ibinigay sa simula ng kabanata ang dahilan ng tagumpay ni Uzzias. Ginawa niya ang tama at hinanap ang Panginoon (tal. 1-5). Si Zacarias (hindi ang propetang si Zacarias) ang kanyang maka-Diyos na tagapayo, isang taong may pang-unawa.

Saan man bumaling si Uzzias, pinagpala siya. Matagumpay siyang nakipagdigma laban sa mga Filisteo (tal. 6,7) at sa mga Ammonita (tal. 8), at pinalakas din niya ang mga depensa ng Juda (tal. 9,10). Nagtipon siya ng isang piling hukbo at nagtayo ng makapangyarihang imbakan ng sandata para sangkapan ito (tal. 11-15). Nagtayo rin siya ng mga lunsod (tal. 2,6) at hinikayat ang pagpapaunlad ng agrikultura (tal. 10). Ang "mga

makina" (tal. 15) ay nangangahulugang mga tirador na pambato (catapult).

Pero nagmataas si Uzzias. Pumasok siya sa templo para magsunog ng insenso sa harap ng Panginoon, isang bagay na ang mga saserdote lamang ang may pahintulot na gawin. Sinundan ang hari ni Azarias at ng 80 pang saserdote, lahat ay magigiting na lalaki. Nagalit si Uzzias sa pagsaway ng mga saserdote, pero bago siya makagawa ng anuman ay sinaktan siya ng Panginoon ng ketong. Dali-dali siyang inilabas sa templo, at hindi na siya nakabalik doon kailanman. Nanatili siyang ketongin mula noon, nakatira sa isang hiwalay na bahay habang namamahala ang anak niyang si Jotham (tal. 16-23). Hindi inilibing si Uzzias sa mga libingan ng mga hari dahil siya ay ketongin; inilibing siya sa bukid na katabi ng mga libingan ng mga hari (tal. 23).

Kabanata 27

Gaya ng kanyang ama, tinamasa ni Jotham ang kapayapaan kaya nakapagtayo at napaunlad niya ang kanyang kabisera at ang mga lunsod sa paligid. Sinundan niya ang halimbawa ng kanyang ama, maliban sa kasalanan ni Uzzias. Gayunman, hindi inalis ang matataas na dako, at mukhang hindi masyadong repormador si Jotham. Kaunti lamang ang ginawa niya para pigilan ang kanyang bayan sa paggawa ng masama (tal. 1-4).

Nalupig ni Uzzias ang mga Ammonita (26:8), pero marahil ang kanyang pagkamatay ang nagtulak sa kanila na huwag nang magbayad ng buwis. Nakipaglaban sa kanila si Jotham at napilitan silang magbayad muli ng buwis (tal. 5). Ang kanyang lakas ay nasa katotohanang isinasaalang-alang niya ang Diyos sa lahat ng kanyang

ginagawa (tal. 6). Inilibing si Jotham sa Jerusalem, at ang anak niyang si Achaz ang naging sumunod na hari ng Juda (tal. 7-9).

Kabanata 28

Para makuha ang buong kuwento ni Achaz, dapat basahin ang 2 Kings 16 at Isaiah 7. Siya ang pinakamasamang hari na nakilala ng Juda hanggang noon.

Nang maging hari si Achaz, hindi na siya nag-aksaya ng panahon at agad na lumubog sa pagsamba sa diyus-diyosan. Pinili niyang tularan ang masasamang hari ng Israel sa halip na si David (tal. 1,2). Binuhay muli ni Achaz ang kasuklam-suklam na ritwal ng paghahain ng mga bata sa libis ng Ben-hinnom, sa labas ng Jerusalem (tal. 3). Ang pagsamba kay Molech, na kabilang ang ritwal na ito, ay hindi na ginawa mula noong panahon ni Solomon (1 Kgs. 11:7), pero ngayon ay laganap na ginagawa at hinihikayat ang lahat ng uri ng pagsamba sa diyus-diyosan (tal. 4).

Dahil dito, nagdala ang Panginoon ng maraming kaaway laban sa Juda. Sinasabi sa atin ni Isaias na si Rezin, hari ng Siria, at si Peka, hari ng Israel, ay magkakampi laban sa Jerusalem. Hindi nila napabagsak ang kabiserang lunsod, pero malaking pinsala ang ginawa nila sa Juda. Pumatay ang mga Israelita ng 120,000 lalaki sa isang araw at dinalang bihag ang 200,000 tao. Maraming maharlika ang napatay sa panahong ito (tal. 5-8). Noong pinagbabantaan si Achaz nina Rezin at Peka, sa Kanyang biyaya ay ibinigay ng Diyos sa kanya ang pangako ng Emmanuel na ipanganganak ng isang dalaga (Isa. 7:14).

Balak ng mga Israelita na alipinin ang kanilang mga kapatid mula sa Juda, na ipinagbabawal sa kautusan ni Moises, pero nagpadala ang Panginoon ng isang propeta para balaan sila na huwag itong gawin, sapagkat nag-aalab ang galit ng Panginoon laban sa kanila. Totoo na ang Israel ay naging kasangkapan ng Diyos sa paghatol, pero walang katuwiran ang kanilang kalupitan (tal. 9-11). Ang ilan sa mga prinsipe ng Efraim ay may sapat na katinuan para pakinggan si Oded na propeta at tiyakin ang pagpapalaya sa mga bihag, na binigyan ng lahat ng kailangan at pinakain mula sa samsam, at ibinalik sa kanilang lupain (tal. 12-15).

Sa parehong panahon, ginugulo rin si Achaz ng mga bansang nilupig ng kanyang mga ninuno, ang Edom at Filistia. Pero sa halip na bumaling sa Panginoon sa kanyang kagipitan, bumaling si Achaz sa hari ng Asiria, si Tilgath-pilneser. Inupahan niya ang mga Asiryo gamit ang ginto mula sa templo at sa bahay ng hari. Pagkatapos ay sinalakay ng hari ng Asiria ang Siria at pinatay si Rezin sa Damasco (2 Kgs. 16:9). Nang pumunta si Achaz sa Damasco para salubungin si Tilgath-pilneser, nahumaling siya sa mga diyos ng mga Siryo (2 Kgs. 16:8-10). Naging magastos ang alyansa ni Achaz sa hari ng Asiria, dahil nilinlang siya ng Asiria at siningil ng mabigat na buwis. Pero naging nakamamatay ang kanyang pakikipag-alyansa sa mga diyus-diyosan ng Siria dahil nagdulot ito ng matinding galit ni Jehova. Napakatibay ng pagkakatatag ni Achaz sa pagsamba sa diyus-diyosan sa Juda kaya kahit ang mabuting si Ezechias, ang kanyang anak, ay hindi ito lubusang mabubunot (tal. 16-25). Nang mamatay si Achaz, hindi siya inilibing sa mga libingan ng mga hari (tal. 26,27). Tinawag si Achaz na hari ng Israel sa talatang 19.

Minsan ay ibinibigay ang pangalang ito sa mga hari ng Juda (tingnan ang 2 Chrn. 21:2).

Mga suliranin sa kabanata 28:

Kung si Achaz ay 36 taong gulang nang mamatay (tal. 1), siya ay 11 taong gulang lamang nang ipanganak si Ezechias (29:1). Iniisip ng ilan na posibleng magkaanak si Achaz sa edad na 11. Iminumungkahi naman ng iba na maaaring may pagkakamali ang tagakopya. Ang simpleng katotohanan ay kulang ang ating impormasyon para malutas ang suliranin sa pagkakasunod-sunod ng panahon ni Achaz.

Saan inilibing si Achaz? Sinasabi ng Second Kings 16:20 na inilibing siya kasama ng kanyang mga ninuno, samantalang sinasabi ng talatang 27 na hindi siya inilibing sa mga libingan ng mga hari. Parehong totoo ang dalawang pahayag. Natulog siya kasama ng kanyang mga ninuno at inilibing kasama nila (ibig sabihin, sa lunsod ng Jerusalem), bagaman hindi sa mismong mga maharlikang libingan.

Kabanata 29

Malaking espasyo ang ibinigay sa paghahari ni Ezechias. Tatlong kabanata ang inilaan sa kanya sa 2 Kings (18—20), apat sa aklat ng Isaias (36—39), at apat dito. Pangunahing binabanggit ng Cronica ang kanyang mga gawaing may kinalaman sa pagsamba, samantalang mas isinasalaysay ng 2 Kings ang kanyang mga nagawa sa pulitika at sa ugnayang panlabas. Kapwa inilalabas ng dalawang aklat ang kanyang natatanging pagkatao at debosyon sa Panginoon.

Sinimulan ni Ezechias ang kanyang reporma sa mga pinuno ng pagsamba. Tinipon niya ang mga saserdote at

mga Levita at inutusan silang italaga ang kanilang sarili at ang templo. Dahil sa kawalan ng katapatan ng kanilang mga ninuno, nasa lupain ang galit ni Jehova, at marami nang tao ang napatay o nabihag. Gusto ng hari na maging maayos ang kaugnayan niya sa Diyos, at hinimok niya ang mga saserdote at mga Levita na ganoon din ang gawin (tal. 1-11).

Ang mga lalaking nakalista sa pangalan sa talatang 12-19 ang nanguna sa kanilang mga kapatid sa pagsunod sa utos ng hari. Nilinis nila ang mga looban nang walong araw, saka ang templo mismo nang walong araw (tal. 17). Inayos nila ang mga kagamitan para sa paglilingkod sa templo, saka ipinaalam sa hari na nagawa na ang lahat ayon sa kanyang salita. Naghandog si Ezechias ng handog dahil sa kasalanan para sa bansa. Ang dugo mula sa handog dahil sa kasalanan at sa handog na susunugin ay ginamit sa paglilinis ng dambana (tal. 20-24).

Inilagay ang mga saserdote at mga Levita sa kanilang mga puwesto ayon sa itinakda noong panahon ni David, at umawit sila at tumugtog ng mga banal na instrumento habang inihahandog ang mga handog na susunugin. Ang lahat ng naroon ay yumukod sa pagsamba kasama ng mga Levita, at ang mga may pagnanais ay nagdala ng mga handog na susunugin at mga handog ng pasasalamat.

Napakarami ng dinala para sa kusang-loob na handog na ito kaya kinailangang tulungan ng mga Levita ang mga saserdote sa pagkatay ng mga hayop, dahil kulang ang mga saserdoteng nakapagtalaga ng kanilang sarili. Nagsaya ang bayan dahil sa biglaang pagdating ng muling pagsigla at dahil nagbigay ito ng kislap ng pag-

asa para sa mas mabuting kinabukasan ng Juda (tal. 25-36). Pero pasimula pa lamang ito ng mga reporma ni Ezechias.

Kabanata 30

Ang buong kabanatang ito ay tungkol sa muling pagdiriwang ni Ezechias ng Pista ng Paskuwa, na hindi na naipagdiwang nang ganoon mula pa bago nahati ang kaharian (2 Chrn. 8:13).

Sa unang buwan, nilinis ng hari ang templo at muling itinatag ang mga paglilingkod doon. Sa ikalawang buwan, naghanda siyang ipagdiwang ang Paskuwa at ang Pista ng Tinapay na Walang Lebadura. Maaaring ipagdiwang ang Paskuwa sa ikalawang buwan ayon sa Numbers 9 kung hindi posible ang pagdiriwang sa unang buwan. Ang "… sa panahong yaon" (tal. 3) ay nangangahulugang sa karaniwang panahon sa unang buwan. Dahil ito ay pambansang pista, dapat imbitahan ang buong bansa. Kaya nagpadala ng mga sugo sa buong Juda at Israel para tawagin ang bayan sa Jerusalem. Ang Israel ay isang lalawigan ng Asiria noon, at karamihan sa mga tao ay dinalang bihag na. Gayunman, naimbitahan ni Ezechias ang mga natitirang Israelita nang walang pagtutol mula sa mga Asiryo (tal. 1-5).

Pinagtawanan ng karamihan sa mga Israelita ang mga sugong humihimok sa kanila na bumalik sa Panginoon. Pero isang maliit na nalabi ang nagsisi at naglakbay patungong Jerusalem para ipagdiwang ang Paskuwa (tal. 6-12) sa unang taon ng paghahari ni Ezechias, 716-715 B.C. (2 Chrn. 29:3).

Ang sigasig ng bayan ay nagpahiya sa mga saserdote at mga Levita at nagtulak sa kanila na mas seryosong isaalang-alang ang kanilang mga tungkulin. Nilinis ang lunsod mula sa paganong karumihan nito, at bawat bakas ng pagsamba sa diyus-diyosan ay itinapon sa batis ng Cedron (tal. 13-15). Tinulungan ng mga Levita ang mga marumi ayon sa seremonya, at ipinanalangin ni Ezechias na palampasin ng Panginoon ang mga hindi pagsunod sa tuntunin at tanggapin ang saloobin ng puso ng bayan. At ginawa nga ito ng Panginoon (tal. 16-20). Labis na ikinagalak ng lahat ang Pista ng Tinapay na Walang Lebadura kaya nagpasya silang magdiwang ng pitong araw pa (tal. 21-23). Nag-ambag ang hari at ang mga maharlika ng mga hayop para sa pinahabang pista, at nagkaroon ng malaking kagalakan sa Jerusalem (tal. 24,26). Pinagpala ang lahat (tal. 25); ang mga bagay ay gaya noong ginintuang panahon ng Israel (tal. 26), at muling narinig sa langit ang mga panalangin ng mga saserdote ni Jehova (tal. 27).

Kabanata 31

Ang unang talata ng kabanatang ito ay kaugnay ng huling talata ng naunang kabanata. Nang umalis sa Jerusalem ang mga lalaki ng Israel, lubusan nilang winasak ang mga diyus-diyosan at mga dambana ng diyus-diyosan sa Juda, Benjamin, Efraim, at Manases, saka bumalik sa kanilang mga tahanan (tal. 1).

Itinalaga ngayon ni Ezechias ang mga saserdote at mga Levita sa kani-kanilang tungkulin, saka naglaan para sa kanilang ikabubuhay sa pamamagitan ng mga ikapu. Napakabukas-palad ng pagtugon ng bayan kaya sumobra pa at marami ang natira (tal. 2-10).

Kinailangang maglaan ng mga natatanging silid sa templo para pag-imbakan ng sobra, at itinalaga ang mga taong may kakayahan bilang mga tagapangasiwa (tal. 11-19).

Bagaman hindi iniuutos sa Bagong Tipan ang prinsipyo ng pag-iikapu (pagbibigay ng ikasampung bahagi), itinuturo naman ang gawi ng sistematiko at ayon-sa-kakayahang pagbibigay.

Nagtatapos ang Kabanata 31 sa isang papuri kay Ezechias (tal. 20,21). Anuman ang ginawa niya para sa Diyos, ginawa niya nang buong puso. Hindi nakapagtatakang umunlad siya!

Kabanata 32

Matapos dalhing bihag ang mga lipi sa hilaga (2 Kgs. 17), nagbabanta na ngayon ang mga Asiryo na ganoon din ang gagawin sa Juda. Si Ezechias, na nagbayad noon ng buwis kay Senacherib (2 Kgs. 18:13-16), ay matinding ginigipit ng mga Asiryo na isuko rin ang kanyang kaharian.

Nang salakayin ni Senacherib ang Juda, tumugon si Ezechias sa pamamagitan ng pagputol sa pinagkukunan ng tubig sa labas ng lunsod (tal. 1-4), muling pagtatayo at pagkukumpuni sa mga pader ng Jerusalem (tal. 5a), paglalaan ng mga sandata at mga opisyal (tal. 5b,6), at paghimok sa bayan na umasa kay Jehova sa halip na matakot sa hukbo ng mga Asiryo (tal. 7,8). "Tila kakaibang tugon ng Diyos sa katapatan ng Kanyang lingkod na sa sandaling ito ay salakayin ng isang malakas na kaaway ang kaharian. Kailangan ng kuwento ng mas maraming detalye kaysa sa nasa talang ito. Makikita ang mga ito sa 2 Kings 18:7-16. Mula sa

talatang iyon, malalaman natin na tinanggal ni Ezechias ang pamatok ng hari ng Asiria na pumayag na pasanin ng kanyang amang si Achaz. Pagkatapos ay sinalakay ni Senacherib ang Juda; at sa isang sandali ng kahinaan, nagbayad si Ezechias sa kanya ng mabigat na buwis at muling nagpasakop sa kanyang pamamahala para siya ay mapaalis. Hindi ito ang naging resultang ninanais niya, dahil humingi na ngayon si Senacherib ng walang-kondisyong pagsuko. Sa oras na ito ng krisis, na bunga ng sarili niyang pag-aalinlangan, nanumbalik ang kanyang pananampalataya at tapang. Agad siyang kumilos para pahirapan ang kaaway sa pamamagitan ng pagpigil sa suplay ng tubig, pagpapatibay ng mga kuta, pagpapakilos ng kanyang hukbo, at sa wakas ay pagtiyak sa bayan: 'Mas Dakila ang kasama natin kaysa sa kasama niya.'"6

Habang kinukubkob ang Lachis, kinutya ng hari ng Asiria si Ezechias at ang bayan (tal. 9-19), ipinahihiwatig na hindi mas makapangyarihan si Jehova kaysa sa ibang mga diyos na nalupig na niya, at iminumungkahi na ang matalinong gawin ay huwag nang makinig kay Ezechias at sumuko na. Ipinakikita ng talatang 12 na kahit ang mga Asiryo ay nakabalita na sa mga reporma ni Ezechias. Pero hindi inasahan ni Senacherib ang dalawang bagay: ang katapatan ng bayan kay Haring Ezechias at ang kapangyarihan ni Jehova.

Matapos kutyain ni Senacherib ang Panginoon (tal. 14-19), itinalaga ni Ezechias at ni Isaias ang kanilang sarili sa panalangin (tal. 20), at nilipol ni Jehova ang hukbo ng Asiria (tal. 21).

Umuwi si Senacherib nang may kahihiyan at sa kalaunan ay pinatay ng sarili niyang mga anak (tal. 21).

Malamang na naganap ang pagkakasakit at paggaling ni Ezechias bago ang pagkubkob ni Senacherib. Sa kanyang pagkakasakit, tumawag siya sa Panginoon at pinangakuan ng pagpapahaba ng buhay, na pinagtibay ng isang tanda kung saan tila umatras ang araw. Nang hindi siya tumugon nang tama sa awang ito, nagalit sa kanya ang Panginoon, pero dahil nagpakumbaba siya, hindi dumating sa Juda ang parusa hanggang sa pagkamatay niya (tal. 24-26).

Natatanging binanggit ang kanyang kayamanan at karangalan, at ang lagusang ipinagawa niya para dalhin ang tubig mula sa isang bukal sa Libis ng Cedron patungo sa isang imbakan ng tubig sa loob ng Jerusalem (tal. 27-30).

Dumating ang mga sugo mula sa Babilonia, na naintriga sa tandang mula sa langit na ibinigay ng Diyos kay Ezechias. Lalo silang magiging interesado rito dahil sinasamba nila ang araw at mga bituin. Sa kahangalan, ipinakita ng hari sa kanila ang kanyang mga kayamanan, at napukaw ang kanilang pagnanais na angkinin ang mga ito, isang pagnanais na hindi magtatagal ay matutupad (tal. 31).

Nang mamatay si Ezechias, inilibing siya nang may buong karangalan. Ang anak niyang si Manases ang naghari kapalit niya (tal. 31,33).

Kabanata 33

Napakahaba ng listahan ng mga kasalanan ni Manases. Dinungisan niya ang lunsod at templo ng Diyos sa kanyang mga diyus-diyosan at binuhay muli ang gawing pagsusunog ng mga bata para kay Molech sa libis ng Ben-hinnom. Siya ay sanay na mamamatay-tao (2 Kgs.

21:16); sinasabi ni Josephus na nag-uutos siya ng pagbitay araw-araw. Ayon sa tradisyon, pinatay niya si Isaias na propeta sa pamamagitan ng paglagari sa kanya sa dalawa. Nang ayaw makinig ni Manases sa Panginoon at talikuran ang kanyang kasamaan, inudyukan ng Panginoon ang hari ng Asiria na dalhin siya sa Babilonia, na noon ay nasa ilalim ng kapangyarihan ng Asiria (tal. 1-11).

Ang Cronica lamang ang bumabanggit sa pagsisisi ni Manases (tal. 12,13). Matapos maglingkod sa lahat ng uri ng kasuklam-suklam na diyus-diyosan sa loob ng maraming taon, natutuhan ni Manases na ang Panginoon ay Diyos (tal. 13), at siya ay nagbalik-loob. Ginawa niya ang kanyang makakaya para akayin ang bayan pabalik sa katapatan kay Jehova at para linisin ang kanyang nasasakupan mula sa pagsamba sa diyus-diyosan (tal. 14-20). Ang matataas na dakong binanggit sa talatang 17 ay ginamit sa paghahain kay Jehova sa labas ng Jerusalem. Ipinagbabawal ito ng kautusan, pero nagpatuloy pa rin. Pagkamatay niya, hindi sinunod ng kanyang anak ang kanyang mga reporma kundi ang kanyang mga naunang kasalanan (tal. 21-23). Tumagal si Amon nang dalawang taon bago siya pinatay (tal. 24,25).

Kabanata 34

Ang mga dambana ng diyus-diyosan na inalis ni Manases sa lunsod (33:15) ay ibinalik ni Amon at ng bayan. Tiniyak ni Josias na hindi na mauulit ang parehong pagkakamali sa pamamagitan ng lubusang pagwasak sa lahat ng may kaugnayan sa pagsamba sa diyus-diyosan at pagsunog dito o pagdurog dito hanggang maging pulbos (tal. 3-5). Pinalawak niya ang kanyang mga

reporma hanggang sa pinakamalalayong bahagi ng Israel (tal. 6,7). Gaya ng mga dakilang repormador bago siya, hindi nagtagal ay ibinaling niya ang kanyang pansin sa pagkukumpuni ng templo (tal. 8-13). Pagkatapos ay may natagpuang kopya ng kautusan at binasa ito sa harap ng hari (tal. 14-18).

Sineryoso ni Josias ang mga babala nito at nagpasugo kay Hulda na propetisa para alamin kung may pagkakataon pa para sa awa (tal. 19-22). Pinagtibay lamang ng kanyang mga salita na paparating na ang galit ng Diyos. Gayunman, hindi na makikita ni Josias ang araw ng paghatol sa Juda dahil nagpakumbaba siya at sumampalataya sa salita ng Panginoon (tal. 23-28).

Kahit alam ni Josias na hindi maiiwasan ang hatol, tinipon pa rin niya ang bayan at nakipagtipan sa Panginoon. Inilagay niya ang Salita ng Diyos sa harap ng bayan para maunawaan nila kung gaano kabigat ang kanilang kalagayan at makita ang malalim na pangangailangan ng pagsisisi (tal. 29-32). Dahil sa kanyang matibay na pamumuno, naitaguyod niya ang katapatan kay Jehova habang siya ay nabubuhay (tal. 33).

Pinalalawak ang talatang 33 sa 2 Kings 23:4-20. Ang repormang sumunod sa pagkakatagpo ng kautusan at sa pakikipagtipan ay mas lubusan pa kaysa sa unang paglilinis ni Josias sa kanyang kaharian.

Kabanata 35

Gaya ni Ezechias bago siya, hinimok ni Josias ang mga saserdote at mga Levita na gampanan ang kanilang itinakdang mga paglilingkod. Dapat nilang ibalik ang kaban sa templo, ayusin ang kanilang sarili sa kani-

kanilang pangkat, pumuwesto sa templo, at maging malinis at handang ipagdiwang ang Paskuwa (tal. 1-6). May ilang mungkahi kung bakit inalis ang kaban sa templo, at ngayon ay ibabalik na (tal. 3). Maaaring pinasan ito ng mga saserdote sa kanilang balikat mula sa isang lugar patungo sa iba para hindi ito malapastangan. Maaaring iniutos ni Manases o ng ibang haring sumasamba sa diyus-diyosan na alisin ito. Maaaring ipinalipat ito ni Josias sa ibang lugar habang ipinanunumbalik ang templo.

Dahil naghirap ang lupain dahil sa mga Asiryo, si Josias ang naglaan ng karamihan sa mga hayop para sa pista, at ang ibang maharlika at saserdote ay nagbigay ng kaya nila (tal. 7-9). Sinunod nang eksakto ang mga ordenansa ni Moises para sa Paskuwa at Pista ng Tinapay na Walang Lebadura. Sa gitna ng mga awit ng papuri, ipinagdiwang ng hari at ng bayan ang pinakatanyag na Paskuwa mula pa noong panahon ni Samuel. Hindi ito ang pinakamalaki o pinakamarangya, pero ito ang pinakakalugud-lugod kay Jehova, marahil dahil sa uri ng pagsamba (tal. 10-16). Idinaos ang Paskuwang ito sa parehong taon ng malaking pagpapanumbalik ng templo (tal. 19; cf. 34:8 at sumunod).

Walang binanggit tungkol sa sumunod na 13 taon ng paghahari ni Josias. Nang siya ay 39 na taong gulang, lumabas siya para labanan si Necao ng Egipto (tal. 20-24). Patungo ang hukbo ng Egipto para lumaban (kasama ng mga Asiryo) sa mga taga-Babilonia (2 Kgs. 23:29). Hindi maisip ni Josias na ang kamay ng Diyos ay nasa likod ng mga kilos ni Necao, at hindi siya sumangguni sa Panginoon para malaman kung totoo ang mga salita ng Faraon. Bagaman nagbalatkayo siya,

napatay siya sa labanan. Labis na ipinagluksa ng kanyang bayan ang pagkawala niya, at alam ng mga naniniwala sa salita ng Panginoon na ngayong wala na si Josias, malapit nang dumating ang galit ng Diyos (34:22-28).

Nagbigay ng paliwanag si John C. Whitcomb, Jr., tungkol sa mga pangyayaring ito. "Dumating ngayon ang isa sa pinakakakaibang pangyayari sa kasaysayan ng Lumang Tipan. Ang paganong hari, si Necao II ng Egipto, ay nagsabi kay Josias na 'iniutos ng Dios sa akin na ako'y magmadali' at na kung makikialam si Josias sa plano ng Diyos, wawasakin siya ng Diyos (II Chron. 35:21). Siyempre, agad sana nating ituturing na propaganda lamang ang ganitong pahayag, kung hindi lamang sa paliwanag ng sumulat ng Cronica na si Josias ay 'hindi nakinig sa mga salita ni Necao mula sa bibig ng Dios' (II Chron. 35:22)! Bukod dito, dapat paniwalaan si Necao, sapagkat napatay si Josias. Ano ang ibig sabihin nito? Nawala ba ang kaligtasan ni Josias dahil sa pagsuway? Hindi, sapagkat sinabi ni Hulda na mamamatay siya 'sa kapayapaan' (II Chron. 34:28). Si Faraon-necao ba ay propeta ni Jehova? Hindi, sapagkat nagsalita ang Diyos nang tuwiran sa mga paganong hari sa iba't ibang panahon nang hindi kinakailangang baguhin ang kanilang puso (tingnan ang Gen. 12:17-20; 20:3-7). Mahihinuha natin na gusto ng Diyos na dalhin ang hukbo ng Egipto sa Eufrates para mawasak ito ni Nabucodonosor kasama ng hukbo ng Asiria, at sa gayon ay matupad ang Kanyang babala na sasakupin at parurusahan ng mga taga-Babilonia ang Juda (tingnan ang Jer. 25:8-11)."7

Tinaghoy ni Jeremias ang pagkamatay ni Josias. Inalala siya ng mga mang-aawit kahit pagkatapos ng

pagkabihag (tal. 25). Siya ay taong may iisang Aklat; namuhay siya ayon sa kautusan ng Panginoon, at ang kanyang katapatan ay nakatala magpakailanman sa Salita ng Panginoon (tal. 26,27). Sa Jeremiah 22:16 (NASB) ay mababasa natin, "'Ipinagtanggol niya ang usapin ng nagdurusa at nangangailangan; kaya naging mabuti ang lahat. Hindi ba iyan ang kahulugan ng pagkakilala sa Akin?' sabi ng Panginoon." Ipinakita ni Josias sa kanyang buhay na kilala niya ang Diyos. Maaga siyang nagsimulang hanapin ang Panginoon (34:3) at maingat na sinunod ang karagdagang liwanag na natanggap niya. "At walang haring gaya niya bago siya na bumaling sa Panginoon nang buong puso, at nang buong kaluluwa, at nang buong lakas, ayon sa buong Kautusan ni Moises; ni bumangon man ang sinumang gaya niya pagkatapos niya" (2 Kgs. 23:25 NASB).

Suliranin sa kabanata 35:

Saan namatay si Josias, sa Megiddo (2 Kgs. 23:29) o sa Jerusalem (tal. 24)? Nasugatan siya nang malubha sa labanan sa Megiddo, at sinasabi ng Mga Hari na doon siya namatay dahil doon niya natanggap ang sugat na ikinamatay niya. Mas tiyak na sinasabi ng Cronica na sa Jerusalem talaga siya namatay. Ngayon, maaari nating sabihin na namatay ang isang tao sa aksidente sa sasakyan kahit sa ospital talaga siya namatay ilang oras pagkatapos. Ang ibig nating sabihin ay ang aksidente ang sanhi ng kamatayan kahit hindi ito ang lugar ng huling hininga ng tao.

Kabanata 36

Naganap nang paunti-unti ang pagkabihag ng Juda. Noong 605 B.C., pumasok si Nabucodonosor sa Jerusalem, ginawang basalyo si Joacim, at nagdala ng

mga bihag sa Babilonia, kasama si Daniel (2 Kgs. 24:1). Noong 597 B.C., muling sinalakay ni Nabucodonosor ang Jerusalem, ipinatapon si Joachin, at kumuha ng dagdag na mga bihag, kasama si Ezekiel (2 Kgs. 24:10). Sa wakas, noong 586 B.C., winasak ni Nabucodonosor ang templo at dinalang bihag ang lahat maliban sa pinakamahihirap sa bayan (2 Kgs. 25:1-10).

Tatlong buwan lamang naghari si Joachaz, saka siya pinatalsik sa trono ng hari ng Egipto at pinilit na magbayad ng mabigat na buwis. Masama siyang tao, hindi talaga katulad ng kanyang ama (cf. 2 Kgs. 23:31-34). Dinala siya sa Egipto, kung saan siya namatay.

Si Eliakim, na tinawag ding Joacim, ay nakatatandang kapatid ni Joachaz. Iniluklok siya sa trono ni Necao. Ang kanyang 11 taong paghahari ay puno ng kasamaan at tinapos ni Nabucodonosor, na nanloob sa templo sa panahong ito (mga 606 B.C.). Balak ni Nabucodonosor na dalhin si Joacim sa Babilonia pero hindi ito natuloy. Bagaman hindi ito itinatala ng Cronica, alam natin na namatay siya nang kahiya-hiya habang nasa Jerusalem pa, gaya ng inihula ni Jeremias (Jer. 22:19; 36:30).

Matapos ang maikling paghahari na tatlong buwan, isinuko ni Joachin ang Jerusalem at ginugol ang sumunod na 37 taon ng kanyang buhay sa bilangguan sa Babilonia. Pagkamatay ni Nabucodonosor, pinalaya siya at itinaas sa isang marangal na posisyon (2 Kgs. 25:27-30).

Si Sedecias, na ang pangalang Hebreo ay Mattanias, ay anak ni Josias. Nang mapatunayang hindi tapat si Joachin sa mga taga-Babilonia, pinili nila si Sedecias bilang kahalili niya. Pero sinira niya ang kanyang sumpa

kay Nabucodonosor at naghimagsik. Dumanas ang Jerusalem ng isang kakila-kilabot na pagkubkob na tumagal nang 18 buwan. Nang makuha ng mga taga-Babilonia ang lunsod noong 586 B.C., winasak nila ito at ang templo, saka ipinatapon ang lahat maliban sa pinakamahihirap sa lupain. Tumanggi ang bayan na ipangilin ang taon ng sabbath sa loob ng 490 taon; ngayon ay mangingilin ang kanilang lupain ng sapilitang Sabbath sa loob ng 70 taon (tal. 21). Para sa iba't ibang paraan ng pagbilang sa 70 taong pagkabihag, tingnan ang mga tala sa Ezra.

Habang nasa pagkabihag ang bayan ng Juda, nasakop ng Medo-Persia ang Babilonia. Pitumpung taon matapos magsimula ang pagkabihag, naglabas si Ciro, Hari ng Persia, ng isang utos na nagpapahintulot sa mga Judio na bumalik sa kanilang lupain (tal. 22,23).

Suliranin sa kabanata 36:

Sinasabi ng talatang 9 na si Joachin ay walong taong gulang nang maging hari, samantalang sinasabi ng 2 Kings 24:8 na siya ay 18. Malamang na may pagkakamali ng tagakopya sa talatang 9, dahil may mga asawa na si Joachin nang sumuko siya sa mga taga-Babilonia, ilang buwan lamang matapos siyang umupo sa trono (2 Kgs. 24:15).

1 Merrill F. Unger, Unger's Bible Dictionary, p. 1036.

2 George Williams, The Student's Commentary on the Holy Scriptures, p. 246.

3 Flavius Josephus, sinipi ni John Haley sa Alleged Discrepancies of the Bible, p. 317.

4 John Haley, Alleged Discrepancies of the Bible, p. 323.

5 Matthew Henry, The Matthew Henry Commentary, pp. 396-97.

6 G. Campbell Morgan, Searchlights from the Word, p. 127.

7 John C. Whitcomb, Jr., Solomon to the Exile, p. 141.

Pagkakasunod-sunod ng Panahon sa Ezra, Nehemias, at Esther

(Tantiya lamang ang mga petsa)

538 BC — Ang utos ni Ciro na muling itayo ang templo.
538/7 BC — Ang paglalakbay ni Zorobabel patungong Jerusalem.
536 BC — Inilagay ang pundasyon ng templo.
535 BC — Natigil ang gawain sa templo.
520 BC — Ang ministeryo nina Hagai at Zacarias.
520 BC — Ang utos ni Dario na ipagpatuloy ang gawain sa templo.
516 BC — Natapos ang templo.
486 BC — Nagsimula ang paghahari ni Assuero (Xerxes).
479/8 BC — Pinutungan si Esther bilang reyna.
464 BC — Nagsimula ang paghahari ni Artajerjes.
458 BC — Ang paglalakbay ni Ezra patungong Jerusalem.
444 BC — Pumunta si Nehemias sa Jerusalem.
444 BC — Natapos ang mga pader.
420 BC — Ang ikalawang paglalakbay ni Nehemias patungong Jerusalem.

Ezra

Balangkas ng Ezra

I. Ang Pagbabalik ng mga Bihag sa Jerusalem sa Pamumuno ni Zorobabel (1—6)

A. Ang utos ni Ciro (1:1-4)

B. Mga paghahanda at panustos (1:5-11)

C. Talaan ng mga bumalik (2)

D. Pagtatayo ng dambana at ng mga pundasyon ng templo (3)

E. Pagsalungat sa muling pagtatayo ng templo (4)

Sa paghahari ni Ciro (4:1-5,24a)

Sa paghahari ni Assuero (4:6)*

Sa paghahari ni Artajerjes (4:7-23)

F. Panghihikayat nina Hagai at Zacarias na muling magtayo (5:1,2)

G. Pagsalungat noong paghahari ni Dario (5:3-17)

H. Pagkatapos ng templo dahil sa mabuting utos ni Dario (6)

II. Ang Pagbabalik ng mga Bihag sa Pamumuno ni Ezra (7—10)

A. Ang bukas-palad na pahintulot ni Artajerjes (7)

B. Talaan ng mga bumalik (8:1-14)

C. Salaysay ng paglalakbay patungong Jerusalem (8:15-36)

D. Mga halong pag-aasawa, at ang panalangin ng pagtatapat ni Ezra (9)

E. Ang tipan ng mga Judio na hiwalayan ang mga dayuhang asawa at mga anak (10)

*Ang talatang 6-23 ay dapat nasa mas huling bahagi ng balangkas ayon sa pagkakasunod ng panahon. Tingnan ang Pagkakasunod-sunod ng Panahon sa Ezra, Nehemias, at Esther.

Sa orihinal na Kasulatang Hebreo, iisang aklat ang Ezra at Nehemias. Isinasalaysay ng Ezra ang katuparan ng hula ni Jeremias tungkol sa katapusan ng pagkabihag (Jer. 29:10-14) at ang pagbabalik ng dalawang pangkat sa lupain.

Kabanata 1

Inuulit ng unang tatlong talata ang huling dalawang talata ng 2 Cronica. Ginamit ng Diyos si Ciro, hari ng Persia, para maglabas ng utos na nagpapahintulot sa mga Judio na bumalik sa Juda at muling itayo ang templo. Bukod dito, inutusan niya ang kanilang mga kapitbahay na magbigay nang bukas-palad sa nalabing bumabalik (tal. 1-4). Maraming taon bago siya ipinanganak, pinangalanan na si Ciro ng Diyos at ibinukod para sa mataas na kapalarang ito (Isa. 44:28—45:13).

Tinapos ng utos ang 70 taong pagkabihag ng mga Judio. Maaaring bilangin ang 70 taon sa dalawang paraan: mula 605 B.C., nang salakayin ni Nabucodonosor ang Jerusalem at dalhin ang unang pangkat ng mga bihag, hanggang 535 B.C., nang ilagay ang pundasyon ng templo; o mula sa pagbagsak ng Jerusalem noong 586 B.C., hanggang sa pagkatapos ng templo noong 516 B.C.

Bukod sa yamang ibinigay ng mga kapitbahay ng mga Judio, ibinigay rin sa kanila ni Ciro ang 5400 kagamitang ginto at pilak na kinuha ni Nabucodonosor mula sa templo sa Jerusalem (tal. 7-11). Ang Sesbassar (tal. 8) ay pangalang Babilonyo ni Zorobabel. Pansinin ang pagbanggit sa 29 na kutsilyo sa talatang 9. Kung pinahahalagahan ng Diyos ang ganitong mga detalye, lalo pa Niyang pinahahalagahan ang Kanyang bayan!

Kabanata 2

Sa talatang 1-61, may listahan ng mga bumalik sa Juda sa pamumuno ni Zorobabel. Ang ilan ay nakatala ayon sa magulang (tal. 3-19) at ang ilan ay ayon sa bayang pinagmulan (tal. 20-35). Natatanging binanggit ang mga saserdote (tal. 36-39), ang mga Levita (tal. 40-42), at ang mga Nethineo o mga lingkod sa templo (tal. 43-54). Magkakaroon sila ng mahahalagang tungkulin sa muling itinayong templo. Ang ilang nagsasabing sila ay mga saserdote pero hindi mapatunayan ang kanilang lahi ay pinagbawalang maglingkod o kumain ng pagkain ng mga saserdote hangga't hindi sila napapatunayan sa pamamagitan ng Urim at Thummim (tal. 62,63). Ang tirshatha o gobernador (tal. 63) ay si Zorobabel.

May listahan ng mga pangalang katulad ng nasa kabanatang ito sa Nehemiah 7. Bagaman may ilang maliliit na pagkakaiba sa pagbilang, kapwa nagbibigay ang dalawa ng kabuuang bilang ng mga Judiong bumalik sa Juda na 42,360 at dagdag na 7337 alipin. Nagdagdag ang Ezra ng 245 mang-aawit at ang Nehemias ay 200. Kaya ang kabuuan ng nalabing bumalik ay mga 50,000—maliit na bahagi lamang ng mga dinalang bihag.

Pagdating ng mga Judio sa Jerusalem, nag-ambag ang kanilang mga prinsipe ng ginto at pilak para sa

pagtatayo ng templo at ng mga kasuotan para sa mga saserdote (tal. 68,69). Pagkatapos ay nanirahan ang bayan sa kani-kanilang mga lunsod (tal. 70).

Kabanata 3

Sa ikapitong buwan, na pasimula ng taong sibil, nagtipon sa Jerusalem ang mga Judiong nakauwi para ipagdiwang ang Pista ng mga Tabernakulo. Sa pamumuno nina Jesua at Zorobabel, nagtayo sila ng dambana at naghandog ng mga handog na susunugin, ayon sa hinihingi ng kautusan ni Moises. Inisip nila na sa pagpaparangal nila kay Jehova sa ganitong paraan, iingatan Niya sila mula sa kanilang mga kaaway (tal. 1-6). Pagkatapos ay nagpatuloy sila sa paghahanda para sa pagtatayo ng templo, sa tulong ng Tiro at Sidon (tal. 7). Nagsimula ang mismong pagtatayo 14 na buwan pagkatapos ng pagbabalik. Pagkalagay na pagkalagay ng pundasyon, pinangunahan ng mga saserdote at mga Levita ang isang pagtatalaga (tal. 8-11). Pero maraming matatandang lalaki ang umiyak nang ihambing nila ang karilagan ng templo ni Solomon sa kapayakan ng itinatayo ngayon (Hag. 2:3). Nahalo ang kanilang mga iyak ng kalungkutan sa mga sigaw ng papuri kaya mahirap nang makilala kung alin ang alin (tal. 12,13).

Kabanata 4

Ang mga kaaway na binanggit sa talatang 1 ay mga inapo ng mga dayuhang mula sa ibang bansa na inilagay sa lupain nang dalhing bihag ng Asiria ang kaharian sa hilaga. Nakipag-asawahan ang mga dayuhang ito sa mga Judiong naiwan sa lupain, at ang kanilang mga anak ay nakilala bilang mga Samaritano. Pumunta sila sa Jerusalem at nagkunwaring gusto nilang tumulong sa

muling pagtatayo ng templo. Sinasamba rin nila si Jehova, pero isa lamang Siya sa maraming diyos sa kanilang sistema ng relihiyong sumasamba sa diyus-diyosan. Kaya tinanggihan ng mga pinuno ng Israel ang kanilang alok (tal. 1-3).

Pagkatapos ay binago ng mga Samaritano ang kanilang paraan, umupa ng mga tagapayo para mag-lobby laban sa Israel sa maharlikang korte at hadlangan ang mga Judio sa pamamagitan ng pananakot. Kaya natigil ang gawain sa templo (tal. 4,5).

Binabanggit ng talatang 6 ang isang sulat na isinulat noong paghahari ni Assuero, na nagdadala ng mga paratang laban sa mga Judio. Inilalarawan ng talatang 7-23 ang isa pang sulat, na isinulat noong panahon ni Artajerjes, na nagpaparatang sa mga Judio na muling itinatayo nila ang lunsod at ang mga pader nito bilang paghihimagsik. Kaya iniutos ng hari na itigil ang gawain.

Natapos ang muling pagtatayo ng templo noong paghahari ni Dario, na naghari bago si Assuero (tal. 6) at si Artajerjes (tal. 7). Kaya ang mga sulat na inilarawan sa talatang 6-23 ay isinulat pagkatapos muling maitayo ang templo. Tungkol ang mga ito sa mga pagtatangkang muling itayo ang mga pader ng Jerusalem, hindi ang templo. Pero inilagay ang mga ito rito, hindi ayon sa pagkakasunod ng panahon, bilang dagdag na halimbawa ng mga pagtatangkang hadlangan ang gawain ng mga bumalik mula sa pagkatapon.

Ayon sa pagkakasunod ng panahon, ang talatang 24 ay kasunod ng talatang 5. Nagtagumpay ang mga kaaway ng Juda na ipatigil ang gawain sa templo hanggang sa ikalawang taon ng paghahari ni Dario.

Mula 4:6 hanggang 6:8, ang wikang ginamit ay Caldeo o Aramaiko sa halip na Hebreo. Ito ang wikang ginamit ng Persia sa mga opisyal na utos.

Kabanata 5

Mula sa Haggai 1:1 at Zechariah 1:1, nalaman natin na ang kabanatang ito ay sa ikalawang taon ng paghahari ni Dario (tal. 1). Hinimok ng dalawang propetang ito ang mga Israelita na ipagpatuloy ang gawain sa templo sa halip na magtayo ng mamahaling bahay para sa kanilang sarili (Hag. 1:4). Sumunod sa Panginoon sina Zorobabel at Jesua at iniutos na agad simulan ang pagtatayo (tal. 1,2). Pansinin dito na hindi dahil sa kapangyarihan ng utos ng hari kaya ipinagpatuloy ang gawain, kundi dahil sa kapangyarihan ng Banal na Espiritu na nagsasalita sa pamamagitan ng Kanyang mga propeta (cf. Zech. 4:6).

Mabilis na lumitaw ang pagsalungat. Pumunta sa Jerusalem ang gobernador na Persiano at ang kanyang mga kasamahan at itinanong kung ano ang awtoridad ng mga Judio para magsimulang magtayo at kung ano ang mga pangalan ng mga pinuno (tingnan ang tal. 9,10). Ibinigay sa kanila ang mga pangalan ng mga pinunong Judio (tal. 3,4). Mas makatwiran ang mga opisyal na Persianong ito kaysa sa mga nauna sa kanila (kab. 4). Hindi nila ipinatigil ang gawain, kundi nagpadala ng sulat kay Dario para alamin kung legal ito. Dahil nagsimula nang sumunod ang mga Judio sa salita ng Diyos, nasa kanila ang Kanyang mata para tuparin ito (tal. 5).

Sa kanilang sulat kay Dario, isinalaysay nina Tatnai at Setharboznai ang kanilang pakikipag-usap sa mga Judio at ang sagot ng mga ito. Una sa lahat, ibinigay ng matatanda ng bayan ang kanilang awtoridad mula sa

Diyos. Sila ay mga lingkod ng nag-iisang tunay na Diyos, pero ibinigay sila sa mga taga-Babilonia dahil sa kanilang mga kasalanan. Ngayong ibinalik na sila ni Jehova sa kanilang lupain, dapat nilang muling itayo ang Kanyang templo. Tungkol naman sa awtoridad mula sa tao, hawak nila ang utos ni Ciro na nagpapahintulot sa kanila na muling itayo ang templo. Si Ciro mismo ay nagbigay nang bukas-palad sa proyekto. Hiniling ng gobernador na magsaliksik para malaman kung talagang naglabas si Ciro ng ganoong utos at hiniling kay Dario na ipaalam sa kanya kung ano ang dapat gawin (tal. 6-17).

Kabanata 6

Matapos ang masusing paghahanap, natagpuan ang utos ni Ciro sa dati niyang kabiserang lunsod, ang Achmetha (Ecbatana sa NASB). (Mas detalyado ang kautusan kaysa sa buod na nasa kabanata 1.) Nakasaad dito ang mga sukat ng templo kasama ang utos na ibalik ang lahat ng kagamitan ng templo na kinuha ni Nabucodonosor (tal. 1-5).

Pagkatapos ay inilatag ni Dario kina Tatnai at sa kanyang mga kasamahan ang kanilang mga pananagutan sa mga Judio. Hindi nila dapat hadlangan ang gawain (tal. 6,7) kundi dapat nilang bayaran ang gastos ng templo mula sa maharlikang kabang-yaman (tal. 8). Dapat ibigay ang mga panustos para sa paglilingkod sa templo kapag hiningi ng mga saserdote (tal. 9) para makasumpong ng biyaya ang mga Judio sa paningin ng Diyos at sa gayon ay maging mabisa ang kanilang mga panalangin para sa hari at sa kanyang pamilya (tal. 10). Pinatibay ni Dario ang kanyang utos sa pamamagitan ng paggawang kamatayan ang parusa sa

sinumang hahadlang sa gawain (tal. 11). Tumawag siya sa Diyos na harapin ang sinuman, kasama ang mga hari, na susubok na wasakin ang templo sa hinaharap (tal. 12).

Agad na sinunod ang mga utos ng hari at mabilis na sumulong ang gawain sa templo. Sa panghihikayat ng mga propeta ng Diyos at sa mga panustos mula sa kabang-yaman ni Dario, natapos ang templo pagkalipas ng apat na taon, pero 19 o 20 taon matapos ilagay ang pundasyon (tal. 13-16). Si Artajerjes (tal. 14) ay talagang nabuhay sa mas huling panahon; nag-ambag siya sa pagpapanatili ng templo, hindi sa pagtatayo nito. Nagkaroon ng ikalawang pagtatalaga at naghandog ng mga hain. Mas maraming hayop ang inihandog sa pagtatalaga ng templo ni Solomon, pero ikinalugod ng Diyos ang mas maliit na handog na ito, dahil alam Niya ang limitadong kakayahan ng bayan. Pagkatapos ay ipinagdiwang ang Paskuwa at ang Pista ng Tinapay na Walang Lebadura nang may malaking kagalakan, sapagkat malinaw na nakita ng bayan ang kamay ng Diyos sa likod ng mga pabor na natanggap nila mula kay Dario. Tinawag si Dario na hari ng Asiria dahil siya ang namamahala sa dating imperyo ng Asiria (tal. 17-22).

Kabanata 7

May agwat na mga 58 taon sa pagitan ng kabanata 6 at 7 (tingnan ang pagkakasunod-sunod ng panahon sa Ezra, Nehemias, at Esther). Sa panahong iyon, hinalinhan si Dario ni Assuero (Xerxes). Ang kanyang paghahari ang saklaw ng mga pangyayaring nakatala sa aklat ng Esther. Pagkatapos niya, umupo sa trono si Artajerjes (Longimanus), na binanggit sa talatang 1.

Isang maikling talaangkanan ni Ezra ang ibinigay sa talatang 1-5 para ipakita ang kanyang lahing saserdote. Bukod sa pagkakaroon ng marangal na angkan, si Ezra ay "isang bihasang eskriba sa kautusan ni Moises" (tal. 6). "Bilang mga tagapaghatid ng kalooban ng Diyos, pinalitan ng mga eskriba ang mga propeta, pero may ganitong pagkakaiba: sa halip na tumanggap ng mga bagong pahayag, ipinaliwanag at inilapat nila ang mga luma. Sa bagong hanay na ito, si Ezra ang kapwa nagtatag at huwaran… . Dalubhasa siya sa pagpapaliwanag at paglalapat ng Kautusan. Napakalinaw na inilalatag ang mga katangiang kailangan sa ganitong gawain sa pahayag tungkol sa kanya sa ikasampung talata ng kabanatang ito. 'Inihanda niya ang kanyang puso upang hanapin … upang gawin … upang ituro.'"1

Tiyak na si Ezra ay taong nakatuon sa Aklat at buhay na halimbawa ng unang tatlong talata ng Psalm 1. Dahil binubulay-bulay niya ang Kautusan ng Panginoon araw at gabi, umunlad siya sa mga sinikap niyang gawin para sa Diyos (tal. 6). Muling ginabayan ni Jehova ang puso ng isang paganong hari para isakatuparan ang Kanyang mga panukala. Naglabas ng isang utos na nagbigay-daan sa ikalawang pagbabalik sa Jerusalem, sa pagkakataong ito ay sa pamumuno ni Ezra (tal. 6-9).

Binigyan ng hari ng Persia si Ezra ng malawak na kapangyarihan (tal. 11-26). Sinumang Israelitang nagnanais ay maaaring sumama sa kanya sa Jerusalem, kung saan aalamin niya kung ang lahat ay ginagawa ayon sa kautusan ni Moises. Nagbigay ang hari at ang kanyang mga tagapayo ng bukas-palad na mga kaloob. Ang mga ito, kasama ang anumang kagamitan ng templo na naiwan pa sa Babilonia, ay ipinagkatiwala sa kanyang

pangangalaga. Gagamitin ang mga kaloob sa pagpapanatili ng mga paglilingkod sa templo, at ang anumang sobra ay ipamamahagi ayon sa pasya ni Ezra. Kung hindi pa iyon sapat, saganang ibibigay ang pilak, trigo, alak, langis, at asin mula sa maharlikang kabang-yaman. Ang huling apat na bagay ay mahahalagang sangkap sa sistema ng paghahain ng mga Judio. Ang mga naglilingkod sa templo ay hindi na pinagbayad ng buwis. Sa wakas, binigyan ng kautusan si Ezra ng kapangyarihang pampulitika na magtalaga ng mga hukom para sa mga Judiong nakatira sa kanluran ng Ilog Eufrates. Ang mga hukom na ito ay magtuturo at magpapatupad ng mga kautusan ng Diyos.

Sa kanyang panalangin ng pasasalamat, pinuri ni Ezra ang Diyos sa paggabay sa hari na pagandahin ang templo at mapagpakumbabang nagpasalamat sa Kanya sa lakas na ibinigay Niya para maisagawa ang napakahalagang gawaing iyon (tal. 27,28).

Kabanata 8

Inililista ng unang 14 na talata ang mga bumalik sa Jerusalem kasama ni Ezra. Ilan mula sa parehong mga pamilyang ito ang bumalik sa pamumuno ni Zorobabel maraming taon na ang nakaraan (kab. 2). Halos 1500 lalaki ang bumuo ng ikalawang pangkat na ito. Habang nakahinto sa ilog malapit sa Ahava (hindi alam kung saan), napansin ni Ezra na walang Levita sa kanyang pangkat, kaya inutusan niya ang 11 sa mga nangungunang kapatid na pumunta sa Casiphia, kung saan maliwanag na alam niyang may mga Levitang nanirahan, para hikayatin ang mga Levita at mga lingkod sa templo na sumama sa kanya. Tatlumpu't walong Levita at 220 lingkod ang tumugon (tal. 15-20).

Bago simulan ng mga Judio ang kanilang 900 milyang paglalakbay, nagkampo sila sa ilog ng Ahava, at doon ay nagpahayag si Ezra ng pag-aayuno. Nagpatotoo na siya noon sa hari tungkol sa kabutihan at kapangyarihan ng Diyos. Kung hihingi siya ngayon ng bantay na sundalo, para na rin niyang itinatanggi sa gawa ang kanyang mga salita. Sa halip, isinugal niya ang kanyang pananampalataya, nagtitiwala sa Diyos na nalulugod na iligtas ang mga lubos na umaasa sa Kanya. Hindi siya nabigo. Matapos ang 3½ buwang paglalakbay, nakarating ang buong pangkat sa Jerusalem nang walang anumang aberya. Ang pera at mga kagamitang ibinigay kay Ezra ay tinimbang at ipinagkatiwala sa 12 saserdote at 12 Levita. Dahil banal ang mga bagay na ito (ibinukod para sa banal na gamit), kailangang ingatan ang mga ito ng mga taong banal. Pagdating sa Jerusalem, muling tinimbang ang lahat at ibinigay sa mga namamahala sa templo (tal. 21-34).

Ang unang inasikaso ng mga bumalik mula sa pagkatapon ay ang paghahandog ng mga handog na susunugin at handog dahil sa kasalanan sa dambana ni Jehova para sa buong Israel. Nang maasikaso na nila ang kanilang mga espirituwal na obligasyon, inihatid nila ang utos ng hari sa mga opisyal sa mga lalawigan sa kanluran, na nagbigay naman sa kanila ng mga panustos ayon dito (tal. 35,36).

Kabanata 9

Hindi pa natatagalan si Ezra sa Jerusalem nang lapitan siya ng ilan sa mga pinuno dala ang nakababahalang balita na ang mga pinuno at ang bayan ay nakikipag-asawahan sa mga pagano (tal. 1,2). Ito ang isa sa mga kasalanang naging dahilan ng pagpaparusa sa Israel

noong nakaraan. Malinaw ang kautusan (Exod. 34:16; Deut. 7:3); dapat maging banal ang bayan ng Diyos.

Nabagabag sa mga halong pag-aasawang ito, lumubog si Ezra sa malalim na pagluluksa hanggang sa panggabing paghahain. Punit ang mga kasuotan at may mga bahaging nabunot ang buhok sa kanyang ulo at balbas, umupo siya nang tahimik habang nagtitipon sa paligid niya ang iba pang may takot sa Panginoon (tal. 3,4). Habang ibinubuhos sa harap ni Jehova ang dugo ng panggabing hain para sa mga kasalanan ng bayan, lumuhod si Ezra at itinaas ang kanyang tinig sa pagtatapat. Inaring kanya ang kasalanan ng bayan, at nahiya siya na napakasama ng naging tugon nila sa biyayang nag-ingat sa kanila sa mga nakaraang paghatol. Dapat ay alam na nila; malinaw na nagsalita ang mga propeta. Kaya wala silang maidadahilan, lalo na sa liwanag ng mga kamakailang pabor na ibinigay sa kanila ng Diyos. "Narito, kami ay nangasa harap mo sa aming pagsalangsang"; wala nang iba pang masasabi (tal. 5-15).

Kabanata 10

Ang panalangin ng pagtatapat ni Ezra ay nagpaiyak nang husto sa bayan. Bilang tagapagsalita, ipinahayag ni Sechanias ang kanilang pagkakasala pero ipinaalala kay Ezra na may pag-asa pa, kung ang kanilang pagtatapat ay susundan ng pagtalikod sa di-pantay na pamatok. Iminungkahi niya na pangunahan sila ni Ezra sa pakikipagtipan na hiwalayan ang mga dayuhang asawa at mga anak. Tumugon ang mga saserdote, mga Levita, at ang buong kapulungan sa panawagang ito para sa pambansang pagsisisi (tal. 1-5).

Ipinatawag sa Jerusalem ang lahat ng bumalik mula sa pagkatapon para sa isang banal na panahon ng pampublikong pagtatapat. Ang mga tatangging pumunta at harapin ang usapin ay pinagbantaang mawawalan ng ari-arian at ititiwalag (tal. 6-8). Dahil tatlong araw lamang ang palugit para tumugon sa utos, nagmadali ang bayan papuntang Jerusalem mula sa mga lunsod sa paligid. Hindi sila napigilan ng masamang panahon, sapagkat napakabigat ng usaping aayusin at mas nakababahala pa ito kaysa sa ulan. Nagsalita si Ezra sa pagtitipon at itinuro ang kanilang kasalanan. Agad nilang inamin na nilabag nila ang kautusan ng Diyos. Pero dahil sa maulang panahon at sa dami ng mga kasong kasangkot, iminungkahi nila na suriin ang bawat kaso nang lunsod-lunsod. Apat na lalaki ang sumubok na tutulan ang plano pero hindi sila nagtagumpay. Nagtalaga ng mga hukom, at sa loob ng wala pang dalawang linggo ay nagsimula ang pagsisiyasat. Sa loob ng tatlong buwan, natapos ang pagsisiyasat (tal. 9-17). Ang mga nasakdal ay nakalista sa talatang 18-43: una ang mga saserdote (tal. 18-22), saka ang mga Levita (tal. 23,24), at sa wakas ang bayan (tal. 25-43). Ganito ang talatang 44 sa RSV: "At ang mga ito ay nag-asawa ng mga dayuhang babae, at hiniwalayan nila sila kasama ng kanilang mga anak." Bagaman hindi ito sinasabi, malamang na may sapat na paglalaan para sa ikabubuhay ng mga asawa at anak na ito. Ang kalungkutang idinulot ng pagkasira ng mga pamilyang ito ay dapat timbangin laban sa kahalagahan ng pagpapanatili ng pagkakaisa ng bansang itinakdang magluwal ng Mesiyas.

Ipinagbabawal pa rin ang di-pantay na pamatok (2 Cor. 6:14-18). Hindi ito dapat makita sa mga anak ng Diyos.

Pero ang 1 Corinthians 7:12,13 ang tuntunin ng Bagong Tipan para sa mga nakatali na sa isang di-mananampalataya nang sila ay magbalik-loob. Sa ilalim ng biyaya, hindi hinihingi sa mananampalataya na hiwalayan ang di-mananampalataya o ang mga anak. Ang mga anak ay ibinubukod ng mananampalataya sa isang kalagayan ng panlabas na pribilehiyo.

Ang aklat ng Ezra ay isang pag-aaral tungkol sa muling pagsigla (revival). Kapag binabasa ng mga tao ang Salita ng Diyos at inilalapat ang mga katotohanan nito sa kanilang buhay, kapag dumadaloy ang mga panalanging pamamagitan para sa mga banal, at kapag may pagtatapat at paghiwalay sa kilalang kasalanan, magkakaroon ng kapangyarihan ang iglesya na gumawa ng mga dakilang bagay para sa Diyos.

1 G. Campbell Morgan, Searchlights from the Word, p. 131.

Nehemias (Nehemiah)

Balangkas ng Nehemiah

I. Ang Pagpapanumbalik ni Nehemias sa Jerusalem (Unang Pagdalaw) (1—12)

A. Pagkabagabag sa kalagayan ng Jerusalem (1)

B. Pahintulot para sa pagpapanumbalik ng Jerusalem (2:1-8)

C. Muling pagtatayo ng pader ng Jerusalem (2:9—6:19)

Pribadong inspeksiyon at hayagang pagsalungat (2:9-20)

Ang mga manggagawa at ang kanilang gawain (3)

Mga hadlang mula sa labas at natatanging pag-iingat (4)

Mga problema sa loob at reporma sa lipunan (5)

Lubusang pagkatapos sa kabila ng patuloy na pagkapoot (6)

D. Pag-oorganisa ng mga bantay ng Jerusalem (7:1-4)

E. Pagtatala ng mga mamamayan ng Jerusalem (7:5-73)

F. Muling pagsigla ng pagsamba sa Jerusalem (8—10)

G. Muling paninirahan sa nasasakupan ng Jerusalem (11)

H. Talaan ng mga saserdote at mga Levita ng Jerusalem (12:1-26)

I. Pagtatalaga ng pader ng Jerusalem (12:27-47)

II. Ang Reporma ni Nehemias sa Jerusalem (Ikalawang Pagdalaw) (13)

A. Pagpapaalis kay Tobias sa templo (13:1-9)

B. Pagpapanumbalik ng mga ikapu para sa mga Levita (13:10-14)

C. Pag-aalis ng mga ilegal na gawain sa Sabbath (13:15-22)

D. Pagbuwag sa mga pag-aasawa sa ibang lahi (13:23-31)

Si Nehemias ang ikatlong dakilang pinuno sa pagpapanumbalik ng mga Judio. Pinangunahan ni Zorobabel ang unang pangkat ng mga bumalik mula sa pagkatapon patungong Jerusalem noong 538-537 B.C. (Ezra 2) at pinangasiwaan ang pagtatayo ng templo. Halos 80 taon pagkatapos, dumating sa banal na lunsod si Ezra na eskriba kasama ang ikalawang pangkat ng mga Judio, at nagdala ng malawakang reporma sa pamamagitan ng kanyang ministeryo ng Salita ng Diyos. Pero sa paglipas ng panahon, sumama ang kalagayan sa Jerusalem. Labintatlong taon pagkatapos ng paglalakbay ni Ezra, binigyan ng Diyos si Nehemias ng pasanin tungkol sa kalagayan doon. Matapos tumanggap ng pahintulot na ituwid ang kalagayan, nagbigay siya ng uri ng mahusay na pamumuno na lubhang kailangan ng mga Israelita. Malalim ang ugat niya sa Diyos (pansinin ang maraming pagbanggit sa kanyang buhay-panalangin); ito ang nagpatatag sa kanya sa unos ng pagsalungat na humampas sa kanya mula pa sa simula ng kanyang misyon. Mahusay na sinabi na "may tatlong uri ng tao sa mundo—ang mga hindi alam ang nangyayari, ang mga nanonood sa nangyayari, at ang mga nagpapangyari." Si Nehemias ay taong nagpapangyari. Samantalang ang aklat ng Ezra ay tungkol sa templo at pagsamba, ang Nehemias naman ay tungkol sa mga pader at sa pang-araw-araw na

gawain. Dinadala ng aklat ng Nehemias ang Diyos sa pang-araw-araw na mga gawain ng buhay.

Kabanata 1

Kaunti lamang ang ibinigay na pagpapakilala sa unang kabanatang ito. Dalawang bagay lamang ang sinabi sa atin tungkol kay Nehemias: Hachalias ang pangalan ng kanyang ama, at siya mismo ang tagapagdala ng saro ni Haring Artajerjes, isang napakahalaga at maimpluwensiyang posisyon (tal. 1,11). Ang naging reaksiyon niya sa balita mula sa Jerusalem ay nagpapakitang siya ay taong may espirituwal na pagkatao.

"Medyo hindi tiyak ang panahong ito ng kasaysayan, pero mukhang malamang na ang ilan sa sigasig na nabuo dahil sa misyon ni Ezra ay napunta sa direksiyong pampulitika o makabayan; napakalaki ng sigasig kaya umabot ito sa muling pagtatayo ng mga pader ng Jerusalem nang walang pahintulot. Iniulat ng ilan sa mga kaaway ng bayan ng Diyos sa lugar ang bagay na ito kay … Artajerjes, at iniutos niya na itigil ang pagtatayo. Sinamantala ito ng mga kaaway ng Diyos sa pamamagitan ng pag-akyat sa Jerusalem hawak ang utos ng hari, ipinatigil ang gawain, at giniba ang mga pader ng lunsod. Malamang na ang balita tungkol sa ginawang ito ang dumating kay Nehemias."1

May pasanin si Nehemias para sa nalabi sa Juda. Kahit hindi niya naranasan ang kanilang mga paghihirap, nakiisa siya sa kanila, tinanggihan ang mga karangyaan ng palasyo para mag-ayuno at manalangin. Ipinahayag niya ang kanilang mga kasalanan na parang sarili niya at hiniling sa Diyos na alalahanin ang Kanyang Salita at maging tapat sa muling pagtitipon sa Kanyang bayan

gaya ng pagiging matuwid Niya sa pagpapangalat sa kanila. Hiniling din niya sa Panginoon na bigyan siya ng biyaya sa paningin ng hari, sapagkat may isang matapang na planong tumulong sa kanyang mga kapatid na nabubuo sa kanyang isip. Ilang araw niyang idinulog ang kanyang kahilingan sa Kataas-taasan (tal. 2-11).

Madalas gamiting halimbawa si Nehemias ng mabisang pamumuno. Una, may pangitain siya ng isang layuning dapat makamit. Matapos suriin ang problema, nagpasya siya sa tamang hakbang. Pagkatapos ay hinikayat niya ang iba na makibahagi sa kanyang pangitain at aktibong makilahok. Sumunod ay makikita natin siyang nagbibigay ng awtoridad at nag-aatas ng mga gawain. Pinangasiwaan niya ang gawain at sinuri ang paggawa hanggang sa matapos nang maayos ang proyekto.

Kabanata 2

Tatlo o apat na buwan ang lumipas bago ginantimpalaan ang pananampalataya ni Nehemias sa isang napakadi-inaasahang paraan. Isang araw habang naglilingkod siya ng alak sa hari, nahalata sa kanyang mukha ang bigat ng kanyang kalooban. Ang tanong ng hari ay nagdulot sa kanya ng matinding takot, sapagkat bawal ang kalungkutan sa harap ng hari (Esth. 4:2). Sinasabi ni Williams, "Dahil araw-araw na takot sa lason ang mga hari sa Silangan, anumang anyo ng pagkabalisa sa tagapagdala ng saro ay itituring na lubhang kahina-hinala."2 Pero walang masamang balak si Nehemias sa hari. Ang sanhi ng kanyang kalungkutan ay ang pagkawasak ng Jerusalem, ang tahanan ng kanyang mga ninuno (tal. 1-3).

Hindi nawalan ng saysay ang madasaling pag-asa ni Nehemias sa Panginoon (tal. 4-8). Hindi lamang ibinigay

ng hari ang kanyang hiniling; ginawa rin siyang gobernador ng Juda (5:14). Tinupad ng utos ni Artajerjes ang salita ng Panginoon kay Daniel (Dan. 9:25), gaya ng naunang utos ni Ciro na tumupad sa hula ni Jeremias (Jer. 29:10; Ezra 1).

Bilang sagot sa tanong ng hari, sinabi ni Nehemias kung gaano katagal siyang inaasahang mawawala (tal. 6). Sa huli, nawala si Nehemias sa Persia nang hindi bababa sa 12 taon (5:14).

Kasama ng mga opisyal na sulat, nagpadala si Artajerjes ng armadong bantay kasama ni Nehemias (tal. 9,10). Hindi nagtagal pagkarating niya, sinuri ng bagong gobernador ang kanyang kabisera sa dilim ng gabi para hindi gaanong makatawag ng pansin at para manatiling lihim ang kanyang mga plano. Alam niyang kailangang-kailangan na kumpunihin ang mga pader kung mananatili ang lunsod. Sa isang lugar, napakataas ng guho kaya hindi makadaan ang kanyang sinasakyang hayop (tal. 11-16). Sa kalaunan ay tinipon niya ang mga pinuno, sinabi sa kanila ang kailangang gawin, at pinalakas ang kanilang loob sa pagsasalaysay kung paanong ang kamay ng Panginoon ay sumasakanya hanggang noon. Nasabik ang mga Judio at handa nang magsimula. Kinutya sila ng kanilang mga kaaway at sinubukang pigilan ang proyekto ng pagtatayo sa pamamagitan ng pagsigaw ng "paghihimagsik" (tal. 17-19). Pero hindi natakot si Nehemias; ipinangako ng Diyos ang tagumpay (tal. 20).

Kabanata 3

Ang mga saserdote ang unang nagsimula ng gawain sa pagkukumpuni ng Pintuan ng mga Tupa. Ang pintuang ito, na nasa hilagang-silangang sulok ng lunsod, ay

tinawag nang ganoon dahil dito idinadaan ang mga tupang ihahain sa dambana ng templo. Binanggit ang mga pintuan nang pakaliwa (salungat sa ikot ng orasan): ang Pintuan ng mga Tupa (tal. 1,2); ang Pintuan ng mga Isda (tal. 3-5); ang Lumang Pintuan (o Pintuan sa Sulok) (tal. 6-12); ang Pintuan sa Libis (tal. 13); ang Pintuan ng Dumi (tal. 14); ang Pintuan ng Bukal (tal. 15-25); ang Pintuan ng Tubig (tal. 26); ang Pintuan ng mga Kabayo (tal. 28); ang Pintuan sa Silangan (tal. 29); at ang Pintuan ng Miphkad (Pintuan ng Inspeksiyon, NASB) (tal. 31). Ibinabalik tayo ng talatang 32 nang buong ikot sa Pintuan ng mga Tupa. Dalawa pang pintuan ang binanggit sa aklat—ang Pintuan ng Efraim (8:16) at ang Pintuan ng Bilangguan (Pintuan ng Bantay, NASB) (12:39). May 12 pintuan sa kabuuan, gaya ng magkakaroon ng 12 pintuan sa Bagong Jerusalem (Rev. 21:12). Makahulugan na maingat na itinatala ng Diyos ang lahat ng naglilingkod sa Kanya; makikita ito sa listahan ng mga nagkumpuni ng mga pader at pintuan. Mga lalaki at babae, mga artisano at manggagawa, mga prinsipe at karaniwang tao—lahat ay magkakatabing nagtrabaho. Isa lamang ang kaso ng hindi pagkakaisa—iniwasan ng mga maharlika ng Tekoa ang kanilang pananagutan (tal. 5). Ang ilang nakatapos ng kanilang nakatakdang gawain ay kumuha pa ng dagdag na bahagi ng pader (cf. tal. 4 at 21; 5 at 27). Nagbigay ang Diyos ng iba't ibang atas ng gawain sa mga mananampalataya ngayon. Binigyan Niya tayo ng iba't ibang kaloob at kakayahang angkop sa ating pagkatawag, at alam Niya kung sino ang hindi talaga nakikilahok at kung sino ang dobleng nagtatrabaho. "Ang gawa ng bawa't isa ay mahahayag: sapagka't ang araw ang magsasaysay, sapagka't sa apoy ihahayag; at ang apoy rin ang susubok

sa gawa ng bawa't isa kung anong uri" (1 Cor. 3:13 NASB).

Kabanata 4

Nang kutyain nina Sanballat at Tobias ang mga unang pagsisikap sa muling pagtatayo (tal. 1-3), tumugon si Nehemias sa pamamagitan ng panalangin at nagpatuloy sa gawain (tal. 4-5). Bagaman katanggap-tanggap ang pananalitang pagsumpa sa talatang 4 at 5 sa panahon ng kautusan, hindi ito angkop para sa mga Cristiano sa panahong ito ng biyaya (Rom. 12:19-21). Hindi nagtagal ay umabot ang pader sa kalahati ng nakatakdang taas nito (tal. 6). Hindi lamang ang presyon mula sa labas ang banta (tal. 7,8); minsan ay halos dinudurog ng laki ng gawain ang mga Judio. Ang tila walang katapusang tambak ng guho ay umubos ng kanilang lakas at sigla (tal. 10). Nang magbabala ang kanilang mga kababayang nakatira sa labas ng Jerusalem tungkol sa nalalapit na pagsalakay, inilagay ni Nehemias ang kanyang mga tauhan sa tabi ng mga pader at binigyan ng sandata ang mga manggagawa, hinihimok sila na "alalahanin ang Panginoon … at lumaban" (tal. 11-14).

Dahil nawala na ang elemento ng sorpresa, iniwan ng mga kaaway ng Juda ang kanilang plano ng tuwirang pagsalakay. Mula noon, kalahati ng mga Judio ang nagbabantay habang ang kalahati ay nagpapatuloy sa pagtatayo. Kahit ang mga nagtatayo ay may dalang sandata. Laging may kasamang tagahihip ng trumpeta si Nehemias para magbigay ng hudyat kung may pagsalakay at tipunin ang mga lalaking nakakalat sa kahabaan ng pader. Ang mga galing sa labas ng Jerusalem ay inutusang magpalipas ng gabi sa loob ng lunsod para madaling makuha kung kailangan. Ang

kanilang estratehiya ay manalangin, magbantay, at magtrabaho. Tinularan ng bayan ang tapang at katatagan ng kanilang di-matinag na pinuno. Si Nehemias, ang kanyang mga kamag-anak, ang kanyang mga lingkod, at ang bantay na Persianong kasama niya ay hindi nagpahinga habang binabantayan nila ang lunsod (tal. 15-23).

Kabanata 5

Sa gitna ng muling pagtatayo, lumitaw ang isang pangit na problema sa loob. Maliwanag na kulang at mahal ang pagkain. Ang implasyon at ang pasanin ng buwis na ipinataw ng hari sa mga Judio ay nagpahirap sa marami sa kanila. Napilitan silang mangutang sa kanilang mas mayayamang kapatid at isangla ang kanilang ari-arian. Ang ilan ay kinailangan pang ipagbili ang kanilang mga anak bilang alipin. At dahil pag-aari na ng iba ang kanilang lupa, wala na silang paraan para matubos ang mga bata. Nang sabihin nila kay Nehemias ang kanilang malungkot na kalagayan (tal. 1-5), tinawag niya ang mayayaman sa isang seryosong pagtitipon at sinaway sila. Hindi ba't salungat na itulak nila sa pagkaalipin ang kanilang mga kapatid samantalang si Nehemias at ang iba ay tinutubos sila mula sa pagkaalipin sa kanilang mga paganong kapitbahay (tal. 8)? Hindi ba't kailangan para sa kanilang kaligtasan na mapanatili nila ang tamang kaugnayan sa Panginoon? Paano nila kakayaning ilayo si Jehova sa paglabag sa Kanyang banal na kautusan sa paniningil ng patubo (tal. 9; cf. Exod. 22:25)? Kung paanong ang kanilang pinunong si Nehemias ay nagbigay ng halimbawa sa hindi paniningil ng tubo sa mga ipinahiram niya, hindi ba dapat ay ganoon din ang gawin nila (tal. 10)?

Matapos himukin ni Nehemias ang mayayaman na ibalik ang ari-ariang nakuha sa patubo at ibalik ang bahagi ng tubong siningil sa mga utang na pera, butil, alak, at langis, nangako silang gagawin ito. Ipinatawag ang saserdote at pinagtibay nila ang kanilang pangako sa isang sumpa (tal. 11,12). Pagkatapos ay nagbigay ng malinaw na babala kung ano ang mangyayari sa sinumang tatalikod sa pangako. Ipapagpag siya mula sa mabuting lupain gaya ng alikabok na ipinapagpag sa damit. Sa isang taos-pusong "Amen," umalis ang mga lalaki sa pagpupulong at tinupad ang kanilang panata (tal. 13).

Isang maikling salaysay ng 12 taong panunungkulan ni Nehemias bilang gobernador ang nagtatapos sa kabanata. Tinustusan niya ang sarili sa halip na pagbayarin ang bayan para sa kanyang ikabubuhay. Hindi niya sinamantala ang kanyang posisyon para magkamal ng lupa o magpayaman para sa hinaharap. Itinalaga niya ang kanyang panahon sa paggawang ligtas ng Jerusalem para sa kanyang mga kapatid, hindi sa pagpapalago ng sarili niyang kayamanan. Siya ang naglaan ng sarili niyang hapag at malugod na tinanggap ang mga dayuhan para makisalo sa kanyang pagpapatuloy (tal. 14-18). Ginawa niya ang lahat ng ito dahil may takot siya sa Panginoon (tal. 15). Kung itinatala ng Diyos ang kanyang mga sakripisyo, sapat na iyon kay Nehemias (tal. 19).

Kabanata 6

Dahil nabigo sa pagharang sa mga Judio sa ibang paraan, sumunod na sinubukan ng kaaway na ipahamak si Nehemias. Apat na beses sinubukan nina Sanballat at Gesem na paalisin si Nehemias sa kanyang gawain para

makipagkita sa kanila sa kapatagan ng Ono. Apat na beses tumanggi si Nehemias, dahil alam niyang nagbabalak sila ng masama sa kanya. Hindi dapat matigil ang gawain (tal. 1-4). Habang nagkukunwari pa ring kakampi niya, inakusahan ni Sanballat si Nehemias sa isang sulat na nagbabalak itong gawing hari ang sarili sa Juda bilang paghihimagsik laban sa hari ng Persia. Sinabi ni Sanballat na gusto niyang tulungan si Nehemias na makaiwas sa gulo sa hari at iminungkahi na magkita sila para pag-usapan ang bagay. Pero tumanggi si Nehemias, alam na alam niyang hindi ang kanyang kapakanan ang nasa puso ni Sanballat. Isa pa, kasinungalingan ang mga paratang. Ang katapatan ni Nehemias ang nagsasalita para sa kanyang sarili (tal. 5-9).

Hindi lihim na si Nehemias ay taong deboto at may takot sa Salita ng Panginoon. Kaya umupa sila ng mga bulaang propeta para linlangin siya na magkasala at magdulot ng di-pagkalugod ng Diyos. Binalaan ni Semaias si Nehemias tungkol sa isang umano'y balak laban sa kanyang buhay at iminungkahi na sumama ang gobernador sa kanya sa loob ng templo para maging ligtas. Nahalata ni Nehemias ang panlilinlang ng propeta. Ipinagbabawal ng Salita ng Diyos na pumasok sa templo ang sinuman maliban sa mga saserdote. Mas gugustuhin pa ni Nehemias na mawalan ng buhay kaysa labagin ang kautusan. Kaya bumagsak nang walang pinsala ang ikatlong pakana ni Sanballat (tal. 10-14).

Ang talatang 9 at 14 ay mga halimbawa ng "mga panalanging-palaso" na katangian ng buhay ni Nehemias (tingnan din ang 2:4; 4:9; 5:19). Nakagawian niyang bumaling sa Diyos sa panahon ng krisis.

Sa kabila ng patuloy na pagsalungat, natapos ang mga pader sa loob ng 52 araw, isang kahanga-hangang tagumpay. Ang patunay na ito ng pagpapala ng Diyos ay nagpahina ng loob ng mga kaaway ng Juda (tal. 15,16). Isa pang dalamhating tiniis ni Nehemias habang itinatayo ang mga pader ang idinagdag sa talatang 17-19. Marami sa mga maharlika sa Jerusalem ang nanatiling kaibigan ng masamang si Tobias dahil kamag-anak nila siya sa pag-aasawa. (Si Tobias ay gobernador ng mga Ammonita—2:10.) Iniulat ng mga maharlika ang mga salita ni Nehemias kay Tobias sa isang banda, at pinuri naman si Tobias sa harap ni Nehemias sa kabilang banda. Muli nating makikita si Tobias sa kabanata 13.

Bagaman 52 araw lamang ang inabot sa pagtatapos ng mga pader (tal. 15), marami pang ibang tungkulin si Nehemias na pumuno sa kanyang 12 taon o higit pa bilang gobernador.

Kabanata 7

Pagkatapos na pagkatapos ng mga pader at pintuan at maitalaga sa kanilang puwesto ang mga bantay-pinto, mang-aawit, at mga Levita, ipinagkatiwala ni Nehemias ang pamamahala sa lunsod sa kanyang kapatid na si Hanani at kay Hananias. Kapwa sila maka-Diyos na lalaki, angkop na angkop sa pananagutan. May malalim na paggalang si Hananias sa Panginoon, kaya kaisa siya sa espiritu ni Nehemias (tal. 1,2). Nagbigay ng mga tagubilin para matiyak ang seguridad ng Jerusalem (tal. 3). Bubuksan lamang ang mga pintuan sa oras ng liwanag ng araw, at maglalagay ng mga bantay sa palibot ng lunsod, at bawat lalaki ay magbabantay sa tapat ng sarili niyang bahay.

Sa pananampalataya, itinayo ni Nehemias ang mga pader kung saan ito dating nakatayo, kahit masyadong malaki ang nakapaloob na lugar para sa iilang naninirahan. Habang nagpaplano siyang muling punuin ng tao ang lunsod ng mga taong mapapatunayan ng kanilang talaangkanan na sila ay mga Judio, natagpuan niya ang isang listahan ng mga bumalik sa pamumuno ni Zorobabel (tal. 4-6). Ang listahang ito sa talatang 7-65 ay halos kapareho ng nasa Ezra 2. Sa talatang 66-69, may buod ng kabuuang kapulungan, kabuuang bilang ng mga alipin, mang-aawit, at mga hayop na ginamit sa paglalakbay. Nakalista ang mga nagbigay at ang kanilang mga ambag sa gawain (tal. 70-72). Payapang nagtatapos ang kabanata, may naninirahan na at ligtas ang mga lunsod (tal. 73). Malaki ang pagkakaiba ng talatang 70-72 sa Ezra 2:68,69. Maaaring tumutukoy ang mga salaysay sa dalawang magkaiba pero magkakapatong na koleksiyon. Hindi lubusang naisagawa ang plano ng gobernador para sa Jerusalem hanggang sa kabanata 11.

Kabanata 8

Isinasalaysay ng mahalagang kabanatang ito ang espirituwal na muling pagsigla sa bayan ng Diyos sa pamamagitan ng pampublikong pagbasa ng Kasulatan. Pansinin na tinutukoy na ngayon si Nehemias sa ikatlong panauhan (hanggang 12:31). Si Ezra ang pangunahing tauhan sa mga susunod na kabanata.

Sa unang araw ng ikapitong buwan, nagtipon ang bayan para sa isang banal na pagpupulong, ang Pista ng mga Trumpeta (Lev. 23:24,25), na larawan ng muling pagtitipon ng Israel mula sa gitna ng mga bansang Hentil. Nakatayo sa isang natatanging plataporma at

napapagitnaan ng 13 Levita, nagbasa si Ezra mula sa kautusan ni Moises nang ilang oras (tal. 1-6). Nagpakita ang bayan ng malalim na paggalang sa Salita ng Diyos habang tinutulungan sila ng mga Levitang binanggit sa talatang 7 na maunawaan ang binabasa.

Ipinakita ng kanilang mga luha na sineryoso nila ang mensahe (tal. 9). Tama lamang na sineryoso nila ang Salita ng Diyos, pero hindi nila kailangang madaig ng dalamhati. Ang pista ay hindi para sa pag-iyak kundi para sa pagsasaya. Isa lamang ang okasyon para sa pagluluksa at pag-aayuno sa mga pista ng Israel, at iyon ay ang Araw ng Pagtubos. Ang iba pang mga pista ay dapat ipagdiwang nang may kagalakan at pagdiriwang. Dapat makita ang bunga ng Espiritu: pag-ibig, sa pagbabahagi sa mga kapus-palad; kagalakan, sa pagkain at pag-inom sa harap ng Panginoon; kapayapaan, sa pagpapakalma sa kanilang mga takot at pagpapanatag sa kanilang puso. Ang kanilang kalungkutan ay naging kagalakan, at ang kagalakan sa Panginoon ang kanilang lakas (tal. 10-12).

Kinabukasan, nagdaos ng natatanging panahon ng pag-aaral ng Bibliya para sa mga pinuno, mga saserdote, at mga Levita. Natuklasan nila ang mga ordenansa tungkol sa Pista ng mga Kubol (Tabernakulo), na dapat ipagdiwang sa huling bahagi ng buwang iyon (tal. 13-15). Larawan ito ng panahon kung kailan maninirahan nang ligtas ang Israel sa Lupang Pangako. Agad silang naghanda para ipagdiwang ang pista, ang unang pagkakataon na ginawa ito ng buong kapulungan mula pa noong panahon ni Josue. (Bahagyang naipagdiwang ang pista ng mga unang bumalik sa Jerusalem sa pamumuno ni Zorobabel—Ezra 3:4.) Nagtayo ng mga kubol sa mga bubungan, sa mga

looban, at sa mga lansangan. Napakataas ng kagalakan habang araw-araw na binubuksan ang Salita ng Diyos sa mga pusong nagugutom. Tumagal ang Pista mula ika-15 hanggang ika-22 ng buwan (tal. 16-18).

Kabanata 9

Pagkatapos ng pista, nagtipon ang bayan para sa isang dakilang araw ng pambansang pagtatapat. Inihiwalay nila ang kanilang sarili sa mga dayuhang kasama nila at nagpakumbaba sa harap ng Panginoon. Nang may pag-aayuno at pagluluksa, binasa nila ang Kasulatan nang tatlong oras (tal. 1-4).

Pagkatapos ay pinangunahan ng mga Levitang binanggit sa talatang 4 at 5 ang bayan sa isang dakilang panalangin ng pagtatapat (tal. 6-37) at pagtatalaga (tal. 38). Iniisip ng ilan na si Ezra ang nanguna sa panalangin, bagaman hindi tahasang binanggit ang kanyang pangalan. Isa ito sa pinakamahahabang panalangin sa Bibliya, at malalim ang ugat nito sa banal na kasaysayan. Ang nangingibabaw na tema ay ang katapatan ng Diyos sa kabila ng pagkaligaw ng Israel. Maaaring ibalangkas ang panalangin nang ganito: ang paglikha (tal. 6); ang pagtawag kay Abraham at ang tipang ginawa ng Diyos sa kanya (tal. 7,8); ang paglabas sa Egipto (tal. 9-12); ang pagbibigay ng kautusan sa Bundok ng Sinai (tal. 13,14); ang kahima-himalang paglalaan ng Diyos sa paglalakbay sa ilang (tal. 15); ang madalas na paghihimagsik ng Israel sa ilang kung ihahambing sa walang-maliw na kabutihan ng Diyos (tal. 16-21); ang pagsakop sa Canaan (tal. 22-25); ang panahon ng mga hukom (tal. 26-28); ang mga babalang hindi pinansin at ang pagkabihag sa huli (tal. 29-31); ang pakiusap para sa kapatawaran at kaligtasan mula sa

mga bunga ng pagkabihag (tal. 32-37); ang pagnanais ng bayan na makipagtipan sa Diyos (tal. 38).

Isa pang paraan ng pagbabalangkas sa panalangin ay sundan ang pag-usad nito sa mga aklat ng Bibliya: tal. 6-8, Genesis; tal. 9-13, Exodus; tal. 14, Leviticus; tal. 15-20, Numbers (maliban sa tal. 18); tal.

21-23, Numbers at Deuteronomy; tal. 24,25, Joshua; tal. 26-29, Judges; tal. 30-37, 1 Samuel hanggang 2 Chronicles. Iyan ang makabibliyang pananalangin! Nakikita ang mga pangyayari mula sa pananaw ng Diyos. Kinikilala ang Kanyang katapatan sa kabuuan, at kinikilala ang awa at biyaya bilang tanging pundasyong matatayuan ng bansa.

Sa maraming paraan, ang huling talata (38) ang pinakamakahulugang bahagi ng panalangin. Naunawaan ng mga Judio na nasa kanila ang problema, hindi sa Panginoon, at nagpasya silang may gawin tungkol dito (tingnan ang kabanata 10 para sa mga detalye ng tipan). Ang panalangin at pagtatapat, gaano man kahalaga, ay hindi kapalit ng pagsunod.

Kabanata 10

Inililista ng talatang 1-27 ang mga lalaking lumagda sa tipan para sa bayan (9:38b). Ang pangalan ni Nehemias ang nangunguna sa listahan (tal. 1), sinundan ng mga saserdote (tal. 2-8), ng mga Levita (tal. 9-13), at ng mga pinuno ng bayan (tal. 14-27).

Ang talatang 28 at 29 ay paunang salita sa tipan, na nagsasabing ang buong mamamayan ay sumang-ayon "na ganapin at gawin ang lahat ng utos ng Panginoon na aming Panginoon, at ang Kanyang mga kahatulan at ang Kanyang mga palatuntunan." Sa mas tiyak na paraan,

itinali ng mga Judio ang kanilang sarili na umiwas sa pag-aasawa sa dayuhan (tal. 30), ipangilin ang sabbath at ang taon ng sabbath (tal. 31), magbigay ng taunang ambag para sa mga paglilingkod sa templo (tal. 32,33), maglaan ng kahoy para sa dambana ng Panginoon (tal. 34), at dalhin ang pantubos para sa kanilang mga panganay at ang mga unang bunga ng kanilang ani sa templo para sa ikabubuhay ng mga saserdote at mga Levita—ibig sabihin, ibalik ang mga ikapu (tal. 35-39).

Ang malasakit sa kanilang buhay-pagsamba ang sentro ng tipang ito. Maliban sa talatang 30 at 31, ang tipan ay tungkol lamang sa pagpapanatili ng templo at ng mga naglilingkod doon. Ang mga salitang "Sa gayon ay hindi namin pababayaan ang bahay ng aming Diyos" (v. 39 NASB) ay nagpahayag ng nangingibabaw na malasakit ng mga Judio pagkatapos ng pagkatapon. Mula sa tunay na malasakit na ito sa panlabas na mga bagay ng kanilang pananampalataya ay uusbong ang tiwaling sistema ng mga Fariseo na lubhang sumalungat sa Panginoong Jesus dahil binigyang-diin Niya ang mas mabibigat na bagay ng kautusan—pagsunod, awa, at iba pa. Pero sa orihinal nitong kawalang-malay, tiyak na ikinalugod ni Jehova ang ganitong debosyon.

Kabanata 11

Malapit ang kaugnayan ng kabanatang ito sa huling talata ng kabanata 7. Nag-aalala si Nehemias sa kakaunting naninirahan sa Jerusalem; dapat ay mas maraming tao ang nakatira roon para ipagtanggol ang lunsod kung sakaling salakayin. Pero dahil sa takot, maraming Judio ang nanatili sa probinsiya. Sa wakas, nagsapalaran para kunin ang isa sa bawat sampung naninirahan sa maliliit na bayan at dalhin sa Jerusalem.

Ang iba namang nagkusang-loob ay sumama sa kanila sa banal na lunsod (tal. 1,2).

Dahil naitala na noon (kab. 7), pinangalanan dito ang mga pamilyang nakatira sa Jerusalem (tal. 3-24). May 468 lalaki ng Juda, bawat isa ay puno ng sambahayan (tal. 4-6). Ang mga Benjamita ay may 928 pamilya (tal. 7,8); sina Joel at Juda ang kanilang mga tagapangasiwa (tal. 9). Tatlong pangkat ng mga saserdote ang nakalista sa talatang 10-14; si Zabdiel ang kanilang pinuno. Ang mga Levita sa Jerusalem ay 356, at 172 sa kanila ay mga bantay-pinto (tal. 15-19). Ang mga lingkod sa templo, sa pamumuno nina Ziha at Gispa, ay nakatira sa Ofel, isang bahagi ng Jerusalem na malapit sa templo (tal. 21). Isang lalaking nagngangalang Uzzi ang may pangkalahatang pamamahala sa mga Levita, at si Pethahias ang kinatawan ng hari sa lunsod, siyempre ay nasa ilalim ni Nehemias (tal. 22-24). Ang iba pang mga Judio ay nakatira sa mga kalapit na bayan: ang Juda ay nakatira sa mga bayang nakalista sa talatang 25-30, at ang Benjamin sa mga bayang nakalista sa talatang 31-35. Ang ilang pangkat ng mga Levita na dating nakatira sa Juda ay lumipat ngayon sa teritoryo ng Benjamin (tal. 36).

Kabanata 12

Pinangalanan sa talatang 1-7 ang mga saserdoteng bumalik kasama ni Zorobabel. Nakalista sa talatang 8 at 9 ang mga Levitang bumalik. Pinangangalanan ng talatang 10 at 11 ang mga punong saserdote mula kay Jesua (noong panahon ni Zorobabel) (tal. 1), hanggang kay Jaddua. Sa talatang 12-21, nandoon ang mga saserdoteng naglingkod noong panahon ni Joiacim, na ang anak na si Eliasib ang punong saserdote noong

panahon ni Nehemias (3:1). Malamang na buhay pa ang karamihan sa kanila. Itinala ang mga Levita sa ilalim ng magkakasunod na punong saserdote mula kay Eliasib hanggang kay Jaddua. Ang mga lalaking pinangalanan sa talatang 24-26 ay naglingkod bago at habang nanunungkulan si Nehemias bilang gobernador.

Para sa pagtatalaga ng pader, dinala sa Jerusalem ang mga Levita (lalo na ang mga mang-aawit) mula sa mga lugar sa paligid. Nilinis ng mga saserdote at mga Levita ang kanilang sarili ayon sa seremonya, kasama ang pader at ang mga pintuan (tal. 27-30). Pagkatapos ay tinipon ni Nehemias ang mga prinsipe ng Juda sa ibabaw ng pader at hinati sila sa dalawang grupo. Nagtungo sila sa magkasalungat na direksiyon sa palibot ng pader, nauuna ang mga mang-aawit at sumusunod ang bayan sa likod ng kanilang mga pinuno hanggang sa muli silang magkita sa templo (tal. 31-42). Naghandog ng malalaking hain sa gitna ng malakas na pagsasaya (tal. 43). Nang araw na iyon, nagtalaga ng mga lalaki para pangasiwaan ang pagkolekta ng "mga imbak, mga ambag, mga unang bunga, at mga ikapu" (NASB) para sa ikabubuhay ng mga saserdote at mga Levita, ayon sa hinihingi ng kautusan. Masayang nag-ambag ang bayan dahil natutuwa silang naipagpatuloy muli ang banal na paglilingkod. Ginampanan ng mga saserdote at mga Levita ang kanilang mga tungkulin sa pagsamba at paglilinis. Ginampanan din ng mga mang-aawit at bantay-pinto ang kanilang itinakdang gawain, mga gawaing, pagdating sa mga mang-aawit, ay nagmula pa noong panahon nina David at Asaf (tal. 44-46). Noong panahon nina Zorobabel at Nehemias, inilaan ng bayan ang lahat ng kailangan para sa ikabubuhay ng mga mang-aawit, bantay-pinto, Levita, at saserdote (tal. 47).

Kabanata 13

Matapos maglingkod nang 12 taon sa Jerusalem, bumalik si Nehemias sa Babilonia noong 434 B.C. sa isang di-tiyak na panahon. Pagkatapos ay humingi siya ng pahintulot na muling dumalaw sa Jerusalem, isang pagdalaw na tungkol sa pagtutuwid ng mga pang-aabuso. Ang "nang araw na yaon" (tal. 1) ay maaaring tumutukoy sa nakaraang kabanata, o maaaring tumutukoy sa ibang araw habang wala si Nehemias (tal. 6). Alinman doon, binasa ang Salita at muling tumugon ang bayan (tal. 2,3). Sa pagpapaalis sa mga dayuhan, tinatapos nila ang gawaing sinimulan nila sa 9:2. Si Eliasib na saserdote ay naglaan ng tirahan para sa masamang si Tobias sa harapang looban ng templo, gamit ang isang imbakang silid na dapat sana ay puno ng mga ikapu para sa mga Levita at mga saserdote (tal. 4,5). Hindi natagalan si Nehemias sa pagtutuwid ng kalagayan pagbalik niya (tal. 6-9). Lumitaw rin ang iba pang mga problema habang wala siya, at buong galit na kumilos si Nehemias para itigil ang mga kasamaang ito.

Pagpapabaya sa mga Levita (tal. 10-14). Sinaway ni Nehemias ang mga opisyal na namamahala sa ganitong mga bagay dahil sa kanilang kapabayaan. Muling tinipon ang mga Levitang napilitang magtrabaho sa bukid para mabuhay, at nagtalaga ng mga tapat na lalaki para ipamahagi sa kanila ang mga ikapu. Dahil sa gawang ito, hiniling ni Nehemias sa Panginoon na alalahanin siya (tal. 14).

Paglapastangan sa sabbath (tal. 15-22). Kinailangang sawayin ni Nehemias ang mga pinunong nagpahintulot sa bayan na magtrabaho sa araw ng sabbath. Sinubukan ng mga dayuhang nakatira kasama nila na gawin itong

araw ng palengke. Pero dapat ipangilin nang banal ang sabbath, sa pamamagitan ng puwersa kung kinakailangan. Nagpadala ng mga lalaki para isara ang mga pintuan, at pinalayas sa ilalim ng banta ng dahas ang mga sakim na mangangalakal na nagkakampo sa labas ng lunsod. Biglang natigil ang mga ilegal na gawain. Dahil din dito, hiniling ni Nehemias na alalahanin siya (tal. 22).

Pag-aasawa sa mga pagano (tal. 23-31). Ilang taon bago nito, hiniwalayan ang mga dayuhang asawa sa utos ni Ezra (Ezra 10). Mula noon ay nakipagtipan ang bayan na ihiwalay ang kanilang sarili sa mga pagano (kab. 10) at nagawa nila ito hanggang sa isang antas. Pero sa paglipas ng panahon, muling lumaganap ang gawi, kahit sa pagkasaserdote. Ang ilan sa mga nagkasala ay pinarusahan sa katawan; ang iba ay itiniwalag. Pinaalis ang isang apo ng punong saserdote. (Sinasabi ni Josephus na ang pinatapong rebelde ay pumunta sa Samaria, kung saan ipinagtayo siya ni Sanballat ng isang templo na naging kanlungan ng mga tumalikod na Judio.) Pinalayas ang mga pagano at hiniling sa Panginoon na harapin ang mga dumungis sa kanilang banal na tungkulin. Muling hiniling ni Nehemias sa Panginoon na alalahanin siya (tal. 31).

Sa buong pamamahala niya, si Nehemias ay taong kumikilos. Wala nang mas malinaw pa rito kaysa sa bahaging ito, habang tinutupok siya ng sigasig para sa mga bagay ng Diyos (Psa. 69:9). Dahil hindi siya nagtatangi ng tao, pantay na naranasan ang kanyang galit ng lahat ng lumabag sa kautusan ng Panginoon. Nagbabala siya, nangaral, sumaway, nakipagtalo, nanakit, humila ng buhok, at sa pangkalahatan ay pinahirapan ang mga di-maka-Diyos. Siya ay taong

matapang at matiyagang heneral sa unahan ng labanan laban sa kasamaan. Siya ay walang-pagod na manggagawa at dakilang tagapagtayo para sa Diyos.

Tinatapos ng kabanatang ito ang kasaysayan ng Lumang Tipan. Ang mga aklat na kasunod ng Nehemias ay nauuna sa panahong ito ayon sa pagkakasunod ng panahon (maliban sa Malachi, na kasabay ng panahon ni Nehemias). Ang panahon pagkatapos ni Nehemias ay kilala bilang "Ang 400 Tahimik na Taon." Ang Apocrypha ng Lumang Tipan, bagaman hindi kinasihan, ay may mahalagang impormasyong pangkasaysayan tungkol sa panahong ito.

1 J. Alec Motyer, Toward the Mark, walang makuhang karagdagang detalye ng sanggunian.

2 George Williams, The Student's Commentary on the Holy Scriptures, p. 264.

Esther

Balangkas ng Esther

I. Ipinag-utos ang Pagpapatalsik kay Vasthi (1)

II. Naisakatuparan ang Pagtataas kay Esther (2)

III. Binalak ang Paglipol sa mga Judio (3, 4)

A. Ang pakikipag-usap ni Haman sa hari (3)

B. Ang pakikipag-usap ni Mardocheo sa reyna (4)

IV. Nahadlangan ang Paglipol sa mga Judio (5—9)

A. Ang pakiusap ni Esther at ang galit ni Haman (5)

B. Ang pagkapahiya ni Haman at ang pagpaparangal kay Mardocheo (6)

C. Ang paratang ni Esther at ang pagbitay kay Haman (7)

D. Ang pagtataas kay Mardocheo at ang pagliligtas sa mga Judio (8)

E. Ang paglipol sa kaaway at ang pasimula ng Pista ng Purim (9)

V. Ang Pagdakila kay Mardocheo (10)

Naganap ang mga pangyayari sa aklat na ito sa pagitan ng ikaanim at ikapitong kabanata ng Ezra, noong paghahari ni Assuero (Xerxes), hari ng Persia. Ang aklat ay tungkol sa mga Judiong nagpasyang manatili sa Babilonia sa halip na bumalik sa Jerusalem kasama ng maliit na nalabing bumalik sa Jerusalem sa pamumuno ni Zorobabel (Ezra 2). Hindi alam kung sino ang sumulat ng aklat. Kinuha ang pangalan nito sa pangunahing

tauhan, si Esther, ang batang ulila na naging reyna. Ang Hadassa, ang kanyang pangalang Hebreo, ay nangangahulugang "mirto"; ang Esther, ang kanyang pangalang Persiano, ay nangangahulugang "bituin" at maaaring hango sa diyosang si Ishtar.

Nagdaraos ng korte si Assuero sa Susan (Susa, NASB), isa sa tatlong pangunahing kabiserang lunsod ng Persia; ang dalawa pa ay ang Achmetha (Ecbatana, NASB) at Babilonia. Ang Susan ay pangalang Hebreo at nangangahulugang "liryo." Nanatili roon nang ilang panahon ang propetang si Daniel (Dan. 8). Naglingkod doon si Nehemias pagkatapos ng panahon ni Esther (Neh. 1). Doon nangyari ang ating kuwento, simula sa taong 483 BC. (Umupo sa kapangyarihan si Xerxes noong 486 BC; nagsisimula ang kabanata 1 sa ikatlong taon ng kanyang paghahari—tal. 3.)

Isa sa mga kapansin-pansing katangian ng aklat ay hindi makikita rito ang pangalan ng Diyos, isang bagay na nagtulak sa ilan na pagdudahan kung karapat-dapat itong mapabilang sa Kasulatan. Pero itinuturo ni J. Sidlow Baxter na ang pangalang Jehova ay nakatago nang apat na beses bilang acrostic (1:20; 5:4; 5:13; 7:7), at ang pangalang Ehyeh (Ako yaong Ako Nga) ay makikita nang isang beses sa anyong acrostic (7:5). Sa unang dalawang paglitaw ng acrostic na Jehova (YHWH), binabaybay ng mga unang titik ng mga salitang Hebreo ang pangalan nang pasulong. Sa iba pang paglitaw, binabaybay ng mga huling titik ng mga salitang Hebreo ang pangalan nang pabaliktad.

Bagaman hindi tahasang makikita ang pangalan ng Diyos, malinaw na nahahayag ang Kanyang presensiya at kapangyarihan sa kabuuan habang naglalaan Siya ng

kaligtasan para sa Kanyang bayan sa pamamagitan ng sunud-sunod na sinadyang "pagkakataon." Kahit hindi tahasang iniuugnay ang pangalan ni Jehova sa mga kusang nanatili sa Babilonia sa halip na bumalik sa sarili nilang lunsod at lupain, hindi mapag-aalinlanganan ang Kanyang pagkalinga sa kanila. Sila pa rin ang Kanyang bayan, at iingatan Niya sila mula sa galit sa mga Judio (na inudyukan ng diyablo) na naghahangad na lipulin sila. Ang Diyos ang May-akda ng buong kasaysayan, kahit hindi Niya inilalagda ang Kanyang pangalan sa ibaba ng bawat pahina.

Ang mga salita ni James Russell Lowell ay angkop na paliwanag sa aklat ng Esther:

Katotohana'y laging nasa bitayan,
Kamalia'y laging nasa luklukan… .
Sa likod ng malabong di-alam
Nakatayo ang Diyos sa lilim,
Binabantayan ang mga Kanya.

Kabanata 1

Bagaman hindi lahat ng iskolar ay nagkakasundo kung sino si Assuero (isang maharlikang titulo, gaya ng Faraon), naniniwala ang karamihan sa mga makabagong komentarista na siya si Xerxes, ang anak ni Dario na Dakila. Naghari si Xerxes mula 486 hanggang 465 BC.

Hindi kailangang tuluy-tuloy na tumagal nang 180 araw ang unang piging. Sa halip, ito ang panahong kinailangan para ipakita ang yaman ng kaharian. Malamang na iba't ibang maharlika ang dumating sa iba't ibang panahon sa loob ng panahong ito, dahil napakalawak ng imperyo (tal. 1-4). Ang ikalawang pista ay tumagal nang pitong araw at bukas sa lahat ng

naninirahan sa Susa (tal. 5-20). Malayang dumadaloy ang alak mula sa mga gintong sisidlan sa magarang looban ng hardin. Pinahintulutan ang mga panauhin na uminom nang marami o kaunti ayon sa gusto nila (tal. 8). Ang lasing na si Xerxes ay nag-utos sa kanyang mga katiwala na dalhin si Reyna Vasthi, na nag-aasikaso sa mga babae sa isang hiwalay na piging. Gusto niya itong naroon sa pampublikong pagdiriwang para maipakita niya ang kagandahan nito. Dahil hinihingi ng kahinhinan ng mga Persiano na may talukbong ang mga babae sa publiko, mukhang hinihiling ng hari na ibaba ng reyna ang kanyang dangal para bigyang-kasiyahan ang kanyang kapritso sa kalasingan. Tumanggi siyang ipakita nang mahalay, kaya labis na nagalit ang hari. Nang sumangguni siya sa kanyang mga pantas, sinabi nila na magiging masamang halimbawa ang ginawa ni Vasthi sa mga babae sa buong kaharian. Kaya iminungkahi nila na patalsikin si Vasthi sa pamamagitan ng isang maharlikang utos at ipakalat ang utos sa bawat bahagi ng kaharian (tal. 10-20). Dahil alam ng mga pantas na hindi na mababago ang kautusan ng mga Medo at Persiano, maaaring iminungkahi nila ang ganitong matinding hakbang para matiyak na hindi na makababalik sa kapangyarihan si Vasthi at parusahan sila.

Padalus-dalos na nilagdaan ng hari ang kanilang payo bilang batas at iniutos na ilathala ito sa bawat lalawigan sa wika ng bawat bayan. Kasama rito ang batas na bawat lalaki ay dapat maging panginoon sa sarili niyang bahay at ang wika niya ang dapat gamitin doon (vv. 21,22 NASB).

Kabanata 2

Nang tila nagdalawang-isip ang hari sa ginawa niya kay Vasthi, iminungkahi ng kanyang mga tagapayo na maghanap ng isang dalaga na magiging reyna kapalit niya (tal. 1-4). Habang dinadala sa Susa ang mga posibleng dalaga, sumama sa kanila si Esther, isa sa mga dalaga ng kabisera. Inampon siya ng pinsan niyang si Mardocheo pagkamatay ng kanyang mga magulang (tal. 5-8). Si Mardocheo ay isang Benjamita, inapo ni Cis, na dinalang bihag kasama ni Jechonias (2 Kgs. 24:14-16).

Si Hegai, ang tagapag-ingat ng mga babae ng hari, ay nagpakita ng natatanging paglingap kay Esther sa pamamagitan ng masaganang pagbibigay sa kanya at sa kanyang mga alalay ng lahat ng kailangan nila at pagbibigay sa kanya ng pinakamagandang puwesto sa bahay ng mga babae. Bilang pagsunod kay Mardocheo, hindi pa niya ibinunyag ang kanyang lahi. Bagaman hindi siya tuwirang makausap ni Mardocheo, may mga paraan ito para makabalita araw-araw tungkol sa kanyang kalagayan (tal. 9-11).

Tumagal nang 12 buwan ang paghahanda sa mga dalaga bago sila dalhin sa silid ng hari. Dumaan sila sa isang programa ng paglilinis ayon sa seremonya gamit ang mga pamahid, pabango, at mga pampaganda. Pagkatapos, pagdating ng kani-kanyang pagkakataon, maaari silang humiling ng anumang kasuotan, palamuti, o alahas. Pagkatapos ay magpapalipas siya ng isang gabi kasama ang hari, at hindi na muling makakasama ito maliban kung lubos niyang napalugod ang hari kaya ipatawag siya nito sa pangalan (tal. 12-14).

Sa halip na humiling ng magagarang panlabas na palamuti, sinunod ni Esther ang payo ni Hegai. Marahil ay iminungkahi nitong umasa siya sa kanyang likas na kagandahan. Anuman ang nangyari, minahal ng hari si Esther nang higit sa lahat ng iba, pinili siya bilang reyna, at nagdaos ng malaking piging bilang parangal sa kanya. Ang "pagpapahinga" na ibinigay niya sa mga lalawigan ay maaaring isang amnestiya, pagpapatawad sa buwis, o simpleng pista opisyal. Nagbigay rin siya ng mga regalong angkop sa kanyang yaman (tal. 15-18).

Nagkaroon ng ikalawang pagtitipon ng mga dalaga, marahil para dagdagan ang mga babae ng hari. Inililihim pa rin ni Esther ang kanyang lahi, at patuloy pa ring pumupuwesto si Mardocheo sa estratehikong lugar sa pintuan ng hari. Sa panahong ito, narinig niya ang isang balak na patayin ang hari. Iniulat niya ito kay Esther, na siya namang nagpaalam sa hari. Hinuli, nilitis, at pinatay ang mga nagbalak, at karaniwang itinala ang pangyayari sa opisyal na mga talaan ng kaharian (tal. 19-23).

Kabanata 3

May limang taong pagitan sa kabanata 2 at 3. Ang huling mahalagang tauhan sa drama ng Esther ay pumasok sa entablado sa talatang 1. Hindi sinabi sa atin kung bakit itinaas si Haman, pero nililinaw ng mga sumunod na pangyayari na ang kamay sa likod ng kamay ng hari ay kay Satanas. Si Haman ay isang Agageo, inapo ng mga hari ng mga Amalecita (ang Agag ay isang maharlikang titulo). Nagdeklara ang Panginoon ng walang hanggang digmaan laban sa Amalec (Exod. 17:8-16). Isinasalaysay ng aklat ng Esther ang huling

naitalang labanan sa digmaang iyon (tingnan din ang 1 Sam. 15:32; 30:1-10; 1 Chrn. 4:43).

Sa opisyal na utos, dapat nang bigyan si Haman ng paggalang na angkop sa isang pumapangalawa sa hari (tal. 2). Pero tumanggi si Mardocheo na yumukod sa isang tao lamang, lalo na sa isang Amalecita. Hindi ipinagbabawal ng kautusan ni Moises ang pagbibigay ng nararapat na paggalang sa mga may awtoridad, pero ipinagbabawal nito ang pagsamba sa sinuman maliban sa Diyos. Madalas humingi ng ganitong pagsamba ang mga hari sa Silangan. Sinikap ng mga kasamahan ni Mardocheo na makuha ang loob ni Haman sa pamamagitan ng pagtuturo sa kanyang pagtanggi. Napakamapagmataas na tao ni Haman, at ang tahasang kawalang-galang ni Mardocheo ay nagpagalit sa kanya nang labis. Sa halip na si Mardocheo lamang ang harapin, nagpasimula siya ng planong lipulin ang lahat ng Judio sa kaharian (tal. 3-6).

Ang una niyang hakbang ay magsapalaran para malaman ang angkop na petsa para sa malawakang pagpatay. Sa tila nagkataon lamang, ang petsang lumabas ay halos isang taon pa ang layo. Gaya ng sinabi ng isang tao, "Kahit ang pamahiin ay nakakadena sa mga gulong ng karo ng Diyos." Pinangasiwaan ito ng Diyos para magkaroon ng sapat na panahon na mahadlangan ang plano ni Haman. "Ang sapalaran ay inihahagis sa kandungan; nguni't ang buong pagpapasiya ay sa Panginoon" (Prov. 16:33 NASB). Sumunod na lumapit si Haman sa hari dala ang isang mapag-udyok na ulat tungkol sa mga Judio, inilalarawan sila bilang panganib sa imperyo. Iginiit niyang maglabas ng utos na lipulin sila. Ayon sa kautusan ng mga Medo at Persiano, ang utos na ito, kapag nailabas na, ay hindi

na kailanman mababago o mababawi. Bilang dagdag na pang-akit, nag-alok si Haman na magbayad ng 10,000 talentong pilak sa maharlikang kabang-yaman, na noon ay lubhang nabawasan dahil sa mga pagkatalo ng hari sa Gresya. Tinatakan ni Assuero ang utos ng kamatayan, na naghahatol sa libu-libong walang-salang lalaki, babae, at bata na ihain sa dambana ng kapalaluan ni Haman (tal. 7-11). Ang talatang 11 ay maaaring nangangahulugang ang samsam (pilak) na kukunin mula sa mga mapapatay ay mapupunta kay Haman.

Ipinadala nang masinsinan ang mga kopya ng utos ng pagpatay, at itinakda ang ikalabintatlong araw ng ikalabindalawang buwan para sa kalupitang ito. Sa palasyo, panatag na umupo sina Assuero at Haman para uminom, pero sa lunsod ay nagkaroon ng malaking pagkalito (tal. 12-15).

"Makahulugan ang huling parirala ng kabanata 3: 'Datapuwa't ang bayan ng Susan ay natilihan' (KJV). Hindi lamang ang mga Judio, kundi pati ang mga hindi Judio ay tumugon sa kasuklam-suklam na halimbawang ito ng marahas na paniniil. Minsan ay mali ang nakararami, pero hindi palagi. Ito ay kalagayan kung saan ang isang hari at ang kanyang mataas na ministro ay isang nagkakamaling minorya na may malawak na kapangyarihan. Pero ang lahat ng tao—mga bansa at indibidwal man—ay dapat humarap sa pinakamataas na Awtoridad—ang Diyos. Inilabas at ipinaskil ang utos ng hari, pero ang Hari ng mga hari ang magkakaroon ng huling salita."1

Kabanata 4

Natigilan ang mga Judio nang kumalat ang balita sa buong lupain. Nagsuot si Mardocheo ng damit-panluksa

at tumaghoy sa buong lunsod hanggang sa makarating siya sa pintuan ng hari, na hindi na niya malalampasan dahil bawal ang kalungkutan sa harap ng kamahalan. Alam niyang siya ang pangunahing pinagbubuntunan ng poot ni Haman. Ang kapalarang naghihintay sa kanyang bansa ay hindi sinasadyang siya ang naging dahilan (tal. 1-3). Dahil ipinagbabawal ng kaugalian na lumabas si Esther sa palasyo, nagpadala siya ng isang lingkod para magdala ng damit kay Mardocheo para hindi siya makita ng hari na nakasuot ng magaspang na damit at mawalan ng buhay. Pero tumanggi si Mardocheo na itago ang kanyang dalamhati. Nang dumating si Hatach, ang personal na lingkod ni Esther, para alamin kung bakit patuloy siyang nagluluksa, sinabi ni Mardocheo ang buong kuwento. Isang kopya ng kautusan ang ibinalik sa reyna kasama ang pakiusap na gamitin niya ang kanyang katungkulan para mamagitan para sa kanyang bayan (tal. 4-9).

Tumugon si Esther kay Mardocheo sa pagpapaalala na kamatayan ang parusa sa paglapit sa hari nang hindi ipinatatawag, maliban kung iligtas ng hari ang buhay ng lumapit sa pag-abot ng gintong setro. Sinabi niya ang isa pang komplikasyon na lalong magpapadelikado sa ganitong hakbang: Hindi siya ipinatawag ni Assuero sa loob ng 30 araw, na nagpapahiwatig na maaaring sa paanuman ay hindi na siya kinalulugdan nito (tal. 9-12).

Tuwiran ang sagot ni Mardocheo sa katwiran ni Esther: Hindi siya makatatakas kapag pinatay ang iba pang mga Judio, kahit siya ay reyna. Kung tatanggi siyang kumilos ngayon, may ibang babangon para iligtas ang bayan ng Diyos. Pero siya ay mapapahamak. At marahil ang pagkakataong ito na iligtas ang kanyang bayan ang dahilan kung bakit siya itinaas sa trono (tal. 13,14). Ang

mga salita sa talatang 14 ay dapat humamon sa bawat isa sa atin: "… sino ang nakakaalam kung ikaw ay naparito sa kaharian sa ganitong panahon?" Bawat isa sa atin ay may mahalagang papel na gagampanan sa nagpapatuloy na plano ng Diyos.

Nang makapagpasya, inutusan ni Esther ang lahat ng Judio na mag-ayuno kasama niya nang tatlong araw. Pagkatapos ay haharap siya sa hari (tal. 15-17).

"Kung ako'y mamatay ay mamatay" (tal. 16): "Bagaman malaki at halata ang panganib sa akin, kung isasaalang-alang ang kalinawan ng batas na iyon, ang di-katiyakan ng isip ng hari, at ang kahigpitang ipinakita niya sa nauna sa akin na si Vasthi, gayunman, sa halip na pabayaan ko ang aking tungkulin sa Diyos at sa Kanyang bayan, haharap ako sa hari at masaya at buong tatag na ipagkakatiwala ang aking sarili sa pangangalaga ng Diyos para sa aking kaligtasan at tagumpay."2

Ang saloobin ng Cristiano sa mabibigat na kalagayan ay hindi dapat pagsuko sa kapalaran kundi pag-asa, lalo na sa paglapit sa makalangit na trono para sa biyayang tutulong sa panahon ng pangangailangan. May matapang at may-kumpiyansa tayong paglapit; iniabot na sa atin ang setro ng kapatawaran ng Diyos sa Kalbaryo. "Magsilapit nga tayong may pagkakatiwala sa luklukan ng biyaya, upang tayo'y magsikamit ng awa, at makasumpong ng biyaya na saklolo sa panahon ng kagipitan" (Heb. 4:16 NASB).

Kabanata 5

Nang matapos ang pag-aayuno, isinuot ni Esther ang kanyang maharlikang kasuotan, nagpalakas ng loob, at humarap kay Assuero nang hindi ipinatatawag. Dahil

nakilala ng hari na isang napakahalagang bagay lamang ang magtutulak kay Esther na isapanganib ang kanyang buhay, iniabot niya ang setro sa kanya at binigyan siya ng kaligtasan. Nangako rin siyang ibibigay ang kahilingan nito, hanggang sa kalahati ng kanyang kaharian (isang tayutay na nangangahulugang ibibigay niya ang anumang makatwiran) (tal. 1-3).

Sa puntong ito, simpleng inanyayahan ni Esther ang hari at ang paborito nitong ministro, si Haman, sa isang piging (ang ikaapat na piging sa aklat). Habang kumakain, muling sinubukan ng hari na alamin kung ano ang gusto ng reyna. Muling ipinagpaliban ni Esther at hiniling kina Assuero at Haman na bumalik kinabukasan para sa isa pang piging. Saka niya ipapaalam ang kanyang pakay (tal. 4-8). Iba-iba ang opinyon kung bakit binalak ni Esther ang dalawang pagpapalibang ito bago gawin ang kanyang kahilingan: 1) Gusto niya ng panahon para muling makuha ang loob ng hari, dahil mukhang hindi siya kinalulugdan nito (tingnan ang mga tala sa 4:9-12); 2) pinanghinaan siya ng loob sa dalawang pagkakataon; 3) gusto niyang bumuo ng pananabik at ikintal sa hari na napakahalaga ng kanyang pakay at hindi basta kapritso ng isang babae; 4) gusto niyang palakihin ang kapalaluan ni Haman at hulihin ito nang hindi handa bago niya ito ilantad bilang isang malupit na mamamatay-tao.

Puno ng kapalaluan, umalis si Haman sa piging nang masaya. Nang makasalubong niya si Mardocheo palabas ng palasyo, napuno siya ng galit pero pinigilan niya ang sarili na manakit. Tinipon niya ang kanyang pamilya at mga kaibigan at isinalaysay ang lahat ng mabubuting nangyari sa kanya. Ang tanging ulap sa kanyang abot-tanaw ay ang matigas-ang-ulong Judiong iyon.

Pinayuhan siya ng kanyang asawang si Zeres na gumawa ng bitayang 75 talampakan ang taas, saka humingi ng pahintulot sa hari na bitayin doon si Mardocheo (tal. 9-14).

Kabanata 6

Habang natutulog si Haman, pinanatiling gising ng Diyos si Assuero para hadlangan ang masamang pakana. Sa pagsisikap na samantalahin ang kanyang di-pagkakatulog, ipinabasa ng hari sa kanya ang mga talaan ng kanyang paghahari. Sa isang "pagkakataong" mula sa Diyos, ang bahaging binasa ay naglalaman ng salaysay ng pagtatangka sa kanyang buhay na nahadlangan ni Mardocheo. Nang usisain, nalaman na walang anumang ginawa para gantimpalaan si Mardocheo sa paglilingkod na ito (tal. 1-3).

Mabuting pansinin ang tinatawag ni Bellett na "ang kahanga-hangang pagkakahabi ng mga pangyayari na makikita natin sa kasaysayang ito. May balak at may lihim na balak, 'mga gulong sa loob ng mga gulong,' mga pangyayaring nakasabit sa mga pangyayari, lahat ay pinagsama-sama para isakatuparan ang kahanga-hangang mga plano ng Diyos."3

Malamang na kinaumagahan dumating si Haman para humingi ng pahintulot na bitayin si Mardocheo. Nakapagtataka, sa parehong panahon ay naisip ng hari na gantimpalaan ang taong nagligtas sa kanya mula sa mga mamamatay-tao. Pagpasok ni Haman, itinanong ng hari ang pangkalahatang tanong, "Ano ang gagawin sa lalake na kinalulugdang parangalan ng hari?" Sa pag-aakalang dumating na ang sarili niyang dakilang sandali, iminungkahi ni Haman ang pinakamarangyang parada at ang pagbibigay ng mga karangalang

pangalawa lamang sa mismong hari. Iminungkahi pa ni Haman na magkaroon ng pampublikong pagpapahayag habang dumadaan ang parada sa lunsod: "Ganito ang gagawin sa lalake na kinalulugdang parangalan ng hari." Kaya iniutos ng hari kay Haman na ibigay ang lahat ng karangalang ito kay Mardocheo na Judio. Lumabas si Haman para ipahayag ang kanyang kaaway bilang ang lalaking kinalulugdang parangalan ng hari (tal. 4-11).

Bigo at lugmok, umuwi si Haman at iniulat ang mga kakaibang pangyayaring ito. Nakita ng kanyang asawa at ng kanyang matatalinong kaibigan sa mga pangyayari sa araw na iyon ang isang pahiwatig ng tagumpay para sa Judio at ng pagkatalo para kay Haman. Pero noon ay panahon na para magmadali si Haman sa piging ni Esther (tal. 12-14).

Kabanata 7

Ang ikalawang piging ni Esther (ang ikalima sa aklat) ay nagkaroon pala ng mga epektong yayanig sa buong kaharian, simula sa bahay ni Haman. Sa utos ng hari, sa wakas ay ginawa niya ang kanyang pakiusap. Hiningi niya ang sarili niyang buhay at ang buhay ng kanyang bayan, na hinatulan ng kamatayan (tal. 1-4). Kung ipinagbili lamang sila bilang mga alipin, nanahimik na sana siya, "sapagkat ang kaguluhan ay hindi katumbas ng abalang idudulot sa hari" (v. 4b NASB). Pero ang bigat ng kanilang kalagayan ang nagtulak sa kanyang kumilos.

Galit na nagtanong ang hari kung sino ang nag-udyok ng ganitong kasuklam-suklam na pakana laban sa bayan ni Esther. Matalinong inanyayahan ng reyna si Haman para sa mismong sandaling ito. Harapan niyang pinaratangan "itong masamang si Haman." Lubusan nang nahayag

ngayon ang tunay na pagkatao ni Haman. Nagmartsa si Assuero papunta sa hardin na parang nagngangalit na pantera. Maaaring binabagabag din siya ng kanyang konsensiya habang naaalala niya ang kanyang bahagi sa pagsang-ayon sa kakila-kilabot na pakana. Mas malapit pala ito sa kanya kaysa sa inakala niya (tal. 5-7).

Sa matinding takot, nagpatirapa si Haman sa harap ni Esther para magmakaawa para sa kanyang buhay. Ang hari, pagbalik sa silid, ay inakala itong pagtatangkang gahasain ang kanyang asawa. Selyado na ngayon ang kapalaran ni Haman. Kahit walang tahasang salita mula sa hari, tinakpan ng mga lingkod ang kanyang mukha, isang paunang hakbang bago ang pagbitay. Isa sa kanila ang nagsabi sa hari tungkol sa bitayang ginawa ni Haman, at iniutos ni Assuero na bitayin doon ang masamang tao. Kaya si Haman ang pumalit kay Mardocheo sa bitayan (tal. 8-10).

Kabanata 8

Ibinigay kay Esther ang bahay ni Haman at ibinigay kay Mardocheo ang posisyon nito (tal. 1,2).

Wala na si Haman pero patuloy pa ring umaandar ang kanyang mapanirang pakana. Muling humarap si Esther sa hari nang hindi ipinatatawag, hindi alintana ang sariling buhay, at lumuluhang nakiusap para sa kanyang bayan. Muling iniabot sa kanya ang setro ng biyaya. Ang talatang 3 ang nagbibigay ng buod ng kanyang pakiusap, at ang talatang 5 at 6 ang eksaktong mga salita. Hiniling niyang bawiin ang unang utos. Pero ayon sa batas, walang kautusang nilagdaan at tinatakan ng isang haring Persiano ang maaaring baguhin. Gayunman, matapos ipaalala kay Esther ang nagawa na niya para dito, pinahintulutan ng hari si Esther at si

Mardocheo na sumulat ng isa pang utos na sasalungat sa una (tal. 3-8).

Ipinatawag ang mga eskriba at idinikta ni Mardocheo ang isang kautusan na nagbibigay sa mga Judio ng karapatang ipagtanggol ang kanilang sarili. Napakabilis na dinala ang bagong batas hanggang sa pinakamalalayong bahagi ng kaharian sakay ng mga maharlikang kabayo (tal. 9-14). Gaano pa kaya dapat ipalaganap nang masinsinan at mabilis ang balita ng pagtubos sa tao mula sa kapangyarihan ng kasamaan sa buong nasasakupan ni Satanas! Matapos hubarin ang kanyang magaspang na damit, lumabas si Mardocheo sa palasyo na nakasuot ng marangyang kasuotan (tal. 15). Napuno ng kagalakan ang mga Judio nang mabalitaan nila ang biglang pagbaligtad ng mga pangyayari, samantalang napuno naman ng takot ang ibang mga tao. Dahil ayaw nilang mapabilang sa mga kaaway ng mga Judio, marami ang naging proselita sa pananampalatayang Judio sa panahong ito (tal. 16,17).

Kabanata 9

Nang dumating ang takdang araw—ang ikalabintatlong araw ng ikalabindalawang buwan—nagtipon ang mga Judio sa kani-kanilang lunsod at nilipol ang kanilang mga kaaway. Kahit ang mga prinsipe at mga pinuno ay tumulong sa kanila dahil natatakot sila kay Mardocheo na Judio, na ngayon ay pangalawang pinakamakapangyarihang tao sa kaharian (tal. 1-5). Sa kabisera lamang, 500 lalaki ang napatay, kasama ang sampung anak ni Haman (tal. 6-10). Nang iulat ito sa hari, naunawaan niya na tiyak na malaki rin ang pagpatay sa ibang bahagi ng lupain (tal. 11,12). Hiniling ni Esther na bigyan pa ng isang araw ang mga Judio sa

Susa para lipulin ang anumang natitirang bulsa ng galit sa mga Judio. Dahil dito, 300 pang lalaki ang pinatay. Hiniling din niya na ibitin sa publiko ang mga bangkay ng mga anak ni Haman (tal. 12-15).

Sa mga lalawigan, 75,000 ang napatay, pero hindi kinuha ng mga Judio ang anumang ari-arian ng kanilang mga kaaway. Lilinawin nito sa lahat na interesado lamang silang ipagtanggol ang kanilang sarili, hindi ang yumaman (tal. 16). Nagdaos ng malaking pista ang mga Judio sa mga lalawigan sa ikalabing-apat ng buwan, samantalang ang mga nasa Susa ay nagdiwang sa ikalabinlima. Ito ang pasimula ng pista ng Purim. Ang pangalang Purim ay galing sa "Pur"—ang sapalarang inihagis ni Haman (3:7). Sa kalaunan, ipinag-utos ni Mardocheo na ipagdiwang ng buong bayan ang ikalabing-apat at ikalabinlima. Gaya ng mga pista noong una, ipagdiriwang ito taun-taon bilang paalala sa mga susunod na salinlahi ng kahanga-hangang pagliligtas na ito (tal. 17-28). Mukhang dalawang sulat ang ipinadala sa bayang Judio na nag-uutos sa kanila na ipagdiwang ang pista ng Purim—ang una sa talatang 20, at ang ikalawa sa talatang 29-32. Ang aklat na tinutukoy sa talatang 32 ay malamang na ang mga talaan ng kaharian (cf. 2:23; 6:1; 10:2).

Kabanata 10

Nagtatapos ang aklat ng Esther sa pagdakila kay Mardocheo. Ang kanyang mga pag-angat ay itinala kasama ng mga nagawa ni Assuero sa aklat ng mga talaan ng mga hari (tal. 1,2).

Sinasabi tungkol kay Mardocheo na hinanap niya ang kapakanan ng kanyang bayan (tal. 3). Ito ay karapat-

dapat na layunin para sa lahat ng humahawak ng posisyon ng pamumuno sa iglesya ngayon.

1 Irving L. Jensen, Ezra/Nehemiah/Esther, p. 88.

2 Matthew Poole, Matthew Poole's Commentary on the Holy Bible, p. 913.

3 J. G. Bellett, walang makuhang karagdagang detalye ng sanggunian.